

Afzonderlijk advies van den Staatsraad Mr. BACHIENE.

Consulaire regtspraak in Turkije en andere niet Christenlanden. Als zoodanig gelde al dadelijk de vraag ten opzichte van art. 8 van het ontwerp der Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 28 September 1870, n°. 21.

Nadat de artt. 2—7 de toepasselijheid der Nederlandsche strafwet in ruimen zin hebben gesteld, zegt art. 8 terecht, dat die toepasselijkheid wordt beperkt door de uitzonderingen in het volkenregt erkend.

Het zou nogthans kunnen zijn, dat bestaande overeenkomsten tusschen Westersche staten van Turkije en andere niet Christenlanden, alwaar soms nog de pijnbank en lijfstraffen bestaan, de eigenaardige consulaire regtspraak dier Westersche staten verder hebben uitgebreid¹ dan de artt. 2—7 medebrengen, wat de ondergeteekende voor het tegenwoordig oogenblik niet kan nagaan.

Mogt zulks het geval zijn, dan rijst de vraag, of art. 8 ook eenige aanvulling behoeft.

dende algemeene bepalingen van wetgeving, althans eenigermate in zekerheid wint, wanneer de wet de verbindende kracht der volkenrechtelijke gewoonten uitdrukkelijk erkent?

De door den Staatsraad mr. BACHIENE, in zijn afzonderlijk advies, ter sprake gebragte, maar niet bepaald voorgestelde, aanvulling van dit artikel is niet noodig voorgekomen.

G. O. ART. 8 = art. 8 van het Wetboek.

TITEL II.

Straffen.

AANGENOMEN STRAFSTELSEL IN HET ALGEMEEN.

Memorie van Toelichting.

I. *Strafstelsel.* Er zijn tweeërlei straffen, hoofdstraffen die afzonderlijk of vereenigd met eene bijkomende straf, en bijkomende straffen die alleen vereenigd met eene hoofdstraf kunnen worden opgelegd.

Twee hoofdstraffen (gevangenisstraf en geldboete, hechtenis en geldboete) worden in vele gevallen alternatief ter keuze van den regter bedreigd.

Gezamenlijke oplegging van twee hoofdstraffen (vrijheid- en vermogensstraf) ter zake van hetzelfde strafbare feit wordt in geen enkel geval voorgesteld.

Vrijheidsberooving en geldboete zijn straffen van zoozeer verschillenden aard en strekking, dat gelijktijdige oplegging van beide aan denzelfden

¹ Zie artt. 22 en 23 juncto artt. 89, 120 enz. der wet van 25 Julij 1871 (*Staatsblad* n°. 91), Koninklijke besluiten van 19 September 1872 (*Staatsblad* n°. 92, 93 en 94), vooral art. 2 van het besluit van 1872 (*Staatsblad* n°. 93), van 26 Mei 1873 (*Staatsbladen* n°. 74 en 75), van 24 Augustus 1874 (*Staatsblad* n°. 123), van 9 Maart 1875 (*Staatsblad* n°. 26), van 9 Maart en 27 April 1876 (*Staatsbladen* n°. 50 en 100), en de wet van 9 November 1875 (*Staatsblad* n°. 201), al welke echter eene uitbreiding van het Nederlandsche strafregt verder dan de artt. 2—7 niet dadelijk doen in het oog vallen.

persoon voor hetzelfde feit zich niet laat verdedigen, hoe dikwijls zoodanige cumulatie in het geldende regt ook voorkome.

De hoofdstaffen zijn geene andere dan tweërlei vrijheidsstraf, gevangenisstraf en hechtenis en ééne vermogensstraf, geldboete.

Dit stelsel kenmerkt zich door groote eenvoudigheid, zeker op zich zelve een groot voordeel. Hoe minder straffen toch, hoe gemakkelijker hare onderlinge vergelijking; en zonder zoodanige vergelijking is geene toebedeeling van de straf in juiste verhouding tot de betrekkelijke zwaarte der misdrijven mogelijk.

De algemeene beginselen waarvan men bij die toebedeeling is uitgegaan, de maatstaf daarbij gebezigd, blijken uit de bijlage dezer memorie [opgenomen aan 't einde van dit werk]. Omtrent den aard en de kenmerken van elke hoofd- of bijkomende straf in het bijzonder zal hieronder [bl. 158, 159 en bij art. 9 en volg.] gelegenheid bestaan om in enkele beschouwingen te treden.

Verlag van de Tweede Kamer.

Tuchthuis. De Commissie kan zich met het stelsel van het ontwerp, om geen zwaardere vrijheidstraf dan gevangenisstraf aan te nemen, wel verenigen. Eene minderheid was niet van dat gevoelen. Zij zou geenszins terug willen keeren tot het stelsel van onteerende en niet onteerende straffen, maar in sommige gevallen: bijv. bij recidive zou eene zwaardere vrijheidstraf, bijv. opsluiting gedurende een gedeelte van den straftijd op water en brood, hoogst wenschelijk zijn. Voor sommige misdadigers is de eenvoudige vrijheidsberooving, zelfs met verplichten arbeid, geenszins een groot leed. In verzwaring van de omstandigheden waaronder de gevangenis wordt ondergaan, behoort een middel gevonden te worden om de dwingende kracht der poenale sanctie ook voor hen te behouden. De Commissie verwijst naar de Nota van den heer LENTING.¹

¹ Deze nota luidt, op dit punt, als volgt:

Het strafstelsel.

Het Regeringsvoorstel heeft tweederlei vrijheidsstraf: de gevangenisstraf, die levenslang of tijdelijk kan zijn, en de hechtenis.

De tuchthuisstraf wordt opgeheven, omdat gebroken wordt met het tot dusver gevolgde stelsel van onteerende straffen. [Zie daarover de hiervolgende rubriek: *Geene onderscheiding van onteerende en niet-onteerende straffen*, op blz. 157.] Het misdrijf, niet de straf onteert. Aan de tuchthuisstraf waren onteerende gevolgen verbonden, en daarom wordt die straf vervangen door de gevangenisstraf.

Op zich zelf beschouwd moge het woord van CORNEILLE: *«c'est le crime qui fait la honte et non l'échafaud»* waar zijn, men mag niet uit het oog verliezen, dat op hem, die eene straf ondergaan heeft, in het volksbewustzijn eenige schande kleeft, vooral wanneer die straf het gevolg is van een eenigzins groot vergrijp tegen de maatschappelijke orde. Het misdrijf onteert, maar ook aan de daarvoor opgelegde straf kleeft schande.

Het komt den ondergeteekende voor, dat de Regering te ver is gegaan, toen zij de tuchthuisstraf alleen daarom afschafte, omdat de Code Pénal daaraan onteerende gevolgen verbonden had. Immers zij had de straf kunnen behouden, zonder de verplichtende gevolgen.

De ondergeteekende kan zich voor 's hands, tenzij hij beter overtuigd wordt, niet verenigen met het voorstel, om *al* de misdrijven — met uitzondering van eenige, die met hechtenis of enkel geldboete worden gestraft — met eene en dezelfde straf, namelijk gevangenisstraf, te bedreigen. Volgens het wetsontwerp verschilt alleen de duur der straf. Niet alle misdrijven hebben hetzelfde karakter. Er zijn er, die het kenmerk dragen van een diep bedorven inborst en hoogst gevaarlijk zijn voor de algemeene veiligheid en rust. Andere hebben dat ergerlijk karakter niet en kwetsen ook veel minder het regtsgevoel van het volk. Is het nu billijk, al die misdrijven, voor zoover zij niet met hechtenis of geldboete gestraft worden, met eene straf te bedreigen, die denzelfden naam draagt?

Over de door het ontwerp uitgesloten cumulatie van gevangenisstraf met geldboete, zie de nota van den heer OLDENHUIS GRATAMA¹

De Regering gaat uit van het beginsel, dat de algemeene volksdwaling moest bestreden worden, dat de straf onteert. Maar indien dat ook ten grondslag is gelegd tot de opheffing der tuchthuisstraf, waarom wordt dan eene tweede vrijheidsstraf voorgesteld, namelijk de hechtenis voor misdrijven van zeer geringen aard en voor overtredingen? Blijkt hieruit niet, dat de Regering zelve overtuigd is, dat haar stelsel niet in alle opzichten consequent kan worden toegepast? (Zie het advies van den Raad van State.)

De ondergeteekende meent, dat de ergste misdrijven, die het regtsgevoel pijnlijk aandoen en bepaaldelijk gevaarlijk zijn voor den Staat, met eene andere straf bedreigd moeten worden dan die, welke dat ergerlijk karakter niet hebben, namelijk die welke thans meer met den naam van wanbedrijven bestempeld worden.

Ook het Deutsche strafwetboek, dat door de Staatscommissie meestal gevolgd is, maakt onderscheid tusschen tuchthuisstraf — levenslange en tijdelijke —, gevangenisstraf en hechtenis. Van de vestingstraf, bestemd voor politieke misdrijven en als straf op het duel, behoeft hier niet gesproken te worden. Het is waar, de onderscheiding van het Deutsche Rijks-wetboek berust op de onderscheiding tusschen misdaad en wanbedrijf. Ook zijn aan de tuchthuisstraf eenige ooteerende gevolgen verbonden. Doch ook zonder de onderscheiding tusschen misdaad en wanbedrijf te bestendigen, zou men een verschil van straf kunnen aannemen. Er bestaat, naar het oordeel van den ondergeteekende, geen bezwaar, om de tuchthuisstraf — levenslange en tijdelijke — voor de zwaarste misdrijven, en de gevangenisstraf voor de minder erge misdrijven te bepalen. Wil men daarbij voor de overtredingen en zelfs voor misdrijven van den minsten aard de hechtenis invoeren, de ondergeteekende zal zich daartegen niet verzetten. Het verschil tusschen tuchthuisstraf en gevangenisstraf zou dan moeten bestaan vooreerst in het minimum (namelijk 5 jaren) en verder in den gedwongen en verplichten arbeid in het tuchthuis, onafhankelijk van de keuze van den veroordeelde, en in meerdere vrijheid in keuze van arbeid voor hen, die tot gevangenisstraf worden veroordeeld, te regelen door administrative voorschriften. Terwijl aan sommige der tot gevangenisstraf veroordeelden een bepaalde arbeid zal moeten worden opgedragen, zou men aan anderen ook met het oog op hunne geschiktheid of maatschappelijke positie de keuze van arbeid kunnen geven. Zoo wordt het ook toegepast in het Deutsche strafwetboek. De tot tuchthuis veroordeelde wordt verplicht, den in die strafinrigting voorgeschreven arbeid te verrigten; de tot gevangenisstraf veroordeelden echter kunnen bezig gehouden worden op eene wijze, die met hunne geschiktheid en maatschappelijke positie het meest overeenkomt. (§ 16 2de lid. Die zur Gefängnisshaft Verurtheilten können in eine Gefangenanstalt auf eine ihren Fähigkeiten und Verhältnissen angemessene Weise beschäftigt werden; auf ihr Verlangen sind sie in dieser Weise zu beschäftigen.)

En wat nu de ooteerende gevolgen betreft, zij zouden niet met de straf zelve behoeven verbonden te worden. Men zou het stelsel kunnen huldigen van het Regeringsontwerp en ze als bijkomende straf aan het misdrijf opleggen.

Nog in een ander opzigt moet het verschil tusschen tuchthuis en gevangenis zich openbaren, namelijk in de strengere behandeling van den veroordeelde in de strafinrigting. Hij die zich op eene ergerlijke wijze vergrepen heeft tegen de maatschappij, moet aan eene strengere tucht onderworpen worden dan hij die zich aan een minder erg vergrijp heeft schuldig gemaakt. De ondergeteekende heeft een diep medelijden met den zoo laag gevallen medemensch, maar hij meent, dat het algemeen regtsgevoel beleedigd wordt, indien, door eene ziekelijke philanthropie gedreven, het leven in de tuchthuizen zoodanig ingerigt wordt, dat de veroordeelde zich daar beter en aangenamer gevoelt dan in de vrijheid. De straf moet ook de strekking hebben om af te schrikken.

¹ Deze nota bevat, op het hier bedoeld punt, het volgende:

Cumulatie van vrijheids- en vermogensstraffen.

Het ontwerp neemt geene cumulatie aan van gevangenisstraf met geldboete.

De Memorie van Toelichting zegt:

»Vrijheidsberoving en geldboete zijn straffen van zoo zeer verschillende aard en strekking, dat gelijktijdige oplegging van beide aan denzelfden persoon voor hetzelfde feit, zich niet laat verdedigen, hoe dikwijls zoodanige cumulatie in het geldende regt ook voorkomt.»

Deze uitspraak is geheel ongemotiveerd.

Het is eene magtspreuk.

Voor eene zoo belangrijke afwijking van het bestaande moesten deugdelijke gronden zijn aangevoerd.

Er zijn vele gevallen dat zoodanige cumulatie zeer nuttig is.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(26 October 1880.)

De heer VAN BAAR: Al dadelijk moet ik met de meeste bescheidenheid, maar tevens met den noodigen ernst opmerken, dat men, naar het mij voorkomt, bij dit onderwerp te zeer uit het oog verliest het *doel* van de straf.

De straf geeft de kracht, de uitwerking aan het geheel. De straf geeft, wat de juristen zoo eigenaardig noemen, de *sanctie*. Zonder de sanctie zijn alle dergelijke bepalingen en voorschriften van nul en geener waarde — ijdel! Men beschouwt het doel van de straf mijns inziens te zeer met het oog op den misdadiger; en men verliest te zeer uit het oog het groote, het voorname doel: de beveiliging van den Staat, van de onschuldigen, van de maatschappij.

Van daar dat men alle middelen te baat neemt om voor den misdadiger, voor den schuldige een humaniteitsstelsel uit te denken, dat mijns inziens alle grenzen van eene behoorlijke regtsverdeeling te buiten gaat. Alles wordt er naar ingerigt om het ondergaan van de straf door den misdadiger zoo dragelijk mogelijk te maken.

Voorreerst zorgt men om hem niet te doen veroordeelen dan, na behoorlijk minutueus onderzoek, op grondig, wettelijk bewijs. Daartegen natuurlijk heb ik niets in te brengen, maar wanneer het op straffen aankomt, dunkt mij dat men meer het oog moet hebben op de maatschappij.

De straffen moeten daarom afschrikkend zijn om den misdadiger te beletten zijne boosaardige meening uit te voeren; hij moet *van te voren* afgeschrikt worden; de straf moet meer *preventief* dan *repressief* zijn. En omdat nu volgens het stelsel, dat hier wordt voorgedragen, dat preventive niet, althans niet krachtig of sterk genoeg wordt gesteund, kan ik — ik moet het tot mijn leedwezen zeggen — niet met het stelsel van Regering en Commissie medegaan, omdat aan dat stelsel ontbreekt het krachtigste, het noodzakelijkste element, namelijk de DOODSTRAF.

De heer HEYDENRIJCK: Indien ik gisteren goed heb gehoord, heeft de Minister

De comte BERLIER zeide zeer te regt: »Une amende sera jointe à la peine prononcée; il est raisonnable; il est utile que les crimes, qui ont eu pour principe une vile cupidité, soient réprimés par des condamnations, qui attaquent et affligent cette passion même par laquelle ils ont été inspirés''. (Motifs du Code Pénal, 6 Februarij 1810.)

Als een vermogend man bedrog of afzetterij pleegt, dan is cumulatie aangewezen.

De regter kan daarvau in zeer vele gevallen een zeer doelmatig gebruik maken, door — naar den aard van het individu — de eene of de andere straf lichter of zwaarder uit te spreken.

Door niets is in de praktijk de verkeerdheid der cumulatie gebleken.

Dat vrijheidsberoving en geldboete straffen zijn, van zoo zeer verschillenden aard en strekking, dat gelijktijdige oplegging zich niet laat verdedigen, gaat niet door.

Maar al zijn straffen van *verschillenden aard en strekking*, waarom mogen ze daarom niet te zamen worden opgelegd?

Zijn gevangenisstraf en ontzetting van bepaalde regten, zijn gevangenisstraf en verbeurdverklaring van bepaalde goederen of voorwerpen ook niet *van verschillenden aard en strekking*?

En is in dit laatste geval verbeurdverklaring geene *vermogensstraf*, is ze *in aard en strekking* niet geheel gelijk aan geldboete?

Ook de Deutsche beoordeelaars van het ontwerp dr. HARBURGER in *Gerichtssaal*, deel XXIX, blz. 222, en prof. dr. S. MAYER in Weenen, in dr. GOLTDAMMER'S *Archiv für Gemeines Deutsches und für Preussisches Strafrecht*, 1879. Heft 4 und 5, blz. 14, bestrijden deze bepaling van het ontwerp; laatstgenoemde zegt: »Diese Erwägung kann jedoch nicht als eine zutreffende erachtet werden. Es giebt eine Reihe von insbesondere gegen das Eigenthum gerichteten Delicten, wie z. B. Betrug, bei welchem beide Strafarten mit Nutzen kumulativ verhängt werden können. Bekanntlich wird die Gewinnsucht durch Geldstrafen am empfindlichsten gehandelt. Es setzt dies natürlich voraus dass man die Geldstrafen auch in entsprechender Höhe und nicht bloß formell verhängt. Uebrigens gewährt eine solche Kumulirung die Handhabe, auch die Freiheitsstrafe entsprechend herabzusetzen, was in einzelnen Fällen (erstmaliges Delict) erwünscht erscheinen kann.»

In 't Code Pénal Belge is die cumulatie ook aangenomen.

van Justitie mijne bewering dat bij dit wetsontwerp de straffen worden verligt, genoemd *onwaar*.

Dat minder parlementaire woord vergeef ik....

Het is slechts te doen om de *zaak*; zullen, wordt dit wetsontwerp wet, de straffen al of niet worden verligt?

Mag ik in de eerste plaats wijzen op eene verandering, betrekkelijk van het minste gewigt, namelijk, dat voortaan gevangenisstraf en geldboete nimmer gezamenlijk mogen opgelegd worden. Men ziet, dat ik met het minste begin.

De afschaffing van onteerende straffen... [zie dit onder de volgende rubriek, bl. 159].

Zie hier eene derde verligting: *de voorwaardelijke invrijheidstelling*. [Dit] zal toch niemand ontkennen dat de voorwaardelijke invrijheidstelling eene verligting van de straf is. Eischt dat nog bewijs voor veroordeelden die bijv. 15 of 20 jaren krijgen?

Eindelijk de *maxima* en de *minima*, ik druk het zoo kort mogelijk uit.

Kan de Minister ontkennen dat indien men de wet van den 17^{den} September 1870 tot afschaffing van de doodstraf ter hand neemt, er dan, zoo dit ontwerp wet wordt, zoowel ten opzichte van de maxima als van de minima voortaan zal ontstaan een groot verschil ten gunste van den misdadiger? Straks zal ik releveren hetgeen waarschijnlijk door den Minister tegen mij zal worden aangevoerd.

Als ik lees in art. 1 van genoemde wet van 17 September 1870, dat de doodstraf wordt vervangen door levenslange tuchthuisstraf voor de misdaden, bedoeld bij de artt. 86, 87, 296, 299, 301 en 303 van het Wetboek van Strafrecht, benevens voor kindermoord anders dan in het geval, omschreven bij art. 13 der wet van 29 Junij 1854; — door tuchthuisstraf van 5—25 jaren voor andere zware misdaden; als men dat leest en men vergelijkt die maxima met de maxima welke thans voor de misdaden van de ergste soort worden voorgedragen, dan, zonder mij te begeven in de bijzonderheden van eenig artikel, zal de Minister de verligting der maxima met geene mogelijkheid *kunnen* ontkennen.

En nu wat betreft de minima. Van algemeene bekendheid is het, dat volgens dit wetsontwerp de regter zal kunnen afdalen tot één dag gevangenisstraf voor alle misdrijven.¹

Lees nu art. 4 van de wet van 1870, dan zult gij zien, dat bij verzachtende omstandigheden, de levenslange tuchthuisstraf vervangen wordt door tuchthuisstraf van minstens 5 jaar, en de tuchthuisstraf van 5 tot 25 jaar door correctionele gevangenisstraf van minstens 3 jaar. Dus minima van 5 en 3 jaar. Hier een minimum van 1 dag.

Men zegge niet, dat de regter toch wel bijkans nimmer eene zoo ligte straf toepassen zal. Zeer juist komt mij de opmerking voor, welke ik aantrof in een onzer dagbladen, dat het te vreezen is, dat de regter, kennende, men stootte zich niet aan het woord, de philanthropische strekking van de wet, er langzamerhand toe gebragt zal worden om bij de toepassing van de straf, even philanthropisch te werk te gaan. Aan dat gevaar staan ook wij bloot.

Nu kom ik tot hetgeen de Minister mij waarschijnlijk zal te gemoet voeren: „gij kent de statistiek niet.” Zoo als de wet van 1870 thans wordt toegepast, zal de Minister zeggen, worden er immers, door het in aanmerking nemen van verzachtende omstandigheden, eigenlijk niet veel zwaarder straffen toegekend dan voortaan het geval zal zijn. Maar dan vat ik niet, hoe de regter (en wij spreken nu alleen van de zware misdrijven, op welke de wet van 1870 doelt) hoe de regter bij de toepassing dier wet het heeft aangelegd om aan de minima van 5 en 3 jaar, welke uitdrukkelijk bij art. 3 worden genoemd, te ontsnappen.

Is de wet van 1870 dan verkeerd toegepast? Mogt dit het geval zijn, dan hebben wij nog meer te vreezen, nu de wet zelf den regter het middel aan de hand gaat geven om af te dalen tot één dag.

En nu eindig ik. Het groote argument zal zijn de celstraf. Deze wordt in dit ontwerp veel meer op den voorgrond geplaatst, een betrekkelijk aanzienlijk getal

¹ [Vgl. over het niet aannemen van speciale strafminima het Advies van den Raad van State en het Rapport aan den Koning, onder artt. 38, 39.]

jaren zal men in de cel kunnen doorbrengen. Gaarne erken ik, dat hier veel afhangt van de opvatting of celstraf al dan niet pijnlijker is dan gemeenschappelijke opsluiting; maar men vergete niet — ik moet nu wel in herhaling vervallen — dat de regter het dan toch altijd in zijne hand heeft, volgens het nieuwe ontwerp, om eene celstraf van één dag op te leggen. En is het nu niet aardig, dat de Minister zelf in een artikel — ik herinner mij niet welk — de mogelijkheid aanneemt, dat de veroordeelde als gunst verzoekt eenzaam, dat wil zeggen alleen te worden opgesloten? Zoo absoluut afschrikkend is dan toch de celstraf niet.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De geachte spreker uit Eindhoven heeft gezegd, dat bij dit wetsontwerp te zeer zou zijn uit het oog verloren het doel van de straf; te veel zou zijn gelet op „het belang van den wetsovertreder”, en te weinig op het belang der maatschappij. Ik ontken dit een en ander ten stelligste.

Men kan de strafregtstheorien op verschillende wijzen groepeeren, en indien ik op dit oogenblik in eene wetenschappelijke vereeniging het woord voerde, ik zou mij zeer zeker van eene andere groepering bedienen dan die welke ik hier thans voordraag, eene groepering intusschen die zich ook wetenschappelijk en historisch uitstekend laat verdedigen. Men kan inderdaad de strafregtstheorien verdeelen in drie groepen. In die van de eerste groep wordt *uitsluitend* gelet op het belang der maatschappij en het waarachtig (zedelijk) belang van het individu opgeofferd, zonder dat men de moeite neemt te onderzoeken, of die opoffering door het belang der maatschappij gebiedend wordt gevorderd. Ik behoef niet te zeggen dat dit o. a. is het standpunt van de afschrikkingstheorie, de theorie van de afschrikking, hetzij direct door de strafvoltrekking, hetzij indirect door de strafbedreiging.

Er is eene tweede groep die lijnregt staat tegenover de eerste, en die op dit oogenblik vertegenwoordigd wordt door de verbeteringstheorie. Deze heeft in de eerste plaats het oog op het belang van het individu en stelt het belang van de maatschappij op den achtergrond. Er is hier herhaaldelijk, en te regt, gesproken van verbetering. Maar zoolang ik heb kunnen denken, spreken en de pen voeren, heb ik nooit de „verbeteringstheorie” verdedigd, die in mijn oog de absurditeit zelve is. Men straft niet *om* den overtreder te verbeteren, maar om het regt en het belang der maatschappij te handhaven.

Zoo kom ik tot de derde theorie, die aan dit Wetboek ten grondslag ligt, die het belang van de maatschappij op den voorgrond stelt, maar van strijd tusschen de belangen der gemeenschap en van het individu niet wil weten. Is het inderdaad noodig in een van de twee bovengenoemde uitersten te vervallen en is het *a priori* zoo zeker, dat men het belang der maatschappij niet uitnemend kan handhaven zonder het zedelijk (waarachtig) belang van den overtreder op te offeren? En nu heeft de ervaring — de beste leermeesteres — het antwoord gegeven en geleerd, dat in 't belang der maatschappij de straf wèl een *leed*, maar geenszins een *kwaad* behoeft te wezen. Ik zal een zeer treffend voorbeeld aanvoeren. Vergelijkt men de gemeenschappelijke gevangenisstraf, bijv. de tegenwoordige tuchthuisstraf, met de cellulaire gevangenisstraf, door welke van die beide wordt het maatschappelijk belang het best behartigd? Ongetwijfeld door de cellulaire gevangenis. En hier resconteer ik het beweren van den heer Heydenrijck, dat het strafstelsel van het ontwerp zooveel lighter zou zijn dan dat van den Code Pénal. In het algemeen, behoudens uitzonderingen, drukt de cel veel zwaarder dan de gemeenschap. Met 't oog op de uitzonderingen wordt soms het verblijf in de cel eene *gunst* genoemd. Maar in het algemeen, voor de menschen die bij voorkeur geneigd zijn tot het plegen van misdrijven, is — ik herhaal het — de cel oneindig zwaarder. Wie er aan twifelen mogt, bezoeke onze verschillende gevangenissen. Wanneer men in eene gemeenschappelijke gevangenis komt, ontvangt men meer den indruk van eene fabriek dan van een huis van boete. Het maatschappelijk belang wordt oneindig meer bevorderd door eene afzonderlijke opsluiting. Al worden niet allen daardoor verbeterd, de verslechtering wordt toch zooveel mogelijk belet, kwade zamensprekingen en complotten voorkomen. De cel is zwaarder *leed* en daardoor meer afschrikkend. Vestigt men intusschen het oog op het

waarachtig belang van den wetsovertreder — en daarbij denken wij aan het *zedelijk* belang — dan is het verblijf in de cel voor hem geen *kwaad* en beter dan dat in de gemeenschap. In de cel wordt hij niet slechter en heeft de kans te verbeteren; in de gemeenschap — vraag het den eersten den besten gevangenisgeestelijke — staat de valsche schaamte het berouw in den weg en voedt men elkander op in het kwaad. Door de cel wordt dus niet alleen het belang van het individu maar ook dat van de maatschappij ten krachtigste bevorderd; zij is èn strenger èn meer humaan.

De geachte spreker uit Eindhoven legde allen nadruk op afschrikking en onschadelijk-making. Ik ben niet bang noch voor het eene noch voor het andere woord. Ook ik erken dat de straf wel degelijk dient om af te schrikken, tegen te houden, te nopen, te determineren (men noeme het hoe men wil) en ook om, voor zooveel noodig, onschadelijk te makeu. Daaruit volgt niet dat men eene afschrikking- of onschadelijk-makingstheorie zou mogen huldigen. Mijn geachte vriend, de heer de Pinto, de steller van de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp tot afschaffing der doodstraf, heeft indertijd zeer snedig en juist gezegd: de straf is niet daarom regtvaardig omdat ze afschrikt, maar eene straf die niet afschrikt, is reeds daarom niet goed. Hoe kan nu de heer van Baar gelooven dat het strafstelsel van het ontwerp, de cel, niet afschrikt, minder zelfs dan de gemeenschap? Ik zou tal van voorbeelden van het tegendeel kunnen aanhalen. Ik herinner mij — want ik heb zes jaren onder gevangenen verkeerd — in de gevangenis te Amsterdam den bekenden Apeker aangetroffen te hebben. Toen ik hem vroeg: wat zult gij gaan doen als gij de gevangenis verlaat, was het antwoord: zoodra ik ontslagen ben, ga ik mij opnieuw als „zaakwaarnemer” vestigen, maar nooit meer in eene stad waar eene cellulaire gevangenis is; daarvan heb ik genoeg.

Als bewijs dat dit wetsontwerp te zacht is, voert de heer Heydenrijck aan, dat gevangenisstraf en geldboete nimmer mogen worden gecumuleerd. Het eerste Boek verbiedt die cumulatie geenszins; in het tweede en derde, ik stem het toe, treft men haar niet aan. Acht de geachte afgevaardigde haar noodig, dan zal bij den aanvang der beraadslaging over het tweede Boek het oogenblik daar zijn om dat punt te bespreken. Ik constateer thans alleen, dat die geheele quaestie met de zwaarte der strafpositie niets te maken heeft; het spreekt toch van zelf dat bij het stellen dier positien aan die niet-cumulatie is gedacht. Hadden wij anders geschreven hechtenis van twee weken plus geldboete, thans bepaalden wij bijv. hechtenis van 3 weken. A priori mag men dus niet beweren dat dit is een bewijs voor de zwakheid van het strafstelsel.

In de tweede plaats wijst de geachte spakeer er op dat voortaan geene straf als zoodanig meer onteerend is. [*Zie dit onder de volgende rubriek, bl. 159 v.*]

Eindelijk: de maxima en de minima zouden verlaagd zijn. Wat de eerste betreft kan men voorzeker hier en daar wel een enkel voorbeeld vinden; maar dan moet men den zwaarderden druk der cel in aanmerking nemen. Immers, al heeft in de toekomst de regter niets meer te maken met de verhouding der cellulaire tot de gemeenschappelijke opsluiting als van 2 tot 1, bij vergelijking van dit wetsontwerp met de bestaande wetgeving zal men in het oog moeten houden, dal elke straf voortaan aanvangt met de cel; dat men 5 jaren eenzaam zal worden opgesloten.

Wanneer de geachte spreker, dit in het oog houdende, de bepalingen der beide wetboeken met elkander wil vergelijken, zal hij bevinden dat voor vele misdrijven de straffen zijn verzwaaard.

Volgens den tegenwoordigen Code Pénal wordt men zwaarder gestraft voor diefstal met geweld dan voor verkrachting. Is dat in den geest van den geachten spreker? Allerminst, want hij plaatst zich op ethisch standpunt. Welnu, dat hij troost putte uit het lezen van het wetsontwerp, waarin eene andere verhouding is aangenomen.

Maar „de minima zijn verdwenen”. Gelijk men bij het stellen van het maximum het oog moet vestigen op het zwaarste geval, zoo moet men ook omgekeerd bij het stellen van het minimum, denken aan het lichtste geval.

Indien er nu maar één geval ware, waarin zelfs moord met één dag gevangene-

nisstraf zou behooren gestraft te worden, dan is reeds daardoor dat minimum geregvaardigd.

Stel u voor, dat er een slag geleverd wordt. De heer Heydenrijck dient het vaderland en een van zijne getrouwe en beste vrienden wordt aan zijne zijde volstrekt doodelijk gekwetst. Die vriend ligt daar sprakeloos en reddeloos; geene mogelijkheid om hem in het leven te behouden. Onze troepen moeten zich retireeren, de cavalerie of de kanonnen van den vijand zijn in aantocht in de rigting van den gekwetste. De heer Heydenrijck ziet met volkomene zekerheid, dat hij zijn vriend niet kan redden, noch zelfs transporteren; dat deze noodeloos nog meer gemarteld zal worden, terwijl hij sprakeloos zijnde, niet kan smeeken om het genadeschot. Uit barmhartigheid doet de heer Heydenrijck hem ongevraagd die dienst. Dat is positief een moord. Ik laat daar of het geval zou behooren vervolgd te worden, maar *als* het vervolgd werd zou veroordeeling moeten volgen. Ware dan 1 dag te laag?

Nu vrees de geachte spreker, dat de regter van de lage minima misbruik zal maken. Laat een der leden van een regterlijk collegie, tevens lid dezer Kamer, opstaan indien hij deze vrees deelt. Ik heb van leden van regterlijke collegien talloze malen juist omgekeerd gehoord, dat te groote gestrengheid eerder dan te groote toegevendheid moet geducht worden.

Maar, afgescheiden daarvan, stel ik dit dilemma: of gij vertrouwt den regter niet, of wel. Vertrouwt gij hem niet, waarom hem dan de bevoegdheid gelaten om vrij te spreken ondanks volledig wettelijk bewijs?

Zou het hem dan niet vrij moeten staan om tot eene zeer geringe straf te veroordeelen?

Eindelijk herinner ik dat wij van 1813 tot 1838 reeds voor vele misdaden onder een minimum van één dag geëld hebben; want in het besluit van 11 December 1813, welks art. 12 het aannemen van verzachtende omstandigheden toeliet, was geen minimum aangewezen, waaruit men de conclusie trok, dat men destijds tuchthuisstraf kon opleggen tot zelfs voor éénen dag. Is ooit gebleken dat de regters die vrijheid hebben misbruikt? Ik meen het niet. Daarentegen heb ik als Minister wel ondervonden dat niet zelden de regter tot gratie adviseert onder opmerking dat hij eene lagere straf zou hebben opgelegd, ware het hem niet door de betrekkelijk hooge minima van art. 9 der wet van 1854 belet.

De heer HEYDENRIJCK: De Minister heeft volstrekt niet aangetoond dat de voorwaardelijke invrijheidstelling — ik zal nu spreken van veroordeelingen bijv. tot 15 of 20 jaren — dat eene verligting met een kwart, geene verligting is.

Wat aangaat het vertrouwen in onze regterlijke magt te stellen. Lag er in mijne woorden iets dat ook maar het vermoeden eenigzins kan wettigen dat ik den Nederlandschen regter niet zou vertrouwen? Ware dit het geval geweest dan hadde de Minister al zeer onbarmhartig gehandeld door onmiddellijk mijne regterlijke collega's tegen mij op te roepen. Maar van al of niet vertrouwen is geen sprake. Ik vraag alleen, of de regter, zijns ondanks en met de beste bedoelingen ingaande op de klaarblijkelijke philanthropische strekking van dit Wetboek, er niet toe zou komen te geringe straffen toe te passen, maar, nog eens, geheel en al te goeder trouw.

Niet wederlegd heeft de Minister hetgeen ik heb aangevoerd betrekkelijk de wet van 1870, de minima wegens zware misdrijven gesteld bij art. 3 van genoemde wet. Men heeft mij, nadat ik gesproken had, verwezen naar de wet van 1854 voor zoo ver aangaat de verzachtende omstandigheden. Ik kan evenwel nog niet inzien, dat men de wet van 1854 zou mogen toepassen op de bepalingen van art. 3 der wet van 1870. Maar, indien ik dat al aanneem, dan blijft altijd de inkrimping, bijvoorbeeld tot 3 maanden, nog ver boven het minimum van den Minister. En de Minister moge zeggen wat hij wil, daar, waar volgens den bestaanden toestand, zeker bepaald minimum voor elk misdrijf is gesteld, blijft de grens altoos vaster en hooger, dan het allerlaagste, algemeene minimum van dit ontwerp.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik geloof dat men dit Wetboek

ten onregte beschuldigt van te zijn te clement voor den misdadiger. Naar mijne meening is de geachte afgevaardigde tot deze beschuldiging gekomen, door te veel te letten op de minima, en te zeer heeft hij mijns inziens verzuimd te letten dat tegenover die geringe minima voor vele misdrijven zeer hooge maxima bedreigd zijn.

De voornaamste grief van den geachten afgevaardigde is deze, dat door het in dit wetsontwerp gehuldigd systeem van voorwaardelijke invrijheidstelling, de straf minder afschrikkend zou worden.

Allerminst ontken ik dat de straf moet behouden haar afschrikkend element. Wanneer wij echter zien dat in de naburige Rijken het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling met vrucht wordt aangewend, moeten wij dan bij de samenstelling van een nieuw wetboek geen partij trekken van hetgeen de ondervinding elders leert? Als ik het mag zeggen, ik geloof dat de geachte afgevaardigde niet met de meeste aandacht gelezen heeft hetgeen de Commissie heeft opgemerkt omtrent hetgeen de Regeering heeft voorgesteld. Hij zou het anders hebben kunnen zien dat daarbij uitdrukkelijk is gezegd, dat die maatregel niet alleen werd voorgesteld met het doel om den misdadiger gelegenheid te geven spoediger in de maatschappij terug te komen, maar ook wel degelijk in het belang van de maatschappij.

Verslag van de Eerste Kamer.

»De straf wordt toegepast in het belang der maatschappij; maar binnen de grenzen van dat belang, behoort men haar, zooveel mogelijk, dienstbaar te maken aan de zedelijke verbetering van den misdadiger.

In den Code Pénal hoofddoel: afschrikking door strenge straffen. Door tal van wijzigingen waren de straffen echter, bepaaldelijk in 1854, reeds aanmerkelijk verzacht.»

Aldus het [*Vergelijkend overzicht*, hiervoor op bl. 90.]

In de afdeelingen betwijfelde men de juistheid der tegenstelling. Daar gelaten, dat hier de aanmerkelijke verzachting van het fransche wetboek erkend wordt, beweerde men, dat zoowel de Code Pénal als dit wetsontwerp het belang der maatschappij beoogt.

Het antwoord op deze bedenking kan niet moeilijk zijn.

De voorname karaktertrek van den Code Pénal lag in de strekking om uitvoering te geven aan de ten tijde zijner samenstelling en invoering heerschende begrippen omtrent het gezag; niet zoo zeer het belang der maatschappij als wel het Staatsbelang, gelijk men het destijds opvatte, wilde men in de eerste plaats beschermen. In den strijd tusschen de aanhangers van Kant en Bentham werd door de school van laatstgenoemden eene volkomen overwinning behaald, getuige het systematisch breken met elke absolute rechtvaardigheidstheorie. Eén voorbeeld uit vele: misdrijven tegen openbare ambtenaren werden buitenmatig streng, misdrijven door openbare ambtenaren gepleegd doorgaans licht gestraft.

Doch wie zich den aard van de uitheemsche strafwetgeving duidelijk wil voorstellen, kan niet beter doen dan te herlezen hetgeen het rap-

Antwoord der Regeering.

Al verwerpt men de zoogenaamde afschrikings-theorie, daarom nog niet de afschrikking. De straf is niet rechtvaardig omdat ze afschrikt, maar uit de rechtvaardige straffen moet men diegene kiezen die een afschrikkend vermogen hebben.

Verbetering is niet het doel der straf, maar de in het maatschappelijk belang toe te passen straf wordt, in dat zelfde belang, aan verbetering dienstbaar gemaakt.

Dat de theorie van den Code (BENTHAM) een gansch andere is, behoeft wel geen betoog.

port der Staatscommissie aldus in kernachtige bewoordingen uitdrukt.

»Het fransche strafstelsel [enz. Zie de *mem. van toel.*, hiervoor op bl. 7 en 8, tot en met de woorden] op meer of minder ruime schaal.”

Ook dit Wetboek wil *het gezag* handhaven, doch niet een gezag dat beschouwd wordt *als tegenstelling* der vrijheid, maar het gezag der maatschappelijke orde. Het verwerpt de afschrikkingstheorie, maar wil door de straf zooveel mogelijk aan de zedelijke verbetering van den misdadiger bevorderlijk zijn.

Door velen werd dit zeer toegejuicht.

Enkelen kwamen er voor uit, dat zij *het stellen onder het toezigt der hooge politie* ongaarne onder de straffen misten. Hun werd geantwoord, dat de ervaring in Frankrijk onder het eerste Keizerrijk niet van dien aard is geweest om de wederinvoering van die straf te wenschen. Naar sommiger meening doet echter het toezicht, waaronder de voorloopig in vrijheid gestelde zal staan (*art. 15*), aan eene soort van »bizonder” toezicht van de hooge politie denken.

Antwoord der Regeering.

Het politietoezicht over de voorwaardelijk ontslagenen is van gansch anderen aard dan de surveillance van de haute police; de lezing van de artikelen 44 volg. Code Pénal kan daarvan overtuigen.

[Over het verlaten van 't stelsel der *verzachtende omstandigheden* zie men de *Mem. van toel.* en het Advies van den Raad van State bij *artt. 38* en *39*, de Beraadslagingen in de Tweede Kamer onder de rubriek: *Inhoud en Inrichting* enz. hiervoor op blz. 51, 53 en 54, het Verslag der Eerste Kamer bij *art. 10.*]

GEENE ONDERSCHIEDING VAN ONTEERENDE EN NIET-ONTEERENDE STRAFFEN.

Memorie van Toelichting.

Hier zijn nog drie vragen te beantwoorden die in naauw verband staan met het gekozen strafstelsel:

- 1°. waarom geene verdeeling in onteerende en niet-onteerende straffen?
- 2°. waarom geene deportatie?
- 3°. waarom geene verbanning?

Ad 1um. Geen onteerende straffen. Het misdrijf, niet de straf onteert. Acht men het pligt van den staat de straf, zonder haar eigenlijk doel te miskennen en haar in gestrengheid te doen verliezen, zooveel mogelijk dienstbaar te maken aan de zedelijke en maatschappelijke verbetering van den misdadiger, dan moet het begrip van onteerende straf noodzakelijk vervallen. De maatregel die strekt om het zedelijk bewustzijn van hem die daaraan wordt onderworpen, te verlevendigen en te versterken, kan, hoe zwaar hij ook treft, nimmer onteerend zijn. Door er dien naam aan te geven of er van regtswege en voortdurend onteerende gevolgen aan te verbinden, geeft de staat het voorbeeld van wantrouwen in zijn strafstelsel, en voedt hij het vooroordeel dat den terugkeer van den gestrafte in het maatschappelijk leven belemmert en daardoor herhaling van misdrijf bevordert.

De waarheid dezer stellingen wordt thans zoo algemeen erkend, dat men in geen der nieuwere wetboeken de oude onderscheiding tusschen onteerende en niet onteerende straffen terugvindt. Maar met den naam

is de zaak niet algemeen vervallen. Zoo bepaalt art. 31 van het belgische strafwetboek dat elke veroordeeling tot de doodstraf of tot dwangarbeid gepaard gaat met voortdurende ontzegging van al de in dat artikel opgenoemde regten en bevoegdheden, terwijl, volgens art. 32, gelijke ontzegging, ten aanzien van alle of sommige dier regten voor een tijd van tien tot twintig jaren door den regter kan worden uitgesproken bij elke veroordeeling tot tuchthuisstraf (*réclusion*) of opsluiting (*détention*)¹. Zoo heeft volgens § 31 van het duitsche strafwetboek de veroordeeling tot tuchthuisstraf van regtswege ten gevolge de voortdurende onbekwaamheid om in het leger of bij de vloot te dienen of eenig openbaar ambt, daaronder begrepen den bijstand in regten, het notariaat en het zijn van gezworene of schepen, te bekleeden².

Het ontwerp heeft een anderen weg ingeslagen. Wil men geen onteerende straffen, het is dan niet genoeg alleen den naam af te schaffen. De straf is onteerend, wanneer daaraan van regtswege en voortdurend eene zekere *capitis diminutio*, de ontzegging van de uitoefening van hoogst belangrijke regten en bevoegdheden, wordt verbonden. Niet van de straf, maar van het misdrijf moet die ontzegging afhankelijk zijn, voortdurend kan zij slechts zijn waar ook de hoofdstraf voor het leven wordt opgelegd; en de bevoegdheid van den regter om in de bij de wet bepaalde gevallen deze bijkomende straf uit te spreken is nimmer eene verpligting; artt. 36—39 [28—31]. Zoo alleen wordt voor goed gebroken met de reeds sedert lang in beginsel veroordeelde³ onderscheiding tusschen onteerende en niet onteerende straffen.

Met die onderscheiding moet ook de tuchthuisstraf in tegenstelling van de gevangenisstraf vervallen. Immers in den Code Pénal bestaat tusschen deze twee straffen geen ander kenmerkend verschil dan dat de eene van regtswege en voortdurend onteerende gevolgen heeft, die de andere mist. Wel blijkt nog uit de vergelijking van art. 40 met art. 21 C. P. dat de correctioneel veroordeelde de keuze heeft tusschen de verschillende soorten van arbeid die in de gevangenis plaats hebben, terwijl aan een crimineel veroordeelde die keuze niet toekomt; maar het schijnt onraadaam eene dergelijke onderscheiding in een nieuw wetboek te bestendigen. Gevangenisstraf moet steeds gepaard gaan met verpligting tot bepaalden arbeid; art. 15 [14]. Welke verschillende soorten van arbeid er zullen zijn, hoe en naar welken maatstaf deze zullen worden verdeeld onder de gevangenen, is een onderwerp dat niet in het wetboek maar bij reglementen moet worden geregeld; art. 29 [22]. Zeker echter is het, dat die verdeling niet moet worden overgelaten aan de keuze der gevangenen, maar dat daarbij veeleer hun aanleg, hunne geschiktheid tot het een of ander werk, hun leeftijd en hunne krachten in aanmerking moeten komen.

Een ander veel belangrijker verschil dat, volgens de geldende nederlandsche wetgeving, tusschen tuchthuis- en gevangenisstraf bestaat, is dat gene alleen in gemeenschap, deze ook in afzondering wordt ondergaan. Dit verschil intusschen is in beginsel niet langer te verdedigen.

¹ Daarentegen kan, volgens art. 33, gelijke ontzegging voor den tijd van vijf tot tien jaren bij correctioneel veroordeelden slechts plaats hebben *dans les cas prévus par la loi*.

² Zie ook § 6 in verband met § 20 van het strafwetboek voor het kanton Zurich van 1871.

³ Vgl. het rapport van den heer THONISSEN in Rapports sur les questions à discuter au congrès pénitentiaire international à Stockholm le 20 Août 1878, bl. 8—10.

Is het cellulair stelsel goed, dan moet het, met zekere beperkingen ten aanzien van den duur der afzondering, ook zoo algemeen mogelijk worden toegepast. De intensief zwaarste vrijheidstraf moet niet zijn uitgesloten voor hen die zich het zwaarst tegen de maatschappelijke orde vergrepen hebben.

Wordt alzoo aangenomen dat alle gevangenisstraf, zoo zij al niet geheel in de cel wordt ondergaan, dan toch met eenige jaren cel moet beginnen (art. 11) en dat dus de uitvoering van die straf in beginsel voor allen dezelfde is, dan vervalt ook elke grond voor eene wettelijke onderscheiding tusschen zware en ligte gevangenisstraf, en een anderen zin kan de onderscheiding tusschen tuchthuis en gevangenis niet hebben in een strafstelsel dat de onteerende straffen verwerpt¹.

Advies van den Raad van State.

Het ontwerp kent slechts twee hoofdstraffen: vrijheid- en vermogenstraffen.

Het kent noch de onteerende straffen, noch de deportatie, noch de verbanning.

Dat de Raad van State zich met de weglating der onteerende straffen uit het ontwerp vereenigt, zal naauwelijks behoeven gezegd te worden. Hij stemt dienaangaande geheel in met het betoog in de memorie van toelichting op dit punt geleverd.

[Vgl. het *Verslag van de Tweede Kamer*, opgenomen onder de voorgaande rubriek: *Aangenomen strafstelsel in het algemeen*, bl. 148, 149.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(26 October 1880.)

De heer HEYDENRIJCK: De afschaffing van onteerende straffen. Zoover gaat de Regering dat zij in de Memorie van Toelichting verklaart dat er eigenlijk aan gevangenisstraf niets onteerends kleeft. Nu moge in werkelijkheid tuchthuisstraf niet zoo zwaar zijn als menigene zich die voorstelt, de Minister, die wel degelijk, zoo als ook blijkt uit hetgeen hij voorheeft met het overspel, let op de opinie der natie, vooral ook der mindere klassen, die Minister zal toch niet ontkennen, dat tot nog toe iemand die tuchthuisstraf heeft ondergaan, nog afgezien van de eigenlijke onteerende *rechtsgevolgen*, onder een veel sterkeren blaam leeft, of liever dat zoo iemand in het oog der menigte veel meer is onteerd dan die vertoefde in de gevangenis. En die meerdere onteering zal nu natuurlijk, wordt dit wetsontwerp tot wet verheven, vervallen. Is dit geene vermindering van straf?

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De geachte spreker wijst er op dat voortaan geene straf als zoodanig meer onteerend is. Ik ontken dit niet, maar men zal mij toegeven dat deze verandering vóór alles door het belang der maatschappij

¹ Merkwaardig is het dat men er bij het ontwerpen van een eerste boek van een wetboek van strafregt in 1859 reeds ernstig op bedacht was, de in het C. W. van 1809 en in het ontwerp van 1827 onbekende onderscheiding tusschen tuchthuis- en gevangenisstraf te laten varen. Blijkens de memorie van toelichting (bl. 6) deed men dit echter niet omdat men acht meende te moeten slaan »op de openbare volksschatting die nu eenmaal gewoon »is geraakt om aan tuchthuisstraf het denkbeeld van grooter schande dan aan gevangenisstraf te hechten». Zeker geen krachtig argument. Terecht ziet BERNER (*Lehrb. des Deutschen Strafrechts*, 7de Aufl., S. 236) juist in die »openbare volksschatting» een grond tegen het behoud van den naam tuchthuisstraf, als men de theorie der onteerende straffen verwerpt.

gevorderd wordt. Moet men nog in 1880 bepleiten de noodzakelijkheid om te breken met het stelsel van ooteerende straffen? Wordt dat stelsel door één criminalist in bescherming genomen? Blijkbaar strekt dat stelsel ten nadeele in de eerste plaats van de maatschappij. Wanneer iemand zijne straf heeft ondergaan en in de maatschappij terugkeert, wat beteekent het dan, uit een maatschappelijk oogpunt, hem te brandmerken met infamie? Vordert het maatschappelijk belang niet veeleer, dat hij thans op eerlijke wijze een bestaan kunne vinden? En als men hem dit door papieren brandmerking belet, wordt dan niet de maatschappij in de eerste plaats daarvan de dupe? De ontslagene zal dan binnen eenige weken of maanden weder in de gevangenis zijn teruggekeerd. De bewering dat de afschaffing der ooteerende straffen zou zijn eene verzwakking der repressie van het kwaad, is dus geheel onjuist.

Verslag van de Eerste Kamer.

Het misdrijf, niet de straf ooteert. Een schoon denkbeeld, reeds in de Mozaïsche wetgeving gehuldigd en ook aan de Romeinen niet vreemd.

Sommigen vreesden nogtans, dat men in dit opzigt eene theorie heeft gehuldigd, waarmede de praktijk in strijd zal zijn.

Wat heeft men afgekeurd? Eene ooteerende vrijheidsstraf.

»Gevangenisstraf» — zegt de Memorie van Toelichting [bij art. 18] — »is in het ontworpen strafstelsel noch in naam, noch inderdaad eene ooteerende straf.»

»Niettemin» — gaat zij voort — »zal in het volksbewustzijn altijd, en niet geheel ten onregte, eenige schande verbonden blijven aan het verblijf in de gevangenis, en eene veroordeeling tot gevangenisstraf iemand steeds min of meer in de algemeene schatting doen dalen.» Nog nadrukkelijker, zonder dat de Minister het weerspreekt, het Verslag [der Tweede Kamer bij art. 18]: »De gevangenisstraf is altijd ooteerend, en het is een geluk dat zij dit ook in het volksbegrip is.»

Het schijnt niet duidelijk hoe eene straf, »noch in naam noch inderdaad ooteerend» kan zijn en evenwel, zoodra zij wordt toegepast, in de algemeene schatting, op zijn zachtst gesproken, altijd min of meer ooteerend is.

Maar, zegt men verder, de ooteerende rechtsgevolgen, aan de criminele straffen van den Code Pénal verbonden, zijn afgeschaft. Hiertegen werd echter opgemerkt, dat de schuldige, in de bij de wet bepaalde gevallen, die zeer talrijk zijn, van bepaalde rechten kan worden ontzet: telkens wanneer de rechter die ontzetting toepast is er dan toch aan de straf een ooteerend regtsgevolg verbonden. Komt dan het geheel verschil niet op een woordenstrijd neer?

Ook de Staatscommissie, wier arbeid de hechte grondslag van dit Wetboek is gebleven, heeft zich van het denkbeeld, dat de straf ooteert, niet geheel losgemaakt. Zij handhaaft toch in art. 2 van haar ontwerp van wet tot het brengen van wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek de woorden: »veroordeeling tot eene ooteerende straf» in art. 264, 3°. (er

Antwoord der Regeering.

Ooteerend en ooteerend is twee. Wat heeft men afgekeurd? De *legale* eerloosheid, het verlies van tal van rechten, *per se* aan veroordeeling tot zekere straf verbonden. Daarmede strijdt niet, noch de erkenning van het feit dat aan gevangenisstraf eenige *schande* is verbonden, noch de bevoegdheid van den rechter om van bepaalde rechten te ontzetten.

Dat de Staatscommissie in het ontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek nog van »ooteerende straffen» spreekt, geschiedde *uitsluitend* met 't oog op een paar toen nog bestaande *militaire* straffen. Men kon destijds niet weten dat de partieele

staat bij abuis 164, 3 ^o .) en het tweede lid van art. 265 van gemeld wetboek. (Bladz. 437 van haar rapport.)	herziening der militaire wetten nog eerder zou tot stand komen dan het Strafwetboek.
--	--

GEENE DEPORTATIE.

Memorie van Toelichting.

Ad 2um. Geen deportatie. Bij de schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling, voorafgegaan aan de vaststelling van het eerste boek van een wetboek van strafregt in 1840 en 1847, verklaarden vele leden der vertegenwoordiging zich herhaaldelijk en met nadruk voor de opneming van de deportatie in ons strafstelsel, zonder dat het hen gelukte de regering daartoe te bewegen¹. Wat men toen verlangde was echter niet deportatie verbonden aan kolonisatie, op het voorbeeld door Engeland gegeven. Men wilde »geen strafkoloniën zooals de Engelschen bezitten»². Men wenschte de deportatie ook niet als »gewone straf», maar alleen als een »complement van de straf naast den dood»³. De deportatie zoude in dat stelsel niet zijn eene zelfstandige straf, maar een aanvulsel der langdurige tuchthuisstraf om, met deze vereenigd, in de plaats te komen van de levenslange tuchthuisstraf. Van het tuchthuis in Nederland zouden de zwaarste misdadigers worden vervoerd naar eene strafinrigting in eene der koloniën om daar hun verderen straftijd door te brengen. Of nu de deportatie in dien beperkten zin, alleen als zelfstandige of supplementaire straf voor de zwaarste misdadigers, eene deportatie die, welken naam men er ook aan geve, dan niets anders kan zijn dan eene transatlantische gevangenis, eene plaats in ons strafstelsel moet innemen, is eene vraag die andermaal aan de orde was bij de afschaffing der doodstraf in Nederland.

De gronden toen voor hare ontkennende beantwoording aangevoerd⁴ schijnen overwegend, en vonden dan ook bij de meerderheid der vertegenwoordiging geen ernstige tegenspraak⁵.

Nu echter, bij de invoering van een nieuw wetboek van strafregt, reikt de beslissing verder. Het is meer de vraag of de deportatie zal worden ingevoerd — ingevoerd, want thans bestaat zij bij ons slechts in naam — alleen als vervangende de doodstraf, en dus voor een zeer beperkt aantal misdadigers, zoodat daarbij het denkbeeld van eigenlijke kolonisatie noodwendig moet worden opgegeven; maar of zij in de rij onzer straffen zal worden opgenomen op ruimere schaal, ook als straf voor minder zware misdrijven, zoodat zij verbonden kan worden aan kolonisatie in de eene of andere onzer overzeesche bezittingen.

Die vraag werd gesteld in de memorie van toelichting van het in 1859 ingediend ontwerp van het eerste boek van een wetboek van strafregt, en in die memorie zoowel als in een niet lang daarna verschenen

¹ VAN DEN HONERT, het wetboek van strafregt toegelicht uit de beraadslagingen (Amsterdam 1848), bl. 190, 198, 199, 218, 222, 225, 226, 227, 228, 234, 235—238.

² Redevoering van den heer DE KEMPENAER bij VAN DEN HONERT. bl. 234.

³ Voorloopig verslag over het ontwerp van 29 Jan. 1847, bl. 226.

⁴ Mem. van toel. van het ontwerp van wet tot afschaffing der doodstraf (gedrukte stukken, tweede kamer, 1869/70, 80, n°. 3), § 12.

⁵ Voorloopig verslag, tweede kamer, bl. 6, 7; voorloopig verslag, eerste kamer, bl. 4.

geschrift¹ waarin dit onderwerp opzettelijk werd behandeld, ontkennend beantwoord. Teregt.

Zeker is de deportatie geene absoluut verwerpelijke straf. In uitgebreide staten waar het zeer groote aantal misdadigers, ook nadat zij hunne straf hebben ondergaan, eene voortdurende bedreiging is voor de openbare orde en veiligheid en waar het daarenboven zeer groot bezwaar oplevert de noodige gevangenissen te bouwen en naar de strenge eischen van het penitenciaire stelsel in te rigten, valt veel te zeggen voor de deportatie op ruime schaal, zooveel mogelijk verbonden aan kolonisatie.

Maar heeft Nederland behoefte aan die straf? Is het, wanneer onze gevangenissen naar een vast en goed stelsel worden ingerigt en wanneer, bij toepassing der afzonderlijke opsluiting op grootere schaal dan thans geschiedt, de duur der straffen zeer zal verminderen, onmogelijk in de eischen eener strenge, maar tevens regtvaardige beteugeling der misdrijven, in het rijk in Europa te voorzien? Er is, ook in verband met de soort en het aantal misdrijven in de laatste jaren, geen enkele grond om dit te beweren.

Deportatie is dus bij ons niet noodzakelijk. Maar dan is zij ook niet wenschelijk. Het is onnoodig hier de bekende bezwaren tegen deze straf op te sommen². Misschien heerscht daarin eenige overdrijving; maar er zijn toch onder die bezwaren enkele, zooals de ongelijke werking der deportatie, die niemand ligt zal tellen. Wat hiervan zij, drie zaken staan vast, en daarop moet nog met een enkel woord worden gewezen.

Vooreerst. Het is reeds gezegd, hoe eenvoudiger strafstelsel hoe beter; hoe minder soorten van straffen, hoe gelijkmatiger verhouding tusschen misdrijf en straf. Nu zoude door het aannemen van de deportatie niet alleen eene straf meer worden ingevoerd, maar wel bepaaldelijk eene zoodanige die zoozeer verschilt van de gevangenisstraf dat zij daarmede bezwaarlijk kan worden vergeleken, zoodat het dan ook uiterst moeilijk zoude zijn de grenslijn tusschen de misdrijven, met de eene en met de andere straf te bedreigen, zuiver te trekken.

Ten andere. De deportatie schijnt geen plaats te kunnen vinden in een stelsel dat, zonder het doel der straf te zoeken in zedelijke verbetering van den misdadiger, haar daaraan toch zooveel mogelijk tracht dienstbaar te maken. Het uitoefenen van individüelen invloed op den misdadiger in de afzondering der cel, ten einde hem te behouden voor en, zoo mogelijk verbeterd, terug te geven aan de maatschappij, is eene der grondgedachten van zoodanig stelsel. Nu kan men zich de deportatie voorstellen of als zelfstandige straf, of, zooals hare voorstanders in de tweede kamer in 1840 en 1847 eenparig wenschten, als aanvulling van tuchthuis- of gevangenisstraf. In het eerste geval gaat het denkbeeld van afzondering geheel verloren, in het tweede loopt men gevaar dat de gunstige uitkomsten der afzondering reeds dadelijk niet bestand zullen

¹ Deportatie in verband met strafregt en koloniaal belang door jhr. mr. P. A. VAN DEN VELDEN, 's Gravenhage, 1861. Zie ook de bedenkingen tegen de deportatie van mr. M. M. VON BAUMHAUER.

² Men vergelijke dienaangaande het geschrift van den hoofdinspecteur der gevangenissen in Italië, BELTRANI SCALIA (la Deportazione, Roma 1874), de Handelingen van het Londensehe congres van 1872, bl. 401—406, waar in het algemeen de stemming niet gunstig was voor de deportatie, en het rapport van V. HOLTZENDORFF voor het congres te Stockholm van 1878 in de reeds aangehaalde Rapports, bl. 16.

zijn tegen de gemeenschap der scheepstransporten naar de kolonie waarbij eene juiste classificatie zich niet laat denken, en het toezigt nimmer zoo goed kan zijn als in eene gevangenis.

Eindelijk. Den aard der straf vermag de wet slechts in breede trekken te schetsen. Oneindig veel moet hier worden overgelaten aan de administratieve magt. Maar opdat zij die omvangrijke taak waarvoor de volle verantwoordelijkheid op haar rust, naar eisch vervulle, is het dan ook noodig dat de uitvoering der straf geschiede onder haar oog, dat de behoeften die de praktijk aanwijst onmiddelijk tot haar kennis komen, opdat daarin zoo spoedig mogelijk worde voorzien, en dat de misbruiken die zich op dit gebied der administratie voordoen, niet lang verborgen blijven voor het centraal gezag in die gevallen waarin dat gezag ze alleen kan opheffen. Dat nu dit een en ander niet mogelijk is en dat dus, met het gezag, ook de verantwoordelijkheid van den betrokken minister hier te lande wordt verzwakt in geval de straf wordt ondergaan in eene der overzeesche bezittingen, behoeft geen betoog.

Dit weinige over de meerdere of mindere wenschelijkheid der straf van deportatie naar eene onzer koloniën of bezittingen in andere werelddeelen. Maar de wenschelijkheid is in elk geval ondergeschikt aan de mogelijkheid van zoodanige straf, m. a. w. aan de praktische uitvoerbaarheid van het denkbeeld van overbrenging van veroordeelde misdadigers naar eene onzer overzeesche bezittingen, om hen daar met gedwongen bosch- en veldarbeid bezig te houden. Die mogelijkheid nu, het is bekend en in de memorie van toelichting van het ontwerp van 1859 reeds herinnerd, werd zeer stellig ontkend in het verslag der bij Kon. besluit van 16 Junij 1857, n°. 90, ingestelde staatscommissie ¹. Naar haar oordeel maakt het volstrekt gemis aan gelegenheid tot deportatie naar een gewest in de gematigde luchtstreek de toepassing dier straf onuitvoerbaar, daar in de tropische gewesten waartoe alle onze overzeesche bezittingen behooren, op den duur geen veldarbeid kan worden verricht door Europeanen dan ten koste van hunne gezondheid en hun leven. Eene waarheid is het, dat om die reden de proef van deportatie uit Engeland naar Ceylon en Mauritius spoedig moest worden opgegeven. Wel is waar wordt ook door de staatscommissie aangenomen, dat in de tropische gewesten kolonisatie voor Europeanen mogelijk zoude wezen op uitgestrekte bergvlakten, zoogenaamde tafellanden, maar van het bestaan van zoodanige streken in onze overzeesche bezittingen blijkt, naar haar oordeel, niet. Nu is de juistheid dezer laatste stelling niet onbetwist, en zoude het welligt niet onmogelijk zijn in den indischen archipel een of ander aan het nederlandsch gezag onderworpen thans nog onbewoond eiland aan te wijzen, waarheen deportatie uit een hygiënisch oogpunt niet te ontraden ware ². Maar zal datzelfde eiland dan

¹ Verslag aan den Koning, uitgebragt door de staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 16 Junij 1857, n°. 90, op het adres van F. H. VAN VLISSINGEN en negen anderen, betreffende europesche kolonisatie in Nederlandsch Indie.

² Europesche volkplantingen in tropische gewesten door jhr. mr. W. E. VAN PANHUIJS (Gids, 1870, bl. 401—444). Men zie verder de nota van dr. TH. C. L. WIJNMALEN, waarin wordt medegedeeld het belangrijk resultaat van het door hem in de archieven van de departementen van justitie en koloniën ingesteld onderzoek, en het debat naar aanleiding dezer nota gevoerd in de vergadering van het indisch genootschap van 10 Maart 1875,

ook voldoen aan al de andere eischen die men in 't belang van kolonie en moederland moet stellen voor een deportatie-oord? Is het op voldoende afstand van bevolkte streken om geen gevaar op te leveren voor de rust en veiligheid en de handhaving van ons zedelijk prestige bij de inlandsche bevolking? Is het tevens niet te ver gelegen uit den gewonen koers van onze koopvaarders? Levert het voldoende levensbehoeften, althans een goed deel van al wat noodig is tot voeding, dekking, kleeding en huisvesting zoowel voor de gedeporteerden als voor de militaire bezetting en, zoo neen, is vervoer van dit alles naar het deportatie-oord niet aan te groote financiële en andere bezwaren onderhevig? Ziedaar een aantal nog open vragen, ligt met andere te vermeerderen, welker beslissing in elk geval nog een uitgebreid en langdurig onderzoek zoude vorderen; zoodat niemand wien het ernst is met den wensch dat Nederland eindelijk in het bezit worde gesteld van een nederlandsch strafwetboek, de vaststelling van dit wetboek van den uitslag van zoodanig onderzoek afhankelijk kan willen maken.

Gesteld dus zelfs de wenschelijkheid der deportatie stond vast, zoolang hare mogelijkheid niet is bewezen zal men in een strafstelsel waarin zij niet is opgenomen, moeten berusten; onder voorbehoud om, zoo dit bewijs later mogt worden geleverd, bij eene wijzigingswet, de levenslange en langdurige gevangenisstraf waar zij in het wetboek wordt bedreigd, geheel of ten deele te vervangen door wegvoering naar een oord van ballingschap.

Advies van den Raad van State.

Wat de deportatie aangaat, vereenigt de Raad van State zich almede met de beweegredenen, in de memorie van toelichting aangevoerd, ten betooge dat in de rij der straffen die der deportatie behoort te vervallen.

Afzonderlijk advies van den Staatsraad Mr. BACHIE.

Deportatiestraf. Eene tweede vraag is gerezen, of het volstrekt weren van de straf van deportatie, waaraan toch ook voordeelen zijn verbonden, in de memorie van toelichting erkend, wel wenschelijk is en of die straf niet zou kunnen worden voorgesteld als in aanmerking komende, zoodra de zaak op niet al te kostbare wijze mogt zijn te regelen, op een nagenoeg onbewoond eiland van Nederlandsch Indië indertijd, naar men meent, door den Gouver-

Rapport aan den Koning.

Daar de Raad van State het wegvallen van onteerende straffen goedkeurt en geen bezwaar heeft, dat de deportatie en verbanning niet in het strafstelsel zijn opgenomen, meent de ondergeteekende ten aanzien van de vraag, door den Staatsraad mr. BACHIE in zijn afzonderlijk advies gedaan, of de straf van deportatie niet zou kunnen worden voorgesteld, zich te mogen bepalen tot de opmerking, door dien Staatsraad zelven niet onjuist geacht, dat het wetboek de straf van deportatie niet kan bedreigen, zoo lang geen oord, waarheen gedeporteerd kan worden, is aan te wijzen. Voor 't overige wordt omtrent de deportatie zoo uitvoerig gehandeld in de memorie van toelichting, dat het den ondergeteekende geoorloofd schijnt naar dat stuk en de daar aangehaalde geschriften (waaronder in 't bijzonder *Themis* 1876, blz. 100 en volg.) te mogen

neur van Sumatra's Westkust aangegeven¹ of in eene vreemde strafkolonie in voege als na overleg met den betrokken Staat, onder denoodige waarborgen, bij tractaat zal zijn overeen te komen. Wel opent het slot (der toelichting) ad 2um dergelijk uitzigt, wanneer later het bewijs van de mogelijkheid eener doelmatige deportatiestraf wordt geleverd, maar dat bewijs zal zich laten wachten zonder de uitspraak der wet ten gunste van eene wel geregelde deportatiestraf en een daartoe in te stellen onderzoek.

Het moge waar zijn, dat het wetsontwerp geene deportatie kan bedreigen, zoolang geen oord van ballingschap is aan te wijzen, de vraag rijst, of althans de memorie van toelichting niet een nader onderzoek zou kunnen en behooren toe te zeggen.³

verwijzen, onder bijvoeging dat overal de moeilijkheden, die de uitvoering der deportatiestraf vergezellen, zoozeer worden erkend of ondervonden, dat het internationaal penitentiair congres van 1878 te Stockholm, alleen uit hoofde van die moeilijkheden, de deportatie als straf minder wenschelijk achtte².

Verslag van de Tweede Kamer.

Deportatie. Het voor en tegen dezer straf werd zoowel in de afdelingen als in de Commissie bepleit. De voorstanders zouden haar als eene doelmatige straf *nevens* de levenslange gevangenisstraf voor het leven willen bedreigen. Zij geeft minder kans van ontvlugting, minder aanleiding tot ontslag vóór het einde van den straftijd. Zij is meer afschrikkend en dus meer geschikt om de doodstraf te vervangen. Als zoodanig is zij *noodzakelijk*. Het absolute bewijs van den meer afschrikkenen aard te leveren is, men erkende het, niet mogelijk, maar evenmin is het bewijs te leveren dat het voorgestelde strafstelsel *genoeg* afschrikwekkend is. De Memorie van Toelichting acht bovendien de straf niet wenschelijk omdat: 1°. het strafstelsel eenvoudig moet zijn en deportatie eene complicatie zou wezen. Dit bezwaar werd beantwoord met de opmerking dat vergelijking van straf mogelijk blijft, wanneer men den regter bij de misdrijven, waartegen levenslange gevangenis wordt bedreigd, de keuze laat tusschen deze en deportatie; 2°. deportatie niet behoort in een stelsel dat straf dienstbaar maakt aan de zedelijke verbetering van den misdadiger. Ook dit bezwaar is niet klemmend als deportatie *nevens* levenslange gevangenis wordt bedreigd, want ook daar zou het evenzeer moeten gelden; 3°. de uitvoering der straf niet kan geschieden onder de verantwoordelijkheid, immers niet onder het onmiddellijk toezigt van den bij de zaak betrokken Minister. Daartegen geldt dat de uitvoering der straf zal staan onder het onmiddellijk toe-

¹ De Batoe-eilanden.

² Zie het verslag in de *Staatscourant* van 7 Januarij 1879, n°. 5. Het besluit van het congres werd genomen in overeenstemming met het praeadvies van VON HOLTZENDORFF (zie *Rapports etc.* bl. 16 en volg.), die daarbij, behalve op »les difficultés trop nombreuses de son exécution», wijst op: »les dangers évidents qu'elle présente.» Van dit praeadvies gewagende, herinnert CHARLES LUCAS (*Revue critique*, Nov. 1878, bl. 650), dat hij reeds lang de deportatie bestrijdt: »avec une persévérante conviction».

³ Zie verslagen van het Indisch Genootschap van den 2den Januarij 1874, blz. 299—304, en van 1875, blz. 31, 134.

zigt van de koloniale autoriteit en dat de uitvoering, als zij eenmaal goed geregeld is, moeilijk de noodzakelijkheid van ingrijpende veranderingen kan doen ontstaan. De tegenstanders gaven niet toe dat levenslange deportatie zwaarder straf zou zijn of meer zou afschrikken dan levenslange gevangenis, en daardoor verviel naar hunne meening de voornaamste grond voor het betoog ten voordeele der deportatie. De straf zou bovendien slechts voor enkele gevallen gelden en daardoor te kostbaar en te omslagtig worden. Zij zou òf zijn opsluiting in eene koloniale gevangenis, en dan zou deportatie volkomen overbodig zijn, òf dienen tot kolonisatie, maar deze is voor een klein land op zich zelf reeds bezwarend, terwijl ten slotte een geschikt verbanningsoord niet is aan te wijzen. De overgelegde, te dezer zake tusschen de Departementen van Kolonien en van Justitie gewisselde rapporten en correspondentien geven daaromtrent geen voldoende zekerheid. Wel wordt ook in de Memorie van Toelichting de mogelijkheid dat een eiland zou zijn aan te wijzen dat uit een hygienisch oogpunt geschikt is, toegegeven, maar de waarschijnlijkheid dat zulk eene plaats uit anderen hoofde zeer ongeschikt zou blijken te zijn, is zoo groot dat een nader gemeenschappelijk onderzoek der genoemde Departementen waarop door de voorstanders der deportatie nog werd aangedrongen, ten eenen male overbodig schijnt. De Commissie acht deze bedenkingen overwegend en vereenigt zich dan ook met het gevoelen der Regering om de deportatie niet in het strafstelsel op te nemen.

Verslag van de Eerste Kamer.

Geen tuchthuisstraf, geen deportatie noch verbanning.

Men kon zich nagenoeg algemeen hiermede vereenigen.

Enkelen betreurden nogtans op de gronden, vermeld in het Verslag der Tweede Kamer, dat niet in het strafstelsel is opgenomen *de deportatie*, eene straf, vooral nuttig voor hen die geen plaats meer kunnen vinden in de maatschappij. Het komt er maar op aan een geschikt verbanningsoord te bezitten en in de Toelichting wordt erkend dat die mogelijkheid niet is uitgesloten. Engeland vooral heeft met uitstekende resultaten de deportatie toegepast.

Antwoord der Regeering.

Omtrent de deportatie wordt verwezen naar de medegedeelde stukken.

GEENE VERBANNING.

Memorie van Toelichting.

Ad 3um. Geen verbanning. Zoo de deportatie nog vele voorstanders telt, de verbanning, in ouden tijd eene zeer gebruikelijke straf, wordt thans vrij algemeen afgekeurd¹. Intusschen is zij nog in een der nieuwste wetboeken² opgenomen en bij ons niet alleen nooit van de lijst der straffen geschrapt, maar zelfs in eene wet van nog niet zeer oude dagteekening op nieuw bedreigd. Met een enkel woord dient dus de reden te worden gegeven, waarom zij in dit ontwerp niet meer voorkomt.

¹ BERNER, Lehrbuch, § 120, CHAUVEAU et HELIE, Théorie du C. P., I, n°. 171 vgg.

² Zurich, § 4, n°. 4 en §§ 18, 19.

De Code Pénal bedreigt de verbanning in den regel alléén tegen staatkundige misdrijven¹, en de wet op de ministeriële verantwoordelijkheid van 22 April 1855 (*Staatsblad* n°. 33) bleef aan dien regel getrouw. Echter kan eene straf die alleen bestaat in een gedwongen verblijf buitenslands gedurende een bepaald aantal jaren, zelfs met deze beperking niet worden geregtvaardigd. Ook de straf tegen staatkundige misdrijven moet eene straf blijven, en de verbanning voldoet aan geen der wezenlijke vereischten eener straf. Zij is in de hoogste mate ongelijkwerkend, voor den een schier geen, voor den ander een onherstelbaar leed, zij is in geen enkel opzigt afschrikkend, zij is eindelijk in openbaren strijd met eischen van het internationaal verkeer, die er zich krachtig tegen verzetten hetzij dan eigenlijke misdadigers, hetzij politieke woelgeesten zonder wederzijdsche toestemming aan elkander over te leveren. Daarenboven is het zeer de vraag of in onze tijd, nu de middelen van verkeer en gemeenschap tusschen de landen onderling al meer en meer toenemen, het gevaar dat den staat bedreigt door het op zijn grondgebied gepleegd staatkundig misdrijf, wel genoegzaam wordt afgewend door den schuldige eenvoudig over de grenzen te zetten.

Dit alles werd niet uit het oog verloren bij de behandeling der wet op de ministeriële verantwoordelijkheid. Men leest dienaangaande in het door de commissie van rapporteurs uitgebragt verslag over het ontwerp dier wet²:

»In vele gevallen, vooral wanneer het vermogen van den veroordeelden »staatsdienaar genoegzaam is om in zijn onderhoud te voorzien, zou het »verblijf buitenslands voor hem geene wezenlijke straf, ja zelfs boven het »leven in zijn vaderland, waar toch eene smet op zijnen naam kleeft, »te verkiezen zijn. Hij zou zich daarenboven op de grenzen kunnen »blijven ophouden, vandaar onrust kunnen aanstoken, of ook door het »openbaar maken van staatsgeheimen in den vreemde voor de veiligheid »van den staat gevaarlijk kunnen worden.»

Deze bedenkingen werden niet ontzenuwd, maar niettemin werd de verbanning in art. 29 der wet ter keuze met gevangenisstraf bedreigd. In art. 389 [355] van het ontwerp is deze, noch eenige andere alternatieve strafbedreiging opgenomen. Bij schuldigverklaring aan de in dat artikel omschreven, hoogst ernstige misdrijven behoort alleen gevangenisstraf te worden opgelegd.

Advies van den Raad van State.

Verbanning wordt evenmin door de Staatscommissie in haar ontwerp in de rij der straffen opgenomen.

De Raad van State kan zich met de daarvoor in de memorie van toelichting aangevoerde gronden vereenigen.

Daar de wet van 22 April 1855 (*Staatsblad* n°. 33) voor de met opzet gepleegde misdrijven der verantwoordelijke ministers alternatief verbanning of gevangenisstraf bedreigt, kan het wegvallen der verbanning als straf geen bezwaar opleveren.

Het levert ook geen bezwaar op met opzigt tot den gouverneur-gene

¹ Artt. 78, 81, 82, 84, 85, 102, 110, 115, 124, 202, 204 en 208. Tegen staatkundige misdrijven wordt de verbanning alléén bij uitzondering bedreigd in de 156 en 158.

² Gedrukte stukken van de Tweede Kamer, 1854—55 IV, n°. 4, bl. 9.

van Nederlandsch Oost-Indie, noch tot den gouverneur van Suriname of Curaçao, aangezien de regeringsreglementen voor die overzeesche bezittingen zich dienaangaande gedragen aan de wet van 22 April 1855 (*Staatsblad* n°. 33) voormeld.

GEENE DOODSTRAF OF LIJFSTRAFFEN.

Verslag van de Tweede Kamer.

Doodstraf. De Commissie is met de Regering van oordeel dat er geen termen bestaan om terug te komen op de beslissing, ten aanzien van dit punt in 1870 gevallen. In de afdeelingen openbaarde zich verschil van gevoelen, ofschoon men vrij algemeen erkende, dat den Staat zonder twijfel het regt toekomt om de doodstraf toe te passen. Vele voorstanders der doodstraf meenden dat zij *onmisbaar* is en beriepen zich hoofdzakelijk op de gronden aangevoerd in het door de Regering overgelegd advies van de heeren MACKAY c. s. Anderen daarentegen verklaarden uitdrukkelijk, dat zij, ofschoon in 1870 geen voorstanders van de afschaffing, thans niet zouden willen medewerken tot wederinvoering, nu de statistiek had aangetoond, dat door het ontbreken dier straf de zware misdrijven niet waren toegenomen; ofschoon hiertegen werd opgemerkt, dat alleen een statistiek van de gepleegde aanslagen op het leven, niet eene van de geregtelijk behandelde doodslagen eenig afdoend bewijs zou leveren. Belangrijk werd het echter door sommigen geacht dat de Kamer werd in staat gesteld met de meeste naauwkeurigheid de gegevens der statistiek te onderzoeken, en men wenschte daarom van de Regering eene opgave te ontvangen van alle aanslagen op het leven, zoowel van moord als doodslag na de afschaffing der doodstraf hier te lande gepleegd, met eene vergelijking met die welke over een zelfde aantal jaren vóór dien tijd hebben plaats gegrepen. Aan eene statistiek van de gepleegde *moorden* alleen werd weinig gewigt gehecht, omdat de voorbedachte raad bij overigens zeer gevaarlijke misdrijven dikwijls moeilijk te bewijzen is. In het Voorloopig Verslag van het IVde Hoofdstuk der Staatsbegrooting werd reeds aangedrongen op de mededeeling van de hier bedoelde gegevens.

De Commissie ziet evenwel in de overlegging van een dergelijke statistiek geen nut.

[*Lijfstraffen.*] Ook de wederinvoering der lijfstraffen vond in de afdeelingen warme voorstanders, zelfs onder hen die de afschaffing der doodstraf toejuichten. Tegenover de opmerking dat die straffen niet passen in een stelsel dat niet op de afschrikkingstheorie is gebaseerd, dat zij schier algemeen en door de ondervinding en door de criminalisten zijn veroordeeld, dat door de toepassing der straf de gestrafte wordt gedemoraliseerd en tot wrok en wrevel voor de ondergane schande wordt aanzet, beriep men zich op het feit, dat dikwijls de gevangenis niet minder demoraliserend werkt en aan den anderen kant voor sommige individuen naauwelijks als straf kan worden aangemerkt. Men wees op het voorbeeld van Engeland, waar gebleken is dat men sommige misdrijven niet had kunnen beteugelen dan nadat men er toe overgegaan was de schuldigen aan den lijve te tuchtigen en op Saksen, waar de Minister van Binnenlandsche Zaken, onlangs geïnterpelleerd over het

ergerlijke toenemen van bedelarij met bedreiging, moest erkennen daartoe geen beter middel te weten dan de wederinvoering der lijfstraf (Prügelstrafe).

De Commissie is echter van oordeel, dat de Regering op goede gronden geene wederinvoering der lijfstraffen heeft voorgesteld.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(26 October 1880.)

[Vgl. bij art. 9 het daarop voorgesteld amendement over de doodstraf.]

De heer BICHON VAN IJSSELMONDE: Het is niet mijn voornemen thans op nieuw met meer of mindere uitvoerigheid het behoud en in casu de wederinvoering van de doodstraf in ieder opzicht te bepleiten.

Bij vroegere gelegenheid heb ik dit op mijne wijze gedaan, met aanwijzing van de gronden voor het behoud van de bedreiging en toepassing van de kapitale straf als de zwaarste straf gesteld op de zwaarste misdaden: moord en hoog verraad, tegenover de verdediging der afschaffing van den toenmaligen Minister van Justitie van Lilaar.

Aan de zijde staande van beroemde criminalisten van vroeger en later en eveneens van onzen leeftijd, ben ik steeds overtuigd geweest en van de regtmatigheid en van de onmisbaarheid, beide in bedreiging en toepassing van de doodstraf, in iederen welgeordenden Staat en maatschappij noodzakelijk, beide *jure divino et humano*.

Het jus gladii, het strafzwaard, evenzeer als het oorlogszwaard, komt aan de overheid in den Staat toe. Het behoort tot de roeping, het regt en den plicht van den Staat. Dit zijn regt en dezen plicht mag de Staat niet willekeurig opgeven, maar moet zulks vasthouden en handhaven.

In die vastheid van overtuiging ben ik in de jongst verlopen jaren zeker niet geschokt of aan 't wankelen gebracht. Zij is zelfs nog afgescheiden en onafhankelijk van de vele en gruwelijke misdaden in dezen laatsten tijd voorgevallen.

In het verleden jaar heb ik mij veroorloofd den Minister van Justitie te wijzen op de schrikbarende toeneming van afgrijselijke moorden, ook hier te lande gepleegd, en de Minister heeft dit ook niet tegengesproken. Maar, al ware dit niet zoo, en buitendien, ik herhaal het, de regtmatigheid en onmisbaarheid van de doodstraf stonden toch vast en zeker.

Ik breng den Minister gaarne mijn dank dat hij, op gedaan verzoek, bij de stukken heeft overgelegd ook het advies van vier leden van den Raad van State, in der tijd in zake de doodstraf en tegen hare afschaffing gerigt.

Dit zeer belangrijk en afdoend advies, waarvan de inhoud mij vroeger onbekend was, heeft mij almede in mijne gevoelens, aangaande dit hoogst aangelegen onderwerp, op nieuw bevestigd.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Naar hetgeen daaromtrent in de afdeelingen is voorgevallen, verwondert mij, dit moet ik bekennen, de indiening van het amendement om die straf weder in te voeren. En als ik om ééne reden betreurde dat thans reeds het nieuwe Strafwetboek wordt behandeld, zou het deze zijn dat de jongste treurige gebeurtenis in den Haag eene reactie tot wederinvoering der doodstraf heeft te weeg gebracht, die ik na het besluit van 1870 niet had verwacht. Nu komt men in appél van het toen over de doodstraf gevelde vonnis, en ik geloof dat men ook zonder nadere pleidooijen zou regt kunnen doen op de stukken; de geachte afgevaardigde uit Gouda heeft nogtans gemeend het amendement met enkele argumenten te moeten toelichten, die ik niet onbeantwoord mag laten.

Als tegenstander van de wederinvoering der doodstraf verheugt het mij, dat de voorstanders van haar behoud zijn teruggedrongen tot twee misdrijven, moord en hoogverraad, waarvoor men de doodstraf nog wil behouden. Vroeger was het veld veel ruimer, maar thans houdt men zich vast aan die beide feiten alleen. En op welken grond motiveert men nu het amendement? Daarop, dat in den laatsten tijd

het aantal afgrijpselijke moorden hier te lande zoo zeer is toegenomen. Dergelijke bewering acht ik geheel in strijd met de waarheid; bij de behandeling der vorige Staatsbegrooting heeft de Minister herinnerd, dat wel is waar de statistiek over 1879 ongunstig was, maar niemand zal de statistiek van slechts één jaar den doorslag willen doen geven.

En ik voor mij meen dat de bewering, dat de afschaffing der doodstraf vermeerdering van misdrijven ten gevolge had, is in strijd met de ervaring hier en in andere landen opgedaan.

Als in één adem bezigde de geachte afgevaardigde uit Gouda in zijn pleidooi vóór de doodstraf de woorden: *regtmaticheid* en *onmisbaarheid*. Over de regtmaticheid bestaat tusschen hem en mij geen verschil. De Staat heeft het regt zich te verdedigen, en zoo hij daartoe de wederinvoering der doodstraf behoeft, kan niemand hem daartoe het regt betwisten.

Maar is de doodstraf onmisbaar? Wanneer dit punt, zoo als ik verwacht, breedvoerig besproken zal worden, dan zullen wij sterker argumenten moeten hooren ten betooge dier onmisbaarheid dan tot dus ver aangevoerd, om mij te overtuigen van de wenschelijkheid der wederinvoering van de doodstraf hier te lande.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: In navolging van mijn voorganger, zal ook ik uiterst kort zijn, maar als lid dezer Commissie meen ik de motiven te moeten aangeven, waarom ik van de meerderheid der Commissie verschil.

Ik erken dat ik in vroegere dagen meermalen groote bezwaren gehad heb tegen het behoud der doodstraf. Het gaat niet aan, zich met een zeker sarcasme van die vraag af te maken, en de afschaffers der doodstraf te beschuldigen van verkeerde philanthropie en dergelijke dingen. Ook erken ik nog dat er zeer groote bezwaren bestaan tegen de *uitvoering* der doodstraf. Maar toch is het mijne innige overtuiging, dat in een wetboek de erkenning niet gemist mag worden, dat de Staat het regt heeft, het leven van een misdadiger, die de zedewet geheel heeft te niet gedaan, weg te nemen.

Gelijk de Minister van Justitie zelf gisteren heeft erkend, behoort uit het Wetboek te blijken, welke beginselen men is toegedaan bij het maken van de wet. Naar mijne overtuiging, en de meerderheid dezer Kamer zal dit wel met mij erkennen, moet de straf allereerst zijn eene voldoening aan het beleedigd regtsgevoel. Een van de scherpzinnigste bestrijders der doodstraf, mr. van Bemmelen, heeft zich nog al vrolijk gemaakt over dat beginsel, dat hij nog een wraakregt noemt, dat wij in onzen beschaafden tijd niet meer kunnen erkennen.

Ik beken, tot die barbaren te behooren, die inderdaad meenen, dat het strafregt in het wezen der zaak niets anders is dan een wraakregt. Ik behoort tot hen die, wanneer eene misdaad gepleegd wordt, nog durven zeggen: die misdaad schreit om wraak. Dat is niet nu, maar dat is *altijd* en *overal* zoo geweest. De groote verontwaardiging naar aanleiding van het feit, onlangs in deze stad voorgevallen, bewijst het ons op nieuw. Dat feit is alléén gevaarlijk voor de rijken, en toch is bij het gansche volk, van den hoogste tot den laagste, dezelfde verontwaardiging ontstaan, niet omdat men bang was zelf door zoodanig feit getroffen te worden, want de lagere standen behoefden voor moord van zoodanigen aard niet te vreezen, maar omdat men verontwaardigd was over de volkomene verachting van de zedewet door dien man. Wanneer iemand de zedewet zoodanig vertrapt, dat hij door zijne daden toont, geen regt te erkennen, dan is de Staat gerechtigd en verplicht hem weg te nemen uit de maatschappij. Ook in den oud-Germaanschen tijd bestond de doodstraf niet, maar wel de vredeloosheid, men nam zulk een onmensch uit het volk weg, hij werd een „outlaw”, verbannen en vogelvrij. Welnu, dat regt om de maatschappij voor goed en onherroepelijk van zulk een booswicht te verlossen, mag de Staat zich niet laten ontnemen.

Wraakregt, zegt men, moet niet bestaan bij eene beschaafde natie. Ik erken dat *persoonlijke* wraak niet mag bestaan, en acht *hem* hoog, die bereid is zijnen tegen-

stander te vergeven, maar acht dengene laag, die niet meer toornen kan over het onregt dat anderen is aangedaan.

Dat is ook het standpunt dat ik in de Heilige Schrift terugvind. De heer van Bemmelen heeft mijns inziens te regt aangetoond, dat wij de doodstraf niet mogen verdedigen op grond van hetgeen voorkomt in Genesis, omdat, indien wij de doodstraf wilden bedreigen, alleen op grond dat daar staat: „degeen die iemands bloed vergiet, diens bloed zal vergoten worden”, wij dan ook geheel andere bepalingen zouden moeten overnemen, waaraan wij toch niet denken, onder anderen, dat hij die het bloed van een dier eet, zal uitgeroeid worden¹. Maar wat wij wel kunnen overnemen van het Oude Testament is de voorstelling: dat God, Jehovah, een God der wrake is. Hij toont over de ongerechtigheid. Wij menschen behooren ook te toornen over de ongerechtigheid. Dat gevoelen bestaat bij allen die niet door theoriën verblind zijn. En dat gevoelen bestaat bij het volk. Aangezien nu het strafregt op het volk een zedelijken indruk moet maken, moeten wij dat gevoelen van het volk, dat volkomen juist en regtvaardig is, in eere houden. Het volk eischt te regt dat de gerechtigheid gewroken worde, en wij moeten het volk sterken in dat besef, want het is door gerechtigheid dat een volk verhoogd wordt.

Nu zijn er, die zeggen: dat alles is volkomen waar, maar de doodstraf is niet zulk een zware straf; het is eene lichtere straf dan de vrijheidsstraf. Ik eerbiedig natuurlijk dat gevoelen. Maar dit is zeker niet het algemeen gevoelen. Even stellig als in ons aller oog het leven, ook dat van een ongelukkig man, altijd nog veel hooger staat dan zijne vrijheid, en het leven beschouwd wordt als een hooger goed dan de vrijheid, zoo zal ook de straf aan het leven altijd beschouwd worden als hooger en zwaarder straf dan de vrijheidsstraf.

Nu heeft mijn medelid van de Commissie van Rapporteurs zoo even erkend, dat de Staat dat regt, om den misdager te dooden ook ten volle bezit. En inderdaad is dit ook het gevoelen geweest, dat vrij algemeen is uitgesproken geworden in de afdeelingen. Men heeft meermalen herhaald: ongetwijfeld bezit de Staat dat regt, maar hij behoeft dat regt niet uit te oefenen. Welnu, indien dat zoo is, dan moet de wet dit uitspreken. Wij kunnen de wet niet elken dag veranderen, maar wel elken dag *elk feit op zich zelf beoordeelen*, en wanneer de regter ten aanzien van dat punt onverstandig of verkeerd handelt, dan hebben wij nog het regt van gratie. Doch daar de wet de uitdrukking moet zijn van hetgeen ten allen tijde als regel moet gelden, is het hoogst gevaarlijk om dat regt van den Staat niet neder te schrijven in de wet. Want als wij hier al onder ons verklaren, dat wij het regt van den Staat, om misdadigers met de doodstraf te straffen, handhaven, maar wij durven of willen dat regt niet nederschrijven in de wet, dan zal men ons met regt verwijten: dat dit is eene *protestatio actui contraria*. En vooral indien wij in dezen tijd dat zwaard der gerechtigheid neêrleggen, nu er zeer velen zijn, die twijfelen aan het regt van den Staat om de doodstraf op te leggen, zal er twijfel ontstaan aan ons regt. Daarom geloof ik dat in een goed wetboek moet zijn nedergeschreven, dat de Staat het regt heeft te dooden dengenen, die ten eenen male de regten der zedelijkheid vertrapt heeft.

Ten eenen male en totaal vertrapt! Door deze woorden beantwoord ik tevens het argument van mijn mederapporteur, waardoor hij nog meer dan vroeger voorstander geworden is van de afschaffing van de doodstraf; het argument namelijk, dat al de voorstanders van de doodstraf eindelijk teruggedrongen zijn tot een enkel punt, doodstraf enkel voor moord, en nu ook wel van dat eene punt zullen afvallen.

Neen, die voorstelling is onjuist. Zij, die de doodstraf alleen beschouwen als afschrikkingsmiddel, zij zijn, dat geef ik volkomen toe, teruggedrongen. Maar de afschrikkingstheorie is geen theorie, zij is eene codificatie der willekeur, en daarom heeft men in de vorige eeuw doodstraf op doodstraf gestapeld, omdat de menschen misdaad op misdaad stapelden en men geen middel zag om de maatschappij te beschermen. Maar ik verdedig de doodstraf alleen voor die gevallen, waar de zedewet

¹ Genesis IX: 4, Levit. VII: 27, XVII: 14.

geheel en in hare diepste beginselen is miskend, omdat in die gevallen, maar ook alleen in die gevallen, de Staat het hoogste wat de mensch bezit, namelijk het leven, moet wegnemen.

Met dit weinige meen ik te kunnen volstaan. Ik geloof dat het geheel onnoodig is om alle argumenten vóór en tegen de doodstraf te bespreken. Ik wil alleen, ter bekorting ook van latere discussiën, op dit punt nog eene opmerking maken tegenover de bewijzen geput uit de statistiek, die misschien zal aangevoerd worden, om aan te toonen, dat de misdrijven niet zijn toegenomen, nadat de doodstraf is afgeschaft.

Ik hecht niets aan de statistiek: noch vóór noch tegen de afschaffing der doodstraf. Er zullen er zeker weinig zijn die beweren, dat door de afschaffing van de doodstraf de misdrijven zijn afgenomen. Zoo iets wordt door geen ernstig man beweerd.

Wat beteekent dan het feit dat op dit oogenblik, niettegenstaande de afschaffing der doodstraf, de misdaden niet zijn toegenomen? Is dat het geval, dan is dit geschied ten gevolge niet van die afschaffing, maar van andere oorzaken, die met de doodstraf niet in verband staan, en blijft het dus altijd de vraag, of, zoo de doodstraf behouden ware, de misdrijven niet nog meer zouden zijn verminderd. Ik hoop dan ook dat de voorstanders van de doodstraf zich zullen houden aan het regtsbeginsel en zich niet zullen inlaten met de vraag, of men meer of minder moorden zal krijgen na de afschaffing, — iets dat nooit te bewijzen zal zijn.

De heer VAN BAAR: Het *gewicht* dezer zaak zal wel door niemand betwist worden; ik geloof niet dat onder alle mogelijke quaestiën — een enkele geheel zedelijke misschien uitgezonderd — er eene quaestie van grooter gewicht is dan die der doodstraf. Het verheugt mij al dadelijk zeer dat een ieder — ook de Commissie van Rapporteurs — het als eene uitgemaakte zaak beschouwt, dat men het regt heeft om de doodstraf te eischen en dat het *jus divinum et humanum* de doodstraf wel degelijk toelaat. Op zich zelve dus van gewigt, maar ook gewigtig in hare gevolgen ten opzichte van de misdadigers, die daardoor, mijns inziens, een aequivalent praesteren voor hetgeen zij aan een ander misdoen, en vooral gewigtig in hare gevolgen voor de maatschappij omdat het vooruitzigt van de doodstraf, naar mijne innigste overtuiging, het eenige middel is om de maatschappij tegen wangedrochten te beveiligen.

Ik zeg niet dat de maatschappij daardoor altijd beveiligd werd en zal worden, maar het is voor mij het eenige middel. Ik wil echter niet te breed uitweiden over meer doctrinaire beginselen in deze en kom tot mijn tweede punt, de *actualiteit*. Als er ooit eene quaestie actueel geweest is, dan is zulks thans voor ons de doodstraf. De actualiteit der doodstraf blijkt hieruit, dat zij niet alleen in Nederland maar overal aan de orde is, echter in omgekeerde reden van hier. In andere Rijken waar de doodstraf afgeschaft is (trouwens zeer weinig in getal) begint men zich te haasten haar weder in te voeren. Ik wijs u op het vrije, het zoozeer bezongen Zwitserland. En nu ter beantwoording van het lid der Commissie van Rapporteurs, den heer Patijn, die zeer te regt gezegd heeft dat men zich moet spiegelen aan andere Rijken — dat naburige Rijken ons moeten leeren — dat wij gebruik moeten maken van hetgeen zij ons geven — ik geef hem hierin volkomen gelijk, maar dan kom ik in deze tot een geheel ander besluit dan hij. Andere Rijken immers geven ons het voorbeeld om de doodstraf te behouden. Bij voorbeeld België, zoo vrijzinnig geheeten; Frankrijk dat den toon geeft in alle mogelijke modes, beide zijn met betrekking tot de doodstraf zoo conservatief mogelijk!

En dan Engeland.... Wat doet Engeland met de doodstraf! Het behoudt die. Daarom zeg ik: Spiegelt u aan naburige Rijken, neemt die tot voorbeeld. Ik voor mij houd mij vooral bij die Rijken, die, na ten halve gedwaald te hebben, teruggekomen zijn.

Maar de tweede reden van actualiteit is de treurige gebeurtenis, die ook door den heer Patijn is aangehaald. Met genoegen roep ik uit: *habemus reum confitentem*. Hij betreurde het daarom dat op dit oogenblik het Wetboek van Strafrecht in behandeling was, omdat hij vreesde voor reactie. Geen wonder, als men de vruchten

ziet van den boom leert men dien boom kennen. Toen de vreeselijke gebeurtenis in den Haag plaats had gevonden, wat was toen het algemeen gevoelen van het volk? „Jammer dat de doodstraf is afgeschaft”. Dat was geen reactie, zoo als men dat gelieft te noemen, maar het was wel degelijk de *vox populi vox Dei*. De Minister zeide gisteren te regt dat God wel degelijk in staat is zijne regten te handhaven; maar is het hier niet alsof de Voorzienigheid de gelegenheid wilde te baat nemen om eene dergelijke *vox* als haar middel te bezigen?

De quaestie is — in de derde plaats — ten hoogste actueel, omdat thans een nieuw Wetboek van Strafrecht aan de orde is. Wanneer de voorstanders van de doodstraf nu niet opkwamen, zou men later kunnen zeggen, dat het nieuwe Wetboek is ingevoerd — en de voorstanders zich bij de behandeling daarvan hadden moeten doen gelden — dat het toen de tijd daartoe was.

Mijn derde punt is, dat de doodstraf *noodzakelijk* is.

Ik heb het reeds herhaalde malen gezegd, maar herhaal het nog eens: bij mij staat de overtuiging vast dat de bedreiging met de doodstraf het eenige middel, de eenige garantie is tegen een verstokt gemoed. Ik zeg niet dat door die bedreiging elke kwaadwillige wordt afgeschrikt, maar het is zeker het sterkste voorbehoedmiddel.

Er is geen beter middel om iemand te beoordeelen dan het „ken u zelven” toe te passen, en naar zijn eigen oordeel eens anders gemoed te onderzoeken. Men steke dan ook nu de hand in eigen boezem, en de meesten zullen moeten erkennen dat de doodstraf wel het meest afschrikkend middel is om krachtig terug te houden van wandaden.

Een ander bewijs van de noodzakelijkheid der doodstraf is, dat men de doodstraf niet afschaft voor militaire delicten. Is dat geen contradictie? Als de doodstraf voor militairen noodig is, waarom dan ook niet voor burgers? Is de militair dan zooveel meer of minder dan de burger? Is de bedreiging met den dood tegen militairen noodzakelijk voor de veiligheid, waarom dan niet tegen de burgers? Ik geloof dat alle argumenten die men voor het behoud van de kapitale straf bij de militairen kan aanvoeren, ook gelden voor de wederinvoering daarvan voor de burgers.

Ten betooge dezer noodzakelijkheid verheugt het mij vooral dat ik daarvoor in de Commissie van Rapporteurs met de Regering een krachtigen bondgenoot heb.

Namelijk: de Commissie van Rapporteurs en zeker ook met haar de Regering, schroomt niet te zeggen dat bij afschaffing der doodstraf, levenslange gevangenisstraf ONMISBAAR is. [In] het Verslag [zie dat bij art. 10] wordt dit uitdrukkelijk aangevoerd. Welnu, tegen die levenslange gevangenisstraf worden door de kundigste criminalisten zoo groote bezwaren ingebracht, dat zij voor velen hoogst verwerpelijk, ja onmogelijk is. Ik zal mij alleen beroepen op het *Weekblad van het Regt*. In dat geacht en kundig geschreven weekblad vindt men zoo treffende argumenten tegen de levenslange gevangenisstraf, dat zij inderdaad als geheel of bijna onhoudbaar zou moeten worden beschouwd. Welnu, als het eenig equivalent voor de doodstraf vervalt, dan moet die straf weder worden ingevoerd.

Nu nog eene vraag, die misschien wel wat onbescheiden is, maar die ik toch niet kan terughouden. *Waarom* moet de doodstraf afgeschaft worden en blijven? Geeft die redenen. Wil men de doodstraf niet altijd — zelfs hoogst zelden — toepassen, dit laat ik daar; men schrijve ze alleen voor in de allerergste gevallen. Maar waarom moet zij afgeschaft blijven?

Nu weet ik wel dat er eenige objectien worden gemaakt. De weder-invoering van de doodstraf is *ontijdig*, zegt men. Het is een gewoon verschijnsel: als men geen ander argument weet, dan zegt men: ja, het kan wel goed zijn, maar het is ontijdig.

Eene tweede objectie is: de doodstraf is onherstelbaar. Maar wanneer de doodstraf alleen in enkele gevallen kon worden toegepast en dan niet dan met inachtneming van de meest mogelijke en stipte formaliteiten van onderzoek enz. dan is dwaling niet denkbaar. In de tweede plaats, zoo al dwaling mogelijk ware, dan is het regt van gratie daar, dat is eene afdoende veiligheidsklep.

De heer NIJST: Waaraan is het toe te schrijven dat men heden wil terugkomen

op de negen jaren geleden [over de doodstraf] genomen beslissing? Men heeft het reeds gezegd, in de laatste vier jaren hebben twee groote misdaden in deze residentie plaats gehad en daaraan vooral had het amendement zijne verschijning te danken. Maar, wat zal men in geheel Europa van ons zeggen indien wij na de beslissing van 1870, dus slechts na 9 jaren, op het gebeurde terugkwamen? Zal men daaruit niet bij gebrek aan kennismaking met onze geregteijke statistiek moeten afleiden dat hier te lande het getal der groote misdaden merkelyk is toegenomen? Zal men niet gelooven dat wij hier wonen in de Appenijnen waar de brigandage soms op groote schaal wordt uitgeoefend, of in Spanje, waar plunderingen plaats hebben of spoorwegen door de boosdoeners worden opgebroken om langs dien weg honderde menschen het leven te benemen? Wat zal men van onze bevolking denken, zij die nog zoo deugdzaam en braaf is in vergelyking met die van naburige Rijken, al moge het dan ook waar zijn, hetgeen wij betreuren, dat ook hier van tijd tot tijd zware misdaden worden gepleegd? Maar ik zal later op de voorgewende vermeerdering van misdrijven terugkomen.

Wat voert men heden ter weder-invoering aan? Ons medelid, de heer Lohman, beweert dat de doodstraf noodzakelyk is omdat zij meer dan elke andere *repressief* werkt; de heer van Baar daarentegen beschouwt de doodstraf niet als een repressiven maar als een preventiven maatregel, terwijl de heer Bichon de weder-invoering schijnt te wenschen om bevrediging te geven aan de volksovertuiging; wanneer dus mannen als zij van gevoelen verschillen, dan kunnen wij wel zeggen dat de zaak den toets van een grondig onderzoek niet meer kan doorstaan...

Is het behoud der doodstraf noodzakelyk ter bestraffing van den misdadiger en ter beveiliging der maatschappij? Ziedaar de eenige vraag die ik mij stel. Zijn er geene andere middelen waardoor hetzelfde doel wordt bereikt? en daarop antwoord ik: de levenslange gevangenis is voldoende; daardoor wordt voor altijd de veroordeelde onschadelijk gemaakt.

Nu heb ik wel hooren beweren, dat onze gevangenen niet aan de vereischten voldoen, ja zelfs is men zoo ver gegaan met te zeggen dat gevangenisstraf als het ware geen straf meer is, maar ik vermeen daartegen te moeten opmerken, dat de heeren die dit gevoelen deelen, dan waarschijnlijk nimmer eene groote gevangenis hebben bezocht. De ondervinding welke ik heb opgedaan, heeft mij overtuigd dat levenslange gevangenisstraf meer drukt dan de dood, welke voor den misdadiger slechts een kort lijden is. Met de inrigting der groote gevangenen in *ons* Rijk ben ik minder bekend; zij lieten, zegt men, vroeger wel te wenschen over, maar merkelyke verbeteringen hebben daarin plaats gehad, en ik wil hopen dat, wordt dit ontwerp tot wet verheven, men met die verbeteringen zal blijven voortgaan. Ik zou bij deze gelegenheid wel den raad durven geven eens een bezoek af te leggen in de groote gevangenis van Gend, *la maison de force*, waar ik eene zeer strenge tucht heb waargenomen; in één zaal heb ik aanwezig gezien ongeveer zestig zwaar gestrafte misdadigers, meestal ter dood veroordeelden, steeds onder het strengste toezigt zich met werken bezighoudende, zonder ooit met elkander te mogen spreken. Men siddert wanneer men zulks ziet en zegt tot zich zelve: neen, liever de dood dan hier te blijven leven.

Er is daarenboven nog eene andere reden en wel een der voornaamste redenen waarom ik in beginsel tegen de doodstraf gestemd ben. Het is wegens de onherstelbaarheid dier straf. Nu zegt men wel dat bij ons geene dwaling bij veroordeelingen mogelijk is omdat het wettig bewijs wordt gevorderd, maar dwaling was en blijft altijd mogelijk, in regtszaken zoowel als op elk ander gebied; de ondervinding heeft het in ons land even als in naburige Rijken geleerd; men leze daarover de vroegere discussien. De regter, hoe grondig hij eene zaak ook onderzoekt, kan zich altijd vergissen daar waar slechts op aanwijzingen en niet op directe bewijsmiddelen moet worden regt gesproken....

Tot mijne bevreemding heb ik straks hooren verklaren dat aan geregteijke statistieken niet die waarde moet gehecht worden welke men daaraan toeschrijft, maar men zegt niet waarom men aan de door den Minister overgelegde en door de

Kamer gevraagde statistiek zijn vertrouwen niet schenkt; is men bevreesd dat deze *tegenspreekt* wat men beweert? Ik zal dit bewijzen, en vooral acht ik mij verplicht dit bewijs te moeten leveren omdat ik dezer dagen zoowel in groote dagbladen als in kleine locale couranten heb gelezen, dat het getal van groote misdaden verschrikkelijk in ons land was toegenomen, eene mededeeling, welke op onze bevolking een pijnlijken indruk moet gemaakt hebben en haar tot de overtuiging zou kunnen brengen dat de Kamer verkeerd zou handelen indien zij niet tot de weder-invoering der doodstraf besloot; die mededeelingen zijn nu geheel en al onjuist.

In *Themis*, regtskundig tijdschrift, 1863, vind ik een opstel van den heer Vos met bijgevoegde geregelijke statistiek sedert het jaar 1811 tot en met het jaar 1850, dus loopende over 40 jaren. Het zij mij vergund eenige cijfers daarvan mede te deelen voor wat betreft de veroordeelingen voor die misdaden welke steeds tot en met het jaar 1870 met den dood gestraft werden.

Van af 1811 tot 1850 werden in ons Rijk gewezen 251 doodvonnissen, waarvan er 91 werden uitgevoerd; de veroordeelingen wegens moord bedroegen in getal 93, dus ruim 2 per jaar; die wegens vadermoord 6, dus ongeveer 1 per 6 jaar; die wegens kindermoord 36, dat is ongeveer 1 per jaar; die wegens vergiftiging 18, dus zoowat 1 per 2 jaar.

Vergelijken wij nu daarmede de statistiek door den heer Minister overgelegd, dan zien wij dat gedurende de 9 jaren *voor* de afschaffing der doodstraf wegens kapitale en exkapitale misdaden zijn uitgesproken wegens moord 19 arresten, wegens vadermoord 2, wegens kindermoord 5; wegens vergiftiging 10 veroordeelingen, dus dezelfde verhouding zoo wat als vroeger.

En nemen wij in de hand de bevindingen gedurende 9 jaren *na* de afschaffing, dat is van 1871 tot en met 1879, dan treffen wij aan als veroordeelingen, wegens moord 17; wegens vadermoord, wel de ergste van alle misdaden, *geen enkel geval*; wegens vergiftiging 2 en wegens kindermoord 5.

Gaat men die cijfers onpartijdig na en vergelijkt men ze onderling, dan mag ik met regt zeggen dat er hier te lande sedert de afschaffing, geene vermeerdering van zware misdaden heeft plaats gehad, dat de weder-invoering der doodstraf ook uit dien hoofde niet noodzakelijk is en dat de levenslange gevangenisstraf als voldoende voor eene goede regtsbedeeling mag beschouwd worden.

De heer LENTING: De heer Lohman schijnt vroeger voorstander van de afschaffing van de doodstraf geweest te zijn. Ik meen dit althans van hem vernomen te hebben. Hij is althans geen onvoorwaardelijk voorstander van het behoud er van.

Hij had echter liever gewenscht dat in het Wetboek de doodstraf ware opgenomen, omdat hij meende dat daardoor zou te gemoet gekomen worden aan het regtsgevoel van de natie.

Wij hebben allen den tijd beleefd, dat de doodstraf opgenomen was in den Code Pénal. En wij hebben den tijd beleefd, dat het geëerbiedigd Hoofd van den Staat, door zijn gevoel van menselijkheid gedreven, nooit uitvoering gegeven heeft — althans zeer zeldzaam — aan het doodvonnis dat uitgesproken was.

En dan zou ik de vraag willen doen is ooit het regtsgevoel van het volk gekrenkt geworden door de uitoefening van dat regt van gratie? Heeft men daartegen ooit verzet aangeteekend? De natie heeft berust en geëerbiedigd het menselijk gevoel, dat den Koning gebruik deed maken van het regt van gratie. Wanneer nu die straf niet meer wordt opgenomen in het Wetboek, zal het Nederlandsche volk daardoor toonen geleerd te hebben eerbied te hebben voor het leven van zijn evenmensch. Bovendien, wanneer men zegt: de doodstraf is eene tegemoetkoming aan het regtsgevoel van het volk, dan mag men daarnevens niet spreken van het regt van gratie, maar dan *moet* de doodstraf worden uitgeoefend, omdat het dan is eene tegemoetkoming aan het regtsgevoel van het volk.

De heer van Baar heeft zich beroepen op hetgeen elders plaats vond — vooral in Zwitserland. Dat beroep was niet juist. Want kent de geachte afgevaardigde de motiven, die tot de intrekking van de afschaffing van de doodstraf in Zwitserland geleid hebben?

Ik verwijs hem naar het opstel van den Züricher hoogleeraar Aloïs d'Orelli in de *Revue de droit international*, T. XI, 1879, N°. IV, die, ofschoon zelf voorstander van de doodstraf, erkend heeft dat de intrekking van de afschaffing van de doodstraf alleen daaraan moet worden toegeschreven, dat het pénitenciaire stelsel in Zwitserland niet voldoet.

De heer d'Orelli zegt in dat opstel: „Disons encore qu'un petit nombre, seulement, de cantons Suisses possèdent de bons pénitenciers, et que même ceux-ci ne suffisent pas pour garder, comme ils doivent l'être, les condamnés à perpétuité. La Confédération n'a pas non plus pris garde à ces difficultés.” Niettegenstaande hij een voorstander was van de weder-invoering der doodstraf, heeft hij toch erkend dat het op dit oogenblik, nu er nog zoo weinig vruchten van die afschaffing konden verwacht worden, praematuur zou zijn om op den maatregel terug te komen.

„Les expériences de quatre années ne suffisent pas, à mon avis, pour qu'il soit permis de proposer déjà un changement aussi profond. Sans doute on aurait mieux fait de ne pas abolir la peine de mort en 1874, mais cette décision une fois prise, il fallait se demander consciencieusement si la révision allait se justifier.”

Dat beroep op Zwitserland gaat dus niet op.

De heer van Baar beriep zich op de militaire wetten en noemde het onlogisch dat daarbij de doodstraf werd gehandhaafd, terwijl zij in de burgerlijke wet was opgeheven. Het schijnt hem te zijn ontsnapt dat de wet van 1870 de doodstraf heeft afgeschaft ook voor militairen, met uitzondering in oorlogstijden en vóór den vijand. Ook het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water behoudt de doodstraf alleen in gevallen van opstand, zamenzwering en muiterij op schepen in volle zee.

Daarin ligt dus geen inconsequentie. Het geldt daar noodweér, verdediging van het individu, terwijl daarvan niet gesproken kan worden in eene gewone maatschappij, waar men over middelen beschikken kan, om misdadigers onschadelijk te maken.

De heer Lohman hecht geen gewicht aan de afschrikkingstheorie. Ik ben het geheel met hem eens. Het is een voldongen feit, en de ervaring heeft het geleerd, dat de doodstraf niet afschrikt, ja er zijn integendeel tal van verklaringen van misdadigers, die bewijzen dat juist het bijwonen van executien hen tot misdaden heeft aangezet. De afschrikkingstheorie kan hier dus niet gelden. Maar, zegt men, de misdadiger kan thans zeer gerust zijn, wetende dat de doodstraf hem nooit kan wachten. Doch ook hier doe ik een beroep op de herinnering. Ook onder de werking van den Code Pénal en de doodstraf, wist de misdadiger dat de doodstraf niet zou worden toegepast. Heeft die zekerheid de misdadigers aangemoedigd? Met de weder-invoering der doodstraf zal het regt van gratie blijven....

De heer DONNER: Het behoud en de handhaving van het regt van de doodstraf (is) eene principiele quaestie, die onmiddellijk zamenhangt met het begrip van het regt, en dit (is) weder op het allernauwst verbonden aan de voorstelling die wij ons maken, hoe dan ook, van een Hooger wezen, waarvan wij al dan niet dat regt afleiden. Behoef ik mij te beroepen op de geschiedenis om aan te toonen hoeveel verwantschap er bestaat tusschen het begrip van het regt en tusschen het idee dat men heeft van een Hooger wezen?

De regtsphilosophie is daar om het ons te zeggen, hoe naauw beide begrippen aan elkander verwant zijn, hoe het een aan het ander ondergeschikt is. Onverschillig of men de regtsphilosophie van Kant of van Hegel, van een Leibnitz of van een Wolff nagaat, men zal in het begrip van het regt ook terugvinden het begrip dat men heeft van een Hooger wezen of van eene Hoogere magt.

Ik meen datzelfde beginsel ontdekt te hebben in het Wetboek van dezen Minister. Het is zichtbaar en in het niet weder opnemen der doodstraf en in menig ander artikel dat daarin te vinden is.

Onmiskenbaar ademt uit het geheele ontwerp ons een godsdienstige geest tegen, en wordt het door een idee beheerscht, door het idee van het bestaan van een Hooger wezen.

Ik zou dezen Minister, en als een wetenschappelijk man en als godsdienstig mensch,

zeker onregt aandoen, indien ik hem zulk een idee niet toeschreef. Het behoort tot het begrip van wetenschap van een beginsel uit te gaan, het is het kenmerk van den godsdienstigen mensch, al wat het leven, ook den Staat betreft, vast te knooien aan dat idee. Ik zal mij niet beroepen op enkele artikelen in deze wet. Ik zal mij alleen, ten bewijze daarvoor, beroepen op hetgeen door dezen Minister in zijne feestrede, gehouden op den 3den Februarij van het vorige jaar te Leiden, is gezegd geworden.

Daar toch is door den Minister uitgesproken, dat regt eene magt is, eene onzichtbare, hoogste magt, waarvan wij afhankelijk zijn; dat zij niet is eene onbewuste kracht, maar het meest overeenkomt met wat wij Liefde (gedrukt met eene groote L), Wijsheid (ook gedrukt met eene groote W) noemen, en dat de drang van de menschen om dat ideaal te bereiken, in den grond één is met het idee van godsdienst.

Regt derhalve is een ideaal voor den Minister, vertegenwoordigd in de hoogste Liefde en Wijsheid; de poging om dat regt te verwerken, om het in het geschreven regt te krijgen, die drang is godsdienst voor den Minister; van daar dus de identiteit, de eenheid van het regt met de Liefde en de Wijsheid en de uitvoering daarvan met de godsdienst zelf...

[Er ontbreekt echter] aan dat ideaal -- of men zich dat al dan niet persoonlijk denkt -- der hoogste liefde en hoogste wijsheid naar mijne innige overtuiging het eenige noodzakelijke attriboot: dat der regtvaardigheid en der heiligheid. Maar juist hierin ligt dan ook het verschil van opvatting van het regt; hieruit is het te verklaren dat deze Minister, met behoud van het begrip van regt uit zijn ideaal, ook de doodstraf als zoodanig niet kon opnemen in zijn ontwerp van een Wetboek van Strafrecht. Het past niet in het kader van zijn begrip om er de doodstraf in op te nemen, wanneer men spreekt van de hoogste Liefde en niet te gelijk van de heiligheid dier Hoogste Liefde. Het is alzoo een principieel verschil van het begrip omtrent het Hoogste wezen, waaruit wij alleen elk verschil over het regt hebben af te leiden. Het is de vraag: is er een objectief regt, gegrond in Hem, die het eeuwige Regt is? of: hebben wij het regt te objectiveren, in dien zin, dat wij het zoeken in ons en anderer gevoel en meening? Het is op dien grond, in de overtuiging dat het regt berust op de voorstelling, die wij hebben van het wezen Gods, dat ik mij voor het amendement tot weder-invoering van de doodstraf zal verklaren, maar het is ook te gelijk de grond, waarop ik den Minister en elk lid dezer Kamer het regt betwist om zonder behoud van het eenig, ware Godsbegrip, volgens de Openbaring ons in de Heilige Schrift gegeven, aan de Nederlandsche natie een wetboek op te dringen dat nog, Gode zij dank, vreemd is aan haar godsbegrip....

De heer DE JONGE: [De geachte spreker uit Gouda, lid der Commissie van Rapporteurs] zeide, dat de quaestie van de doodstraf zóó kwijnend, en zóó, laat ik zeggen, op sterven is, dat de gevallen, waarvoor zij zou moeten gelden, reeds zijn teruggebracht tot moord en hoogverraad. Wanneer de geachte spreker dit in het midden brengt om de zwakheid te doen uitkomen van degenen die de doodstraf weer wenschen ingevoerd te zien, dan is zijne conclusie onjuist. Ongetwijfeld strekte vroeger de doodstraf zich uit over een grooter aantal misdrijven, als bijv. geldsnoeiërij enz., maar door het regtsbewustzijn heeft men de perken nauwer getrokken en de gevallen, waarbij het om het leven van een mensch te doen is, binnen enger grenzen besloten. Doch daarom nu te zeggen: dat is een bewijs dat ge u aan een stroohalm vasthoudt om de doodstraftheorie te doen blijven gelden, is eene conclusie die niet geregtvaardigd is.

De heer Nijst, afgevaardigde uit Maastricht, heeft zich verklaard tegen de doodstraf. Ik zal hem in zijne gansche redenering niet volgen, maar wil toch wijzen op enkele punten. Een van de argumenten was, dat men herstel van de doodstraf wenschte, onder den indruk van die allertreurigste Haagsche gebeurtenis.

Doch, is die bewering juist? Ik geloof het niet. Immers daaruit kan niet anders worden afgeleid, dan dat die gebeurtenis in het gemoed van duizenden en tienduizenden het regtsbewustzijn zich heeft doen openbaren of liever, uit het binnenste

des gemoeds, bij vernieuwing, zoo in geschrifte als bij monde, heeft naar buiten doen treden. Maar dat nu juist dit feit, ik zal zeggen de ratio legis is, waarom wij wenschen op de afschaffing van de doodstraf terug te komen, kan ik niet beamen en daartegen moet ik zelfs krachtig protesteren.

Dan toch zou het niet zijn een *beginssel*, maar de vrucht van eene opwelling van wraak (wel te onderscheiden van geheiligden toorn), en dit zou ik moeten veroordeelen zoowel bij anderen als bij mij zelve.

De geachte spreker zeide: wat zou Europa er van zeggen? Ik geloof niet, dat Europa zich zooveel met onze discussien inlaat; maar mogt dit zoo zijn, dan zou het waarschijnlijk, onzen terugkeer op de wet van 1870 ziende, zeggen: beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald. Bovendien een dergelijk beroep op het oordeel van Europa kan mij niet schelen. Wanneer in mij het bewustzijn leeft, dat in 1870 een verkeerde weg is bewandeld, dan keur ik het goed daarop terug te keeren. De geachte spreker zeide: wij leven niet in Spanje of Italie, maar in een land, waar de menschen zoo braaf en deugdzaam zijn. Hoe vereerend nu ook voor ons Nederlanders die verklaring van den geachten afgevaardigde zijn moge, zoo moet ik toch om der waarheidswille opmerken, dat het hart van den Nederlander, even als dat van den Spanjaard en dat van den Italiaan, geneigd is tot alle boosheid. Waar dat hart niet geheiligd is, zal men vruchten zien als onlangs in ons vaderland; men zal even schandelijke, menschonteerende daden zien gebeuren in Nederland als in Italie en Spanje, zij het dan welligt hier te lande in meer beschaafden vorm. Het *beginssel* is en blijft hetzelfde overal, want 's menschen hart is boos en arglistig van den beginne aan....

De statistiek heeft voor mij ook in dezen niet die gewigtige beteekenis en hoogstens slechts waarde voor het stellen van een vergelijk. Het is treffend hoe de statistiek is, ja, dat ik ze dus noeme, een *cheval à deux mains*: de eene bewijst uit haar dat eene zaak wit, de andere dat zij zwart is. Wat is dan waarheid? Wij hebben het belangrijk rapport van den Raad van State van 1863, dat zich mede op de statistiek beroept omtrent de doodstraf; en nu vindt men in het niet minder belangrijk rapport der heeren Mackay en Elout op, men zou zeggen, onbedriegelijke gronden juist het tegendeel geschetst van wat de Raad van State zegt te bewijzen. Dat statistiekargument laat ik dus geheel daar....

De heer LIEFTINCK: Ik acht mij verplicht een enkel woord in het midden te brengen tegenover hetgeen van Christelijke zijde vóór de doodstraf is gezegd....

Ga ik die verschillende redevoeringen na, dan is hare quintessens deze: men is bang dat niet genoeg zal worden voldaan aan de menschelijke gerechtigheid; men maakt zich bezorgd of God wel aan zijn deel zal komen. Men heeft zich op het Oude Testament beroepen; ik vat niet hoe men dat van Christelijke zijde doet; van Israëlitischen kant zou mij dit helder en duidelijk zijn. Aan het Nieuwe Testament heeft men zich niet gewaagd, misschien wel uit vrees voor datzelfde Christendom, hetwelk men zegt te gebruiken om de doodstraf weer te willen invoeren.

Het ware mijns inziens het beste, hier het Oude en het Nieuwe Testament er buiten te laten, en ook niet, zoo als de geachte spreker uit Leiden deed, er zich in te verheugen met zekere soort van verheuginge des geestes, dat hij den Minister van Justitie betrapt heeft op godsdienstigheid. Gij ziet, geachte afgevaardigde, dat de Minister van Justitie is een modern en toch een godsdienstig man. Dat lijkt u vreemd, en het is toch zoo. Maar een man die veel op heeft met theologie, en op theologische voorstellingen een strafstelsel bouwt, is de Minister niet. Tusschen theologie en religie toch bestaat ook bij de theologanten nog een groot verschil, dat evenwel door iedereen niet even goed erkend en gewaardeerd wordt.

Verder treft mij in de redevoering van den geachten spreker uit Goes dat men als individu geheel anders oordeelen kan en mag dan als ligchaam. Dit schijnt me minder juist en minder logisch. De geachte mede-rapporteur, de heer Lohman, heeft dat toch beweerd, toen hij ongeveer zeide: „Ik eerbiedig menschen die het zoo ver hebben gebracht, dat zij geene persoonlijke wraak voeden, die weten te

vergeven, met zachtheid te handelen, en aldus te verbeteren in plaats van wraak te nemen". Die geachte spreker hoort dus met welgevallen de solo stemmen in de hymne van vergiffenis en humaniteit; hij acht het individu hoog dat geene wraak voedt, maar als diezelfde solisten zich tot een *koor* vereenigen, als de som der individuen het *volk* wordt, dan weerklinke het lied der wrake en verschijne het schavot in rossen gloed op den achtergrond!

En daarom eindig ik met hetgeen waarmede ik begonnen ben. Laat hier de theologie zwijgen, maar laat de godsdienstige mensch de hand steken in den boezem en de vraag beantwoorden, of hij in koelen bloede een mensch, die zijne hand heeft uitgestoken naar het leven van een ander, ter dood wil brengen; ter dood wil brengen om Gods souvereiniteit te redden, lees: om aan de volkswraak te voldoen....

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De voorstanders der doodstraf beweren dat het gansche volk in hunne gelederen strijdt; dat de volksovertuiging de wederinvoering dier straf vordert.

Al ware dit zoo, het zou geen afdoend argument wezen.

De volksovertuiging kan nooit het criterium tusschen regt en onregt zijn; want het regt is iets objectiefs, rigtsnoer voor onzen wil, toetssteen voor onze verlangens, terwijl daarentegen de volksovertuiging altijd is en blijft iets subjectiefs. Het regtsbeginsel moet ons leeren of wat het volk verlangt wel regtvaardig is.

Wil ik hiermede zeggen dat de volksovertuiging hoegenaamd geen waarde heeft?

Neen. De volksovertuiging heeft in tweederlei opzigt waarde. In de eerste plaats behoort niet alleen de wetgever, maar reeds de wetenschap haar eene *adviserende* stem toe te kennen, waarnaar men luistert, maar waaraan men zich niet per se onderwerpt. Dit laatste allerminst, waar het geldt de keuze der strafmiddelen. Want de ervaring heeft geleerd dat de groote menigte nog niet geheel bevrijd is van „le fond de barbarie”, volgens Guizot in den mensch aanwezig, en dat hervorming van het strafregt slechts mogelijk is wanneer denkers en wetgevers den moed hebben iets wijzer te zijn dan het volk.

Ten andere heeft de volksovertuiging waarde, in zooverre het de pligt is van den wetgever zich niet dan met de grootste voorzigtigheid en nooit verder dan door het regt bepaald *georderd* wordt, van haar te verwijderen.

Als ik dit een en ander toepas op de doodstraf en te gelijk op het overspel — want men heeft mij in enkele bladen inconsequentie ten aanzien dezer beide punten verweten — dan zeg ik dat, door mij ten aanzien van het overspel te voegen naar de volksovertuiging, ik niet handel in strijd met mijne eigene regtovertuiging; al verwacht ik weinig van de strafbaarstelling, overspel is onregt; mijn geweten wordt niet gekwetst door overspelers naar de gevangenis te zenden, mits slechts tusschen beide sexen geen onderscheid gemaakt en de man niet langer boven de vrouw bevoorregt worde. Daarentegen, door mijne medewerking te verleenen aan de wederinvoering van de doodstraf, zou ik in strijd handelen met mijne convictie en met mijne conscientie.

Overigens geef ik het bestaan eener volksovertuiging voor het herstel der doodstraf niet toe. Onder den eersten indruk door eene zware misdaad te weeg gebracht, zou men — en het is begrijpelijk — den boosdoener willen radbraken of vieren-deelen. Ziet men, maanden later, den veroordeelde op het schavot, dan heeft een bedenkelijk medelijden de woede vervangen.

Buiten de Kamer heeft men gezegd — en in de Kamer heeft men er ook op gezinspeeld — dat de voorstanders van de afschaffing van de doodstraf voornamelijk zouden te zoeken zijn onder degenen die heulen met „ongeloof en revolutie”.

De heer Lieftinck — en ik dank hem daarvoor — heeft dit, wat het eerste punt betreft, krachtig wederlegd. Ik heb intusschen behoefte er nog iets van het mijne bij te voegen.

Wie waren in de oudheid de eersten die de doodstraf bestreden? — De oudste Christenen, kerkvaders in de vier eerste eeuwen der Christenheid. — Wie zijn in

de middeleeuwen de eerste bestrijders geweest? De Waldensen, over wie ik nu niet zal uitweiden, maar van wie ik, zonder iets meer dan eene historische waarheid te verkondigen, mag zeggen, dat zij niet waren godsdienstloozen, anti-godsdienstige wezens, maar integendeel lieden, die door en door godsdienstig waren.

Wie is in het tijdvak der nieuwere geschiedenis de eerste bestrijder geweest? Rombout Hogerbeets — en dat wel naar aanleiding van een bijbeltekst door hem in een brief dd. 5 October 1623 geïnterpreteerd op eene wijze en in een vorm die althans *dit* bewijzen dat de godsdienst, de Christelijke godsdienst, hem vervulde en bezielde.

En als wij den Oceaan oversteken, wie vinden wij in Amerika als eerste bestrijders van het schavot? De Kwakers, wier eigenaardige godsdienstige opvattingen ik nu buiten bespreking laat, maar van wie toch vaststaat, dat zij geenszins vijanden van de godsdienst, maar innig godsdienstige menschen waren en zijn.

Wil men soms beweren dat *later* het ongeloof zich van de beweging tegen de doodstraf heeft meester gemaakt?

Daarvan heb ik nooit iets bespeurd. Zoowel onder de voor- als onder de tegenstanders der doodstraf vindt men godsdienstige en ongodsdienstige personen.

Gij die de doodstraf verdedigt, kunt u onder anderen beroepen op bondgenooten als Arthur Schopenhauer en David Friedrich Strausz. Wij, die haar bestrijden, onder anderen op Schleiermacher en ten deele ook op Carl Hase. Ik behoeft de theologische verdiensten van die mannen niet te bespreken, maar niemand zal beweren dat Schleiermacher, de man die zoo vele beoefenaars der wetenschap voor godsdienst en Christendom bewaard heeft, verder van de Christelijke waarheid verwijderd was dan Strausz, de apostel van het ongeloof, of Schopenhauer, wiens leer meer aan die van Buddha dan aan die van Jezus denken doet.

Wat mij betreft, de vraag van de doodstraf is voor mij slechts eene wetenschappelijke, die men alleen mag bepleiten met gronden ontleend aan de ervaring, m. a. w. met wetenschappelijke argumenten. Ik erken echter gaarne, dat ook het godsdienstig gevoel bij het onderzoek en bij de openbaring van de vruchten daarvan, zijne regten doet gelden. Dat gevoel, gepaard aan de stellige overtuiging dat het behoud der doodstraf, in onze tegenwoordige maatschappij, met den *geest* van het Christendom in strijd is, dreef mij, reeds voor meer dan 20 jaren, om het vraagstuk tot een voorwerp van ernstig onderzoek te maken. En evenzeer is het het godsdienstig gevoel dat mij thans met warmte over de zaak doet spreken. Dacht ik als Strausz, die de persoonlijke onsterfelijkheid in twijfel trekt, de doodstraf zou mij slechts met mate interesseren. Welligt zou ik dan zeggen: dood den moordenaar, dan is hij van zijn geweten en de maatschappij van hem verlost. Maar nu ik geloof, innig en vast, dat voor den mensch het zwaartepunt ligt niet in *deze* maar in de toekomstige wereld, nu kan ik met Strausz' apologie van de doodstraf geen vrede hebben. Van twee dingen één: of de moordenaar is, zoo als men het uitdrukt „bekeerd”, of hij is dat niet. In het eerste geval, met welk regt eischen wij, *als Christenen*, den dood van iemand, van wien in de Schrift staat dat er over hem meer vreugde is, dan over tal van regtvaardigen die de bekeering niet van noode hebben? En indien de man *niet* bekeerd is, hoe kan men zich dan *als Christen* geroepen achten hem aan eene voor hem onzekere toekomst te geven?

Gaarne erken ik dat deze redenering niet treft hen die de doodstraf verdedigen op grond harer maatschappelijke noodzakelijkheid. Maar zij strekke tot bewijs dat tot zamenkoppeling van doodstrafbestrijding en ongeloof geen grond bestaat en dat zuiver theologische argumenten te zwak zijn om een schavot te dragen.

Het zijn, zegt men verder, „revolutiemannen” die de doodstraf bestrijden. De geachte afgevaardigde uit Maastricht, de heer Nijst, heeft tegen die bewering reeds krachtig geprotesteerd. In gansch Europa worden mannen gevonden van allerlei politieke rigting die de doodstraf bestrijden. Zelfs drie gekroonde hoofden (om Louis Philippe niet mede te rekenen): Koning Louis van Portugal, Koning Johann van Saksen en Koning Oskar van Zweden stonden aan de spits. Overigens waren *juristen* de eigenlijke strijders. In den Duitschen Rijksdag zeide Prins von Bismarck, die

een *voorzitter* is van de doodstraf en dus zeker niet partijdig, den 1sten Maart 1870, dat (hij bedoelt zeker in deze eeuw) „in den Juristen eigentlich der Ursprung der Bewegung gegen die Todesstrafe liegt”. Merkwaardige verklaring en onwidersprekelijk juist. En let wel, juristen van allerlei politieke rigting. In België staat de hoogleeraar aan de Katholieke universiteit te Leuven, prof Thonissen, aan het hoofd der beweging. In ons vaderland waren Vreede, de Bosch Kemper en A. de Pinto de voorgangers.

Overigens neem ik om andere reden gaarne acte van de verklaring van Prins Bismarck. Het stelsel van Copernicus is er, naar ik meen, niet minder om, nu het door sterrekundigen verdedigd wordt.

Merkt ook op, dat de juristen, die de doodstraf bestrijden, van jaar tot jaar talrijker worden; dat onder de criminalisten, die zich meer bepaald met de doodstraf moeten bezighouden, de bestrijders reeds de meerderheid uitmaken; dat de eerste criminalisten in Duitschland, Italie en België, bijna zonder uitzondering, tegenstanders der doodstraf zijn; dit is toch wel iets dat stof tot nadenken geeft.

Er is meer. Tallooze malen heeft men criminalisten uit het kamp der voorstanders zien overgaan tot dat der bestrijders van de doodstraf, maar het omgekeerde verschijnsel heeft zich, voor zooveel mij bekend, nog nooit voorgedaan. Feuerbach, Mittermayer, Carmignani, Haus en Schwarze, vijf van de eerste mannen op het gebied der strafwetenschap, eenmaal voorstanders der doodstraf, zijn bij voortgezet onderzoek ten slotte van overtuiging veranderd en hebben op lateren leeftijd de doodstraf afgekeurd of zelfs openlijk bestreden.

Zal men zeggen, gelijk in 1870 in deze Kamer geschied is, dat die mannen nog waren in hun „goeden tijd” toen zij de doodstraf verdedigden? Van sufhed was bij geen hunner nog sprake toen zij van gevoelen veranderden; Feuerbach zelfs bereikte slechts den leeftijd van 59 jaren, d. w. z. ongeveer den leeftijd waarin een wetenschappelijk man eerst zijn vollen wasdom bereikt. Wat zou men zeggen indien zij, omgekeerd, alleen als jeugdige mannen de afschaffing der doodstraf bepleit hadden?

Zien wij thans met welke wapenen door de partijen wordt gestreden en wat zij eigenlijk verlangen. De voorstanders van de afschaffing van de doodstraf zijn in dit opzigt hoe langer hoe meer eensgezind geworden. Zij beroepen zich niet meer op een *contrat social*, op een onvervreemdbaar of absoluut regt op het leven. Neen, zij erkennen dat de Staat al die regten heeft zonder welke hij zijne plichten, en daaronder behoort in de eerste plaats de handhaving der regtsorde, niet vervullen kan. Zij keuren goed alles wat noodig is voor de veiligheid der maatschappij, en wanneer het vaststond, dat zonder de doodstraf de regtsorde niet te handhaven ware, dan zouden zij over alle bezwaren tegen die straf heenstappen. Maar zij betwisten die noodzakelijkheid en daarmede het regt om die straf toe te passen.

Dezelfde eensgezindheid treft men niet aan bij de verdedigers der doodstraf. In dat kamp heerscht de meest mogelijke verdeeldheid. De een verdedigt de doodstraf op gronden van utiliteit; de ander op grond van een abstract regtsbeginsel of theologisch beginsel en wil juist van utiliteit niets weten. De een verdedigt de doodstraf, gelijk Plato en de Oostenrijksche regering in 1803, alleen voor *onverbeterlijken*; de ander prijst haar aan als een uitnemend middel ter bekeering of wel (want over de beteekenis in den regel aan het „galgenberouw” toe te kennen, heeft de ervaring sinds lang uitspraak gedaan) als middel waardoor de bekeerde zondaar zijne schuld betaalt. De een verlangt de doodstraf voor gemeene misdrijven en *niet* voor politieke misdrijven (zoo is de toestand bijv. in Frankrijk sedert 1848); de ander verlangt juist het omgekeerde. Zoo is feitelijk de toestand in Rusland, gelijk ook een Nederlandsch Minister van Justitie, die het tijdstip der afschaffing nog niet gekomen achtte, in 1854 verklaarde, dat hij voor politieke misdrijven de afschaffing „nog het *minst* wenschelijk” achtte.

In het voorbijgaan wijs ik er op, dat terwijl Alexander I en Nicolaas I in Rusland de doodstraf feitelijk hebben ter zijde gesteld voor *gewone*, en behouden voor *politieke* misdrijven, juist de eerste stationnair zijn gebleven. Zijn daarentegen de politieke

misdrijven, waartegen de doodstraf waarborgt, in Rusland welligt uitgeroeid of verminderd?

Maar nog meer openbaart zich de verdeeldheid wanneer men verder in bijzonderheden afdaaft. Voor *welke* gewone misdrijven verlangt men dan toch die doodstraf? Want het baat niet of wij al een amendement aannemen, waarin geschreven staat: „de straffen zijn: primo de doodstraf”, wanneer wij ons niet te gelijk rekenschap geven van de misdrijven waarop die straf zal worden gesteld. *Welke* gemeene misdrijven zal men daarvoor kiezen? Er wordt tegenwoordig veelal gezegd: moord, en aanslag op het leven van het geëerbiedigd Hoofd van den Staat.

De voorouders, op wie men zich zoo gaarne beroept, dachten er anders over; voor welke misdrijven werd al niet ter dood gebracht! Ja er zijn vele tijdperken geweest, waarin de doodstraf meer als wapen tegen politieke of kerkelijke tegenstanders, dan als straf dienst deed, een verschijnsel dat ons, ook voor de toekomst, tot nadenken mag stemmen.

Waarom heeft men eerst in onze dagen die gematigdheid (beperking tot twee misdaden) betoond, terwijl oudtijds de doodstraf toegepast werd op een onnoemelijk getal, in Engeland zelfs op meer dan 200 misdrijven? Is het niet een feit, dat voor al die andere misdrijven de doodstraf verdedigd is met *precies dezelfde* argumenten, waarmede men nu de doodstraf verdedigt voor den moord? En is het niet evenzeer een feit, dat nadat niettegenstaande de hevigste bestrijding van de verzachting der straffen, de doodstraf voor die andere misdrijven was afgeschaft, toch de droevige voorspellingen die men gedaan had, zich in het minst niet hebben verwezenlijkt?

Voorts, waarop steunt die beperking? Op theologische gronden? Stellig niet. Er staat geschreven „die des menschen bloed vergiet, diens bloed zal door de menschen vergoten worden”. Daar wordt dus geen verschil gemaakt tusschen doodslag en moord en is geen sprake van guet-apens of premeditatie. En wanneer men desniettegenstaande geen bezwaar heeft den doodslager te laten leven, dan kan men ook, consequent zijnde, evenmin godsdienstig bezwaar hebben tegen de opsluiting van den moordenaar.

Zijn er zedelijke of juridische gronden voor die beperking? Evenmin, want al is het volkomen waar, dat moord in het algemeen een zwaarder misdrijf is dan doodslag, er laten zich gevallen denken waarin een doodslager dezelfde straf verdient die als maximum op den moord bedreigd is (zie art. 288 van het ontwerp). De vergelijking van *sommige* doodslagers met *sommige* moordenaars leidt zelfs tot het resultaat, dat het *minimum* van de straf bij moord lager moet zijn dan het *maximum* bij doodslag. Hebt gij, die de doodstraf verdedigt voor moord alleen, wel bedacht tot welke tastbare onregtvaardigheden gij daardoor zult komen? Bij de twee verschrikkelijkste misdaden, die ik mij in ons vaderland herinner, (de allerlaatste laat ik natuurlijk buiten rekening, want ieder gevoelt, dat ik op dit oogenblik geene opinie mag uiten over de vraag of de dader was doodslager of moordenaar), ontbrak de premeditatie en werd het (uitgevoerde) doodvonnis uitgesproken, niet wegens *moord*, maar wegens *doodslag*, van een ander misdrijf vergezeld.

Het eene geval was dat van Kämper (Amsterdam 1854) die in 't laa'st van Julij van dat jaar, *weinigere weken nadat onze welgever juist voor een doodslag, als die door hem gepleegd werd, de doodstraf had bekrachtigd*, uit vrees voor ontdekking van zijn diefstal een aantal menschen doodde, ik meen 2 vrouwen en 2 of 3 kinderen.

Het andere dat van De Loeil, geëxecuteerd in Middelburg, in 1850. Deze had drie jaar lang zijne vrouw verschrikkelijk mishandeld, haar voldoende voedsel onthouden, haar opgesloten en geslagen, haar laten slapen op oude vodden; ten slotte had hij haar bijna moedernaakt op den zolder met een ketting om het bloote lijf vastgebonden, zóo dat de ongelukkige dag en nacht niet kon liggen of zelfs zitten, haar geen ander voedsel gegeven dan rauwe witte boonen en haar ook door zijne dochter, met wie hij in bloedschande leefde, herhaaldelijk doen slaan. Die geheele

mishandeling, waarbij hij natuurlijk opklimmend te werk ging, duurde met korte pauzen, wel drie jaren. Elken dag kon hij weten dat hem de doodstraf wachtte, want in den Code Pénal staat met zoo vele woorden dat onwettige vasthouding met *tortures corporelles* met den dood gestraft wordt. Eindelijk ontsteekt hij in drift en slaat zijne vrouw dood. Hij werd ter dood veroordeeld *niet* wegens moord, maar 1°. wegens doodslag, vergezeld van ander misdrijf; 2°. wegens sequestratie met *tortures corporelles*. Acht gij dergelijke feiten minder ernstig dan een gewone moord? En als gij op grond van volksovertuiging de doodstraf eischt voor moord *alleen*, waar blijft dan uw eerbied voor de volksovertuiging die, krachtiger dan in eenig ander mij bekend geval, de doodstraf voor Kämper en De Loeil eischte?

Steunt dan wellicht de beperking daarop, dat de moordenaar gevaarlijker zou zijn dan de doodslager? Maar wanneer men zich op zuiver utiliteitsstandpunt plaatst, dan is in tal van gevallen de doodslager gevaarlijker. De moordenaar — er zijn uitzonderingen — heeft het in den regel op één bepaald persoon gemunt; is deze gedood, dan is het mogelijk dat hij anderen zal sparen. Maar de doodslager — ik erken al weer uitzonderingen, maar spreek van den regel — de doodslager die in plotselinge gemoedsbeweging handelt, doodt in drift of uit angst, den eersten den besten; *hodie me, cras te*; die is dus gevaarlijker dan de moordenaar.

Maar het wordt tijd dat ik dit tirailleurgevecht eindige en mijne geregelde troepen doe oprukken, met andere woorden, dat ik de juridische hoofdgronden tegen de doodstraf voordrage. Een résumé — want de tijd dringt — moge voldoende zijn.

De heer Lohman zeide: de straf moet zijn eene voldoening. Ik heb tegen dat woord „voldoening” op zich zelf geen bezwaar, maar de groote vraag is: wat verstaat gij onder *voldoening*? En dan moet ik ronduit zeggen, dat die voldoening, die door mijn geachten vriend werd in bescherming genomen, door de wetenschap van het strafregt sinds lang is veroordeeld, als eene den Staat onwaardige wraak, in een sierlijk wetenschappelijk pakje gehuld.

Aan den anderen kant zal ook de heer Lohman, als schrander jurist, mij niet betwisten dat de doodstraf aan alle mogelijke gebreken laboreert, die eene straf uit zuiver juridisch oogpunt kan bezitten. Ik zal slechts hoofdpunten noemen.

In de eerste plaats kan de doodstraf niet worden geproportioneerd aan de schuld. In den regel is zij zwaarder, naarmate de schuld geringer was en omgekeerd. Is de schuld verschrikkelijk zwaar, dan wordt, zoodra het geweten ontwaakt (en dat wil men toch niet uitsluiten) het leven tot een last; de terugkeer in de maatschappij is toch onmogelijk; ik kan mij voorstellen dat zoo iemand naar zijne executie, waardoor hij in de oogen van het volk iets minder afschuwelijk wordt, zou kunnen verlangen. Daarentegen naar mate de schuld geringer is, wordt de straf zwaarder. Beatrice Cenci en Traupmann! Men kent de geschiedenis van dat ongelukkige jonge meisje, dat door haren vader, aanvankelijk door verleiding, later door dwang, tot onzedelijke zamenleving was bewogen of genoodzaakt, en, ouder geworden, in overleg met den jongeling harer keuze en andere betrekkingen, den vadermoord beging om zich aan de vaderlijke omhelzingen te onttrekken. Zoo althans wordt de geschiedenis verhaald in den „*Neue Pitaval*”.

Vergelijk daarmede een man als Traupmann! — In Zweden doodde in 1856 een meisje haren vader, omdat zij geen ander middel zag hare moeder tegen dagelijkse mishandelingen te vrijwaren. Vergelijk met haar Timm Thode die (1867) vader, moeder, broeders en zusters, 7 of 8 personen, in den slaap vermoordde om de eenige erfgenaam te wezen. De vier genoemden werden gelijkelijk onthoofd. Wat wordt er van de regtvaardigheid? Het regt van gratie baat u niet. Wilt gij begenadigd zien ieder die minder aantal moorden pleegt dan de beide monsters van zoo even? Evenmin baat het u wanneer gij den regter de bevoegdheid geeft verzachtende omstandigheden aan te nemen. Dan komt men van den wal in de sloot. Wat zal dan gebeuren? Frankrijk geeft ons het antwoord. De wet van 28 April 1832 verleent aan de Fransche gezworenen het regt, om door het aannemen van verzachtende omstandigheden de doodstraf onmogelijk te maken. Het gevolg is dat de strafwet alle objectiviteit heeft verloren, dat soms in ruim 90 percent van de gevallen verzachtende omstandigheden

zijn aangenomen, dat men de afschuwelijkste misdaden soms heeft „klein gemaakt”. Zoodra gij den regter vrijheid laat op grond van verzachtende omstandigheden de doodstraf achterwege te laten, brengt gij alle regters, die tegenstanders zijn van de doodstraf, in verzoeking — en zoolang menschen menschen zijn, kunt gij daartegen niet waken — om de afschuwelijkste misdaden te vergoelijken. Door die vergoelijking zou meer kwaad worden gesticht dan gij door enkele executies (al waren deze heilzaam) kunt goedmaken.

En men zegge niet dat ook de levenslange gevangenis ondeelbaar is. Niet in die mate. De levenslange gevangenis, aangenomen dat de eerste jaren in de cel worden doorgebracht, is niet voor allen dezelfde; want in de cel bevindt zich een onzigtbare reguleur, die den naam van geweten draagt. Daarenboven kan men den regter vrijheid laten tot tijdelijke straf af te dalen; zonder het groot gevaar te doen ontstaan waarop zoo even gewezen is.

Eene tweede juridische grief. De doodstraf is onherstelbaar. Wanneer men zegt, gelijk de heer van Baar, het komt hier te lande niet voor dat de regter dwaalt, dan verbaas ik mij dat een lid van de magistratuur aldus spreekt. Het is een feit dat, in Europa en Amerika, in de 19de eeuw *minstens* 80 geregteelike vergissingen in kapitale zaken zijn geconstateerd. Maar in werkelijkheid zal het getal wel grooter geweest zijn dan 80, want indien het iemand bij zijn leven niet mogelijk is geweest zijne onschuld te bewijzen, hoeveel moeilijker zal dit later niet vallen aan zijne betrekkingen. De ontdekte gevallen van dwaling zijn uit den aard der zaak weinige in vergelijking met het totale getal. In Engeland heeft men geconstateerd 17 dwalingen vóór 1868 (in 8 gevallen was de veroordeelde gehangen), in Frankrijk 9 alleen in 1826. In Italie werd in 1855 een onschuldige — hij leeft nog te Parijs — bijna geguillotineerd. Hij lag reeds onder de guillotine. De bijl viel, maar bleef, door een gebrek aan de stijlen, een paar duim boven zijn hoofd hangen. Een minuut later kwam een expresse het bericht brengen dat de man onschuldig en de ware schuldige gevonden was.

Moet ik wijzen op hetgeen ook in deze eeuw herhaaldelijk in België is gebeurd? Laat ik u liever herinneren aan het ontzettend drama van Eldagsen (1854—1856) dat in de geheele beschaaftde wereld zoo groote sensatie heeft gemaakt. Eene dwaling als toen door de justitie te Hannover begaan werd, kan overal plaats hebben, waar lieden zijn die zich bij voorkeur bezig houden met ware of vermeende gebreken van anderen, veldwachters die à tout prix promotie willen maken, leeken die de justitie te goeder trouw op een dwaalspoor brengen. En in Nederland alleen zou de justitie onfeilbaar zijn? Laat ik dan den welbekenden naam noemen van Dirkje Veldhuizen.

Met den diepsten ernst werd door den heer Donner aan het slot zijner rede gewezen op het Kruis. Ik zou willen dat wij er ook aan dachten wanneer we op onfeilbaarheid van regters rekenen.

Men heeft beweerd dat het argument te veel bewijst, daar ook andere straffen niet volkomen herstelbaar zijn. Hierop antwoord ik liefst met de woorden van Köstlin, een uitstekend Wurtembergsch criminalist: „Wenn man aber auch gegen den Einwurf, dass die Todesstrafe, im Fall eines begangenen Irrthums irreparabel sei, sogleich die wohlfeilen Repliken hört, das beweisze zu viel, also nichts, da es auch bei andern Strafen vorkommen könne, so muss man den schamlosen Leichtsinns bewundern, der eine solche Gewissensberuhigung genügend findet”.

En nu zweeg ik nog van de gevallen waarin, nog na de veroordeeling en de executie, over het al of niet bestaan van krankzinnigheid door deskundigen getwist is.

Eene derde grief, uit juridiek oogpunt, tegen de doodstraf is, dat geene straf zoo weinig *zeker* is. Zeer natuurlijk: hoe zwaarder de straf en hoe minder herstelbaar. — hoe meer de regter terugdeinst voor veroordeeling, hoe minder publiek en getuigen medewerken.

De te 's Hage gepleegde misdaad heeft men in verband gebracht met de quaestie der doodstraf; maar gevoelt men niet dat juist die misdaad een treffend argument is *tegen* die straf? Een voormalig vriend van den misdadiger — en, wegens het

buitengemeen gruwelijke van het feit verdient hij daarvoor allen lof — heeft der justitie den weg gewezen. Is het zoo zeker dat hij dit ook zou hebben gedaan als hij daardoor zijn vroegeren kameraad aan de doodstraf zou hebben overgeleverd? Voor mij althans, als particulier, zou dit een groot verschil hebben gemaakt.

De doodstraf is onzeker, ook met het oog op de gratie. Zegt men dat dan maar weinig gratie moet verleend worden, dan wijs ik er op dat overal in Europa, waar de doodstraf nog bestaat, van geene straf meer herhaaldelijk gratie wordt verleend; in zeer vele, ja de meeste landen is sinds lang gratie regel, afwijzing uitzondering; gratie in 80% der gevallen (gelijk in Nederland, 1811—1860) is op het vaste land vrij gewoon. Zou aan zulk een algemeen verschijnsel niet eene natuurlijke en blijvende oorzaak ten grondslag liggen?

En bedenkt men wel dat de veroordeelde, in plaats van zich den tijd te nutte te maken, met hoop zich vleit en, bij afwijzing, door de doodstijding verrast wordt?

Zelfs in Engeland is onder de boosdoeners de gedachte dat, als doodstraf bedreigd is, hun kans op vrijpraak beter staat dan wanneer eene andere straf bedreigd is, zeer algemeen.

Eindelijk mijne laatste juridische grief: de doodstraf sluit de expiatio uit. Ik zal niet beproeven in weinige woorden den rijken inhoud van het woord expiatio te schetsen, en bepaal mij tot ééne opmerking: schuld is niet eenvoudig iets negatiefs, iets passiefs, maar iets positiefs, iets actiefs. Evenzoo behoort omgekeerd de expiatio niet in iets passiefs, iets negatiefs te bestaan, maar in eene active, zedelijke wedergeboorte, eene door daden zich openbarende verzoening met God en zich zelve.

Ik herinner mij dat toen Traupmann in Januari 1870 geguillotineerd werd, een verslag in een Fransch dagblad eindigde met de woorden: de bijl viel *et le crime de Traupmann était expié*. Dat schokte mij. Ik vond dergelijke expiatio wel wat heel gemakkelijk.

Dit alles moge waar zijn, zeggen velen, maar de maatschappij kan de doodstraf niet missen. Zoo kom ik dan tot mijn derde en laatste hoofdpunt en ik ga den vijand opzoeken in zijne laatste verschansing, de schans der utiliteit.

Indien de bewering juist ware, dan zouden wij over alle andere bezwaren moeten heenstappen, hoe verwonderlijk en hoe treurig het ook zou zijn, dat ten aanzien van dit onderwerp alleen, onverzoenlijke strijd zou bestaan tusschen de eischen van het regt en het maatschappelijk belang.

Maar als één ding bewezen is, voor zoover op het gebied van de zedelijke en maatschappelijke wetenschappen zekerheid te verkrijgen is, dan is het wel de misbaarheid der doodstraf.

Ware zij onmisbaar, dan zou zij dat moeten zijn hetzij als middel van afschrik, hetzij als middel van onschadelijkmaking.

Afschrik. Vóór alles gelieve men op te merken (niet zelden wordt het uit het oog verloren) dat het niet de vraag is of de doodstraf afschrikt, maar wel of zij meer afschrikt dan bijv. levenslange gevangenisstraf.

Eene tweede opmerking: het is de vraag niet, hoe groot de vrees voor de doodstraf is op het oogenblik dat men het schavot betreedt of eenige dagen of weken vroeger; maar wel hoe groot de vrees voor de doodstraf is op het oogenblik dat men het besluit neemt een misdrijf te plegen, en zich nog met straffeloosheid vleit.

En nu leert juist de ervaring dat dit enorm veel verschil maakt. De Loeil had jaren lang dagelijks de gelegenheid aan de straf te denken; wat werkte die vrees? En hoe was diezelfde man op zijn laatsten levensdag zoo beangst voor den dood dat hij — gelijk zijn biograaf het uitdrukt — „in weinige stonden meer dan 20 jaar verouderde”. Zegt men dat hij vroeger niet aan de straf gedacht had, — welke reden hebt gij om te gelooven dat anderen het wel doen?

Als men een misdadiger vraagt: zoudt gij het wel gedaan hebben als gij geweten hadt dat gij daarvoor de doodstraf zoudt beloopt, dan antwoordt hij in den regel *neen*. Maar zou hij het wel gedaan hebben als hij geweten had dat hij levenslang zou worden opgesloten, geen vrucht hoegenaamd genietende van zijne

misdaad? Alleen dan welligt als buitengemeene wraakzucht hem dreef; maar zóó groote wraakzucht trotseert ook het schavot.

Hij, die eene misdaad plegen wil, zal óf kalm zijne berekening maken, of wel verkeeren in zoodanige hartstogt of gemoedsbeweging die berekening uitsluit.

In het eerste geval hangt de afschrikkende kracht van de straf af niet zoozeer van de zwaarte dan wel van de *zekerheid*, met andere woorden hebt gij de doodstraf *niet noodig*. In het tweede geval daarentegen kan zelfs de doodstraf u niet baten.

Men heeft deze week in een dagblad kunnen lezen: wie zal ons verlossen van de valse stelling, dat de kracht van de straf afhangt van de *zekerheid* en niet van de *zwaarte*. Men heeft ook wel gevraagd: qui nous délivrera des Grecs et des Romains? Niemand. Niemand zal die zoogenaamde wet van Montesquieu omverwerpen, want de ervaring heeft bevestigd wat de psychologie à priori schijnt te leeren.

Laat ik een paar feiten aanvoeren, ontleend aan de geschiedenis van ons eigen land.

Er is een tijd geweest waarin hier te lande veel werk gemaakt werd van het snoeien van geld, en toch werd dat zwaar gestraft, met geeseling, brandmerk, enz. Het kwaad nam steeds toe. Toen kwam er eindelijk een wijs Minister van Financiën, die ons een nieuwe munt bezorgde, zoo gemaakt dat het eigenlijke snoeien onmiddellijk in 't oog valt, de eerste uitgever dadelijk in den kijker loopt. Wat was het gevolg? Door de zekerheid van de straf is het misdrijf zoo goed als verdwenen en zoo oud als ik ben, heb ik nog nooit een gesnoeid stuk geld gezien. En toch is sinds 1851 de geeseling afgeschaft.

Een tweede voorbeeld. Er is eene misdaad die vooral op het platteland vroeger veel voorkwam en tot 1870 met den *dood* bedreigd was: diefstal met vijf verzwarende omstandigheden. En die doodstraf bestond niet op het papier; na den moord is er in deze eeuw geene misdaad die hier te lande een zoo sterk contingent aan het schavot geleverd heeft. In de laatste 20 jaren is die misdaad zeer verminderd, ja, sinds de *afschaffing* der doodstraf tot en met 1879 (voor 1880 heb ik nog geene opgaven) is *geene enkele* veroordeeling uitgesproken. Wat de beul niet doen kon, dat deed de in 1836 gereorganiseerde wakkere rijksveldwachter.

Is de doodstraf noodig om onschadelijk te maken?

Ik erken ten volle, dat de doodstraf iemand onschadelijk maakt. Maar doet dit de levenslange gevangenisstraf dan niet? De gevangene kan ontsnappen, zegt men. Vooreerst is dat zoo gemakkelijk niet, wanneer slechts de gevangenis goed is ingerigt; en, al ontsnapte hij, indien hem gewone kleding en geld is ontnomen, waar blijft hij dan? Intusschen (al is er van ontsnapping van levenslang veroordeelden sinds 1870 nog geen voorbeeld), het *kan* voorkomen, zegt gij. Waarom gedooft gij dan zoölogische tuinen? Ook uwe leeuwen en tijgers *kunnen* daaruit ontsnappen.

En als ik de keus heb, ontmoet ik nog liever een ontvlugten moordenaar, dan een ontsnaptent tigger.

Men heeft ook gezegd, dat een levenslang veroordeelde straffeloos allerlei misdrijven kan plegen.

Dat is het beste argument, waarover de voorstanders van de doodstraf te beschikken hebben. Toch is het, dunkt mij, niet bijzonder krachtig.

Ik doe vóór alles opmerken dat bij een levenslang veroordeelde de meeste motiven tot het begaan van een misdrijf ontbreken, omdat hij van te voren weet dat dit in zijn toestand geene verandering kan brengen, dan alleen deze, dat hij strenger zal behandeld worden. In de tweede plaats merk ik op dat de vrees door sommigen in 1870 gekoesterd, dat door de levenslang veroordeelden onmiddellijk allerlei misdaden zouden gepleegd worden, zich tot dusver niet heeft bewaarheid.

In de derde plaats — en dat is wel de voornaamste wederlegging — worden juist daar, waar de doodstraf *bestaat*, in de gevangenis niet zelden moorden gepleegd, ten einde aan het gevangenisleven door den (uit de verte minder gevreesden) dood te ontsnappen. Ik heb eene vrij lange lijst van dergelijke gevallen bezeten en herinner mij o. a. dat het in Frankrijk, te Riom, twee maal, kort na elkaar, in dezelfde gevangenis gebeurd is. Ook te 's Bosch is het, bij mijn wel onthoud in 1869, voorgekomen.

En wat antwoorden de voorstanders der doodstraf op het feit dat ook vrijen, uit *tadium vitae* soms moord gepleegd hebben om op het schavot te sterven. Dat is zeldzaam. Zijn de voorbeelden van misdrijf door levenslang veroordeelden talrijker?

Mijn hoofdbezwaar tegen de doodstraf, uit een utiliteitsoogpunt, is . . . de executie.

Als van alles wat ik gezegd heb, geen woord juist en goed was, dan zouden voor mij toch de demoraliserende gevolgen van de executie van een doodvonnis een afdoend argument zijn voor de afschaffing van de doodstraf. Hoe zal men executeren?

Ik spreek niet van de instrumenten. Dat onderwerp zou beter thuis behooren op een beulen-congres. Ik vraag eenvoudig of gij de geheime of de openbare executie verlangt.

De ervaring heeft geleerd dat eene openbare executie in hooge mate demoraliserend werkt.

Dickens, die de menschen kende, en die *niet* was een „ziekelyk philanthroop” — dat kunt gij zien in zijn *David Copperfield*, waar hij u bij Uriah Heep in de cel leidt, en de ziekelijke philanthropie bespot — Dickens verklaarde, kort na de executie van de beide Manning's in November 1849: „ik ken het Londensche leven in al zijne verdorvenheid, maar het is mijne innige overtuiging, dat de grootste scherpzinnigheid niet in staat is iets te bedenken dat in zóó korten tijd, en in eene zóó kleine ruimte zooveel kwaad sticht als de openbare uitvoering der doodstraf”.

Dat woord van Dickens is niet te streng. Ik zou voorbeelden bij dozijnen kunnen noemen van misdaden, gepleegd of beraamd bij gelegenheid of onder den indruk van eene executie.

Laat ik er één uit ons eigen vaderland noemen.

In het voorjaar van 1860 werd te Leeuwarden iemand ter dood gebragt wegens het vermoorden van de vrouw met wie hij leefde. Dat was op een Vrijdag. Den volgende Dingsdag pleegde een man, die op het executieplein woonde en de executie had bijgewoond, een moordaanslag tegen zijne verloofde. En reeds op den executiedag had hij dat plan laten doorschemeren (*Weekblad van het Regt* n°. 2152 *in fine*).

Zelden werden te Londen en in de naaste omgeving zoo vele moorden gepleegd als in de dagen onmiddellijk volgende op de executie van Frans Muller (14 November 1864); ja in eene der voorsteden reeds op denzelfden dag.

In 1863 werd te Chatham — ik herinner het geval met het oog op de jongste Haagsche misdaad — een man gehangen wegens moord gepleegd op een *kind*; een paar weken daarna pleegde een soldaat in dezelfde stad hetzelfde misdrijf en kort daarop werd nog een derde moord gepleegd.

Kort na de executie van dr. Pritchard te Glasgow (eene cause célèbre waarvan geheel Britannie vervuld was), werden in Engeland en Schotland *tien* moorden gepleegd, te Edinburg, Londen, Ramsgate, Chatham, Batley, Evetham, Southwark, Westham, Wolverhampton en Sheffield.

De Engelsche geestelijke Robert deelt mede dat 161 van de 167 veroordeelden door hem voor de teregstelling voorbereid, hem hebben verklaard executien te hebben bijgewoond. De moordenaar van president Lincoln, John Wilkes Booth, was een hartstogtelijk beminnaar van het bijwonen van executien en deed eens vrijwillig als rustbewaarder dienst bij het schavot waarop John Brown de politieke doodstraf onderging (2 December 1859).

Hebben wellicht de geheime executien betere resultaten? In Massachusetts werd den 3den Januarij 1845 iemand binnen de gevangenis gehangen wegens verkrachting en moord. Weinige dagen daarna werd, in de nabijheid der gevangenis, een moord gepleegd; een weinig later eene verkrachting, in Maart twee doodslagen en een paar maanden daarna weder een moord.

Geheime executien! Maar daardoor erkent gij dan toch dat uwe geestelijke voorouders zich eeuwen lang in het afschrikkingsmiddel vergist hebben. Geheime executien! Geven toch niet de dagbladen *détails complets*? Laat ons de geheime executien overlaten aan de mannen der Commune en aan de Septembriseurs!

Eene laatste opmerking. Nergens is door de afschaffing der doodstraf eenig be-

wijsbaar nadeelig gevolg in het leven getreden. In Toscane is de doodstraf *niet* weder ingevoerd op grond van het toenemen van misdrijven. In Oostenrijk evenmin. Ook niet in de vier Duitsche landen waarvan zoo dikwijls wordt gewaagd (Oldenburg, Saksen, Nassau en Anholt). Ook het voorbeeld van Wurtemberg is apert verkeerdt gekozen. Ja, daar werd vermeerdering geconstateerd en in 1852 de doodstraf weder ingevoerd. Maar later begreep de Kamer dat men te haastig geweest was, en in 1865 werd daar door de Kamer met overgrootte meerderheid de wederafschaffing der doodstraf gevoteerd.

In de dagbladen doet de mededeeling de ronde dat in Zwitserland de doodstraf weder zou zijn ingevoerd. Maar dit is volstrekt onwaar, tenzij wij onder het kanton Schweiz geheel Zwitserland verstaan. Zwitserland is verdeeld in 25 kantons, die ieder eene eigene wetgeving hebben.

Nu is aan de kantons de *bevoegdheid* weder gegeven om de doodstraf al of niet in te voeren. En misschien zou ik mijne stem aan dat voorstel hebben geschonken. Ik zou als tegenstander dier straf de invoering in mijn kanton tegenhouden, maar zou het regt van andere kantons om anders te handelen niet willen verkorten. De ervaring zal nog moeten leeren hoevele kantons met Schweiz van dat regt zullen gebruik maken.

Uit de statistiek blijkt dat ook hier te lande de zware misdaden sinds 1870 *niet* zijn toegenomen, integendeel van 78 tot 47 zijn gedaald, terwijl de moorden stationair zijn gebleven, tegenover 19 in 1861—69, 17 in 1871—79. Ik hecht niet aan statistiek, zegt men. Wat zoudt gij zeggen als zij eene omgekeerde verhouding aanwees?

Ook ik hecht niet aan statistiek als *positief* argument, maar wel als middel om het geschat van de tegenpartij te vernagelen.

De tijd dringt. Bepaaldelijk over de ervaringen in het buitenland, na afschaffing der doodstraf verkregen (die door sommigen geheel anders worden voorgesteld) heb ik mij van bewijs en wederlegging moeten onthouden. Ik hoop nog eens in de gelegenheid te zijn in het Nederlandsche Parlement die lacune aan te vullen. De in *Nederland* verkregen ervaring — die dan toch in de eerste plaats in aanmerking komt — ligt in gedrukte cijfers voor u. [Zie deze hierachter bl. 193—195.]

(1 November 1880.)

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN: Het kwam mij vreemd voor dat in deze Vergadering werd gesproken over de al of niet wederinvoering van de doodstraf, even als of niet *alle* menschen ter dood veroordeeld waren. De afschaffing van de doodstraf is *Gods* zaak; en zoolang God haar wil handhaven, zullen *wij* met onze doodstraf niet veel verder komen.

Het éénige wat *onze* doodstraf kan, is, dat zij een spanne tijds het stervensuur verhaast... Ook over ons en over allen is de doodstraf uitgesproken, en alleen *deze* vraag blijft ons te beslissen over: zullen wij voor den misdadiger het uur van sterven een weinig sneller doen slaan? Ik zou denken dat wanneer een man als de Jongh (aangenomen dat hij met voorbedachten rade gehandeld heeft) er af zou zijn door alleen de doodstraf, in den zachten vorm waarin die bij beschaafde natien gebruikelijk is, te ondergaan, dat hij dan inderdaad zijne misdaad *niet* zou hebben geëxpieerd, en dat voor hem een leven *zonder hoop of troost*, zonder een anderen troost althans dan de godsdienst hem geven kan, het leven dat hem tot zijn laatste uur in de gevangenis te wachten staat, een oneindig *zwaardere* straf zou zijn dan de doodstraf. Daarom zou ik, die aan het menschelijke leven niet zoo groote, alles overtreffende waarde toeken als sommigen schijnen te doen, die het eigenlijk min of meer als een accident beschouw of het iets korter of langer zij, spoediger of later eindige, sommige zware misdaden in de ergste gevallen willen straffen met levenslange gevangenisstraf als *zwaarder* dan de doodstraf.

Wilt gij *inderdaad* aan de doodstraf geven eene *afschrikkende* kracht, kom dan niet aan met uw worgpaal en dergelijke straf-instrumenten, waaraan uw bekeerde of quasi-bekeerde misdadiger zonder noemenswaardig lijden, pas uit zijn slaap gewekt, een snellen dood, een „zalig uiteinde” vindt — maar heropen dan de Ge-

vangenpoort, en maak gebruik van de instrumenten die gij *daar* zult vinden, om te radbraken, van de gloeiende nijptangen en wat er meer aanwezig zij, of verbrijzel de lichamen der misdadigers door *steeniging*, op de wijze als die teedere vrouwen, welke zich onder de Mozaische wet aan overspel schuldig maakten, werden gedood. Of verklaar uw misdadiger met den heer de Savornin Lohman *vredeeloos*, en lever hem over aan het gepeupel: aan de vrouwen van de vischmarkt — *dat* is eene doodstraf die afschrik wekt! *Uwe* doodstraf is niet anders dan walgingwekkend. Zoolang gij *die* hebt, ben ik voor levenslange gevangenisstraf, en dan moet, gelijk ik zeide, die straf zijn *zonder hoop* en *zonder toekomst*. Het is niet uit medelijden voor de misdadigers dat ik die straf wil toepassen; alleen voor de *ergste* gevallen is zij niet te zwaar, want elk uitzigt op remissie of gratie behoort bij haar uitgesloten te blijven.

Stukken. door den Minister van Justitie aan de Eerste Kamer ingezonden.

Mededeeling van den Nederlandschen Zaakgelastigde te Bucharest,
dd. 28 October 1880:

La peine de mort est abolie en fait en Roumanie depuis plus d'un demi siècle, et plus tard elle a été légalement supprimée. Le Code Pénal promulgué en 1864 prononce la peine des travaux forcés à perpétuité (dans les mines de sol) pour tous les crimes passibles d'une condamnation capitale. L'art. 18 de la Constitution de 1866 dit textuellement: „que la peine de mort ne pourra être rétablie que dans les cas prévus par le Code Militaire en temps de guerre”.

Dans le traité d'extradition récemment conclu à Bucarest entre le Ministre d'Italie et le Gouvernement Roumain, ce dernier a stipulé par une clause spéciale que les criminels italiens passibles de la peine de mort qui seraient extradés de Roumanie en vertu de cette convention, ne seraient point exécutés.

Ces dispositions sont du reste parfaitement conformes au sentiment public qui réprouve la peine de mort considérée comme un reste des temps de barbarie où l'on renchérissait sur la cruauté des punitions, et les hommes compétents ici pensent unanimement que non seulement les crimes ont diminué depuis que la peine de mort n'est plus prononcée, mais que le spectacle des exécutions, loin d'être un frein pour les masses, ne fait que les démoraliser et les exciter au crime, tandis que leur suppression contribue autant que le développement de l'instruction publique à adoucir les mœurs.

Aussi quelques crimes retentissans qui ont été commis dernièrement dans la capitale n'ont pu en rien modifier ce courant de l'opinion publique, et personne en Roumanie ne s'est jamais avisé de penser au rétablissement de la peine capitale. Loin de là on est très-fier ici d'avoir devancé par son abolition, des pays bien plus avancés sous le rapport des lumières et de la civilisation.

Mededeeling van den Nederlandschen Minister-Resident te Lissabon,
dd. 30 October 1880:

Men mag aannemen dat de afschaffing van de doodstraf hier te lande, om zoo te zeggen, burgerregt verkregen heeft. Zij werd bij wet van 1 Julij 1867 afgeschaft, en zoo doende werd slechts bekrachtigd hetgeen gedurende de 25 voorafgaande jaren in praktijk was gebragt, vermits, sedert 1842, immer door het Hoofd van den Staat kwijtschelding van de doodstraf verleend was.

Eene dergelijke toepassing van het Koninklijk prerogatief werd immer met welgevallen, zoo niet met vreugde, door de openbare meening begroet.

Het bestuur dat er in 1867 toe besloot de wettelijke afschaffing van de doodstraf voor te stellen, was er derhalve zeker van eene daad te verrigten, welke algemeen bijval zou vinden.

Wanneer men mag aannemen, dat de Volksvertegenwoordiging de ware zienswijze des volks teruggeeft, dan erlangt men het duidelijkste bewijs, dat hier te

lande de afschaffing van de doodstraf eene populaire zaak is, en dat aan de wederinvoering derzelve niet gedacht wordt.

Het is toch uit mijne briefwisseling met Uwer Excellenties Departement betreffende de onderhandelingen met Portugal omtrent een uitleveringsverdrag, ten duidelijkste gebleken, dat Portugal ten stelligste weigert met eenige Mogendheid een dergelijk verdrag te sluiten, wanneer daarin niet, al is het dan ook een geheim additioneel artikel, de bepaling voorkomt, dat op den uit te leveren persoon de doodstraf in geen geval zal kunnen worden toegepast.

Nimmer zouden de Cortes hunne goedkeuring hechten aan een uitleveringsverdrag, waarin deze laatste bepaling zou worden gemist.

Wel is waar worden in Portugal personen aangetroffen, die van oordeel zijn dat het voorzigtiger gehandeld ware om, voortgaande met het van 1812—1867 in praktijk gebragte ten aanzien van de niet tenuitvoerlegging van de doodstraf, haar evenwel in het Wetboek van Strafvordering, bij wijze van schrikbeeld, te behouden, doch zij die hier te lande met ernst aan de wederinvoering van de doodstraf zouden denken, kunnen als eene uitzondering aangemerkt worden.

Wat betreft den invloed dien de afschaffing van de doodstraf in Portugal wordt geacht te hebben op het toe- en afnemen van de vroeger capitale misdrijven, zoo mag men uit de statistieke gegevens dienopzettelijk afleiden, dat de misdrijven, welke vroeger hier te lande werden gestraft, eerder af- dan toegenomen zijn.

Gedurende de 10 aan 1867 voorafgaande jaren, namelijk, werden elk jaar van 140 tot 220 moorden (manslagen) gepleegd, terwijl in 1878 er 139 begaan werden, waarvan 21 slechts met den dood strafbaar, want volgens het Portugeesch Strafwetboek wordt alleen doodslag met voorbedachtheid gepleegd, met den dood gestraft.

Wel is waar blijft de doodstraf nog steeds gehandhaafd in het Portugeesch Wetboek van militaire strafvordering, doch ik ben overtuigd, dat er geen bestuur krachtig en magtig genoeg zou zijn om die straf te laten toepassen tegen den volkswil, welke zich tegen elke poging daartoe met kracht zou verzetten. Zij werd dan ook voor het leger meer als disciplinaire maatregel in stand gehouden, doch wordt niet toegepast. De zwaarste straf zoowel voor civilen als militairen is thans deportatie.

Mededeeling (vertaald door den Ned. Consul-Generaal in Portugal) van den Minister van Justitie in Portugal van November 1880:

Mit Bezug auf politische Verbrechen wurde die Todesstrafe in 1852 durch den Zusatz zu unserer Verfassung unterdrückt. Es ist bemerkenswerth dass in jenem Jahre so zu sagen die Revolutionen aufhörten welche unser Land mit kurzen Zwischenräumen seit 1823 erschütterten. Man kann bezweifeln ob die Abschaffung der Todesstrafe für diese Art Verbrechen eine der Ursachen dieses ausgezeichneten Resultats war, oder nicht, denn mit der grossen Gefahr der Revolutionen hörte die Hoffnung auf grosse Belohnungen auf. Aber es ist gewiss dass die Thatsachen die grossmüthige Gesetzgebung im 1852 nicht verdammt haben.

Was bürgerliche Verbrechen angeht, datirt die Abschaffung der Todesstrafe von dem Gesetze vom 1 Juli 1867, aber lange vorher wurde diese Strafe entweder nicht verhängt oder nicht vollzogen denn die letzte Hinrichtung war in April 18.6.

Wir haben nur eine vollständige Criminal-Statistik die vor wenigen Monaten veröffentlichte vom Jahre 1878, aber es war keine Vermehrung der Anzahl Verbrechen wahrzunehmen, namentlich nicht der schlimmeren.

Die genannte Statistik giebt 21 Verbrechen an, durch 29 Beschuldigten begangen, welche mit dem Tode hätten bestraft werden können wenn das Strafgesetzbuch von 1852 nicht durch erwähntes Gesetz von 1867 rückgängig gemacht wäre. Diese Verbrechen waren:

- 12 Ermordungen mit Vorbedacht oder Vergiftungen,
- 7 Raubmorde,
- 1 Kindsmord,
- 1 Vatermord.

Wahrscheinlich wäre die Todesstrafe nicht in allen diesen Fällen verhängt deren natürliche Bedeutung durch besondere Umstände, wie es scheint, nicht erhöht wurde.

Die erste und unmittelbare Wirkung des Gesetzes von 1867 war die Abschaffung der Justizmorde. Wären die oben erwähnten 29 Beschuldigten hingerichtet, so würden 50 Mörde stattgefunden haben, nämlich 21 durch die Verbrecher begangen und 29 durch den Staat. Andere Wirkungen müssen langsam entstehen, aber ich glaube sie können nicht ausbleiben. In der That, so lange eine Gesellschaft sich erlaubt, in ihren Parlamenten und Gerichtshöfen mit langsamen Vorbedacht ein Attentat gegen das menschliche Leben zu beschliessen, kann der Mord sich im Gewissen der jene Gesellschaft bildenden Individuen nicht als ein abschreckendes Verbrechen darstellen, sondern muss in einigen Fällen nur als eine einfache Usurpation der Rechte des Staates erscheinen. Ich habe die Verhandlungen gelesen welche in der Schweiz der Wiedereinführung der Todesstrafe vorhergingen. Die welche diese Wiedereinführung unterstützten legten 2 oder 3 schlimme Verbrechen zu Grunde die aber nicht schrecklicher waren als solche die bei Nationen vorkommen wo die Todesstrafe besteht. Seit dem diese Strafe bei uns abgeschafft ist, haben wir nie ein Verbrechen gehabt welches auch nur entfernt dem von Pantin in Frankreich gleiche.

Es giebt gewisse Zeitabschnitte in welchen grosse Verbrechen sich häufiger wiederholen. Die Statistiker sind daran gewöhnt von Zeit zu Zeit eine Art moralischer Epidemie in verschiedenen Sachen zu sehen, zum Beispiel in Selbstmorden. Aber es ist schwer dem Eindrucke zu widerstehn welche diese Verbrechen in unserer Gemüth hervorbringen und wodurch die öffentlichen Gewalten den nöthigen Gleichmuth verlieren um mit Unpartheilichkeit und Gerechtigkeit zu entscheiden. Bei uns gilt die Todesstrafe für gewisse militärische Verbrechen. Vor etwa 4 Jahren wurde ein beliebter Unterlieutenant bei der Ausübung seines Dienstes, durch einen Soldaten seiner Compagnie ermordet. Die öffentliche Meinung verlangte den Kopf des Meuchelmörders und Allen glaubten dass nie mehr Mannszucht im Heere sein würde wenn die durch das Kriegsgericht verlangte Todesstrafe nicht vollzogen würde. Indessen behauptete eine Zeitung mit hinreissender Ueberzeugung die Unverletzlichkeit des menschlichen Lebens. Die Volkswuth legte sich, die Strafe wurde durch die begnadigende Macht ermässigt, und man hat nicht bemerkt dass durch diesen Gnadenact die Mannszucht im Heere den geringsten Schaden gelitten hätte.

Allen geben zwei Fälle zu in welchen Todschatz erlaubt ist. Der eine is bei gerechtfertigter Vertheidigung, der andere bei gewissen militärischen Verbrechen im Felde. Keine dieser Fälle macht indessen eine Ausnahme von den Grundregeln des Strafgesetzes. Im ersten Falle findet nur ein Streit zwischen zwei sich bekämpfenden Leben statt und alles beschränkt sich darauf zu wissen ob das des unschuldig Angegriffenen oder das des Angreifers weiter bestehen soll.

Der Kriegszustand ist ein Zwangszustand der nicht durch die Grundregeln des Strafgesetzes geleitet werden kann. Der Krieg tödtet nicht allein den Schuldigen sondern auch den Unschuldigen. Der Tod, welcher den Feigling erwartet ist ein Unglück das ihm auch geschehen würde, wenn er es auf einem Posten erwartete. So haben die Grundsätze welche diesen gezwungenen und besonderen Zustand regeln, nichts mit denen gemein, welche das Recht zu strafen begründen, und zerstören das Recht der Unverletzlichkeit des menschlichen Lebens nicht welches die Völker an erster Stelle berufen sind zu erklären, zu vertheidigen und durch Wort und Beispiel zu verbreiten.

Die Wirkungen dieser höchst moralischen Propaganda können in ihrer ganzen Kraft erst im Laufe der Zeit gefühlt werden. Die, welche unter uns seit 1867 wahrgenommen sind, rathen uns nicht zum Widerruf des Gesetzes welches die Todesstrafe abschaffte.

*Mededeeling van den waarn. Ned. Consul-Generaal in Zwitserland,
dd. 29 November 1880:*

Les cantons qui, à la suite de la suppression de l'abolition de la peine de mort, ont rétabli la peine de mort dans leur législation pénale sont jusqu'ici au nombre

de $4\frac{1}{2}$ Wei, Schwytz, Zoug, les deux demi Unterwald et Appenzell Rhodes-intérieures. Le Grand Conseil de Lucerne sera sous peu nanti d'un projet de loi rétablissant la peine de mort. La question commence aussi à se poser dans le canton de Berne, où la population est très-favorable au rétablissement. Il n'est pas douteux que, si le Grand Conseil bernois, hostile en majorité au rétablissement, consent toutefois à poser la question au peuple bernois, celui-ci ne vote à une forte majorité pour le rétablissement.

Une fois la peine de mort rétablie dans le canton de Berne, les autres cantons allemands s'empresseraient d'imiter son exemple.

Il est certain que les députés, alors même qu'ils seraient, dans leur for intérieur, favorables au rétablissement, ont une certaine fausse honte à voter en public une mesure, qui peut être qualifiée, par ses adversaires, de réactionnaire ou d'anti-philantropique, il est donc possible que le 1er Grand Conseil (*id est* autorité législative) qui sera nanti de la question dans un canton protestant, cherche à l'enterrer et à éviter de se prononcer. En revanche une fois le rétablissement voté par le Grand Conseil d'un canton protestant d'une certaine importance, les autres cantons ne peuvent manquer d'en faire autant.

Il est toutefois certains cantons qui sont abolitionnistes d'ancienne date, tels que Genève et Neuchâtel et qui le demeureront désormais; d'autres cantons, par exemple, Vaud, Bâle Ville, Zürich, qui n'ont aboli la peine de mort que pour obéir à la constitution fédérale, auront peut-être quelque répugnance à relever l'échafaud.

En résumé je ne crois pas me tromper en prévoyant, dans un avenir peu éloigné, le rétablissement de la peine capitale dans la majorité des cantons suisses.

Les appréciations sur le résultat de l'abolition en ce qui concerne le nombre des assassinats sont assez contradictoires....

Il est toutefois possible d'extraire du Message du Conseil fédéral quelques données d'une certaine importance, données qui, dans l'esprit du Conseil fédéral, devaient être favorables à l'abolition, mais qui me paraissent au contraire prouver une augmentation des assassinats depuis 1874.

Une statistique, malheureusement incomplète, a fourni les chiffres suivants: les cas de mort violente constatés durant les 5 années qui ont précédé l'année 1874 sont au nombre de 150. Les assassinats commis dans les 5 années postérieures à 1874 s'élèvent au minimum à 228. Il y a donc eu une augmentation de 50% depuis 1874. Je n'ai pas pu me procurer les chiffres de 1879—1880, mais il est certain qu'une augmentation considérable sera constatée pour l'année 1880.

Ces chiffres sont admis par le Conseil fédéral, lequel a soutenu le principe de l'abolition; ils ne peuvent donc être contestés, tout au plus peut-on objecter, avec le Conseil fédéral, „qu'aucun fait positif ne prouve que l'augmentation incontestable des crimes en Suisse soit la conséquence de l'abolition de la peine de mort”.

Il est fort difficile de dire d'une manière générale quelle est l'opinion du public cultivé.

Si l'on considère la presse comme le reflet de l'opinion de la partie éclairée de la population suisse, il est incontestable que le principe de l'abolition l'emporte de beaucoup; c'est ainsi que, dans la période 1878—1879, l'immense majorité des journaux s'est prononcée pour le maintien de l'article 65, et qu'une foule de brochures dans le sens de l'abolition ont été publiées et répandues dans toutes les parties de la Suisse, tandis que les partisans de la peine capitale sont demeurés à peu près silencieux.

Dans la Suisse française, spécialement, la majorité des juristes est abolitionniste, il n'en est pas de même dans plusieurs cantons allemands.

On peut, ce me semble, classer les adversaires de la peine de mort en 3 catégories:

- a. les franc-maçons;
- b. le parti social démocratique;
- c. la presse libérale doctrinaire.

Quant aux partisans de la peine capitale, ils ne se recrutent pas dans un parti à l'exclusion des autres, mais bien dans ce qu'on peut appeler le gros de la population, plutôt il est vrai, dans les campagnes que dans les villes.

Je crois, en résumé, que l'on peut affirmer que les partisans de l'abolition appartiennent en majeure partie à l'opinion avancée, ainsi qu'au public cultivé, et que les partisans du rétablissement sont généralement, ou des habitants des campagnes ou membres du parti conservateur, ou des ultramontains.

*Brief van den Minister van Justitie (mr. MODDERMAN),
dd. 12 Januarij 1881:*

Ten vervolge... heb ik de eer hierbij te doen toekomen:

1°. eene opgave der in het jaar 1880 uitgesproken veroordeelingen wegens misdaden waarvoor, waren ze na het in werking treden der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) en vóór dat der wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162) gepleegd, de doodstraf zou moeten zijn uitgesproken;

2°. eene, thans tot twee tienjarige tijdperken uitgebreide, vergelijkende statistiek der veroordeelden wegens kapitale en ex-kapitale misdrijven, 1860 tot en met 1869 en 1871 tot en met 1880.

Uit deze statistiek blijkt dat in het eerste tienjarig tijdperk na de afschaffing der doodstraf, de daarmede bedreigde misdrijven zijn gedaald van 82 tot 57;

3°. een vergelijkend overzicht van de moorden, vadermoorden en vergiftigingen (in het ontwerp alle samengevat als „moord”, waarvoor door de minderheid de doodstraf werd noodig geacht), hier te lande sinds 1811 gepleegd.

Dit laatste overzicht toont onder anderen aan:

dat in den loop dezer eeuw, bij eene steeds toenemende bevolking (in de rede van 5: 8), de meest ernstige misdrijven tegen het leven aanzienlijk zijn verminderd;

dat, niettegenstaande de min gunstige jaren 1878—80, toch in het tijdperk 1871—80 elk der drie hierbedoelde misdrijven, ook *absoluut*, is gebleven *beneden* het tienjarig middencijfer dezer eeuw, terwijl zij gezamenlijk bleven beneden het cijfer in vier der zes overige tijdperken;

dat na 1870 de vergiftigingen zijn gedaald tot het laagste cijfer dat in deze eeuw is voorgekomen.

dat het eerste tienjarig tijdvak na de afschaffing der doodstraf tevens sinds eene halve eeuw het eerste is geweest waarin geen enkele vadermoord of moedermoord gepleegd is.

Wat overigens den moord in den *engeren* zin betreft (kolom 1), worde opgemerkt, dat drie in 1871 door het hof van Friesland veroordeelde moordenaars hun misdrijf nog vóór de afschaffing der doodstraf (in 1867) hadden gepleegd, zoodat de toestand nog iets gunstiger is dan de medegedeelde cijfers der *veroordeelingen* aanduiden.

I. *Veroordeelingen in 1880 uitgesproken, wegens misdaden waarvoor, waren ze na het in werking treden der wet van 29 Juni 1854 (Staatsblad n°. 102) en vóór dat der wet van 17 September 1870 (Staatsblad n°. 162) gepleegd, de doodstraf zou moeten zijn uitgesproken.*

a. In het ressort van het gerechtshof te 's Hertogenbosch:

1 moord, en

1 brandstichting met gevaar voor menschenlevens.

b. In het ressort van het gerechtshof te Arnhem:

Geen.

c. In het ressort van het gerechtshof te 's Gravenhage:

1 moord (nog in cassatie aanhangig),

2 brandstichtingen met gevaar voor menschenlevens.

d. In het ressort van het gerechtshof te *Amsterdam*:

- 1 manslag, strekkende om de ontdekking van een wanbedrijf voor te komen,
- 2 moorden, en
- 1 brandstichting met gevaar voor menschenlevens.

e. In het ressort van het gerechtshof te *Leeuwarden*:

- 1 brandstichting met gevaar voor menschenlevens.

TOTAAL: 10.

II. *Vergelijkende statistiek der veroordeelden wegens kapitale en ex-kapitale misdrijven in Nederland, 1860—1869 en 1871—1880.*

NB. Het jaar van de afschaffing der doodstraf (1870) is buiten rekening gelaten.

A. *Naar de jaren.*

1860.....	4	1871.....	7
1861.....	6	1872.....	9
1862.....	9	1873.....	3
1863.....	13	1874.....	1
1864.....	9	1875.....	2
1865.....	6	1876.....	3
1866.....	7	1877.....	4
1867.....	9	1878.....	7
1868.....	8	1879.....	11
1869.....	11	1880.....	10
in de 10 jaren <i>vóór</i> de afschaffing.	82	in de 10 jaren <i>nà</i> de afschaffing..	57

B. *Naar de provincien.*

In de 10 jaren <i>vóór</i> de afschaffing:	In de 10 jaren <i>nà</i> de afschaffing:
Noordbrabant en Limburg..... 14	6
Gelderland en Overijssel.. 19	12
Zuidholland en Zeeland..... 15	17
Noordholland en Utrecht..... 21	14
Friesland, Groningen en Drenthe.. 13	8
82	57

C. *Naar de bijzondere misdrijven.*

In de 10 jaren <i>vóór</i> de afschaffing:	In de 10 jaren <i>nà</i> de afschaffing:
Art. 231 C. P.....	0 1
Art. 233 C. P.....	1 0
Manslag voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van eene andere misdaad of wanbedrijf, welke gestrekt heeft om het plegen van die misdaad of dat wanbedrijf voor te bereiden, gemakkelijk te maken, of de ontdekking daarvan voor te komen.....	2 3
Kindermoord, anders dan die, bedoeld bij art. 13, 4 ^o . der wet van 29 Junij 1854 (<i>Staatsblad</i> n ^o . 102)....	5 5
Moord.....	20 21
Vadermoord.....	3 0
Vergiftiging.....	11 2
Diefstal met vijf verzwarende omstandigheden (art. 381 C. P.)	7 0
Brandstichting met gevaar voor menschenlevens.....	33 25
	82 57

III. Veroordeelingen wegens moord, vadermoord en vergiftiging in de laatste 70 jaren in Nederland uitgesproken, naar 10jarige tijdvakken.

	Moord.	Vadermoord. (incl. moeder- moord.)	Vergiftiging.	Totaal.
1811—20....	36	1	10	47
1821—30....	18	0	3	21
1831—40....	23	3	3	29
1841—50....	16	2	2	20
1851—60....	16	2	6	24
1861—70 *	19	2	10	31
1871—80....	21	0	2	23
Gemiddeld per 10jarig tijdperk	21.3	1.4	5.1	27.8

* Bij de vergelijking der cijfers op dezen regel met die hierboven onder C kolom 1, houde men in 't oog dat ginds het tijdperk 1860—69, hier het tijdperk 1861—70 in aanmerking komt.

Verslag van de Eerste Kamer.

De doodstraf blijft afgeschaft, de levenslange gevangenisstraf gehandhaafd.

De doodstraf. Den 15den September 1870 werd het wetsontwerp tot afschaffing der doodstraf met 20 tegen 18 stemmen door de Eerste Kamer aangenomen.

Uit het afdeelingsonderzoek van het tegenwoordig ontwerp bleek, dat, moest thans over de afschaffing der doodstraf eene beslissing worden genomen, de meerderheid in denzelfden zin grooter zou zijn. Dit valt niet alleen op te maken uit eene gedeeltelijk gewijzigde samenstelling der Kamer, maar ook hieruit, dat eenige leden, die tegen de wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162) stemden, verklaarden in dezen van gevoelen te zijn veranderd. Bij rijper nadenken waren zij tot die wijziging vooral gekomen door de overweging van de onherstelbaarheid der doodstraf, en zij wezen op het aanzienlijk getal der onschuldigen veroordeelden. Naast het middel van *revisie* in de *strafvordering* ware trouwens de doodstraf in het *materiele strafrecht* onlogisch. Men bracht hierbij ter sprake de verschillende bescheiden door den Minister van Justitie in den laatsten tijd aan de Eerste Kamer overgelegd nopens den stand der doodstrafquaestie in den vreemde, en betrekkelijk de gerechtelijke statistiek in ons vaderland. Men dankte den Minister voor de toezending en had van den inhoud dier stukken met belangstelling kennis genomen, al kon men niet ontveinzen, dat, wat betreft de stukken betreffende het buitenland, de toon en de uitdrukkingen, welke daarin hier en daar voorkomen, niet uitmunten door kalmte en soberheid. Hetgeen ten aanzien van Zwitserland wordt medegedeeld had sommige leden niet bijzonder getroffen. Men moest bij de beoordeeling van hetgeen uit Bern is bericht, niet vergeten, dat de quaestie daar niet in de eerste plaats gold de doodstraf zelve, maar de grondwettige bevoegdheid der kantons om zelfstandig over het behoud of de afschaffing te beslissen. Ook meende men, dat de kantons, die van de bevoegdheid tot wederinvoering der doodstraf hebben gebruik gemaakt, meest kleine kantons zijn met eene niet zeer ontwikkelde bevolking. Daarentegen achtte men de mededeelingen aangaande ons eigen land voor ons Nederlanders van meer gewicht en tevens van geruststellenden aard. — Eenige leden wenschten

nog uitdrukkelijk te zeggen, dat zij, goedkeurende dat de doodstraf afgeschaft is gebleven, daardoor niet geacht wilden worden hare afschaffing te bepleiten op grond van alle argumenten, die daarvoor vroeger en later zijn aangevoerd. Onder de onhoudbare argumenten rekenden eenige leden de bespiegelingen over »das Recht der Unverletzlichkeit des menschlichen Lebens'', die men uit Lissabon vernomen heeft. Gingen die theorien op, ook het behoud der levenslange gevangenisstraf ware veroordeeld. Daarentegen verklaarden sommigen zich nog steeds voorstanders der doodstraf, die zij voor de ergste misdrijven (in het ontwerp samengevat onder »moord'') hadden willen behouden naast de levenslange gevangenisstraf, in elk bijzonder geval ter beoordeeling van den rechter. Eenigen hunner zouden echter om die reden het wetsontwerp niet afstemmen; want verwierp de Eerste Kamer het Wetboek, dit zou de wet van 1870 toch ongedeerd laten.

Men maakte daarbij de opmerking, dat juist door de voorafgaande beslissing in dat jaar omtrent de afschaffing der doodstraf de mogelijkheid is ontstaan, dat de spoedig daarna in het leven geroepen Staatscommissie met vrucht aan het werk toog; de quaestie der doodstraf had anders zoo licht het geheele werk der hervorming onzer strafwetgeving in duigen kunnen doen vallen.

Het had sommiger aandacht getrokken, dat terzelfder tijd, waarop de Regering laatstelijk de afschaffing der doodstraf in de Tweede Kamer verdedigde, er in Indië kapitale executies plaats hadden. Dáár moge de noodzakelijkheid bestaan om de doodstraf te behouden, voor ons land bestaat die noodzakelijkheid niet, en, volgens dit gevoelen ligt in dezen de *norma* van beoordeeling in de noodzakelijkheid.

Antwoord der Regeering.

Dat in Indië kapitale executies plaats hadden tijdens de Regeering de afschaffing der doodstraf voor het Moederland verdedigde, is, gelijk in de Nota der commissie erkend wordt, geene inconsequentie. Uitdrukkelijk immers werd door den Minister verzekerd dat hij over alle bezwaren zou heenstappen, indien men hem van de *noodzakelijkheid* overtuigen kon. Of nu in Indië die noodzakelijkheid nog bestaat, kan hier in het midden worden gelaten.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer DU MARCHIE VAN VOORTHUYSEN: Ik wil alleen iets tot toelichting aan [het Verslag, ten aanzien van hetgeen daarin gezegd is omtrent Zwitserland] toevoegen, namelijk dat men niet moet vergeten, hoe de meerderheid van stemmen die zich verklaard heeft om terug te komen op de Grondwet van 1874 en die aan de kantons de bevoegdheid gaf om op de opheffing van de doodstraf terug te komen, slechts gering was, te weten, niet meer dan 195 000 tegen 180 000. Maar wat men vooral niet over het hoofd moet zien, is de staat van ontwikkeling in de kantons die tot de wederinvoering zijn overgegaan, en dan is het merkwaardig te bespeuren, dat de kantons Unterwalden, Zug, Schwyz en Appenzel, die in den door den Minister medegedeelden brief uit Zwitserland genoemd worden, terwijl Lucern zich later er bij heeft gevoegd, en van waar de beweging vooral is uitgegaan, behooren tot die waar het onderwijs betrekkelijk in minder gunstigen toestand is. Zij behooren tot de 9 kantons waar het getal schoolgaande kinderen tot dat der overige staat als 5 tot 9. Breng dit in verband met eene stemming door het volk, en dan vind ik, dat er op het gebied van het Staatsregt en de beschaving in Zwitserland nog wel iets valt te leeren.

Vraagt men echter: zal dat terugkomen op de afschaffing van de doodstraf Zwitserland baten? Zal het baten tegen herhaling van die misdaden, die aanleiding hebben gegeven om terug te komen op de beslissing, in 1874 genomen? De statistiek van Frankrijk doet mij dit niet verwachten. De laatste statistische opgaven van Frankrijk, welke ik nu heb gevonden, die over de jaren 1874—1878, zijn daarvoor niet gunstig. Daaruit ziet men, dat het getal zaken wegens de in art. 302 van den Code Pénal met die straf bedreigde misdaden was als volgt:

	In 1874.	In 1875.	In 1876.	In 1877.	In 1878
Assassinat	188	193	222	193	186
Parricide	5	12	13	10	8
Infanticide	198	203	216	204	184
Empoisonnement	17	17	13	19	15
Totaal	408	425	464	426	393

hetgeen gemiddeld 423 zaken in het jaar geeft, en dus overeen zou komen in verhouding tot de bevolking met een gemiddeld cijfer van tusschen de 40 en 50 jaarlijks bij ons.

Maar wat zoude een terugkeer tot de doodstraf, waarvan men zich in Zwitserland zooveel voorstelt, in elk geval ook kunnen baten, tegenover dweepers, waarvan ons de geschiedenis zoo velen heeft leeren kennen?

Heeft de wijze waarop een Jaureguy door de hellebardiers van den Prins werd afgemaakt, een Jacques Clément aan het hof van Frankrijk teruggehouden?

Hebben de folteringen waaraan tot schande onze geschiedenis, een Balthazar Gerardts van regtswege werd onderworpen, later Hendrik IV het leven tegenover Ravaillac gewaarborgd?

Een groot bezwaar tegen de doodstraf blijft altijd de vermindering van de achting voor den regter, en daarvan vind ik alweder een nieuw bewijs in een van de stukken, ons door den Minister medegeedeeld, namelijk in den brief uit Lissabon betreffende de afschaffing in Portugal, waarin men leest: „Die erste und unmittelbare Wirkung des Gesetzes von 1867 war die Abschaffung der *Justizmörde*. Wären die oben erwähnten 29 Beschuldigten hingerichtet, so würden 50 Mörde stattgefunden haben, nämlich 21 durch die Verbrecher begangen, und 29 durch den Staat”.

„*Justizmörde*” en *Mörde durch den Staat*. Zoo wordt in een „officieelen” brief over de regtspleging gesproken.

Erger nog is het dat het trotseren van de vrees voor den dood door den misdadiger doorgaans hem maakt tot een voorwerp van bewondering.

Herinnert gij u niet voorbeelden van den verstokten misdadiger, die met vasten tred het schavot beklimt, den geestelijke, door wien hem een ernstig woord wordt toegesproken, minachtend afstoot, die spot met het moordtuig dat hem boven het hoofd hangt, die den beul beleedigt en met een vloek de eeuwigheid ingaat? Gij huivert op die gedachten, maar niet de jonge schelm, aan den voet van het schavot. In zijn oog is een man, die zoo kan sterven, een voorwerp van bewondering, een meester in zijn vak, een held.

Het grootste bezwaar ook weder in het Verslag opgenomen, en dat ook hier reeds enkele leden het verdedigen van de doodstraf deed opgeven, blijft altijd: de onherstelbaarheid van die straf.

De regter staat hoog. Hij stond reeds hoog in ons vaderland, en wanneer dit Wetboek tot stand zal gekomen zijn, dan wordt zijne stelling in de maatschappij nog meer verheven; maar hoe hoog hij ook staan moge, hij blijft een mensch en als zoodanig aan dwaling onderhevig.

Mij nu komt het nog steeds voor dat het uitspreken van een onherroepelijk vonnis alleen Hem toekomt, die boven alle dwaling is verheven.

En hoe die dwaling mogelijk kan zijn ook bij een scherpzinnig en gemoedelijk man, heb ik zelf van nabij kunnen waarden.

Toen kort na de afschaffing van de doodstraf, hier in de hofstad de vreeselijke moord op de weduwe van der Kouwen en hare dienstbode plaats had, werd, zoo als men weet, een zekere de Jong voor den moordenaar gehouden. Die de Jong,

van beroep turf- en zandschipper, was mij van aanzien bekend, want hij had ook mij wel van zijne koopwaren voorzien. Ik vroeg toen aan iemand — hij is thans overleden — welken ik kende als een scherpzinnig en gemoedelijk man en die met de zaak van zeer nabij bekend was, of hij ook de Jong voor schuldig hield. Hij antwoordde mij bevestigend. Maar toen wij — het was in een kleinen kring van vrienden — hem nu verder de vraag onderwierpen of hij, zoo de doodstraf nog bestond, op hetgeen hij in die zaak had kunnen ontdekken, het doodvonnis over dien de Jong zoude hebben durven uitspreken, was zijn antwoord, en het is mij alsof ik het hem nog hoor zeggen: „ik geloof van ja”.

Die vier woorden, dat: „ik geloof van ja”, zijn voor mij onvergetelijk geworden, toen het twee jaren later bleek, dat geen schipper de Jong, maar een zekere Jut de moordenaar was.

Met 20 tegen 18 stemmen is [in 1870, in deze Kamer] de doodstraf afgeschaft. In het Verslag heb ik gelezen, dat de meerderheid voor die afschaffing thans grooter zou zijn dan toen de daartoe betrekkelijke wet behandeld werd. Evenwel staat er bij, dat er nog *sommigen* zijn, die aan de doodstraf gehecht blijven. Mogt ik dan iets kunnen bijdragen om dat getal van „sommigen” althans tot „enkelen” terug te brengen.

Op „*theoriën*” heb ik mij hier nu niet beroepen; ik heb slechts een enkel woord gesproken naar hetgeen ondervinding en geschiedenis mij leerden.

Art. 9.

De straffen zijn:

a. hoofdstraffen:

- 1°. gevangenisstraf,
- 2°. hechtenis,
- 3°. geldboete;

b. bijkomende straffen:

- 1°. ontzetting van bepaalde rechten,
- 2°. plaatsing in eene rijkswerkinrichting,
- 3°. verbeurdverklaring van bepaalde voorwerpen,
- 4°. openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak.

O. R. O. Art. 9. De straffen zijn:

a. hoofdstraffen:

- 1°. gevangenisstraf,
- 2°. hechtenis,
- 3°. geldboete;

b. bijkomende straffen:

- 1°. ontzetting van bepaalde regten,
- 2°. plaatsing in eene rijkswerkinrichting,
- 3°. verbeurdverklaring van bepaalde voorwerpen,
- 4°. openbaarmaking van de regterlijke uitspraak.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Kosten van het nieuw gevangenisstelsel¹. De Commissie meent, ten aanzien van het gevangenisstelsel, te dezer plaatse nog te moeten opmerken, dat nergens in de Memorie van Toelichting eene opgave voor-

¹ [Vgl. over die kosten ook het *Advies van den Raad van State* en het *Rapport aan den Koning* bij art. 11, de *Beraadslagingen in de Tweede Kamer*, hierna volgende op bl. 201 en 203, en het *Verslag der Eerste Kamer*, hiervoor op bl. 115.]

komt omtrent de kosten welke het nieuwe gevangenisstelsel vermoedelijk zal na zich slepen. In de afdeelingen werd zeer op mededeeling te dier zake aangedrongen. Ook de Commissie is van oordeel dat de Kamer althans bij benadering moet weten, welke geldelijke verplichtingen de Staat op zich neemt wanneer het nieuwe stelsel zal worden aangenomen. Zij wenscht daarom der Regering te vragen: Kan de Regering mededeelen een plan omtrent den bouw van nieuwe en de veranderde inrichting van bestaande gevangenissen, die het nieuwe strafstelsel zal noodig maken, en eene approximative opgaaft van de kosten, die daarvan het gevolg zullen zijn?

Op dit oogenblik zijn er 1318 cellen, d. w. z. reeds nu ruim 200 minder dan noodig is. Het is onmogelijk met zekerheid te voorspellen hoeveel er na de invoering van het ontwerp zullen vereischt worden. Een globale berekening deed het totale cijfer tot hoogstens 2400 klimmen. De Minister meent dat door den bouw van 4 nieuwe cellulaire gevangenissen, ieder van p. m. 200 cellen en de inrichting der bestaande gevangenis te Hoorn tot cellulaire gevangenis, in de behoefte zou zijn voorzien. Te Breda en te Groningen is in de voormalige vestingwerken terrein beschikbaar; te 's Hage en Zutphen zal het ook op weinig kostbare wijze te verkrijgen zijn. De bouw van deze vier gevangenissen (op veel gunstiger terrein dan de Rotterdamsche, en eenvoudiger in te richten), en de verbouwing van die te Hoorn worden te zamen geraamd op drie millioen. Daarbij moet men echter in aanmerking nemen, dat, ook *zonder* verandering in het strafstelsel, *a.* één nieuwe cellulaire gevangenis dringend noodig is; *b.* de te Breda, Zutphen, 's Hage en Groningen bestaande gevangenissen vernieuwing zouden eischen. En ook dit gelieve men te bedenken, dat tegenover de uitgave, in kapitaal, van p. m. f 2 300 000 voor den (*buitengewonen*) gevangenisbouw, zal staan eene aanzienlijke vermindering van den straftijd, met andere woorden van de kosten van onderhoud der gevangenen. Want, al behooren de in de wet bedreigde *maxima* betrekkelijk hoog te blijven met het oog op hen voor wie de cel *niet* zwaarder is dan de gemeenschap, en al heeft toekomstig de rechter niet met de in 1851 aangenomen evenredigheid, maar eenig en alleen met het strafstelsel van dit ontwerp te rade te gaan, in verre de meeste gevallen zal hij, in den zwaarderden druk der celstraf, grond vinden om eene korte straf op te leggen.

De hechtenis zou kunnen worden ondergaan in de reeds bestaande huizen van bewaring, arrest en verzekering. Voor de personen bedoeld in art. 12 n°. 2 en 3, alsmede voor de gemeenschappelijke opsluiting van hen die tot meer dan vijf jaren veroordeeld zijn, is te Leeuwarden en 's Bosch plaats genoeg.

Eindelijk zal men nog in zeer enkele arrondissements-hoofdplaatsen eenige weinige cellen moeten inrichten, ten einde kleine celstraffen *in loco* te kunnen executeeren of aan de reeds nu gebleken behoefte te kunnen voldoen.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(26 October 1880.)

Amendement van den heer Oldenhuis Gratama,

streckende om art. 9 te lezen als volgt:

De straffen zijn:

a. hoofdstraffen;

*voor misdrijven:*1°. gevangenisstraf;2°. geldboete;*voor overtredingen:*1°. hechtenis;2°. geldboete;

b. bijkomende straffen, enz. gelijk verder het artikel.

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Moet er in de vrijheidsstraffen eene gradatie zijn? Moet er zijn eene gevangenis- en eene hechtenisstraf te zamen voor misdrijven? Ziedaar de vraag, die in de laatste dagen vrij wat criminalisten en anderen, die studie van het gevangeniswezen gemaakt hebben, in beweging gebragt heeft.

Ik sluit mij aan bij hen, die meenen, dat vrijheidsstraf voor misdrijven één moet zijn.

Het zij mij vergund om uit de geschriften van de heeren Willeumier, Ploos van Amstel, van Hamel en Domela Nieuwenhuis eenige argumenten op te geven.

Het eerste. Men beroept zich op den uitslag van het penitentiair congres te Stockholm. Mij dunkt dat uit de handelingen van dat congres is gebleken, dat die niet kan aangevoerd worden ten voordeele van het nemen van twee vrijheidsstraffen. Men heeft de quaestie der hechtenis daarbuiten gelaten.

Een *tweede*. Men beroept zich op de buitenlandsche wetgevingen, bijzonder in België, Frankrijk en Duitschland. Maar in die landen is gevangenisstraf altijd nog onteerend. Dan heeft de tegenstelling van hechtenis beteekenis.

Een *derde*. Er is geen onderscheid meer tusschen onteerende gevangenisstraf en andere, „le crime fait la honte, non l'échafaud”. Maar er wordt weer onderscheid gemaakt. Men heeft nevens gevangenisstraf eene *custodia honesta* voorgesteld. Maar voelt men niet dat men daardoor de gevangenisstraf maakt tot eene *custodia inhonesta*? Heeft men hier niet de voordeur uitgezet wat men door de achterdeur weer binnenhaalt?

Ik verwijs, wat dit punt betreft, naar de Nota van den heer Lenting, die in overeenstemming met het gevoelen van den Raad van State eenige zeer merkwaardige woorden heeft gezegd over de inconsequentie die in deze handelwijze ligt opgesloten.

Een *vierde*. Hechtenis zal noodwendig leiden tot verzwareing van gevangenisstraf: het ligt in den aard der zaak dat men de inrigting der gevangenis drukkender zal maken, omdat het onderscheid van hechtenis er is en te meer uitkome.

Een *vijfde*. Het zal leiden tot verwarring bij het publiek. Men zal spreken van gevangenisstraf, terwijl men hechtenis bedoelt en omgekeerd.

Een *zesde*. Zal, wanneer hechtenis cellulair wordt ondergaan, de scherppte en kracht van de cel niet verminderd worden? En als hechtenis gemeenschappelijk wordt ondergaan, hebben wij weder in dubbele mate te vreezen verspreiding der verdorvenheid.

Een *zevende*. Kosten van de afzonderlijke hechtenis-gevangenis. De Kamer heeft den Minister opgave van kosten gevraagd. De Minister meent dat er 4 gebouwen moeten gesticht worden, die geschat worden op f 2 300 000. Ik vrees dat de Minister zich vergist in het aantal gebouwen. Naar mijn oordeel zal men er 8 behoeven omdat het meerendeel veroordeelingen tot hechtenis zullen zijn. Waarom? Omdat er in de met lichtere straf bedreigde misdrijven altijd de meeste overtreders zijn: in de tuchthuizen zijn gewoonlijk niet meer dan ongeveer 800. In de andere gevangenis is het voller; men zal dus veel meer veroordeelingen tot hechtenis krijgen

dan tot gevangenis en 8 gevangeniszen zullen dus voor dit doel wel noodig zijn.

Wanneer ik nu de door den Minister opgegeven sommen verdubbel, naar mijne gissing, tot *vier millioen zes ton*, wanneer ik daarbij voeg dat het gevangenisgebouw te Groningen op zeven ton gouds is geraamd, maar meer zal kosten, daar wij in den laatsten tijd er aan gewend zijn geworden dat de begrootingen van de Regering met 100 percent worden overschreden, en wanneer ik eindelijk nog doe opmerken, dat er tegenwoordig veel voor het comfort van de heeren gevangenen en voor de meubilering van de gevangeniszen gedaan wordt — dan geloof ik niet te overdrijven, wanneer ik de kosten van afzonderlijke hechtenisgebouwen op *acht à tien millioen gulden* schat en dit, naar mijn begrip, zonder *eenig* praktisch voordeel.

Ik ten minste zie in de onderscheiding van de vrijheidsstraffen geen enkel praktisch voordeel.

Maar er is nog meer. De heeren van het gevangeniswezen, wier namen ik heb voorgelezen, zijn ook, op eene enkele uitzondering na, allen voor mijn stelsel. Er is ook in den laatsten tijd nog eene zeer gewigtige beslissing genomen. Op de vergadering der Juristenvereëning, in Augustus ll., is de quaestie eveneens behandeld en met 27 tegen 25 stemmen in den geest van dit wetsontwerp beslist. Daar het echter de invoering van eene nieuwe zaak geldt, staat die overwinning met slechts twee stemmen gelijk met eene nederlaag. Eene nieuwe instelling moet meer bijval vinden dan, zoo als hier, eene meerderheid van slechts twee stemmen.

Ik zou wel door den Minister of door de Commissie kort en duidelijk uiteengezet willen hebben het voordeel dat uit dit onderscheid zal voortvloeijen, want ik geloof dat zeker vier vijfden van de heeren die zich in ons vaderland met die zaak bezighouden tegen het aangenomen stelsel zijn.

In het tweede gedeelte van mijn amendement wordt voorgesteld om de hechtenis alleen aan te nemen voor de overtredingen, vermeld in het derde Boek.

Sommigen willen een eenvormig gevangenisstelsel, anderen willen alleen het celstelsel. Wat ik voorstel is een middenweg op den weg der Regering; het kan dus in zooverre de Commissie van Rapporteurs en de Regering meer bevredigen. Mijn stelsel biedt op sommige punten zeer groote voordeelen. Ik zal die opgeven:

Ten *eerste* is het eene eigenaardige afscheiding voor politiezaken; daar de hechtenis, de *custodia honesta*, past voor overtredingen en politiezaken uit den aard der zaak. Hieraan is het volk ook gewend.

Een *tweede*. Door dit aldus aan te nemen krijgt men een meer systematisch Wetboek. Tweede Boek: misdrijven, gevangenisstraf; Derde Boek: overtredingen, hechtenis. Dat is systeem, dat is orde, gelijk het ook is in den Code Pénal Belge en in het Deutsche Wetboek.

Een *derde*. Men behoeft dan niet bij iedere afzonderlijke wet die wij, of in de toekomst onze nakomelingen maken zullen, te zeggen: die dit doet begaat overtreding, die dat doet een misdrijf; wij kunnen dan zeggen zoc als van ouds met den Code Pénal in Belgie en Frankrijk: die dat doet wordt gestraft met gevangenisstraf, met hechtenis; dan weten wij dadelijk wat de wet eischt en vermijden wij breedsprikigheid.

Een *vierde*. Men behoeft geene nieuwe gevangeniszen te bouwen, waardoor 8 of 10 millioen kosten zullen uitgewonnen worden.

De Minister zegt in antwoord op het Verslag: „De hechtenis zou ook kunnen worden ondergaan in de reeds bestaande huizen van bewaring, arrest en verzekering. „Eindelijk zal men nog in zeer enkele arrondissements-hoofdplaatsen eenige weinige cellen moeten inrigten, ten einde kleine celstraffen *in loco* te kunnen executeren of aan de reeds nu gebleken behoefte te kunnen voldoen.”

Gij gevoelt dus ook hieruit dat dit stelsel zich ook wat de kosten betreft, sterk aanbeveelt.

Een *vijfde*. De verandering in deze door mij bedoeld, kan zeer gemakkelijk worden gemaakt; het eischt niets dan weinige omzettingen in het Wetboek. Alleen art. 18 zal eene verandering moeten ondergaan, en volgens de tabel van de strafmaxima, zijn er in Boek II twaalf culpose misdrijven, waaromtrent eene verandering

moet plaats hebben, maar reeds omtrent 10 van die 12 heeft de Commissie van Rapporteurs voorgesteld om te zeggen: „hechtenis of gevangenisstraf”; dus daaruit blijkt duidelijk, dat de Commissie van Rapporteurs er niet tegen heeft om die zaken als misdrijf te beschouwen.

Er is nog eene bedenking: de graad van *culpa* wordt onderscheiden in *lata*, *levis* en *levissima*. Indien er van die twaalf misdrijven zijn, waar van *culpa lata* sprake kan zijn, die konden blijven, terwijl de anderen met minder culpa tot Boek III konden worden overgebracht.

*Amendement van de heeren Bichon van IJsselmonde, Heydenrijk,
de Jonge, van Baar en Donner,*

strekkende om art. 9 aldus te lezen:

De straffen zijn:

a. hoofdstraffen:

1°. de doodstraf;

2°. gevangenisstraf;

3°. hechtenis;

4°. geldboete;

b. enz. zoo als verder in het artikel.

[Zie de beraadslagingen over dit amendement hiervoor op bl. 169 en volg.]

De heer VAN DER KAAY, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik bepaal mij tot het eerste amendement, dat van den heer Gratama. De Commissie acht zich verplicht de aanneming van dit amendement ten ernstigste te ontraden. Zij acht het volkomen onaannemelijk.

Wat is het geval? In art. 9 van het ontwerp wordt gezegd, dat de hoofdstraffen zullen zijn: gevangenisstraf, hechtenis, geldboete. De Kamer zal dus bij de behandeling van al de strafbare feiten in de gelegenheid zijn uit te maken welke straf op het feit zal worden gesteld. Zij zal daartoe de meest mogelijke vrijheid hebben en altijd in staat zijn om de straf, die haar de meest gepaste toeschijnt, tegen het feit te bedreigen. De heer Gratama wil een anderen weg volgen. Hij die gisteren aan het ontwerp het verwijt heeft gericht dat het al te doctrinair is, wil nu, althans wat het grootste gedeelte van de strafbare feiten betreft, deze zaak in eens regelen. Hij stelt voor om als hoofdstraffen voor misdrijven enkel gevangenisstraf en geldboete aan te nemen. Nu is het bekend dat over deze zaak verschil van gevoelen in de Kamer bestaat, ook tusschen den Minister en de Commissie van Rapporteurs. Vroeger hebben wij in het eerste ontwerp der Staatscommissie tegen sommige doleuse misdrijven hechtenis bedreigd gezien. Dit is uit het tegenwoordig ontwerp verdwenen. Het is evenwel mogelijk dat iemand voor het eene of andere misdrijf het gepast zal vinden dergelijke straf voor te stellen. Daartoe moet hem de vrijheid worden gelaten.

Maar het verschil zal zich het krachtigste openbaren bij de culpose misdrijven, strafbare feiten, die niet *willens en wetens* zijn gepleegd, maar aan de *schuld* van den dader zijn te wijten. Nu stelt het ontwerp voor, al de culpose misdrijven te bestraffen met hechtenis. De Commissie stelt in een aantal amendementen voor, alle trouwens van dezelfde strekking, om den regter de bevoegdheid te geven in die gevallen, naar mate van den graad van schuld, te straffen of met gevangenis of met hechtenis. Die punten zullen, als wij gelegenheid hebben de feiten te leeren kennen, als wij weten welke strafbare feiten het geldt, aan het oordeel der Kamer worden onderworpen. Nu wil de heer Gratama met een pennestreek voor alle misdrijven alleen gevangenis en geldboete bedreigen en dus de hechtenis verbannen. Zoo mag de Kamer zich niet aan banden leggen, en daarom zou ik den heer Gratama in overweging geven zijn amendement in te trekken. Wanneer wij genaderd zullen zijn tot de strafbare feiten, wanneer wij dus weten waarmede wij te doen hebben en dus niet zonder oordeel des onderscheids zullen handelen, laat hij dan, wanneer hij het wenschelijk acht geen hechtenis maar gevangenis te bedreigen, een amendement voorstellen.

Ik zou thans eene beslissing zeer voorbarig achten, en de Kamer zou daarvan de gevolgen niet kunnen overzien.

De heer Gratama zeide dat zijn amendement een financieel voordeel zou zijn; ik geloof integendeel dat het veel zou kosten. Aan gebouwen tot het ondergaan der hechtenis zal geen gebrek zijn; de daartoe nog niet geschikte kunnen met geringe kosten geschikt gemaakt worden; maar de cellulaire gevangenissen zullen veel geld kosten. En nu wil de heer Gratama op alle misdrijven, ook de culpose, gevangenisstraf toepassen, dus meer cellulaire gevangenissen en meer kosten. Het financieel argument is dus eer ten nadeele van het amendement.

[Het amendement van den heer OLDENHUIS GRATAMA werd verworpen met 37 tegen 24, dat der heeren BICHON VAN IJSSELMONDE c. s. met 41 tegen 21; en het artikel zelf aangenomen met 48 tegen 9 stemmen.]

(27 October 1880.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Toen gisteren de heer Gratama het woord voerde, noemde hij een cijfer van kosten dat niet juist is. Ik heb dat toen niet gereleveerd, omdat ik — ik wil het wel erkennen — door den loop dien de beraadslaging nam, reeds meer vervuld was van de doodstraf dan van de millioenen. Ik wil nu echter de gelegenheid waarnemen om den geachten afgevaardigde uit Assen te doen opmerken dat zijne berekening allen grondslag mist.

Er wordt gesproken in het Verslag van f 2.300.000 niet voor vier, maar voor drie cellulaire gevangenissen. Vier dergelijke gebouwen raamde ik op 3 millioen; daarvan trok ik 7 ton af, omdat ééne van die gevangenissen (te Groningen) noodig zal zijn, afgescheiden van de aanneming van dit wetsontwerp en dus niet in rekening behoort gebragt te worden bij de kosten voor *buitengewonen* gevangenisbouw; door dit Wetboek veroorzaakt. Maar dat geheele cijfer van 3 millioen en 2 millioen 3 ton, ziet alleen op *gevangenissen*, maar volstrekt niet op de hechtenisgebouwen. Voor de hechtenis zullen kunnen worden geutiliseerd de *bestaande* huizen van bewaring, van arrest en van verzekering, en ik vlei er mij mede dat de uitvoering van de hechtenis aan den Staat geen nieuwe kosten zal opleggen.

Hoe overigens de heer Gratama kon meenen door beperking der hechtenis tot overtredingen iets te bezuinigen, is mij een raadsel. Voor misdrijven immers komt de straf alleen voor bij de culpose misdrijven, en deze zijn weinig talrijk in vergelijking van de duizende overtredingen.

[Zie hierover voorts nog het Verslag der Eerste Kamer, onder de rubriek *Invoering van het Wetboek*, hiervoor op bl. 115.]

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

[Vgl. het Verslag der Eerste Kamer bij art. 158.]

De heer BORSIUS: [In] het *strafstelsel* is bij amendement in de Tweede Kamer eene wijziging gebragt, waardoor mijns inziens dat stelsel is verbroken. Wij hebben twee vrijheidsstraffen, gevangenis en hechtenis. Nu wordt wel altijd op den voorgrond gesteld: er zijn geen onteerende straffen, maar toch zal gevangenisstraf altijd in de volksovertuiging een onteerend merk drukken op hem die ze ondergaat. Hechtenis daarentegen, *custodia honesta* — door Prof. van Hamel in de juristenvergadering beter genoemd *custodia simplex* — is vrijheidsberooving zonder eenigen smet op den persoon te werpen, en bij de uitvoering ligt het onderscheid daarin dat men bij hechtenis niet gedwongen is tot die streng methodische tucht en tot verplichten arbeid. En waarom? De grens tusschen die beide straffen ligt in de feiten die tot strafoplegging aanleiding geven; gevangenisstraf bij dolus voor misdrijven, waarbij blijkt van zedelijke verdorvenheid of booze hartstogten; hechtenis daarentegen bij culpa, dat is bij misdrijven waaraan die kenmerken ontbreken, en bij overtredingen, — wetsdelicten.

De consequentie van dat systeem is dus dat alle culpose delicten NIET ANDERS

kunnen gestraft worden dan met hechtenis. Culpa is het ontbreken van boos opzet, het misdoen niet willens en wetens. Wanneer het willens en wetens misdoen niet aanwezig is, is er bloot schuld, culpa; en die culpa moet nooit kunnen leiden tot eene gevangenisstraf die dat merk der schande altijd oplegt. Nu is van dat systeem afgeweken toen de Minister zijne toestemming gaf bij het debat in de andere Kamer om tegen eene reeks culpose delicten te bedreigen alternatief gevangenis of hechtenis...

[Vgl. hierbij het vermelde onder de rubriek *Schuld*, hiervoor bl. 86.]

In het Verslag dezer Kamer zegt de Minister, ad art. 158, het eerste van een reeks artikelen waarop de afwijking van het systeem is toegepast: „De Minister vleit zich de „meeste leden” alsnog met de verandering te verzoenen. Niets hoege-naamd is veranderd in het stelsel. Toen echter bleek dat door de Nederlandsche practici nog altijd *culpa* wordt genoemd wat de Minister noemt *voorwaardelijk opzet*, terwijl de wetenschap, ten aanzien van de zoogenaamde *Mittelstufe* tusschen schuld en opzet nog geene stellige uitspraak heeft gedaan, — heeft hij de regterlijke magt, geheel overeenkomstig de oorspronkelijke bedoeling van het ontwerp, de gelegenheid willen laten in de eerstbedoelde gevallen *gevangenisstraf* op te leggen.”

Van die „oorspronkelijke bedoeling” was evenwel uit de stukken niets gebleken, deze geven alleen aan een voornemen dat op de culpose delicten uitsluitend hechtenis zou worden toegepast. Dit is het stelsel. Maar waarvoor is nu de Minister gezwicht? Dit blijkt vooral uit het antwoord aan deze Kamer. Voor een argument dat in strijd is met het geheele stelsel van het Wetboek, en dat ik niet anders kan bestempelen dan een gebrek aan vertrouwen in het distinguerend vermogen van den Nederlandschen regter. De Minister geeft te kennen: er zijn dikwijls gevallen waar ik naar wetenschappelijke opvatting zie voorwaardelijk opzet, dat is opzet, en nu vrees ik dat bij de bestaande verwarring van begrippen de regter te ligt culpa zal rekenen en dus hechtenis zal opleggen.

Vooreerst merk ik op dat die conclusie mij niet zeer logisch voorkomt: meent de Minister, dat voorwaardelijk opzet moet gerekend worden onder opzet, dan behoorde dit te blijken uit de bepalingen die over opzet handelen. Zoo moet bijv. ten aanzien van brandstichting duidelijk het al dan niet voorwaardelijk opzet zijn opgenomen. Maar moet nu uit vrees voor dwaling omtrent voorwaardelijk opzet eene alternative straf worden gesteld waar het alleen culpa geldt? Daardoor breekt de Minister met het stelsel van zwaardere straf van dolus tegenover lichtere straf van culpa. Doleuse brandstichting wordt gestraft met 12, 15, 20 jaren, culpose met 6 maanden gevangenis of hechtenis. Als dit een palliatief is om voorwaardelijk opzet, door den Minister geassimileerd aan opzet, zwaarder te straffen dan met hechtenis, dan komt de brandstichter met voorwaardelijk opzet — die dus werkelijk doleus handelde — er veel te goedkoop af, want dan blijft de verhouding tusschen 6 maanden gevangenisstraf en de vorgenoemde veel te gering. Het is een hinken op twee gedachten, dat gevaarlijk is. Immers, meent de Minister dat hij die met voorwaardelijk opzet handelde, te ligt wordt gestraft met hechtenis, dan mag ik van mijne zijde vreezen dat een regter te ligt voorwaardelijk opzet zal zien, en daarom gevangenis zal opleggen, waar slechts sprake behoorde te zijn van hechtenis, omdat hij in zijne opvatting dwaalt en er slechts van culpa sprake is!...

Ik herinnerde reeds hoe bij de toezegging eener novelle wijziging te wachten is aangaande zaken waaromtrent deze Kamer op verandering aandrong. Die novelle zal evenwel tevens kunnen leiden tot het opnemen van andere wijzigingen. Daarom onderwerp ik met alle bescheidenheid aan des Ministers overweging de vraag: of het niet wenschelijk zoude zijn om voor die reeks artikelen (daaronder begrijp ik ook de artt. 418 en 419) terug te keeren tot het zuivere stelsel om bij culpa uitsluitend hechtenis op te leggen, zonder facultative bevoegdheid tot oplegging van gevangenisstraf.

De argumenten ontleend aan gebrek aan vertrouwen in den regter zijn door den Minister noch door mij ernstig gemeend. Wij denken daaromtrent eenstemmig. Ik

onderschrijf zeer gaarne al hetgeen gezegd is omtrent het groot en onbepaald vertrouwen, hetwelk wij met fierheid mogen zeggen dat in den Nederlandschen regter mag gesteld worden. Het *arbitrium judicis* kan hier zoo ruim worden toegepast, als het naar des Ministers uitdrukking „nergens elders” geschiedt. Die ruime bevoegdheid tusschen levenslange gevangenisstraf en één dag bij de zwaarste misdrijven, heeft inderdaad een nationaal karakter. In den ouden tijd was het hier inheemsch dat er gestraft werd naar arbitraire *judicis* ter requisitie van den baljuw.

(2 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Vóór alles moet ik een woord van protest doen hooren tegen eene uitdrukking van den spreker uit Zeeland, die hij geenszins gebruikte als een verwijt, die hij integendeel met zekere sympathie aanhaalde, maar die mij toch voorkomt iets bedenkelijks te hebben. De heer Borsius zeide namelijk, dat in dit ontwerp het stelsel van arbitraire justitie zou zijn gehuldigd.

Het is eenvoudig eene woordenquaestie, want ik geloof dat over de zaak tusschen ons geen verschil bestaat. Maar dat woord „arbitraire justitie”, is naar mijne meening, voor dit ontwerp niet gepast. Het is volkomen waar, dat het ontwerp den regter eene groote vrijheid geeft in de rigting van het minimum, maar die vrijheid is wel degelijk aan grenzen gebonden, bepaaldelijk ook voor zooveel het maximum betreft. Bij onze voorouders was de regter, althans feitelijk, ook ten aanzien van het maximum geheel vrij.

Een zeer belangrijk onderwerp door den geachten spreker op nieuw aan de aandacht der Kamer onderworpen, was de bepaling, dat tegen sommige ernstige culpose misdrijven gevangenisstraf en hechtenis *alternatief* zijn bedreigd. De geachte afgevaardigde meende dat daaruit sprak een hinken op twee gedachten en bepaaldelijk een gebrek aan vertrouwen in de regterlijke magt. Het komt mij voor dat beide beweringen het eenvoudigst worden weerlegd wanneer ik in eenige bijzonderheden treed over de begrippen opzet en schuld.

[Zie deze bijzonderheden onder de rubriek *Schuld*, hiervoor bl. 87.]

De heer BORSIUS: Gisteren heb ik herhaaldelijk verklaard een groot voorstander te zijn van het stelsel in dit ontwerp nedergelegd: groote vrijheid voor den regter, volle vrijheid aan het *arbitrium judicis*; en sprekende over het karakter van dit ontwerp, waaronder ook dat beginsel behoort, dat door den Minister is aangehaald als een kenteeken van nationaliteit, heb ik er bijgevoegd, dat het in dit opzicht, waar den regter bij de zwaarste misdrijven de bevoegdheid gegeven wordt om van levenslange gevangenisstraf tot één dag toe te passen, herinnerde aan hetgeen oudtijds hier bestond, de arbitraire justitie, behoudens dat daarbij lijfstraffen behoorden, die wij niet meer hebben.

De opmerking dus die ik maakte, het is door den Minister zelf erkend, was volstrekt niet ten nadeele van het ontwerp, maar men moet haar beschouwen in verband met de toelichting: arbitraire justitie, in zooverre de regter de zwaarste misdrijven kan straffen met levenslange gevangenis of één dag; daarbij meende ik dat de herinnering aan de arbitraire justitie oudtijds in ons vaderland niet ten onpas was.

Ik heb betreurd het alternatief aannemen van gevangenisstraf en hechtenis bij eene reeks culpose misdrijven.

[Zie verder, als boven, onder *Schuld*, hiervoor bl. 89.]

De heer VAN NAAMEN VAN EEMNES. Ik geloof ook, dat een paar veranderingen, die staande de discussie in de andere Kamer aangebragt zijn, beter waren achterwege gebleven. Over eene zaak is reeds uitvoerig gesproken, dat is de bijvoeging van gevangenisstraf nevens hechtenis of boeten bij culpose delicten. Ik zal er niet nader over spreken, ofschoon ik van meening blijf, dat die bijvoeging minder gewenscht is. Wij willen echter hopen, dat de regter, aan wien zooveel is overgelaten, ook in deze materie de noodige prudentie zal blijven bewaren en de juiste straf zal toepassen.

WIJZIGINGSWET VAN 15 JAN. 1886 (Stbl. 6).¹

[STRAF OP CULPOSE DELICTEN. TEN UITVOERLEGGING DER HECHTENIS.]

Voorloopig verslag van de Tweede Kamer.

In eene afdeeling gaf een lid zijn wensch te kennen dat de culpose delicten gebracht werden onder de overtredingen. De Commissie van Rapporteurs kan de voldoening aan dezen wensch niet aanbevelen. Op aandrang van de Commissie van Rapporteurs voor het ontwerp van het Strafwetboek is op culpose misdrijven gevangenisstraf of hechtenis alternatief bedreigd wegens het zeer groote verschil in den graad van schuld die bij deze misdrijven kan bestaan, zoodat de grenzen tusschen *bewuste schuld* en *voorwaardelijk opzet* bezwaarlijk te onderkennen zijn, en de een reeds opzet ziet, waar de ander overtuigd is dat er alleen schuld bestaat.

De Commissie herinnert hierbij aan de openbare behandeling van art. 9 van het Strafwetboek [hiervoor blz. 200], waarop een amendement door den heer OLDENHUIS GRATAMA was voorgesteld, dat de strekking had om de straf van hechtenis slechts voor de overtredingen te behouden, waarvan het gevolg zoude zijn, dat op alle misdrijven, dus ook de culpose, gevangenisstraf zoude worden toegepast.

Het volgende punt betreft de hechtenis, die volgens art. 19, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht alleen op verzoek in afzondering kan worden ondergaan. Daardoor bestaat gevaar, dat bijv. vrouwen en meisjes, die voor eene geringe overtreding hechtenis in gemeenschap ondergaan, in aanraking komen met personen van zeer laag zedelijk gehalte. Op deze wijze zal de toepassing van de straf kunnen leiden tot zedelijk bederf en van allernadeeligsten invloed kunnen zijn. De rechter spreekt thans alleen de hechtenis uit; en alleen de directeur van het huis van bewaring kan zorg dragen, dat de straf in afzondering zal worden ondergaan, wanneer dit verzoekt is.

Zij, die het bezwaar opperden, zouden gaarne van den Minister vernemen of aan den rechter de bevoegdheid zoude kunnen worden gegeven reeds bij het vonnis, waarin hechtenis wordt uitgesproken, om bijzondere redenen te bepalen, dat die straf in afzondering zal worden ondergaan.

Memorie van Beantwoording.

Omtrent de enkele punten die in sommige afdeelingen nog behandeld zijn kan de ondergeteekende kort zijn; in het algemeen herinnert hij aan hetgeen door hem in de Memorie van Toelichting² is gezegd en waaromtrent de Commissie van Rapporteurs in den aanvang van haar verslag² verklaarde in te stemmen, dat namelijk eerst na de invoering de ervaring aan het licht kan brengen welke voorschriften herziening eischen en dat op dit oogenblik geen voorstel tot eenige wijziging zou zijn gedaan, indien niet de Eerste Kamer het Wetboek had aangenomen na de stellige verklaring van den Minister van Justitie dat hij vóór de invoering eenige speciaal aangewezen punten zou wijzigen, andere in nadere overweging zou nemen. De ondergeteekende acht zich dus ontslagen in breedvoerige beschouwingen te treden over het al dan niet wenschelijke om alleen tegen overtredingen hechtenis te bedreigen, of om den rechter

¹ [Zie deel V bl. 22 volg.]² [In deel V bl. 17 en 21.]

Zoo zouden voor hunne omgeving gevaarlijke personen uit de gemeenschappelijke opsluiting geweerd kunnen worden. Tegen dit denkbeeld werd echter opgemerkt, dat de straf voor allen dezelfde behoort te zijn en het beoogde doel evenzeer bereikt kan worden, indien op aanwijzing van den ambtenaar van het openbaar ministerie, die het vonnis ten uitvoer legt, bij maatregel van orde en tucht in de gevangenis de bedoelde personen afzonderlijk worden gehouden. Dat de hechtenis in elk geval in gemeenschap behoort te worden ondergaan, schrijft de wet niet voor, en te recht. De veroordeelde kan tijdelijk de eenige gevangene in het huis van bewaring zijn.

te doen bepalen welke veroordeelden de hechtenis in eenzame opsluiting zullen ondergaan, of eindelijk om terug te komen op de strafbaarstelling van overspel [zie bl. 51 van deel V]. Het eerste en het laatste dezer onderwerpen zijn bij de behandeling van het Strafwetboek zoo breedvoerig overwogen, dat het alleen om die reden reeds bedenkelijk schijnt het debat daarover opnieuw te openen; en wat het tweede punt betreft, ook daaromtrent moet de onderzinking uitspraak doen. Veel van het kwaad, dat men van de gemeenschappelijke hechtenis vreest, kan worden voorkomen door eene doelmatige executie der vonnissen, waarbij hechtenis is opgelegd.

Art. 10.

De gevangenisstraf is levenslang of tijdelijk.

De duur der tijdelijke gevangenisstraf is ten minste een dag en ten hoogste vijftien achtereenvolgende jaren.

Zij kan voor ten hoogste twintig achtereenvolgende jaren worden opgelegd in de gevallen waarin op het misdrijf levenslange en tijdelijke gevangenisstraf ter keuze van den rechter zijn gesteld, en in die waarin wegens strafverhooging ter zake van samenloop van misdrijven, herhaling van misdrijf of het bepaalde bij artikel 44, de tijd van vijftien jaren wordt overschreden.

Zij kan in geen geval den tijd van twintig jaren te boven gaan.

O. R. O. ART. 10. De gevangenisstraf is levenslang of tijdelijk.

De duur der tijdelijke gevangenisstraf is ten minste ¹ zes achtereenvolgende dagen en ten hoogste ¹ vijftien achtereenvolgende jaren.

Zij kan voor ten hoogste twintig achtereenvolgende jaren worden opgelegd in de hetzij afzonderlijk, hetzij gezamenlijk voorkomende gevallen waarin levenslange en tijdelijke gevangenisstraf ter keuze van den regter zijn bedreigd, en waarin wegens strafverhooging ter zake van samenloop van misdrijven, herhaling van misdrijf of het bepaalde bij artikel 54 de tijd van vijftien jaren wordt overschreden.

¹ *Opmerking van PROF. M. DE VRIES:* Met genoegen zie ik, dat in het Ontwerp de uitdrukkingen *ten minste*, *ten hoogste* enz. zijn gebezigd, in plaats van de bij velen gebruikelijke germanismen *minstens* en *hoogstens*, die ook bij onze rechtsgeleerden maar al te zeer zijn doorgedrongen. Dit goede voorbeeld van den wetgever zal krachtig medewerken om ons van deze hinderlijke germanismen te verlossen.

Memorie van Toelichting.

II. *Gevangenisstraf* (artt. 10—23).

A. Duur (art. 10).

Bij de wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162) is in de plaats van de doodstraf tegen enkele zeer zware misdaden de levenslange tuchthuisstraf bedreigd die echter, wegens verzachtende omstandigheden, door tijdelijke tuchthuisstraf kan worden vervangen.

Het is niet eene der minst gewigtige vragen bij de invoering van een nieuw wetboek van strafregt, of de levenslange vrijheidsberoving als straf tegen de zwaarste misdrijven moet worden behouden.

Het valt niet te ontkennen dat gewigtige bezwaren kunnen worden aangevoerd tegen de levenslange gevangenisstraf, vooral in het stelsel van dit ontwerp dat in beginsel aanneemt de wenschelijkheid om bij langdurige straffen de gevangenen trapsgewijze weder aan het verkeer met anderen te gewennen (art. 13) en in de maatschappij terug te brengen (art. 21) [15].

Als hoofdbedenking doet men gelden dat het einddoel dat de gevangene zich bij zulk een stelsel, zal het goed werken, moet kunnen voorstellen is, na korter of langer tijd, zedelijk gerehabiliteerd in het vrije leven terug te keeren, niet als gunst maar als regt. Daarheen toch moet al zijn streven gericht zijn. Dit alleen kan hem voor vertwijfeling behoeden, dit alleen de geestkracht in hem opwekken en levendig houden, noodig tot onderdrukking zijner slechte neigingen en tot meer dan schijnbare verbetering.

Deze voorstelling is niet onjuist, maar eenzijdig.

Vooreerst, de straf moet, zooveel mogelijk, dienstbaar gemaakt worden aan de zedelijke verbetering van den gevangene, maar daarin ligt niet haar doel. De straf wordt niet opgelegd in het belang van den veroordeelde, maar in het belang der maatschappij. Heeft een misdadiger zich in die mate tegen wet en orde vergrepen dat niet alléén de algemeene rust en veiligheid zijne voortdurende afzondering uit de vrije samenleving eischen, maar dat die straf, hoe hard ook, naar de eischen eener gestrenge regtvaardigheid niet ongeëvenredigd is aan het door hem bedreven kwaad, geene te eenzijdige opvatting van het belang des veroordeelden mag den staat het wapen ontnemen dat hij vooralsnog niet kan missen¹. Dat nu werkelijk van dit wapen geen gebruik zal worden gemaakt dan in gevallen waarin het openbaar geweten dit vordert, daarvoor geeft de wet een dubbelen waarborg door de levenslange vrijheidsberoving alléén als straf te stellen op aanslagen tegen het organisme van den staat of tegen 's menschen leven en door haar in alle gevallen zuiver alternatief te bedreigen met gevangenisstraf van ten hoogste twintig jaren². Aan den regter blijft het dus steeds overgelaten, zelfs bij de zwaarste misdrijven, met het oog op de omstandigheden waaronder zij zich voordoen, te beslissen of de zwaarste straf is verdiend.

¹ In dien geest sprak ook VON HOLTZENDORFF op het londensch penitentiair congres van 1872 (*Handelingen*, bl. 414, 415). »At present" — zoo luidde het advies van dezen grooten bestrijder der doodstraf — »whoever objected to capital sentences was bound »to maintain life sentences".

² Zie de artt. 99, 100, 312 en 313 [92, 93, 288 en 289], in verband met art. 10, derde lid.

Ten andere, na de uitspraak des regters blijft de mogelijkheid van het uitzigt op gratie bestaan, en het is eene betwistbare en onbewezen stelling dat dit uitzigt omdat het geene zekerheid, de hoop, de billijke verwachting omdat zij geen regt is, zoude ophouden een prikkel te zijn voor goed gedrag in de gevangenis, voor zedelijke rehabilitatie van den misdadiger.

Eindelijk, zij die de levenslange vrijheidstraf geheel verwerpen, zijn genoodzaakt eene tijdelijke vrijheidstraf aan te nemen van zeer langen duur, met een maximum van 30 à 40 jaren¹. Tegen zoodanige straf geldt het bezwaar der ongelijke werking naarmate van den leeftijd van den veroordeelde, dat trouwens bij geene eenigzins langdurige straf geheel is op te heffen, schier in gelijke mate als tegen de levenslange vrijheidsberoving. Daarenboven wordt thans vrij algemeen erkend, dat tijdelijke vrijheidstraffen, zal de veroordeelde met goed gevolg in de maatschappij kunnen terugkeeren, niet van te langen duur mogen zijn.

Deze beschouwing leidt van zelf tot de bespreking van den langsten duur der tijdelijke gevangenisstraf.

Als maximum stelt het ontwerp (art. 10 tweede lid) vijftien achtereenvolgende jaren, in overeenstemming met art. 15 boek I strafv. 1847, § 14 van het deutsche rijksstrafwetboek en § 5 van het zurichsche strafwetboek, terwijl het zweedsche strafwetboek van 1864 (hoofdstuk II, § 4) den duur van den tijdelijken dwangarbeid — tuchthuisstraf kent dit wetboek niet — op niet langer dan tien jaren bepaalt.

Van groot belang is hier het ook door Zurich gevolgde voorbeeld van het deutsche strafwetboek. Immers het prussische wetboek van 1851, dat den grondslag uitmaakte van het eerste ontwerp van het tegenwoordige rijkswetboek, had, in overeenstemming met de wetboeken van vele kleinere deutsche staten², als maximum der tuchthuisstraf aangenomen den tijd van twintig jaren. Dit maximum nu was in Pruisen zelf reeds sedert lang als te hoog bestreden³. Die bestrijding leidde er toe, alvorens den langsten duur in het ontwerp van het strafwetboek voor den toenmaligen noordduitschen bond te bepalen, dienaangaande de adviezen in te winnen van de besturen der voornaamste gevangenissen in Duitschland en van de daaraan verbonden geneeskundigen. Deze hoogst belangrijke adviezen zijn verzameld in eenen bundel, als bijlage overgelegd bij de memorie van toelichting van het ontwerp. Uit die verzameling blijkt dat, terwijl sommigen der gehoorde deskundigen geen hooger maximum wenschten dan tien jaren en anderen zich met een maximum van vijftien jaren konden vereenigen, geen enkele hooger wenschte te gaan. De langste duur der tijdelijke tuchthuisstraf is, na aandachtige overweging dezer adviezen, bepaald op vijftien jaren op gronden die ook bij ons den doorslag moeten geven.

Ook bij de beslissing van deze hoogst gewigtige vraag moet men zich hoeden voor eenzijdige theoriën. Zoekt men in de straf alleen verbetering van den misdadiger, dan zeker is een maximum van tien jaren

¹ De »langdurige zware tuchthuisstraf» werd, volgens art. 19 van het eerste boek van het wetboek van strafregt van 1840 dat de levenslange tuchthuisstraf niet kende, opgelegd voor eenen bepaalden tijd van ten minste vijftien en ten langste veertig jaren.

² Zie het vergelijkend overzicht van strafregtelijke bepalingen als bijlage gevoegd bij de mem. van toel. van het deutsche wetboek, afd. IV, bl. 30—33.

³ Mem. van toel. van het deutsche wetboek, bl. 31, 32.

hoog genoeg, ja reeds te hoog. Wanneer tien jaren niet voldoende zijn geweest om die verbetering te weeg te brengen, dan zal een langer straftijd in dit opzicht niet baten; en is zij binnen tien jaren werkelijk teweeggebracht, dan kan eene langere afzondering uit de maatschappij veeleer strekken om dat doel voorbij te streven dan om het verder te bereiken. Maar ziet men in de straf in de eerste plaats eene gestrenge doch regtvaardige vergelding van het misdrijf, die ook anderen van het kwaad terughoudt, dan rijst de vraag of bij eene zoo wenschelijke beperking van de levenslange gevangenisstraf tot de zwaarste misdrijven, de tijdelijke niet hooger moet kunnen worden opgevoerd dan tien jaren, om menig misdrijf naar verdienste te kunnen straffen en eene billijke gradatie te kunnen in acht nemen zoowel met die zwaardere misdrijven waartegen levenslange, als met die lichtere waartegen eene tijdelijke gevangenisstraf van korteren duur behoort te worden bedreigd. Deze laatste vraag nu kan niet wel anders dan bevestigend beantwoord worden. Beperking van het maximum der tijdelijke vrijheidstraf tot tien jaren zoude er noodwendig toe moeten leiden, om de levenslange straf in veel meer gevallen te bedreigen dan wenschelijk is te achten.

Het maximum van vijftien jaren is dus niet te hoog, vooral wanneer men het in verband beschouwt met de bevoegdheid tot voorwaardelijke vrijlating in art. 21 [15] van het ontwerp.

Maar is dit maximum niet te laag? Ontstaat er geen gevaar voor de maatschappelijke orde als de langste duur der tijdelijke vrijheidstraf, volgens art. 2 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) twintig jaren, thans in sommige gevallen waarin vroeger de doodstraf bedreigd was, krachtens de wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162), vijf en twintig jaren, met vijf à tien jaren wordt verminderd? Ook dit kan niet worden toegegeven.

Niet de mogelijkheid dat de straf voor eenige jaren langer kan worden opgelegd, maar de zekerheid of hooge waarschijnlijkheid dat eene ernstige straf het misdrijf zal volgen, beveiligt de maatschappelijke orde tegen stoornis. En naarmate de straf die bij langeren duur toch steeds met drie jaren cel zal beginnen, om verder te worden ondergaan in eene geclassificeerde gemeenschap (artt 11—13), ernstiger is, kan haar langste duur veiliger met eenige jaren worden verkort.

Het maximum der gevangenisstraf is dus bepaald op vijftien jaren. Echter is dit maximum in de vier in art. 10, derde lid, vermelde gevallen hetzij ze afzonderlijk of gelijkelijk zich mogten voordoen, voor verhooging met een derde vatbaar. De strafverhoogingen wegens zamenloop, herhaling en het ambtelijk karakter van den schuldige kunnen, waar men ze in het algemeen aanneemt, natuurlijk niet buiten aanmerking blijven bij de zeer ernstige misdrijven, waartegen het maximum der tijdelijke gevangenisstraf is bedreigd. De duur van twintig jaren mag echter in geen geval worden overschreden, ook dan niet wanneer de tijdelijke gevangenisstraf alternatief met de levenslange is bedreigd en zelfs niet indien hiermede nog een of meer der gevallen, in art. 10, derde lid, of deze gevallen zelve zamengaan mogten. Men mag aannemen dat personen, van welken leeftijd ook, die meer dan twintig achtereenvolgende jaren in eene gevangenis hebben doorgebracht, geheel onbekwaam en ongeschikt zijn om in het vrije leven terug te keeren, en dat dus in geen geval eene tijdelijke straf behoort te worden op-

gelegd van langeren duur dan de slotbepaling van art. 10 toelaat.

De kortste duur der gevangenisstraf blijft in overeenstemming met art. 40 C. P. bepaald op zes dagen, behoudens de verlaging met een derde ingevolge artt. 49 [39], 3de lid, 55 [45], 2de lid, en 59 [49], 1ste lid, van het ontwerp. Nu nevens de gevangenisstraf eene andere lichtere vrijheidstraf wordt aangenomen, scheen het noch noodig noch wenschelijk in het thans geldende minimum wijziging te brengen.

Advies van den Raad van State.

De levenslange vrijheidstraf, die door de wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162) tot vervanging der doodstraf voor sommige misdaden weder werd ingevoerd, — nadat reeds bij souverein besluit van 11 December 1813 (*Staatsblad* n°. 10) en de wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) de perpetuële vrijheidsberooving was afgeschaft geweest, — heeft de Staatscommissie gemeend in haar ontwerp te moeten behouden.

Zij behield die echter alleen voor de gevallen van artt. 99, 100, 312, 313 (316) des ontwerps [92, 93, 288, 289 (292)].

Voor kindermoord, tegen welken de wet van 1870 (behalve in het geval van art. 13, n°. 4 der wet van 29 Junij 1854, *Staatsblad* n°. 102) de levenslange vrijheidstraf nog bedreigt, behield de Staatscommissie haar echter niet, voorzoverre het feit door de moeder wordt gepleegd.

Daarentegen neemt art. 312 des ontwerps [288] voor de misdaden van art. 304, eerste lid, van den Code Pénal van 1810, tegen welke art. 13, n°. 3 der wet van 1854, en art. 3 der wet van 1870 tuchthuisstraffen van 5—20 en van 5—25 jaren bedreigen, de levenslange gevangenisstraf aan.

Een ander verschil tusschen de levenslange vrijheidstraf van art. 2 der wet van 1870 en die van het ontwerp is daarin gelegen, dat voormeld art. 2 der wet van 1870 de levenslange tuchthuisstraf als een fixum bepaalde, waarvan alleen in geval van aanwezige verzachtende omstandigheden door den regter kon worden afgeweken.

Volgens het ontwerp daarentegen zal de regter bij bedreigde levenslange gevangenisstraf de keuze hebben tusschen deze en eene tijdelijke gevangenisstraf, zich bewegende binnen een maximum en minimum, in voege als bij de artt. 99, 100, 312 en 313 in verband met art. 10, derde lid des ontwerps is bepaald.

Ofschoon tegen eene vrijheidsberooving voor het leven als straf bedenkingen niet van gewigt ontbloot zijn in te brengen, acht de Raad het echter onraadzaam om reeds nu op het deswege na rijpen rade in 1870 genomen besluit terug te komen en kan hij zich in beginsel derhalve met het ontwerp op dit punt wel vereenigen, evenals met hetgeen dienaangaande in de memorie van toelichting wordt in het midden gebracht.

De tijdelijke gevangenisstraf wordt in het ontwerp gesteld op een maximum van 15 jaren en een minimum van 6 dagen.

Het maximum is echter vatbaar voor verhooging met $\frac{1}{3}$, in geval levenslange of tijdelijke gevangenisstraf ter keuze van den regter is bedreigd, alsmede in geval van samenloop van misdrijven, van berhaling van misdrijf, alsmede wegens het ambtelijk karakter van den schuldige (art. 10, lid 3), met dien verstande echter, dat het maximum van 20 jaren in geen geval mag worden overschreden, zelfs dan niet wanneer

de tijdelijke gevangenisstraf alternatief met de levenslange is bedreigd.

De bij de wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n°. 162) bedreigde vrijheidstraffen van 25 jaren komen derhalve te vervallen, met behoud der bij die wet en bij de wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) bedreigde twintigjarige vrijheidsberoving alleen voor de exceptionele gevallen, in art. 10, derde lid des ontwerps vermeld.

Te hoog acht de Raad van State het aldus gestelde maximum der gevangenis in ieder geval niet, wanneer hij let op de vele en zeer zware misdrijven, tegen welke straf moet bedreigd worden, en het zeer beperkt getal feiten, waartegen de levenslange gevangenisstraf volgens het ontwerp zal zijn toegelaten.

Van den anderen kant kan de Raad van State wel instemmen met de memorie van toelichting, waar die betoogt, dat een langere duur dan 15 (20) jaren gevangenisstraf, behalve in de gevallen waarin levenslange wordt noodig gekeurd, in het belang der maatschappelijke orde niet noodig is.

Hij, die vijftien of twintig jaren in den kerker gezocht heeft, mag geacht worden tegenover de maatschappij zijn misdrijf zwaar en lang genoeg te hebben geboet. Is hij na dien tijd nog gevaarlijk voor de maatschappij, de verlenging zijner straf gedurende nog enkele jaren zou daarin in de meeste gevallen geene verandering kunnen brengen.

Art. 10, derde lid zou intusschen, naar 's Raads inzien, nog duidelijker moeten bepalen, dat in geen geval het maximum van 20 jaren kan worden overschreden.

Met het oog op de artt. 66, 70, 475 en 476 [57, 61, 421 en 422] kan deswege, zooals art. 10, derde lid thans luidt, onzekerheid ontstaan.

Bij de artt. 475, 476 komt 's Raads advies op dit punt terug.

Over het minimum van zes dagen zal de Raad gelegenheid hebben zijne gedachten te zeggen ter plaatse, waar hij in zijn advies het onderwerp der verzachtende omstandigheden ter sprake brengt. [Vgl. bij artt. 38, 39.]

Rapport aan den Koning.

Wat verder de voorgestelde straffen betreft, het advies bevestigt, door de het voor en het tegen naauwgezet wegende beschouwingen, het te dien aanzien gedane voorstel. Alléén wordt de meening geuit, dat art. 10, derde lid, nog duidelijker zou moeten bepalen, dat in geen geval het maximum van 20 jaar voor de tijdelijke gevangenisstraf kan worden overschreden. Wordt in 't oog gehouden, dat het ontwerp geene andere tijdelijke gevangenisstraf kent, dan van een maximum van vijftien jaar in den regel, en van een maximum van twintig jaar bij uitzondering, dan schijnt de duidelijkheid daarvan boven allen twijfel te zijn verheven. Nu de Raad van State evenwel meent, dat deswege nog onzekerheid kan bestaan, zijn, om zelfs de mogelijkheid daarvan af te snijden, in art. 10 nog ingevoegd de woorden: »in de hetzij afzonderlijk, hetzij gezamenlijk voorkomende gevallen», en heeft ook art. 24 [18] eene gelijksoortige wijziging ondergaan.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Levenslange gevangenis. Eene minderheid in de Commissie omhelsde het gevoelen, ook in de afdeelingen verdedigd, dat levenslange gevangenis niet in het strafstelsel moet worden opgenomen. Vooreerst is levenslange vrijheidsberoving in strijd met het stelsel van het ontwerp, dat uitgaat van de stelling dat geen veroordeelde voor verbetering vatbaar is.

ring onvatbaar is en dus vooruitzigt op het terugbekomen der vrijheid behouden moet blijven. Ten andere werkt de straf niet gelijk. Jonge misdadigers worden veel zwaarder gestraft dan oudere. Eindelijk beneemt de veroordeeling tot deze zwaarste vrijheidsstraf de mogelijkheid om later begane misdrijven te straffen. De Commissie deelt in deze bedenkingen niet. Al moge men aannemen dat alle gevangenen voor verbetering vatbaar zijn, dan behoeft men niet tevens aan te nemen dat deze verbetering door den levenslangen duur belet wordt. Te beweren dat verbetering onmogelijk is voor hem die geen hoop heeft om terug te keeren in de maatschappij, schijnt eene miskennis van het begrip van verbetering te zijn. Indien men aanneemt dat iemand gedurende en zelfs door zijn straf verbeterd wordt, dan volgt daaruit niet dat levenslange gevangenis moet worden afgekeurd, daar het begrip van straf geenszins meebrengt dat gevangenen na hunne verbetering of bekeering op vrije voeten moeten worden gesteld. Ter vervanging van de doodstraf is levenslange gevangenisstraf onmisbaar. Zonder een dier beide straffen zoude er geen behoorlijke verhouding meer bestaan tusschen de krenking van het regt en de voldoening van het gekrenkte regtsgevoel. Ook het tweede bezwaar is niet overwegend. Immers bij alle vrijheidsberooving, ook bij de tijdelijke, zal ongelijkheid onvermijdelijk zijn en vaak de jongere relatief zwaarder worden gestraft dan de oudere. En wat de laatste bedenking betreft mag worden herinnerd dat zij ook geldt bij de doodstraf vóór de voltrekking en bij tijdelijke gevangenisstraf toegepast op lieden van leeftijd, doch dat de ondervinding in dit opzigt geene praktische bezwaren heeft aan de hand gedaan, terwijl van het begaan van nieuwe misdrijven zal worden terughouden, door het verlies van de kans op gratie en door strengere tucht. Ook gaat het niet aan, in 't algemeen de strafmaat te verlagen, enkel om gelegenheid te hebben, na afloop van een straf nog een andere te kunnen opleggen, een beginsel dat tot de zonderlingste consequentien zou leiden. De Commissie vereenigt zich dus met het gevoelen der Regering om deze hoogste vrijheidsstraf in het strafstelsel te behouden.

Minimum der tijdelijke gevangenisstraf. Overeenkomstig de meerderheid in de afdeelingen acht de Commissie het aangenomen minimum te hoog. Bij het wegvallen van het systeem der verzachtende omstandigheden, moet het minimum zoo laag mogelijk worden gesteld, om te voorkomen dat de regter in sommige gevallen genoodzaakt zou zijn eene zwaardere straf op te leggen dan hij billijk acht. Waar nu alternatief gevangenis en boete bedreigd is, zal de regter alleen boete kunnen toepassen, maar waar uitsluitend gevangenisstraf is bedreigd, zal het regt van gratie ten onregte het eenig middel van redres kunnen zijn. Bij de groote vrijheid in de mate der op te leggen straf bij dit ontwerp den regter gelaten, ziet men er geen bezwaar in te bepalen: »de duur der tijdelijke gevangenisstraf is minstens één dag”.

Maximum der tijdelijke gevangenisstraf. Het verschil tusschen de levenslange gevangenisstraf en het aangenomen maximum der tijdelijke komt der Commissie te groot voor. Erkende men dat in vele gevallen 15 jaar voldoende zou zijn, toch kunnen zich andere voordoen, waarin de leeftijd van den dader het wenschelijk zou maken, met het oog op het door hem gepleegd misdrijf, eene vrijheidsberooving voor langeren tijd uit te spreken. Bovendien is de termijn van 20 jaar langzamerhand in

de volksovertuiging als strafbedreiging tegen zware vergripen doorgedrongen. Het schijnt daarom aanbeveling te verdienen om hierin niet van hetgeen op het oogenblik bestaat af te wijken; immers de voordeelen van eene verkorting van het maximum met eenige jaren zijn niet aangetoond en springen ook geenszins in het oog.

Naast de levenslange gevangenisstraf zou dan, ter keuze van den regter een gevangenisstraf van 25 jaren moeten gesteld worden.

De minderheid in de Commissie had echter ernstig bezwaar tegen eene langere tijdelijke gevangenis dan 15 jaren, en achtte de gronden, daartegen in de Memorie van Toelichting aangevoerd, overwegend.

Het was den Minister aangenaam te bespeuren dat ook de Commissie noch *doodstraf*, noch *lijfstraffen*, noch *deportatie* wenscht op te nemen en dat zij zich met 't behoud der levenslange vrijheidstraf vereenigt.

Aan den wensch om het *minimum* der gevangenisstraf tot op één dag te verminderen is (art. 10) voldaan. Op de gronden in de Memorie van Toelichting uiteengezet, blijft de Minister verhooging van het maximum boven de 15 (resp. 20) jaren onraadzaam achten.

Op dit laatste punt kan de commissie zich, bij gehouden nader overleg, vooral ook op grond der uitbreiding van de celstraf tot vijf jaren, met den Minister vereenigen.

Art. 10. Overeenkomstig hetgeen boven is opgemerkt zou nu de tweede alinea moeten luiden: »De duur der tijdelijke gevangenisstraf is ten minste één dag en ten hoogste vijftien achtereenvolgende jaren».

Volgens het advies van den Raad van State was het in de oorspronkelijke redactie niet duidelijk dat in *geen* geval het maximum van 20 jaren kon worden overschreden. Om aan dit bezwaar te gemoet te komen werden ingelascht de woorden »*hetzij afzonderlijk — voorkomende*». De bepaling is echter nog niet duidelijk genoeg en geeft aanleiding tot twijfel, daar de beide gevallen te gelijker tijd disjunctief en conjunctief moeten gelezen worden, of het maximum, *wanneer* de gevallen gezamenlijk *voorkomen*, ook voor beiden *te zamen* maximum moet zijn. Beter ware het dus eene 4de alinea bij te voegen, luidende: »Zij kan in geen geval den tijd van 20 jaar overschrijden».

Aan deze laatste opmerking is voldaan door verandering der redactie.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

3de alinea: *bedreigd*. Dit woord wordt in het Ontwerp altijd gebezigd. Het zij mij vergund te vragen, of het niet om meer dan ééne reden raadzaam zou zijn die uitdrukking te vermijden.

Voorreest is de vorm des woords, wanneer het in deze toepassing genomen wordt, zeker grammatisch niet te rechtvaardigen. *Bedreigen* heeft een persoon als object: *men bedreigt iemand*. Maar *iets bedreigen*, *eene straf bedreigen* is met de spreektaal in strijd. Men *dreigt* iemand *met* iets, men *bedreigt hem daarmede*; maar *datgene waarmede men iemand bedreigt*, kan onmogelijk zelf het object van *bedreigen* zijn. Men kan niet zeggen: *hij heeft hem een klap bedreigd*. Evenzoo kan men ook niet zeggen: *hij bedreigt hem eene straf*, noch *de straf is bedreigd*, of *feiten waartegen straf*

bedreigd is. Het zou dan ten minste *gedreigd* moeten zijn. Maar ook dit zou niet juist wezen; want men dreigt niet *iets*, maar *met iets*.

Maar eene andere bedenking is deze, dat het woord in eene wet niet wel gepast schijnt. *Dreigen* onderstelt altijd hartstocht, toorn, en is in zooverre altijd min of meer af te keuren. De wet is zonder hartstocht, zij is kalm, zij geeft voorschriften, die na rijp beraad in alle bedaardheid zijn vastgesteld. Ook waar zij op een misdrijf de zwaarste straf stelt, doet zij het zonder toorn, maar in de rustige overtuiging, dat het belang van den staat die strenge straf eischt. Zij *dreigt* niet, maar zij bepaalt, zij stelt vast, zij schrijft voor.

Daarenboven, want ook dit mag niet voorbijgezien worden: wie *dreigt* kan zijne *bedreiging* desverkiezende buiten gevolg laten; en hoe dikwijls dat gebeurt, getuigen volkszegwijzen als: *het zijn maar dreigementen*, *dreigen is geen doen*, *dreigers zijn geen vechters*, enz. Maar wat de wet bepaald heeft, dat *moet* geschieden. De rechter, al mocht hem het harte bloeden, *moet* hare voorschriften toepassen. Die voorschriften zijn dus meer dan *bedreigingen*; het zijn stellige bepalingen. Ook daarom is *dreigen* niet het juiste woord in eene wet.

In het gewone leven, als er van eenig misdrijf gesproken wordt, zegt men: *er staat die straf op*. Dat *staat* drukt het vaste, onvermijdelijke uit: evenals in *er staat geschreven*. Daaraan beantwoordt, met een actief werkwoord: *de straf, die daarop gesteld is*. Ziedaar, dunkt mij, de ware uitdrukking. Overal derhalve, waar in het Ontwerp gezegd wordt: *waartegen . . . straf is bedreigd*, zou ik, ter wille der grammatica en der juistheid van uitdrukking, in bedenking geven liever te schrijven: *waarop . . . straf is gesteld*.

In art. 66 [57], alin. 2, heeft de wetgever zelf, en zeer te recht, zoo geschreven.

Hier, in dit artikel 10, zou — dunkt mij — *bepaald* te verkiezen zijn: eene uitdrukking, die in het Ontwerp zelf meermalen is gebezigd, o. a. ook in dit zelfde artikel twee regels lager.

Achter de woorden *bij artikel 54* eischt de zin noodzakelijk eene komma; want bij die woorden houdt de tusschenzin op, en wordt de hoofdzin weder voortgezet.

NOTA: Zou in art. 10 de vervanging van *bedreigd* door *bepaald* wel juist, en althans niet wat zwak zijn? Ware 't niet beter, ook hier te zeggen: *op het misdrijf zijn gesteld*? In sommige andere artikels, b.v. 61 [51], moet de zin dan wel eenigszins worden omgezet, maar dit is geen bezwaar. Gelijk ik het mij voorstel, *bepaalt* de rechter de straf op 12 jaar, waar de wet op het misdrijf er eene *stelt* van 10 tot 15 jaar.

ANTWOORD: De opmerking acht ik volkomen juist. Zelf had ik liefst altijd *gesteld* geschreven, maar ik mocht mij niet te veel omzettingen veroorloven.

[Overeenkomstig deze opmerkingen is overal *bedreigd* vervangen door eene andere uitdrukking, behalve in het 3de lid van art. 23 en het 2de van art. 58.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer VAN BAAR: Wij hebben gisteren gehoord dat de eeuwigdurende gevangenis is gesteld — als 't ware uitgevonden als een aequivalent voor de afschaffing der doodstraf — als het ware om die afschaffing te *vergoelijken*. Men wenschte die afschaffing en begreep dus dat daardoor eene straf, zoo niet met de doodstraf gelijkstaande, dan toch van de uiterste strengheid, in de plaats moest gesteld worden. Daarom heeft men de *levenstange* gevangenis gedecreteerd.

Maar aan die straf zijn zoo vele bezwaren verbonden, dat ik er mij — voor's-hands ten minste — niet meê kan vereenigen.

In de eerste plaats is zij geheel in strijd met — ja zij vernietigt het zoo geprezen, thans aangenomen *philanthropisch*, *humanitair* (van *christelijk* of *zedelijk* zal ik maar niet spreken, om niemand aanstoot te geven!) stelsel van *verbetering* van den misdadiger. Deze moet voor die philanthropen, humanitair, of hoe men ze wil noemen, het eminente *doel* zijn. Maar wanneer iemand eeuwigdurend gevangen is gezet, welk motief kan er dan zijn voor zijne verbetering? (Natuurlijk *maatschappelijk* gesproken; want van eigenlijke godsdienst of zedelijkheid is hier geen sprake.)

In de tweede plaats even gelijk hij geene reden heeft tot verbetering, heeft hij ook geene reden om zijne misdaad niet te verzwaren. Hij is eenmaal *eeuwigdurend* gevangen gezet, hij moet *eeuwigdurend* gevangen blijven. Welke misdaad hij verder nog moge plegen, men kan zijne straf niet verzwaren, bepaald ook wijl er slechts ééne soort van gevangenis bestaat. Indien dus, zeg ik, de eeuwigdurend gevangene geen reden heeft om zich te verbeteren, evenmin kan hij, indien hartstogt hem beheerscht, reden hebben om zijne misdaad niet te verzwaren.

In de derde plaats, een dergelijk man is in elk geval voor de maatschappij totaal verloren. Aan dien man heeft de maatschappij niets meer; zij is alleen geroepen hem eene *custodia inhonesta* te bezorgen. Behalve die *custodia* NB. *inhonesta* is er tusschen de maatschappij en hem geen betrekking — geen verband.

Een vierde, mijns inziens nog al klemmende reden is dat dergelijke eeuwigdurende gevangenen eene soort pépinière zijn voor de echte communemannen. Men heeft altijd ondervonden — in tijden van revolutie en troebels — dat echte veritable Communemannen (Communemannen niet in bespiegeling, in *theorie* alléén, maar wel degelijk in de *praktijk*) worden aangeworven uit de gevangenis, en wel bij voorkeur uit dergelijken die à *perpétuité* in de gevangenis zijn opgesloten.

De heer RUTGERS VAN ROZENBURG: Het *minimum* van één dag gevangenisstraf. Mijn bezwaar geldt niet het minimum van één dag in tegenstelling met het aanvankelijk voorgestelde minimum van 6 dagen — dit verschil is voor mij te onbeduidend om er niet koud bij te blijven — maar mijn bezwaar geldt de *uniformiteit* van het minimum voor alle misdrijven, zware en ligte.

Ik weet wel, uniformiteit zweeft tegenwoordig in den dampkring; de Minister van Waterstaat, omdat hij tot nog toe brieven voor een stuiver vervoerde van Vlissingen naar Winschoten zoowel als van den Haag naar Voorburg, wil voortaan ook pakketten van 5 kilogram vervoeren van Vlissingen naar Winschoten tegen denzelfden prijs van een kwartje als van den Haag naar Voorburg. Dit is echter nog geen reden dat de justitie ook hetzelfde minimum van één dag bepale op *vorstenoord* en *dierenmishandeling*.

Mijne bezwaren tegen dit minimum zijn die van den Raad van State, die ik niet wederlegd, althans niet ontzenuwd gevonden heb in de Memorie van Toelichting of het Verslag, die dus voor mij nog in hun geheel zijn en waaraan ik mij refereer, zonder ze te herhalen, maar met bijvoeging van nog enkele andere bedenkingen.

Vooreerst kan dit minimum weekhartige regters in een moeilijken tweestrijd brengen. Wanneer zoodanige regter zich nog geplaatst kon zien voor de keuze tusschen doodstraf en bij voorbeeld verbanning, zou hij zeker nooit aan de eerste zijne stem geven, of om iemand te doen hangen of guillotineren, maar blijde zijn zich

er te kunnen afmaken met verbanning. Ziet die zelfde regter zich nu geplaatst voor de keuze tusschen levenslange gevangenis en gevangenis van één dag, dan zal hij zonder twijfel gemoedsbezwaar gevoelen om de eerste toe te passen, of om een evenmenschen aldus levend te begraven, en zal hij meenen, al streng genoeg te zijn, wanneer hij 10 of 15 jaren toekent aan den gruwelijksten misdadiger, al gold het den man, gisteren door den Minister van Justitie geschetst, die zijne vrouw doodmartelde, om met zijne dochter in bloedschande te kunnen leven.

Ook is het minimum gevaarlijk bij een *vreesachtigen* regter. Gesteld, hetgeen niet waarschijnlijk maar toch mogelijk is, dat hier te lande zich ooit een Russisch nihilisme nestelde, en dat dan zoodanige vreesachtige regter, geroepen om vonnis te wijzen over een vorstenmoordenaar wiens schuld *ad evidentiam* bewezen was, bedreigd werd door des beschuldigten confrères-nihilisten met dolk, vergif, den kogel of nitroglycerine, zou het dan nuttig zijn, dat die regter zich in de gelegenheid zag om, zijn plicht nalevende en zonder aan zijne verantwoordelijkheid in 't minst te schaden, den vorstenmoordenaar te veroordeelen, doch te veroordeelen tot het minimum van één dag?

Gisteren heeft, zoo ik wel gehoord heb, de Minister tegen de doodstraf dit bezwaar gemaakt, dat het een maximum was, hetwelk niet te proportioneren viel, dat men iemand niet kon maken meer dood dan dood, zoodat men een Traupmann niet ruimer kon bedeele dan zekere ongelukkige dochter, die, jaren lang met haren vader in bloedschande geleefd hebbende, en daarna tot het besef van den gruwel gekomen, dien vader vermoordde.

Is het nu verklaarbaar dat dezelfde Minister geen bezwaar heeft tegen het uniform *minimum*, dat evenmin te proportioneren is, en dat den regter in de gelegenheid stelt dezelfde consideraties te gebruiken met een Traupmann als met die beklagenswaardige vadermoordenaar? Er is meer. Dat lage minimum, met andere woorden dat ongelimiteerde *arbitrium judicis*, kan aanleiding geven tot de meest ondenkbare *ongelijkheid* in de strafbedeeling.

Een paar voorbeelden aan de lichtere misdrijven ontleend, zullen dit, meen ik, het duidelijkst maken.

Een kroeghouder, die een beschonken man een laatsten borrel tapte, zal, wanneer die dronkaard kort daarop, gelijk het volk dat noemt, in den drank stikt, voor den regter gedaagd worden, en zijn lot zal dan enkel afhangen van den regter, dien hij treft. Is die regter een *teatotaler*, dan zal hij goede kans hebben op het maximum van art. 252 of 9 jaren; maar is die regter iemand, die redeneert dat toch die kroeghouder eigenlijk niet *a priori* kon weten dat de dronkaard juist ditmaal stikken zou, dan zal hij er welligt afkomen met het minimum van een dag.

Een ander voorbeeld! Een voerman, die, om eene goede fooi te verdienen, en zijn passagier in tijds aan het spoorwegstation te brengen, zijn paard meer slaag toedient dan een voorbijgaand dierenbeschermers gepast oordeelt, zal voor den regter gedaagd worden. Komt hij voor een regter, die droomt van de regten van den mensch — ik wil zeggen van het *dier*, een, die meent dat art. 254, gelijk wij II. Maandag vernomen hebben, juist *ad maiorem dei gloriam*, in de wet gebragt is, dan heeft hij kans op vier maanden; is de regter daarentegen iemand, die oordeelt, dat de dieren geschapen zijn ten dienste der menschen, en de paarden speciaal ten dienste dergenen die haast hebben, dan komt de man er alligt af met het minimum van een dag.

Zietdaar uiteenlopende toepassingen, die kunnen voortspruiten uit dat ongelimiteerde *arbitrium judicis*.

Waarom, als men zelfs voor vorstenmoord en vadermoord stelt een minimum van één dag, waarom dan nog niet een stap verder gedaan en den regter de bevoegdheid verleend om een misdadiger, dien hij schuldig verklaren moet, toch *geen* straf op te leggen? Men zal misschien zeggen: reeds de wet van 1854 heeft een stap gedaan in dezelfde rigting; en ik geef dat toe, maar er is toch nog al eenige afstand tusschen de minima bij de wet gesteld, van een jaar, zes en drie maanden, en het uniform-minimum van *een dag*. Maar, waar het meest op aankomt, in art. 9 der wet van 1854 waren de omstandigheden geformuleerd, die vereischt waren voor de toepassing van die minima; daarbij waren geformuleerd de verzachtende

omstandigheden, waarin eerst die minima van toepassing werden; en het gevolg daarvan was dat de regter, die minima wenshende toe te passen, verplicht was te onderzoeken, uit te maken en in zijn vonnis te omschrijven, of en in welke mate die omstandigheden in casu aanwezig waren, terwijl het nu voorgesteld zooveel lager minimum zonder eenige rekenschap door den regter kan worden toegepast.

Eindelijk heb ik nog een bezwaar, eigenlijk een constitutioneel bezwaar — te weten dat door dit minimum feitelijk 's Konings regt van *gratie* wordt afgeschaft. Het regt van *gratie* is door den grondwetgever aan den Koning verleend als *correctief* op de strengheid der wet, voor het geval dat de wet verplicht om een beschuldigde tot eene hoogere straf te veroordeelen, dan de billijkheid eischt of gedooft, — voor het geval dus het minimum van de straf nog te hoog is in een bijzonder geval. De Koning pleegt thans dat regt niet uit te oefenen, dan na den regter gehoord te hebben, die het vonnis heeft gewezen. Voortaan zal dat overbodig zijn, omdat de regter reeds bij zijn vonnis alle denkbare gronden van billijkheid in rekening heeft gebragt, en uit dien hoofde de straf zeer laag, misschien op het minimum van één dag bepaald heeft. Daarvan is het natuurlijk gevolg, dat 's Konings regt van *gratie* gereduceerd wordt tot de veroordeelingen beneden de straf van één dag, dat verreweg de meeste en de belangrijkste gevallen aan de uitoefening van dit prerogatief worden onttrokken, en dat eigenlijk het regt van *gratie* van den Koning wordt overgedragen op den regter.

De heer CORVER HOOFT: Tegen dit artikel heb ik groote bezwaren, en wel juist tegen het minimum van één dag als algemeene maatregel.

Ik zal den vorigen spreker niet volgen in zijne humoristische schildering van de tegenstrijdigheden, waartoe deze algemeene bepaling aanleiding kan geven, maar ik wil niet verzwijgen dat de grondgedachte, die hem geleid heeft, ook mij leidt.

Ik kan mij, evenmin als hij, vereenigen met dat algemeene minimum van één dag, hetzij voor een klein straatrumoer, hetzij voor een zeer ernstig politiek feit, als landverraad en vorstenmoord.

Om deze reden zal ik misschien tegen vele artikelen van dit wetsontwerp moeten stemmen.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Zoowel tegen de straf-maxima als tegen het minimum zijn groote bezwaren aangevoerd.

Zeer heeft het mij verwonderd den heer van Baar te vinden onder de bestrijders der maxima, daar deze gisteren juist op den voorgrond heeft gesteld dat de straffen ten doel hebben preventief te werken. Nu eenmaal, tegen zijn zin, de doodstraf niet werd opgenomen, moest hij toch inzien dat het afschrikwekkende van de straf veel verliest bij het verdwijnen van levenslange gevangenisstraf.

Tegen zijn bezwaar dat levenslange gevangenisstraf in strijd is met de theorie van verbetering, meen ik te mogen herinneren aan hetgeen door den secretaris der commissie zoo uitstekend is geantwoord:

„Al moge men aannemen dat alle gevangenen voor verbetering vatbaar zijn, dan behoeft men niet tevens aan te nemen dat deze verbetering door den levenslangen duur belet wordt. Te beweren dat verbetering onmogelijk is voor hem die geen hoop heeft om terug te keeren in de maatschappij, schijnt eene miskenning van het begrip van verbetering te zijn. Indien men aanneemt dat iemand gedurende en zelfs door zijne straf verbeterd wordt, dan volgt daaruit niet dat levenslange gevangenis moet worden afgekeurd, daar het begrip van straf geenszins meëbrengt dat gevangenen na hunne verbetering of bekeering op vrije voeten moeten worden gesteld.”

Ware verbetering *alleen* het doel der straf, dan zou een misdadiger, zoodra hij opregt berouw toonde, moeten ontslagen worden, maar zoover zou de heer van Baar zeker niet willen gaan. Een ander bezwaar tegen de levenslange straf ligt — zegt men — hierin, dat bij het begaan van nieuwe misdaden geen nieuwe straf kan toegepast worden. Als dat echter opging, dan zou men, om dat te voorkomen, de straffen zoo laag mogelijk moeten stellen, maar dat zou voeren tot de dwaaste

gevolgtrekkingen. 't Gaat niet aan om de strafmaat in 't algemeen te verlagen, enkel om de gelegenheid te geven, na afloop van eene straf nog eene andere te kunnen opleggen. Een ander bezwaar voor den geachten afgevaardigde is hierin gelegen, dat zoo iemand voor de maatschappij verloren is, doch hij vergete niet, dat die straf slechts geldt voor de gevaarlijkste boosdoeners, die anders tot de doodstraf veroordeeld zouden worden. Neen, nu de doodstraf afgeschaft blijft, *kunnen* wij, althans voor het oogenblik, de levenslange gevangenisstraf niet missen, ten einde zulke erge misdadigers voor de maatschappij onschadelijk te maken. Vreest hij nu dat de gevangenen kweekplaatsen zullen worden van Communemannen, welnu, dan zal de geachte afgevaardigde er te minder bezwaar in hebben, dat zulke gevaarlijke menschen niet weder in de maatschappij terugkomen. Of wij het in de toekomst zonder levenslange gevangenschap zullen kunnen stellen, weet ik niet, maar nu kunnen wij er niet buiten.

De heeren Rutgers en Corver Hooft hebben het minimum bestreden. Het zij mij vergund hun te herinneren aan eene juristen-vergadering in 1875 te Rotterdam gehouden, waarin ex professo de vraag behandeld is of het wenschelijk zou zijn dat de wet alleen maxima en geen minima vaststelde.

In die vergadering, die ik mij met zeer veel genoegen herinner, is die zaak besproken, en ik verneem zelfs dat de tegenwoordige Minister van Justitie op dat oogenblik nog niet behoorde tot de voorstanders van het stelsel in dit ontwerp nedergelegd, maar de uitslag van het debat is geweest dat met 39 tegen 27 stemmen werd aangenomen het stelsel dat zich thans in dit wetsontwerp bevindt.

Nu heeft de geachte afgevaardigde uit Amsterdam, de heer Rutgers van Rozenburg, meer aardig dan waar, enkele voorbeelden aangehaald, waardoor men zou kunnen komen tot de gedachte dat een vorstenmoorder en een dierenmishandelaar met eene gelijke straf zouden gestraft worden. Hij heeft ons zeer enkele voorbeelden aangehaald, om te doen uitkomen tot welke inconsequenties men zou kunnen komen, maar ik geloof dat de geachte afgevaardigde vermeent dat de rechterlijke collegies voortaan zullen zijn zamengesteld uit — ik zou haast zeggen — zinneloozen. Ja — wanneer zij allen dachten gelijk de regter dien de geachte afgevaardigde zich heeft voorgesteld, dan zou het zeer gevaarlijk zijn, maar ik voeg er bij dat dit gevaar dan niet eerst geschapen wordt door dit Wetboek, want ook op dit oogenblik leven wij onder dezelfde omstandigheden. Ook thans heeft de regter de keuze — de Minister van Justitie heeft het in eene vroegere rede op uitstekende wijze uiteengezet — niet alleen om de straf te bepalen, maar ook om volkomen vrij te spreken. Wanneer men toch vertrouwen in den regter stelt waar het *meer* geldt, men doe het dan ook waar het *minder* is.

In eene rede gehouden in 1875, en dus niet *pour le besoin de la cause*, door ons geacht medelid, den heer de Savornin Lohman, komt voor wat ik straks aan de Vergadering zal voorlezen.

De geachte afgevaardigde uit Amsterdam zegt dat men moet hebben een vast minimum en maximum. Stel bijv. een minimum bijv. van één jaar, dat zou kunnen klimmen tot twintig of vijf en twintig jaren, maar beneden dat minimum zou men niet mogen gaan. Dit is juist wat indertijd op de zesde juristen-vergadering zeer geestig werd uitgedrukt door den heer de Savornin Lohman. Die geachte afgevaardigde zeide aldaar:

„Nu zegt de wetgever tot den regter: „Gij hebt de bevoegdheid eene ladder op te gaan, die uit 24 of 30 of 40 sporten bestaat. Gij moogt u vrij bewegen van 1 of tot 24 of 30 of 40 toe; maar als gij van boven naar beneden gaat, en op de laagste sport gekomen zijt, dan moet ik voorzigtig met u zijn; dan zou ik u niet gaarne toestaan om nog verder naar beneden te dalen. Ik weet wel dat het geval zich kan voordoen, dat die laagste sport van de ladder nog te hoog blijkt te zijn; maar in dat geval zal de Koning den laatsten stap doen en gratie verleen moeten. Ik geef u de magt om het meeste te doen: gij moogt kiezen tusschen één en veertig, en ik vrees niet dat gij een enkelen verkeerden stap doen zult; maar ik moet er voor waken dat gij de laagste sport niet al te gemakkelijk aftreedt.”

Daar komt het geheel op neder, wanneer men het systeem huldigt door den geachten afgevaardigde uit Amsterdam nu hier met zooveel warmte verdedigd.

Er moet eene keuze gedaan, — en wil men de verschillende vaste minima hebben, dan moet men ook als noodzakelijk correctief weder invoeren de verzachtende omstandigheden.

De Minister heeft in eene vorige rede uiteengezet, dat er geen misdrijf denkbaar is, dat zich niet onder zulke omstandigheden zou kunnen voordoen, dat een eenmaal bij de wet tegen dat misdrijf bepaald minimum niet te zwaar zou zijn, en men dus ter voorkoming van onregtvaardigheid zou moeten hebben een correctief in de verzachtende omstandigheden. Nu meen ik toch dat het systeem van verzachtende omstandigheden zóo veroordeeld is, dat ik niet hoop dat daarvoor in deze Kamer nog eene meerderheid zal gevonden worden. Het zij mij vergund de bekende aardigheid in herinnering te brengen, die verhaald wordt van een regterlijk collegie bij gelegenheid dat eene zaak werd behandeld waarbij men begreep bij de oplegging der straf lager te moeten aflalen dan het minimum tegen het feit in de wet bedreigd. Zelfs de laagst bedreigde straf achtte men te hoog, en toen wendde de regter zich tot het Openbaar Ministerie met de vraag: „Och, kunt ge mij niet helpen aan een paar verzachtende omstandigheden?”

Ik geloof, dat ieder die eenigzins bekend is met de praktijk van onze regterlijke collegien, zal moeten erkennen het groote voordeel, dat dit wetsontwerp met het systeem van verzachtende omstandigheden heeft gebroken. Maar dit is alleen mogelijk wanneer de minima worden afgeschaft, zoo als hier is voorgesteld.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Twee punten uit de redevoering van den geachten afgevaardigde uit Amsterdam ben ik wel verplicht nog te releveren, ook na de redevoering van den spreker die mij voorafging. In de eerste plaats verweet de heer Rutgers van Rozenburg mij inconsequentie, want, zegt hij, gisteren waart gij gekant tegen het absolute maximum, de doodstraf, en heden verdedigt gij een ontwerp waarin een absoluut minimum voorkomt. Dit is woordenspel; immers de doodstraf heeft noch maximum noch minimum, hetgeen juist tegen de doodstraf een van de bezwaren is.

Het andere punt is het constitutionele bezwaar. Door dit ontwerp zou feitelijk het regt van gratie worden afgeschaft, het schoonste prerogatief der Kroon. Ik kan mij niet voorstellen, dat dit in vollen ernst beweerd is, althans niet, dat het bij iemand ingang gevonden heeft. Indien het werkelijk juist ware, dan zou de Nederlandsche wetgever reeds in 1854 het regt van gratie hebben afgeschaft voor alle wanbedrijven en overtredingen, dat wil zeggen voor meer dan 98 percent van alle strafbare feiten. Want sedert 1854, wij weten het allen, is ten aanzien van alle wanbedrijven en overtredingen de toestand deze, dat de regter bevoegd is steeds af te dalen tot 50 cent boete, tot één dag gevangenisstraf, ja, tegenwoordig is de bevoegdheid nog grooter, dan volgens dit ontwerp het geval zal zijn. Want, terwijl het ontwerp den regter geen vrijheid geeft om daar waar gevangenisstraf bedreigd is lager te dalen dan een dag, kan volgens de bestaande wet, voor feiten waarvoor gevangenisstraf en geldboete bedreigd is, ook uitsluitend eene geldboete van 50 cent worden opgelegd.

[Het artikel werd met 50 tegen 4 stemmen aangenomen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

Groote vrijheid den rechter gelaten in het opleggen van straffen binnen zeer ruim gestelde grenzen, met afschaffing van het stelsel der verzachtende omstandigheden.

Wel is die vrijheid groot: niet

Antwoord der Regeering.

De hier besproken afwijking van het bestaand recht is op verre na zoo groot niet als sommigen schijnen te meenen. Want reeds nu is de strafrechter in 99 pct. van de gevallen waarin hij recht spreekt (bij alle wan-

slechts voor den duur der hechtenis (art. 18) ook voor den duur der gevangenis (art. 10) is als minimum één dag bepaald. Geen *minima* meer; één *minimum* voor elk der beide hoofdsorten van delicten.

Aan den éenen kant wordt terstond duidelijk hoe hoog door deze bepaling het gewicht van het ambt des rechters klimt, daar voortaan de beteekenis van 's rechters persoonlijkheid zich meer zal doen gelden en zijne verantwoordelijkheid verzaamd wordt.

Velen hadden dit op zich zelf met instemming opgemerkt, vooral omdat in Nederland het vertrouwen op de onkreukbaarheid der rechterlijke macht algemeen is, de rechter voor het leven wordt aangesteld en de rechtspleging in het openbaar geschiedt.

Toch voelde men zich van eene andere zijde verplicht ook op de schaduwzijde van het aan het hoofd dezer rubriek omschreven stelsel te wijzen.

Door de aanneming van een zoo uiterst gering minimum wordt volgens veler oordeel de vraag ijdel, of het nieuwe Wetboek al of niet streng heeten mag. Het antwoord op die vraag was overigens, gelijk uit de aantekening op menig artikel blijken zal, uiteenlopend. Een lid gaf te kennen dat zijns inziens »de humaniteit" in dit wetsontwerp zoo ver gedreven was, dat hij er om die reden wellicht toe gebracht worden zou het te verwerpen. Anderen verklaarden met het antwoord verlegen te zijn: op de eene plaats kwam hun het Wetboek bijzonder zacht, elders kwam het hun overdreven streng voor. Meer algemeen was de overtuiging, dat het laag minimum de geheele vraag naar de gestrengheid overbodig maakt. Het doet er betrekkelijk weinig toe, dat *de wetgever* hier of daar een iets lager of een iets hooger *maximum* toelaat, nu *de rechter* de langste tijdlijke gevangenisstraf inkorten kan tot

bedrijven en overtredingen) bevoegd tot 1 dag of tot 50 cents af te dalen. Indien dan die bestaande vrijheid nooit misbruikt is, waarom zou zij dan wel misbruikt worden in de *betrekkelijk* weinige gevallen waarin zij thans voor 't eerst wordt ingevoerd? Waarom zou men onze hoven niet even goed mogen vertrouwen als onze rechtbanken?

In de richting van het *maximum* blijft de rechter beperkt; de vraag of het nieuwe wetboek al of niet streng heeten mag is dus geenszins ijdel. Over de juiste strafmaat laat zich lang twisten en het is niet wel mogelijk te bewijzen dat zeker maximum juist één jaar en niet bijv. 364 of 366 dagen zijn moet. Naar 't oordeel van den Minister is de gestrengheid over 't algemeen nòch grooter nòch minder dan zij behoort te wezen. Humaniteit en gestrengheid sluiten elkander niet uit; integendeel zachtheid ten koste van de rechtsorde is geen humaniteit, maar »die Menschenfreundlichkeit der Barbarei", waartegen, gelijk tegen de zoogenaamde verbeteringstheorie, de Minister steeds strijd gevoerd heeft. Dat sommige feiten met veel zwaarder, andere met veel lichter maximum dan in den Code Pénal bedreigd zijn, is waar. Zou misschien (zie hetgeen door den Minister straks [hiervoor bl. 27 onder d] gezegd is over »*gelijkheid voor de wet*") de fout ook aan den Code Pénal kunnen liggen?

Dat het »ontwerp tot wijziging der Rechterlijke Organisatie" veranderd zou moeten worden, zoodra in het ontwerp-wetboek zelf verandering kwam, stond van den aanvang af vast. De verandering van 3 in 4 is echter niet de moeilijkste taak die de Minister te vervullen heeft gehad en zal wel niet als stelselverandering beschouwd worden.

Veel wordt in de hand van den rechter gelegd. Is eenig stelsel denkbaar waarbij dat niet het geval is?

éénen dag. Of het eerste Nederland-sche Strafwetboek streng is, zal dan ook eerst de toepassing leeren; *de wetgever* heeft het antwoord in de hand van den rechter gelegd.

Volgens die leden heeft overigens het bedreigd maximum alleen belang voor *de competentie*, wanneer de Regeering bij de noodzakelijke wijziging der wet op de rechterlijke organisatie het denkbeeld deelt der Staatscommissie, die in haar ontwerp (art. 4) de misdrijven, waartegen geene gevangenisstraf van meer dan drie jaren is bedreigd aan het oordeel der rechtbanken onderwerpt. Reeds hier wordt opgemerkt hoe het systeem van het wetboek, dat klaarblijkelijk in de strafbedreiging verband hield met dat ontwerp tot verandering der rechterlijke organisatie, hier en daar is verbroken. Men oordeele. Eenvoudige diefstal in het Regeeringsontwerp van 1879 (art. 336) met een maximumstraf van drie jaren bedreigd, wordt thans in art. 310 onder anderen met eene gevangenisstraf van hoogstens vier jaren bestraft; waaruit volgt, dat de grens der competentie bij de te wachten wijziging der rechterlijke organisatie anders zal moeten gesteld worden, dan oorspronkelijk in de bedoeling heeft gelegen, ter voorkoming, dat juist een der meest gepleegde niet zware misdrijven aan de rechtspraak der rechtbanken zou worden onttrokken.

Eenige leden, terugkeerende tot het openen der mogelijkheid van het opleggen van zóó onbeduidende straffen, wenschten nog te vragen, of dit niet ook leiden kan tot verlaging van het peil der justitie?

Het bezwaar der te groote vrijheid des rechters klemt te sterker, wanneer men let op de stelselmatige onthouding van definitien, zoo als van *misdrijf*, *opzet*, *schuld*, (*Verg. Overz. hierboven* bladz. 92, n°. 17). Wel worden eenige in het Wetboek voorkomende uitdrukkingen uitgelegd,

Hoe de wetgever ook handele, in het hoogste ressort komt het overal en altijd aan op hen die de wetten moeten toepassen.

Door vertrouwen in den rechter te toonen, vertrouwen in Nederland althans in deze eeuw nooit misbruikt, doet men het peil der justitie niet dalen maar rijzen.

Het voordeel van legale definitien is meer schijnbaar dan wezenlijk. Voor 1 woord stelt men er 10 of 20 in de plaats, die men, consequent zijnde, even zeer zou moeten definiëeren. Reeds de Romeinen begrepen dat definitien in rechten *gevaarlijk* zijn en alleen bij hooge noodzakelijkheid moeten gegeven worden. Aan definitie van *misdrijf* bestaat geen behoefte; wat al en wat niet als misdrijf erkend wordt, blijkt immers nauwkeurig uit het 2de Boek. Dat definitien van *opzet* en *schuld* niets dan onheil zouden kunnen stichten, is in het Regeerings-antwoord dat in het verslag der Tweede Kamer werd opgenomen, uitvoerig aangetoond.

Reeds nu heeft het Openbaar Ministerie, behoudens toezicht en van den rechter (artt. 31, 32 Strafvordering, 73 en 109 Rechterlijke Organisatie) en van de Regeering (art. 5 Rechterlijke Organisatie) volkomene vrijheid om misdrijven, waarbij (in casu) het maatschappelijk belang *niet* gemoeid is, onvervolgd te laten. Dat oudtijds wel eens het tegendeel beweerd is, heeft zijn oorsprong in de verkeerde interpretatie eener Fransche wetsbepaling, waarbij de klemtoon verkeerdelijk op het *vierde* in plaats van op het *laatste* woord gelegd werd ¹. Wordt nu die vrijheid niet behoorlijk gebruikt, bijv. met aanzien des persoons, dan kan de

¹ Art. 4 van den Code van 3 brumaire an IV: »Tout délit donne essentiellement lieu à une action publique.»

deels omdat zij eene technisch-juridische beteekenis hebben, die van de gewone afwijkt, deels omdat in het wetboek tusschen tweeërlei rechtskundige beteekenis eene keus is gedaan; maar in verband met de wenschelijkheid om 's rechters macht te beperken betreurde men het gemis van definitien als de genoemde en had men althans het getal uitdrukkingen, waaraan eene wettelijke beteekenis wordt gegeven, gaarne veel uitgebreider gezien. Anderen echter, erkennende, dat het uiterst moeilijk is begrippen als die van *opzet* en *schuld* te omschrijven, vereenigden zich in dit opzicht met het wetsontwerp.

Nogeene andere beschouwing werd hieraan vastgeknoot. Niet slechts de vrijheid van den rechter, maar ook de uitgebreide bevoegdheid van het Openbaar Ministerie wekte bedenking. Uitdrukkingen in de bestaande wetgeving gebezigd om aan te duiden, dat er wegens een zeker misdrijf (wegens bankbreuk bij voorbeeld) vervolging niet *moet* maar *kan* plaats hebben zijn zorgvuldig vermeden; daarentegen is het aantal misdrijven door dit Wetboek grooter geworden. In de gedachtenwisseling tusschen de Regeering en de andere Kamer verneemt men herhaaldelijk de verzekering, dat veel aan het beleid van het Openbaar Ministerie zal moeten worden overgelaten en het is de overtuiging der Regeering, dat het Openbaar Ministerie geen machine is. Is die geruststelling afdoende? . . . Als voorbeeld beriep men zich op de ook aan den Minister wel bekende uiteenlopende wijze, waarop thans bij de verschillende parketten ten opzichte der qualificatie wordt gehandeld; hoe het ééne parket zelfs bij de geringste diefstallen geene enkele verzwarende omstandigheid overslaat, waardoor instructie, verwijzing ten crimineele met den nasleep van dien noodig wordt, terwijl het andere daarentegen *cum grano salis* handelt en dergelijke zaken — in het belang zoowel van de justitie als van de schatkist — zooveel mogelijk correctionaliseert.

Men kon niet nalaten den wensch uit te spreken, dat het den Minister gelukken moge eene norma te vinden tot regeling der bevoegdheid van het Openbaar Ministerie bij de wet, in dien zin, dat de voortdurend hypothetisch aangenomene bezadigdheid en gematigdheid, blijkbaar uit het niet te zeer vervolgen naar de letter, wettelijk worden gewaarborgd. Eene zoodanige wettelijke voorziening moge moeilijk zijn, het is het talent van dezen Minister van Justitie waardig, eene poging tot oplossing te beproeven.

Eindelijk het stelsel der verzachtende omstandigheden. Het is afgeschaft. Doch is het door de deur van het laag *minimum* niet zachtkenks weder

Minister door de Kamers tot verantwoording geroepen worden. Geen stelsel hoegenaamd kan beletten, dat het niet ten slotte op de menschen aankomt die het moeten toepassen of de toepassing moeten controleeren. »Gematigdheid en bezadigdheid» van het openbaar ministerie door de *wet te waarborgen*, is onmogelijk. Intuschen wil de Minister gaarne overwegen in hoever zij door wetsbepalingen zouden kunnen worden *bevoorderd*.

Omtrent de verzachtende omstandigheden bestaat een misverstand. Wat afgeschaft is, is eenvoudig de onderscheiding tusschen het gewoon en het buitengewoon *arbitrium iudicis* en in verband daarmede, de verplichting om het gebruik van het laatste te motiveeren. Dat dit geen schrede achterwaarts maar eene groote verbetering is, wordt door de mannen der praktijk nagenoeg algemeen erkend.

binnengeslopen? Met andere woorden: zullen de verzachtende omstandigheden niet als tot dusver op 's rechters oordeel van invloed zijn, zonder dat hij evenwel (en dit is eene schrede achterwaarts) ze in het vonnis behoeft te motiveren?

Levenslange gevangenisstraf. Bestond er ten aanzien der doodstraf nog eenig verschil van gevoelen, dit kan naauwelijks worden gezegd ten aanzien der levenslange gevangenisstraf. Een voorstel om ook deze af te schaffen zoude in de Eerste Kamer geene of slechts uiterst flauwe instemming vinden. Het behoud dier straf achtte men het noodzakelijke gevolg van het vervallen der doodstraf. Met ingenomenheid had men bespeurd, dat ook de Minister van Justitie ten aanzien der handhaving van de levenslange vrijheidstraf pal staat.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer BORSIUS: Volgens dit Wetboek ziet het openbaar ministerie zijn werkring ontzettend uitgebreid. De Minister erkent dat tal van feiten, die tot dusver niet strafbaar waren, nu strafbaar zijn gesteld. Do zijnen bepalingen van particuliere wetten zijn overgebracht in het Strafwetboek. Hoe zal nu het openbaar ministerie daarmee handelen? De opmerking is herhaaldelijk gemaakt tot welke gevolgen het leiden zou wanneer het openbaar ministerie mogt goedvinden steeds naar de letter der wet te vervolgen; maar daarop werd altijd geantwoord: vertrouw op de wijsheid en gematigdheid, op de prudentie van het openbaar ministerie. Maar — hoezeer daartoe bereid, wensch ik te vragen: wat is het wettelijk standpunt van het openbaar ministerie?

Ik meen dat het thans met grond beweren kan, steeds te moeten vervolgen, en ook door 's Ministers antwoord ben ik niet geschokt in die opvatting.

Eene merkwaardige bijdrage daartoe was hetgeen de Minister straks [zie hiervoor bl. 111] heeft medegedeeld omtrent die allerdwaaste kindervervolging. Het openbaar ministerie moest vervolgen omdat het die verplichting ontleende aan de wet. Art. 4 der wet op de regterlijke organisatie zegt: „Het openbaar ministerie is bijzonderlijk belast met de handhaving der wetten, met de vervolging van ALLE misdrijven”, en art. 22 van het Wetboek van Strafvordering zegt: „De officieren van justitie zijn ambtshalve belast met de nasporing en vervolging van ALLE misdrijven”. Art. 27: „De officieren van justitie zijn gehouden om, zoodra misdrijven tot hunne kennis komen, den procureur-generaal bij het provinciaal gerechtshof daarvan berigt te geven.

„Onverminderd hunne verplichting tot vervolging, moeten zij” enz.

Derhalve is het openbaar ministerie verplicht tot vervolging. En wanneer dat openbaar ministerie met overdrijving op eene dwaze wijze aan die bevoegdheid gevolg geeft, dan staat er niets anders tegenover dan de mogelijkheid van ontslag, omdat de officieren en hunne substituten niet voor levenslang zijn aangesteld, maar slechts „tot wederopzegging”. Maar zal een Minister van Justitie den moed hebben om de intrekking voor te dragen van de aanstelling van een officier van justitie, wanneer er niets anders tegen hem te zeggen is dan dat hij te kras is bij de vervolgingen, wanneer hij niets anders doet dan hetgeen de wet hem voorschrijft?

De Minister zegt in zijn antwoord aan deze Kamer ad art. 340: „Het openbaar ministerie is overeenkomstig zijn werkring hier te lande nooit onvoorwaardelijk verplicht, maar steeds bevoegd te vervolgen”. Ik vraag den Minister dat hij dat woord nederschrijve niet in deze wet, maar in eene wet waar dat op zijne plaats staat...

(2 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De prudentie van het openbaar ministerie. Over de zaak zelve zijn wij het vrij wel eens, misschien wel geheel, wanneer ik ten minste ook nu op de instemming van den geachten spreker mag rekenen. De bedoeling is geenszins deze, dat het openbaar ministerie zou mogen vervolgen of

niet vervolgen, al naar mate de luim het medebrengt. De bedoeling is alleen dat, wanneer — wat natuurlijk uitzondering is — in eenig concreet geval, het maatschappelijk belang de vervolging blijkbaar niet vordert, of door de vervolging het maatschappelijk belang zelfs zou worden benadeeld, het openbaar ministerie bevoegd is om in dat geval de vervolging achterwege te laten, behoudens het toezigt en van den regter, blijkens de artikelen die ik in mijn schriftelijk antwoord heb aangehaald, en van de Regering en van de volksvertegenwoordiging, aan wie de Regering verantwoording schuldig is. Dat inderdaad dit stelsel in ons vaderland, zoo lang het openbaar ministerie bestaat, in het algemeen is toegepast, weet een ieder.

Ik zou haast durven zeggen, zonder vrees mij aan indiscretie schuldig te maken, dat er niemand onzer is die in zijne jongensjaren, maar toch op een leeftijd waarop hij reeds handelde met oordeel der onderscheids, wel niet eens een klap heeft uitgedeeld, zonder dat daaruit echter eene strafvervolging voortvloeide.

Natuurlijk heeft men te letten op den ernst der feiten. Dat het maatschappelijk belang ooit zou kunnen vorderen een moord onvervolgd te laten, is niet denkbaar, maar als men afdwaalt op den ladder der misdrijven, dan vindt men langzamerhand, en hoe langer hoe meer, misdrijven waarbij zich het geval kan voordoen dat in het belang der maatschappij zelve, vervolging achterwege behoort te blijven.

Als bijv. eene arme weduwe (het geval is aan de praktijk ontleend) die negen of tien kinderen heeft waarvoor zij jaren lang heeft gezwoegd en geslaafd om hun het noodige te verschaffen en die steeds in alle opzichten als eene brave vrouw geleefd heeft, door ziekte in geldverlegenheid geraakt en in een barren winter, verkeerende in den hoogsten nood, een stuk brood wegneemt om dat aan hare kinderen te geven, zou dan iemand ter wereld, wien het hart op de rechte plaats zit, aangifte doen van zulk een eersten kleinen diefstal? Of zal iemand het openbaar ministerie berispen, wanneer het strafvervolging achterwege laat?

En wanneer nu de geachte spreker meent dat in onze wetgeving *ipsis verbis* het tegendeel is aangenomen, dan meen ik dat dit ten deele eene quaestie van lezing, van accentuatie is, zoowel in het Hollandsch als in het Fransch, terwijl men overigens nooit vergeten moet dat wetten worden geredigeerd met het oog op *id quod plerumque fit*.

In den Franschen Code van 1795 stond geschreven: „tout délit donne essentielle-ment lieu à une action publique”. Wie de geschiedenis *niet* kent, legt den klemtoon op het woord „essentielement” en leeraart dat elk delict *per fas et nefas* vervolgd moet worden. Maar wie de geschiedenis kent weet dat dit artikel in de wet gebragt is om de *private* actie, vóór de revolutie zeer in zwang, uit te sluiten en accentueert, gelijk behoort, het woord „publique”.

Zoo is het ook de blijkbare strekking van art. 22 van het Wetboek van Strafvordering (daargelaten dat het even als art. 4 Regterlijke Organisatie, geredigeerd is met 't oog op „*id quod plerumque fit*”) om in 't algemeen het stelsel uit te sluiten volgens hetwelk de privaats persoon, de beleedigde bevoegd was om raauwe-lijks te dagvaarden. Wie daaraan twijfelt leze het tweede lid, waar gezegd wordt: „Echter zal in zaken van overspel, van hoon, laster enz. het openbaar ministerie geene nasporing of vervolg kunnen doen, dan op klagte der beleedigde partij”. De uitzondering heldert hier den regel op.

Overigens erken ik het groot gewigt van het hier besproken onderwerp en herhaal ik (hetgeen ik ook reeds schriftelijk verklaarde) dat ik ten volle bereid ben te overwegen, in hoeverre het mogelijk is door nieuwe wetsbepalingen nog beter dan nu te waken dat het regt niet aan het onverstand van *we* geleerden worde opgeofferd.

De heer BORSIUS: [Naar aanleiding van] hetgeen de Minister zeide, dat het eene quaestie is van lezen, in hoever het openbaar ministerie verplicht is tot vervolgen, erken ik dat de door den Minister gevolgde wijze van lezen van art. 4 Regterlijke Organisatie en art. 22 Strafvordering voor zijne meening pleit. Maar dan wensch ik nog te vragen, hoe hij het maakt met art. 27 Strafvordering, luidende: „De officieren van justitie zijn gehouden om, zoodra misdrijven tot hunne kennis komen

den procureur-generaal bij het provinciaal gerechtshof daarvan berigt te geven. *Onverminderd hunne VERPLIGTING tot vervolging* moeten zij de voorschriften opvolgen enz." Ik meen met het oog op de bewoordingen van dit artikel, dat er verpligting bestaat voor het openbaar ministerie, om altijd te vervolgen. Ik ben den Minister dankbaar voor de herhaalde toezegging dat hij trachten zal het beginsel, dat over het algemeen in ons vaderland toegepast wordt, in deze of gene nadere wet neêr te leggen, opdat — want ik heb ook thans geene algemeene grieven tegenover het openbaar ministerie — ook voortaan bij de vervolgingen gematigdheid en bezadigdheid op den voorgrond trede, vooral nu door het nieuwe Wetboek van Strafrecht de reeks misdrijven en strafbare overtredingen zoo zeer is uitgebreid.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Wanneer art. 27 Strafvordering spreekt van verpligting tot vervolging, dan is niets natuurlijker dan dit, want dit is geen artikel dat die verpligting in bijzonderheden regelt, maar het legt eenvoudig aan het openbaar ministerie de taak op om met den procureur-generaal van het gerechtshof in overleg te treden. In 't voorbijgaan wordt daarbij gevoegd: *onverminderd de verpligting om te vervolgen*. Natuurlijk. De wet heeft het oog op *id quod plerumque fit*; die verpligting bestaat in het algemeen.

Art. 11.

Gevangenisstraf van vijf jaren of minder wordt geheel, gevangenisstraf van langeren duur gedurende de vijf eerste jaren in afzondering ondergaan.

In geval van veroordeeling tot gevangenisstraf van langeren duur dan van vijf jaren, kan het hoofd van het Departement van Justitie, op verzoek van den veroordeelde, hem vergunnen zijnen verderen straftijd geheel of ten deele in afzondering door te brengen.

O. R. O. Art. 11. Gevangenisstraf van drie jaren of minder wordt geheel, gevangenisstraf van langeren duur gedurende de drie eerste jaren in afzondering ondergaan.

In geval van veroordeeling tot gevangenisstraf van langeren duur heeft de gevangene het regt ook zijnen verderen straftijd geheel of ten deele in afzondering door te brengen, onverminderd de bepaling van artikel 12 n°. 3.

Memorie van Toelichting.

B. Aard (artt. 11—15).

De vraag, welke de aard moet zijn van de gevangenisstraf, vindt het ontwerp minder dan eenige andere onvoorbereid, de toelichting van het daarop in de artt. 11—15 gegeven antwoord kan dus beknopt zijn.

Reeds voor bijna acht en twintig jaren, bij de wet van 28 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 68), werd eene uiterst bescheiden proef genomen met de invoering van het stelsel van afzonderlijke opsluiting, in die wet ter keuze van den regter en tot het maximum van slechts een half jaar bedreigd. Nadat die proef aanvankelijk goed was geslaagd, werd drie jaren later, bij art. 7 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), het maximum van een half op een jaar gebragt. Daarna liet men de vraag der meerdere of mindere deugdelijkheid van het stelsel van afzondering gedurende

zeventien jaren over aan de openbare meening en het vrije oordeel des regters, zonder dat de wetgever tusschenbeiden kwam. De uitkomst was merkwaardig. Terwijl in het jaar 1854 de verhouding der cellulaire tot het totaal der correctionele straffen nog slechts was 8,57, was die verhouding in 1870 gestegen tot 41,43 ten honderd ¹, in 1877 tot 72 pct. bij de hoven en tot ruim 66 pct. bij de regtbanken ². Veilig mag men daarbij stellen, dat deze verhouding reeds in 1870 en vroeger — de onderfinding van later jaren trouwens bewijst dit — nog gunstiger zoude zijn geweest voor de cel, wanneer de regter niet dikwijls weerhouden ware van het bevel dat de straf in afzondering zoude worden ondergaan, eensdeels vooral bij straffen van korten duur, door gebrek aan beschikbare cellen in zijne nabijheid, anderdeels bij veroordeelingen van ernstiger aard door de onmogelijkheid, om eene straf van langer dan een jaar in de cel te doen ondergaan. Met deze gegevens bestaat er geen reden om er zich over te verwonderen dat, toen de ingebruikstelling van eene nieuwe groote cellulaire gevangenis (te Rotterdam) in het vooruitzicht was, de wet van 24 Julij 1871 (*Staatsblad* n°. 84) waarbij het maximum der afzonderlijke opsluiting werd verdubbeld en dus op twee jaren werd gebragt, zonder noemenswaardigen tegenstand werd aangenomen. Ruim twee en een half jaar later werd eene wetsvoordragt gedaan, strekkende niet alleen om het maximum der celstraf weder met een jaar te verhoogen, maar om tevens eenigermate in beginsel uit te maken dat de afzonderlijke opsluiting in het vervolg zoude zijn de gewone wijze van uitvoering der correctionele gevangenisstraf ³. Deze voordragt vond, althans wat hare hoofdstrekking betrof, in de afdeelingen der tweede kamer in het algemeen geen ongunstig onthaal; maar de in het Verslag der Commissie van Rapporteurs geuite meening dat het ontwerp op de beslissing aangaande het nieuwe strafstelsel zoude vooruitloopen ⁴, vond ingang bij de regering, die het voorstel, hoofdzakelijk om die reden, introk ten einde de eindbeslissing aangaande den aard der gevangenisstraf geheel over te laten aan het nieuwe wetboek van strafregt.

Bij de voordragt van dat wetboek kan het nu niet twijfelachtig zijn, welke plaats aan de afzonderlijke opsluiting in het nieuwe strafstelsel toekomt. Die plaats is aangewezen door de reeds in herinnering gebragte wetten van 1851, 1854 en 1871 en den steun dien hare voorschriften — eerst eene zeer bescheiden proeve met, daarna eene langzame en voorzigtige uitbreiding van het cellulaire régime — in de openbare meening en het vrije regterlijke oordeel vonden.

Men behoeft slechts een betrekkelijk geringen stap verder te gaan dan de wet van 1871 om een zeer gewenscht doel te bereiken, namelijk de straf wegens alle misdrijven — misdaden ⁵ of wanbedrijven — ter zake waarvan thans correctionele gevangenisstraf wordt opgelegd, voor haar geheelen duur te doen ondergaan in de cel, behoudens de gevallen waarin

¹ Zie den staat, opgenomen in het bij de staatsbegrooting voor 1874 (hoofdstuk IV overgelegde verslag van het stelsel van afzonderlijke opsluiting der gevangenen.

² Jaarlijks neemt deze verhouding in het voordeel der cel aanmerkelijk toe. Zie het vergelijkend overzicht in de *Geregtelijke Statistiek* van 1877, bl. X en XIX.

³ Ontwerp van wet betreffende de afzonderlijke opsluiting der gevangenen, aan de Tweede Kamer aangeboden bij Kon. boodschap van 27 Februarij 1874. (Zitting 1873—1874.—105).

⁴ Verslag, § 3, bl. 3.

⁵ Art. 9 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), art. 4 der wet van 15 Sept. 1870 (*Staatsblad* n°. 162).

het nieuwe wetboek tegen die misdrijven alleen hechtenis of boete of beide ter keuze van den regter bedreigt.

De correctionele gevangenen waar de straf in gemeenschap wordt ondergaan, zullen daardoor, met uitzondering van de gevangenen voor jeugdige veroordeelden, voor goed worden opgeruimd; en wie zal dat betreuren?

Immers, het is reeds meermalen terecht opgemerkt, de strijd die thans nog gevoerd wordt op het gebied van het gevangeniswezen, is niet meer een kamp tusschen de oude gemeenschap, door niemand die haar kent meer verdedigd, en de cel; maar hij geldt alleen de vraag wat de voorkeur verdient, de afzonderlijke opsluiting of het zoogenaamde progressieve stelsel. Bedenkt men nu daarbij dat, na de voorlichting van de bekwaamste voorstanders van het laatstgemelde stelsel, op het londensche penitentiair congres van 1872 overtuigend is gebleken dat dit stelsel, met zijne vier stadia, voor geen toepassing vatbaar is op veroordeelden tot eene vrijheidstraf van minder dan vijf jaren, en wordt tevens niet uit het oog verloren dat de zeer strenge eenzame opsluiting van acht à negen maanden die het eerste stadium uitmaken, volgens de bij ons aangenomen beginselen, dubbel zoude behooren te tellen, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand dat het progressieve stelsel voor schier allen die thans tot correctionele gevangenisstraf of tot het minimum der tuchthuisstraf veroordeeld worden en wien, volgens het nieuwe wetboek, in den regel geene langere (cellulaire) gevangenisstraf dan van drie jaren zal worden opgelegd, onbruikbaar is ¹. Voor hen, dat is voor verreweg het grootste deel der bevolking van onze gevangenen, blijft dus, tenzij men terug wil keeren tot de oude gemeenschap, niets over dan de cel.

Plaatsst men zich bij de beschouwing der zaak op dit eenvoudige en praktische standpunt, dan schijnt het geheel overbodig op nieuw te treden hetzij in eene breede uiteenzetting van de redenen die pleiten voor het stelsel van afzonderlijke opsluiting, dat bij ons sedert het vierde eener eeuw burgerrecht heeft verkregen, hetzij in eene opzettelijke bestrijding van de gronden, die daartegen ook thans nog worden aangevoerd, bepaaldelijk van de bewering dat de cel, al beperkt men het gedwongen verblijf daarin tot ten hoogste drie jaren, zoude leiden tot stompzinnigheid en krankzinnigheid, en herhaling van misdrijf eerder zoude bevorderen dan voorkomen. Al hetgeen dienaangaande gezegd kan worden is gezegd en met bewijzen gestaafd, beter en uitvoeriger dan hier uit den aard der zaak zoude kunnen geschieden. Ten overvloede wordt alleen nog meer bepaaldelijk verwezen naar de handelingen van het londensch congres van 1872 en van de derde vergadering der nederlandsche juristenvereniging in hetzelfde jaar te Arnhem gehouden, naar het reeds vermelde, bij de staatsbegroting voor 1874 overgelegde verslag, de memorie van toelichting van het ontwerp van 27 Februarij 1874, het over dit ontwerp uitgebrachte verslag en de aan de *documents parlementaires de Belgique* ontleende bijlage van dat verslag.

Eene tweede hoogst gewigtige vraag die hier niet met stilzwijgen mag worden voorbijgegaan is, wat te doen met hen die schuldig worden bevonden aan een van die ernstige misdrijven welke eene veroordeeling tot levens-

¹ Zie het rapport van de vertegenwoordigers der nederlandsche regering bij het in Julij 1872 te Londen gehouden penitentiair congres in de *Staatscourant* van 3 Dec. 1872.

lange gevangenisstraf of tot tijdelijke gevangenisstraf van meer dan drie jaren ten gevolge hebben?

Het strafstelsel van het crimineel wetboek van 1809 dat, schier ongewijzigd, overging in de ontwerpen van 1814 en 1827, kende de cellulaire straf, zooals die thans bij ons wordt uitgevoerd, niet, maar evenmin de thans nog bij ons geldende onderscheiding tusschen het tuchthuis en de gevangenis. De straf van gevangenis werd opgelegd tot een maximum van twintig ¹ en, wanneer zij gepaard ging met schavotstraf, voor een minimum van drie jaren ². Wat de uitvoering betreft, plaatsing »in een afzonderlijk vertrek» met of buiten toegang, kon als »wijziging der straf van gevangenis» door den regter worden bevolen ³.

Geheel andere beginselen lagen ten grondslag aan de regeling der vrijheidstraffen volgens het eerste boek van een wetboek van strafregt van 1840. Aan den Code Pénal werd de onderscheiding tusschen correctionele gevangenisstraf en tuchthuisstraf ontleend. De eerste, op te leggen voor een tijd van acht dagen tot vijftien jaren, zoude worden ondergaan in gemeenschap (art. 31); hetzelfde was het geval met de enkele tuchthuisstraf van drie tot vijftien jaren (art. 23); terwijl bij de langdurige zware (15—40 j.) en bij de zware tuchthuisstraf (7—28 j.) gedurende het eerste tijdperk van niet langer dan de helft het thans algemeen verworpen Auburnsche stelsel, afzondering, gelijk het heette, in eene cel maar tevens gemeenschappelijke arbeid en beweging in de vrije lucht onder verplichting tot stilzwijgen (artt. 19—22), in toepassing zoude komen.

Het nieuwere stelsel van afzonderlijke opsluiting werd het eerst zuiver en zonder eenige onderscheiding gehuldigd in het ontwerp van 1847, maar met eene overdrijving die alleen verklaard en geregtvaardigd wordt door de reactie tegen de oude gemeenschap waarbij men, door te groote ingenomenheid met de nieuwe theorie, niet genoegzaam in het oog hield, dat bij zeer langdurige straffen ook nog een derde mogelijk is tusschen hetgeen onze groote gemeenschappelijke gevangenis ten waren en thans nog zijn en eene volstreckte afzondering gedurende den ganschen straftijd.

Wat daarvan zij, nu wij gedurende een tijdperk van ongeveer acht en twintig jaren het stelsel van afzondering hebben leeren kennen niet meer alleen uit de boeken maar langs den zekeren weg der ervaring, zal het wel het veiligst zijn op dien weg te blijven voortgaan. Eene nieuwe verhooging van het langste verblijf ⁴ in de cel met slechts één jaar kan dan zonder eenig gevaar plaats hebben, maar de proef om ook zeer langdurige vrijheidstraffen geheel in afzondering te doen ondergaan moet ernstig worden ontraden.

Met de invoering van het nieuwe wetboek van strafregt moet het tijdperk der proefnemingen, althans voorloopig, worden gesloten, en de ervaring heeft tot nu toe niet voldoende aangetoond dat ook eene zeer langdurige gevangenisstraf geheel in de cel kan worden ondergaan,

¹ C. W. 1809, art. 39, ontw. 1814, art. 86, ontw. 1827, art. 81.

² C. W. 1809, art. 47, ontw. 1814, art. 85, ontw. 1827, art. 79.

³ C. W. 1809, art. 42, ontw. 1814, art. 89, ontw. 1827, art. 84.

⁴ In Zwitserland en Frankrijk 12 maanden, Zweden 2 jaar, Duitschland en Oostenrijk 3 jaar, Denemarken 3½ jaar, Noorwegen 4 jaar, België 10 jaar. Rapports pour le congrès de Stockholm, 1878, bl. 96.

zonder gevaar voor geest en ligchaam van den gevangene en zonder hem onbruikbaar te maken voor den terugkeer in het vrije leven.

Voor die betrekkelijk zeer weinige gevallen¹ waarin, volgens het nieuwe wetboek, eene meer dan driejarige gevangenisstraf zal worden opgelegd, moet dus een gemengd stelsel worden aangenomen.

Een gemengd stelsel, niet het progressieve stelsel, al ware het alleen omdat de afzondering, niet gedurende enkele maanden maar gedurende drie volle jaren, de afzondering om haar eigen verdiensten, en niet *the penal stage* met hare kunstmatige verzwaring en nutteloozen arbeid (*penal labour*), in het eerste tijdperk der meer dan driejarige straffen doel blijft en niet, zoo als in Engeland en Ierland, bloot een middel om de zucht tot minder zware straf en minder slaafschen en nuttiger arbeid bij den gevangene op te wekken.

Reeds door de gunstige gevolgen die het eerste driejarige tijdperk van afzondering op den veroordeelde tot meer dan driejarige straf moet uitoefenen, is de gemeenschap voor hem minder gevaarlijk dan thans. Heeft men eenig vertrouwen in den goeden invloed der afzondering, dan zal het wel moeten vaststaan dat eene gemeenschap alleen bestaande tusschen hen, die allen reeds drie jaren in de eenzaamheid der cel hebben doorgebracht, geheel in aard verschilt van die onzer tegenwoordige gevangenen waar de veroordeelden, nog beziel met al de kwade neigingen of booze hartstogten die hen tot het misdrijf hebben gedreven, in voortdurend verkeer worden gebracht met lotgenooten die, even als zij, uit het vrije leven zijn verplaatst in die wereld van misdadigers, zonder eenigen overgang en zonder dat eenige poging is aangewend om hen individueel tot beter gedachten te brengen, buiten den noodlottigen invloed van slecht gezelschap en valsche schaamte.

Daarenboven, als het eerste driejarig tijdperk van alle langdurige vrijheidstraffen in volstrekte afzondering van medegevangenen wordt doorgebracht, zal, al naarmate de bevolking onzer gemeenschappelijke gevangenen aanzienlijk afneemt, ook eene betere classificatie mogelijk worden. Niet de duur der straf, gelijk thans, maar de leeftijd der gevangenen, de mate hunner ontwikkeling en hun gedrag moeten de grondslagen uitmaken van de verdeeling in klassen. Door deze grondslagen der classificatie in de wet uit te drukken wordt, in verband met de bepalingen over de voorwaardelijke invrijheidstelling, het juiste denkbeeld van den stichter van het progressieve stelsel dat, terwijl bij langdurige vrijheidstraffen de overgang van de vrijheid tot de straf zoo scherp mogelijk behoort te wezen, overgang van de straf tot de vrijheid zoo zacht mogelijk moet zijn, in toepassing gebracht, al kan overigens van gelijkstelling van het gemengde stelsel van dit ontwerp met het iersche of het engelsche stelsel geen spraak zijn.

¹ Het aantal veroordeelden tot tuchthuisstraf bedroeg in 1870, 76, in 1871, 87, in 1872, 104, in 1873, 69, in 1874, 82, in 1875, 77, in 1876, 81, en in 1877, 82. Het gezamenlijk aantal veroordeelden tot tuchthuisstraf en correctionele gevangenisstraf (*Statistiek* bl. X en XIX) was in 1877, 7926, het aantal tot tuchthuisstraf veroordeelden (82) bedroeg dus ruim 1,03 ten honderd van dit gezamenlijk aantal. Trekt men hiervan nu nog af hen, die thans tot het minimum der tuchthuisstraf veroordeeld worden en wien onder het nieuwe stelsel in den regel wel geen zwaarder straf zal worden opgelegd dan drie jaren gevangenis, dan zullen er voor de geclassificeerde gemeenschap, na driejarige afzondering, zeker niet meer overblijven dan ongeveer één ten honderd van al de tot gevangenisstraf veroordeelden.

Na deze algemeene beschouwing nog enkele opmerkingen ter nadere toelichting van de artt. 11—15.

Art. 11. Reeds zijn de gronden aangegeven waarom de langste duur der afzonderlijke opsluiting is gesteld op drie jaren. Hetzelfde maximum is aangenomen in § 22 van het deutsche wetboek en lag ook oorspronkelijk in de bedoeling van het nederlandsch ontwerp van 1859. In de memorie van toelichting van dat ontwerp (ad art. 8—10, 12—16) werd gewezen op de »aannemelijke verhouding» van drie jaren cellulaire tot vijf jaren gezamenlijke opsluiting. De redenen waarom niettemin in het ontwerp zelf het maximum der celstraf op vijf jaren is gebragt, schijnen dat besluit niet genoegzaam te regtvaardigen.

Het tweede lid kent aan den gevangene het regt toe om, ook na het eerste driejarig tijdperk, zijn verderen straftijd in de cel te blijven doorbrengen. Het gaat dus verder dan het deutsche wetboek, dat eene afzondering van langer dan drie jaren buiten toestemming van den gevangene verbiedt, maar hem niet het regt toekent de voortzetting der afzondering tot aan het einde van zijne straf te vorderen. De aan eene zeer langdurige afzonderlijke opsluiting verbonden bezwaren zijn alleen dan overwegend, wanneer de gevangene daartoe wordt gedwongen. Het ware eene onnoodige hardheid en niet overeenkomstig het belang der maatschappij hem, in strijd met zijn wil, te noodzaken de cel te verwisselen met de gemeenschap. Intusschen blijft het regt der gevangenen ondergeschikt aan het sanitaire voorschrift van art. 12, n°. 3.

Advies van den Raad van State.

Aard der gevangenisstraffen (artt. 11—15).

Het punt van uitgang des ontwerps dienaangaande is de celstraf. Allen, die wegens misdrijf tot 3 jaren of minder gevangenisstraf veroordeeld worden, zullen hunnen straftijd in de cel doorbrengen.

Zij, die voor langer dan drie jaren veroordeeld worden, brengen de drie eerste jaren in de cel door.

Met opzigt tot de straf van hechtenis (art. 25) is de celstraf verplichtend alleen voor veroordeelden van drie dagen of minder.

De gezamenlijke opsluiting voor veroordeelden tot gevangenisstraf vangt eerst daár aan, waar, om de redenen in de memorie van toelichting ontwikkeld, de Staatscommissie de grens, immers vooralsnog, aan de cellulaire opsluiting meende te moeten stellen.

De Raad van State toonde reeds bij meer dan ééne gelegenheid, laatstelijk nog in zijn advies van den 10^{den} Februarij 1874 n°. 15, betreffende de wetsvoordragt¹ op de afzonderlijke opsluiting der gevangenen, zijne groote belangstelling in het stelsel van eenzame opsluiting, gelijk dit hier te lande sedert 1851 is ingevoerd en toegepast.

Bij zijn voormeld advies verklaarde hij zich vóór het denkbeeld om den duur der celstraf, ingevolge de wet van 24 Julij 1871 (*Staatsblad* n°. 84) op twee jaren gebragt, tot drie jaren uit te breiden.

Het zal dan ook naauwelijks noodig zijn de instemming van den Raad te kennen te geven met het voorstel des ontwerps, om alsnu de celstraf op den reeds in 1873/74 voorgedragen duur van drie jaren te brengen.

¹ Gedrukte stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1873/74, n°. 105.

De Raad van State mag intusschen niet ontveinzen, dat, hoe wenschelijk in het afgetrokkene de beoogde uitbreiding van het cellulair stelsel moge zijn, in de toepassing daaraan niet onbelangrijke bezwaren zullen blijken verbonden te zijn.

Tot dusverre was de veroordeeling tot eene celstraf hier te lande geheel facultatief, naar gelang de regter den schuldige daarvoor geschikt achtte en tevens naar gelang het aanwezig getal beschikbare cellen de tenuitvoerlegging der celstraf mogelijk maakte.

Volgens het ontwerp der Staatscommissie is veroordeeling tot de celstraf regel en tevens verplichtend, behalve in de door het wetboek zelf uitgezonderde gevallen.

In het hiervoren vermeld wetsontwerp van 1873/74 was almede de facultatieve veroordeeling tot de celstraf behouden, zelfs in de gevallen, waarin art. 1 tweede lid de cellulaire veroordeeling regel (echter niet zonder mogelijke uitzondering) verklaarde.

Desniettemin wees toen reeds de Raad van State in zijn voormeld advies op de zijns inziens aan de toenmalige voordragt verbondene bezwaren en achtte de Regering destijds, ter uitvoering dier wetsvoordragt, alsnog den aanbouw noodig van twee groote cellulaire gevangenissen, elk van 200 of 220 cellen, en bovendien nog van 283 cellen in de verschillende arrondissements-gevangenissen. De Regering meende voor den aanbouw dier twee groote cellulaire huizen zeven jaren noodig te hebben en raamde de kosten op *f* 1 400 000, voor iedere cel *f* 3500.

De groote cellulaire gevangenis te Rotterdam met 320 cellen kostte volgens de Regering den lande ongeveer *f* 1 250 000.

Er zijn op dit oogenblik in de huizen van verzekering en de huizen van arrest, waartoe de cellulaire gevangenissen behooren, te zamen 1240 cellen tot uitvoering van cellulaire gevangenisstraffen beschikbaar ¹.

Overweegt men bovenstaande gegevens, dan behoeft het geen betoog, dat nog belangrijke aanbouw zal moeten plaats hebben van meerdere groote cellulaire huizen en bovendien van een zeker aantal cellen in de arrondissements- en kantonnale gevangenissen, alvorens het nieuwe strafwetboek, immers op het zoo cardinale punt van het strafstelsel, in volledige werking zal kunnen treden.

Eene overgangsbepaling dienaangaande komt niet voor in de door de Staatscommissie ontworpen wet op den overgang ².

Het zal trouwens zijne eigenaardige moeilijkheid hebben om een wetboek, dat bijna geheel op het cellulair stelsel berust (artt. 11, 25, 31, 44), geregeld te doen werken, bij wege van overgang, met de thans aanwezige huizen van tuchtiging en correctie met gezamenlijke opsluiting éénerzijds en de bestaande cellulaire huizen en cellen anderzijds.

Intusschen zal, na eventuele aanneming van het strafwetboek door de Staten-Generaal, zoodanige overgangsmaatregel onmisbaar zijn, wil men het wetboek niet in zijn geheel onuitgevoerd laten, tot dat de vele jaren zullen verlopen zijn, waarin de benoodigde cellulaire huizen en cellen zullen aangebouwd zijn.

Dat de te maken kosten belangrijk meer zullen bedragen, dan door

¹ Statistiek van het Gevangeniswezen over 1876, gedrukt in 1878, blz. XXXVI. Idem over 1877, ter aangeduide plaatse.

² Blz. 415 en volgende van het strafwetboek, ter Landsdrukkerij gedrukt 4°.

de Regering in 1873/74 kon geraamd worden, spreekt overigens van zelf.

Het getal cellulair veroordeelden ingevolge het ontworpen strafwetboek zal toch veel grooter zijn, dan het naar het ontwerp van 1873/74 zou zijn geworden.

Niet alleen dat laatstgemeld ontwerp, gelijk gezegd is, de cellulaire veroordeeling facultatief liet, waar het wetboek die verplichtend voor den regter maakt, maar bovendien omvat het wetboek onder de veroordeelingen tot cellulaire gevangenisstraf niet slechts, gelijk het ontwerp van 1873/74, de correctionele veroordeelingen, maar tevens die, welke naar het bestaande regt de criminele veroordeelingen uitmaken. Deze laatsten zijn, wel is waar, minder talrijk dan de eersten, maar daarentegen zullen zij uit den aard der zaak ook onder de werking van het nieuwe wetboek tot de categorie der meest langdurige veroordeelingen behooren en mitsdien een niet onbelangrijk deel der beschikbare cellen in beslag nemen.

Voegt men hier nog bij, dat de veroordeelden voor langer dan drie jaren, voor zooverre zij van hun regt gebruik maken om cellulair te blijven zitten gedurende den geheelen overigen duur van hunnen straftijd, — voegt men al verder daarbij de veroordeelden tot hechtenis (artt. 25, 31, 44), van welken de tot drie dagen of minder veroordeelden cellulair geplaatst moeten worden en de overigen almede ter hunner keuze, — dan valt niet te ontkennen, dat uit een materiëel oogpunt, en wat betreft den aanbouw van cellen en cellulaire huizen, en wat aangaat de financiële gevolgen (aanbouw, onderhoud, vermeerdering van personeel), daaruit zullende voortvloeijen, de beoogde uitbreiding van het cellulair stelsel, in voege als dit in het wetboek is geregeld, in de toepassing niet vrij van belangrijke bezwaren is te achten.

De Raad van State vindt intuschen geene vrijheid Uwe Majesteit te adviseren op dit punt af te wijken van de voordragt der Staatscommissie.

Wel is waar, had de Staatscommissie welligt meer te rade kunnen gaan, dan zij deed, met de bestaande toestanden, en had zij bij voorbeeld kunnen bepalen, dat al diegenen, welke voor langer dan drie jaren veroordeeld werden, hunnen straftijd van den beginne af in gezamenlijke opsluiting (over dag) zouden ondergaan, evenals onder het tegenwoordige regt de crimineel veroordeelden en ook een groot deel der correctioneel veroordeelden niet voor de cel, maar voor de gezamenlijke opsluiting bestemd zijn.

Zij had tevens, op het voorbeeld der voordragt van 1873/74, de op-

Rapport aan den Koning.

Aard der gevangenisstraffen.

Betuigt de Raad van State in beginsel zijne instemming met het voorstel, om den duur der celstraf, gelijk ook reeds werd voorgesteld in het ontwerp op de afzonderlijke opsluiting der gevangenen (gedrukte stukken der Tweede Kamer 1873/74, n°. 105), op drie jaar te bepalen, de Raad meent de practische bezwaren, welke de uitbreiding zal medebrengen, niet te mogen voorbijgaan en wijst op den belangrijken aanbouw van cellen, die zou moeten plaats hebben, alvorens het stelsel van 't wetboek in volle werking zou kunnen gebragt worden.

Het is niet te ontkennen, dat met de thans bestaande gevangenen niet kan worden volstaan, om de straffen volgens het ontwerp ten uitvoer te doen leggen, maar hierbij mag niet worden voorbijgezien, dat, welk stelsel ook worde aangenomen, ja, zelfs

legging der celstraf deels als regel, doch in het algemeen facultatief kunnen stellen.

Later had men dan, naar gelang de aanbouw van cellen en cellulaire huizen was toegenomen, bij nadere wetsvoordragten het cellulair systeem nog verder kunnen uitbreiden en de gezamenlijke opsluiting tot haar onvermijdelijk minimum kunnen terugbrengen.

Zeker is het dat langs dien weg de invoering en het volledig in werking treden van het nieuwe wetboek zeer zouden zijn bevorderd, terwijl thans daarentegen het voorgedragen stelsel die volledige inwerkingtreding voor onbepaalden tijd zal vertragen.

Intusschen, gelijk gezegd is, het punt van uitgang des ontwerps is de celstraf, en deze laatste is in de economie van het wetboek zoozeer ingeweven, dat dienaangaande moeilijk veranderingen van eenig belang kunnen worden voorgesteld, zonder dat omwerking van het geheele wetboek daardoor noodzakelijk zou worden.

Daarbij komt, dat, zal eenmaal het cellulair stelsel zuiver en op eenparigen voet hier te lande — zoo verre mogelijk — in werking treden, dan vroeg of laat dient gebroken te worden met de facultatieve toepassing daarvan, sedert 1851 hier te lande bestaande.

De Raad koestert overigens de hoop, dat de materiële bezwaren, waarop hij zich verplicht geacht heeft te wijzen, niet van dien aard zijn, of zij zullen gaandeweg en door doelmatige verdeling van den aanbouw en der daartoe benoodigde gelden over een zekeraantal jaren kunnen te boven gekomen worden, zonder te groote lasten op 's Rijks schatkist te leggen.

»Eene tweede hoogst gewigtige »vraag» — aldus vervolgt de memorie van toelichting — »is, wat te »doen met hen, die schuldig worden »bevonden aan een van die ernstige »misdriften, welke eene veroordee-

in het geval, dat de tegenwoordige wettelijke toestand mogt worden bestendigd, er altijd eene betrekkelijk vrij aanzienlijke som aan gevangenisbouw zal moeten worden ten koste gelegd. Sedert de laatste tien jaren nagenoeg, is er immers bijna niets gedaan en zijn alle voorstellen afgestuit op de onzekerheid van het aan te nemen stelsel, waaromtrent eene beslissing verdaagd werd tot het nieuwe wetboek van strafregt.

Het beroep van den Raad van State op het voorstel van 1873/74, volgens hetwelk de facultatieve veroordeeling tot de celstraf nog zou worden behouden, schijnt weinig afdoende. Niet alleen zou, naar genoemd voorstel, de veroordeeling tot afzonderlijke opsluiting reeds de regel zijn, voor ieder geval, waarin de regter eene gevangenisstraf van meer dan twee maanden en niet meer dan een jaar zou hebben opgelegd, maar tevens mag niet worden voorbijgezien, dat de nederlandsche regter gaandeweg meer en meer ingenomen is geworden met het cellulair stelsel, zoodat hetzij de wet de veroordeeling tot de cel facultatief of verplichtend stelle, altijd de celstraf de regel worden zal. Dit geldt thans nog in meerdere mate, doch gold ook reeds in 1874. Wanneer men voorts de over het voorstel van 1873/74 gewisselde stukken nagaat, zal men daarin bevestigd vinden, dat algemeen erkend werd de juistheid van het beginsel, om het aannemen van een definitief gevangenisstelsel niet te bepalen of te schikken naar hetgeen voor het oogenblik, tijdelijk, het minst kostende werd geacht. En teregt; wilde men zich daardoor laten leiden, dan zou men zeer zeker zich schromelijk bedriegen, want de gevolgen van een minder doelmatig stelsel, het moge aanvankelijk eenigzins goedkooper schijnen, zouden voor eene betrekkelijk lange toekomst zich toch weder in eene meerdere kostbaarheid van het ge-

»ling tot levenslange gevangenisstraf
»of tot tijdelijke gevangenisstraf van
»meer dan drie jaren ten gevolge
»hebben.”

Wat deze laatste betreft, is de Raad van State het gevoelen toegedaan, dat eene cellulaire gevangenisstraf van meer dan drie jaren voor 's hands niet zou aan te raden zijn, ook al bestonden er geene materiële bezwaren van gewigtigen aard, die in de eerstvolgende jaren de uitbreiding der celstraf van twee tot drie jaren zelfs onmogelijk zullen maken en eene nog grootere verlenging van den duur dier straf vooralsnog geheel buiten beschouwing kunnen doen blijven.

Overigens zal voor Nederland ten aanzien van de vraag, of in vervolg van tijd de celstraf nog verdere uitbreiding zal kunnen lijden, met vrucht kunnen geraadpleegd worden de ondervinding, die deswege in België is en wordt opgedaan, alwaar, nadat sedert 1859 of 1860 reeds langs administratieven weg in dat rijk de celstraf op ruime schaal was toegepast geweest, sedert en ingevolge de wet van 4 Maart 1870 (Lois de Belgique 1870, pag. 47 en 114—117), eene cellulaire opsluiting is toegelaten tot tien achtereenvolgende jaren.

Intusschen, ook al ware het raadzaam en mogelijk om de celstraf voor langer dan drie jaren in het strafwetboek anders op te nemen dan ter keuze van den veroordeelde (art. 11, lid 2), daarmede zou de vraag niet opgelost zijn hiervoren aan de memorie van toelichting ontleend. De moeilijkheid zoude er mede verplaatst, maar niet weggenomen zijn.

Steeds toch zal er eene categorie van veroordeelden overblijven, op welke de celstraf ook in de toekomst zich niet zal laten toepassen, met name de levenslang veroordeelden en zij, die tot een groot aantal jaren gevangenisstraf zijn verwezen.

vangeniswezen oplossen, dan bij een meer doelmatig stelsel het geval zou geweest zijn.

In 1874 werd de aanbouw van twee groote cellulaire huizen en de vermeerdering van cellen in sommige arrondissements-gevangenissen noodig geacht. Ook bij aanneming van het stelsel van het ontwerp, schijnt dat alsnog voldoende. Reeds thans bedraagt het cijfer der veroordeelden tot celstraf ongeveer twee derde van het geheele getal. Volgens de statistiek over 1877 was dat cijfer 5578 tegen 2809 veroordeelden tot gemeenschapelijke gevangenisstraf, terwijl bovendien sedert 1874 het aantal cellen gaandeweg, zij het op zeer bescheiden schaal, reeds is uitgebreid.

De Raad van State rekent, met aanhaling van de statistiek van het gevangeniswezen over 1876 en 1877, het thans beschikbaar getal cellen op 1240, doch dit is minder juist. Dat was het getal cellen in 1872; thans zijn er, volgens de door den Raad aangehaalde plaatsen der genoemde statistiek, 1326. Mogt het blijken, dat er bijzondere bepalingen noodig zijn voor den overgang van den ouden tot den nieuwen toestand, hierin, gelijk in andere gevallen, zal eene overgangswet of wel de wet tot invoering van het wetboek moeten voorzien. Dat het maken van overgangsbepalingen ten deze eigenaardige moeilijkheden zou hebben, kan niet worden toegegeven. De ondergeteekende betwijfelt zelfs of ze hier noodig zullen zijn; want wordt het niet geheel en al voorbijgezien, dat de invoering van zelf eerst langzaam en gaandeweg zal plaats hebben, naar gelang onder de werking van het nieuwe wetboek de veroordeelingen worden uitgesproken? Op het tijdstip der invoering van het wetboek toch, moeten alle dan reeds veroordeelde gevangenen niet plotseling naar het nieuwe stelsel worden behandeld, maar moeten deze immers hunne straf overeen-

Het engelsch-iersche stelsel is door de Staatscommissie verworpen.

In de memorie van toelichting, bl. 3, der meergemelde wetsvoordragt van 1873—1874, kortelijk gekenschetst, vond het progressieve stelsel, blijkens het voorloopig verslag, bl. 3, bij sommige leden der Tweede Kamer meer bijval dan de destijds voorgedragen uitbreiding van het cellulaire stelsel.

De Raad van State zal niet ontkennen, dat de invoering van het progressieve stelsel voor Engeland eene groote verbetering opleverde, in vergelijking met het deportatiestelsel op groote schaal, hetwelk meer en meer onhoudbaar was geworden.

Voor Nederland zou de Raad van State het zoogenaamde progressieve stelsel, met zijn drie of vier stadia, niet durven aanraden.

Daargelaten, dat de toepassing er van voor straffen van korteren duur moeilijk, zoo niet onuitvoerbaar te achten is, zoo wordt de celstraf in dat systeem uit een geheel ander oogpunt beschouwd en toegepast, dan zulks sedert 1851 hier te lande en, naar de Raad van State vermeent, teregt het geval was.

Gezamenlijke arbeid aan openbare werken, gelijk te Portland en op Spike Island wordt verrigt, zou hier te lande zeer moeilijk in practijk gebragt kunnen worden en herinnert te zeer aan de voormalige bagnes van Frankrijk, dan dat de invoering hier te lande aanbeveling zou verdienen.

Het stadium der »intermediate prisons», oorspronkelijk tot het iersche stelsel in engeren zin meer bepaaldelijk behoorende, gedurende hetwelk de veroordeelde op den dag vrijelijk uit werken gaat om des avonds weder in zijn »intermediate prison» terug te keeren, zou in een klein land als het onze en in steden van betrekkelijk geringen omvang vermoedelijk afstuiten op den wil der werkbazen, en nog meer op dien der werklieden,

komstig het vonnis waarbij ze veroordeeld werden, alsnog naar het oude stelsel ondergaan. Er wordt zoodoende van zelf een overgangstijd geschapen, waarin gelegenheid is zich voor te bereiden voor hetgeen tot de volledige werking van het nieuw aangenomen stelsel zal noodig zijn.

Dat, naar de bepalingen van het ontwerp, het getal cellulair veroordeelden grooter zal worden, gelijk de Raad teregt aanwijst, dit is zeker en is ook het doel. Toch overdrijven men niet door onder bedoeld getal ook te betrekken hen, die de hechtenis in afzonderlijke opsluiting moeten ondergaan, want daarvoor zullen eenvoudige, betrekkelijk weinig kostbare vertrekken voldoende zijn.

De Raad van State komt ten slotte trouwens zelf tot het besluit, dat hij geene vrijheid vindt Uwe Majesteit te adviseren om van de voordragt af te wijken, in weerwil door den Raad daarbij wordt gevoegd, wat had kunnen gedaan zijn om meer met de bestaande toestanden rekening te houden. Ware dit echter geschied, dan zou het zeker geweest zijn dat, terwijl de Raad verder in zijn advies nu reeds meent te mogen betwijfelen of naar het ontwerp wel teregt van één stelsel, zij het dan een gemengd stelsel, gesproken wordt, er, bij het volgen van een der aangeduide wegen, geen stelsel hoegenaamd in het wetboek zou zijn neergelegd. Met voldoening meent de ondergeteekende Uwe Majesteit dan ook eerbiedig te mogen wijzen op de slotsom, waartoe de Raad, na ernstig en naauwgezet wikken en wegen van alle bezwaren, is gekomen, welke slotsom is, dat toch vroeg of laat dient gebroken te worden met de facultatieve toepassing der cellulaire veroordeeling, thans hier te lande bestaande, dat de Raad de hoop koestert dat de materiële bezwaren, waarop hij zich verplicht achtte te wijzen, niet van dien aard zijn of ze

die, gelijk bekend is, in hun midden geene vroeger veroordeelden dulden, en voorzeker niet minder onverdraagzaam zouden zijn ten opzichte van veroordeelden, die nog niet eenmaal hunnen straftijd voltooid hebben.

De voorwaardelijke invrijheidstelling van art. 21 [15] des ontwerps (tickets of leave system) levert uit dat oogpunt reeds bezwaren genoeg op, die slechts vermeerderen zouden, indien ook de intermediate prisons hier te lande wierden ingevoerd.

Wordt alzoo het engelsch-iersche stelsel, het progressieve stelsel onaanneemelijk bevonden, is ook de straf der deportatie voor de veroordeelden tot levenslange of langdurige gevangenisstraf niet aan te raden, dan schiet er, ook naar 's Raads inzien, niets anders over dan om die veroordeelden, welke eene langere gevangenisstraf moeten ondergaan, dan de duur voor de celstraf, in het wetboek bepaald, medebrengt, hunnen straftijd in gezamenlijke opsluiting te doen uitzitten.

Hetgeen de Staatscommissie dien-aangaande voorstelt, noemt zij een gemengd stelsel.

De Raad zal niet onderzoeken, of hier te regt van één stelsel, zij het dan een gemengd stelsel, gesproken wordt. Niet zonder grond zou wellicht kunnen beweerd worden, dat hier twee stelsels hand aan hand gaan, het cellulaire stelsel, en het, zij het eenigermate gewijzigd (volgens de memorie van toelichting »thans algemeen verworpen») Auburn-stelsel; het eerste toegepast voor zoo langen duur, als men om verschillende redenen thans kan en durft gaan, — het tweede aanvangende daár, waar het eerste ophoudt te werken.

Een der elementen van dit zoogenaamd gemengd stelsel bestaat daarin, dat ook zij die tot eene gevangenisstraf van meer dan drie jaren verwezen zijn, de drie eerste jaren in

zullen gaandeweg en door doelmatige verdeling van arbeid kunnen worden te boven gekomen, dat echter eene cellulaire gevangenisstraf van meer dan drie jaren niet zou zijn aan te raden, en dat, vermits het aannemen van eenig ander stelsel niet is aan te raden, er inderdaad, ook naar 's Raads inzien, niets anders overschiet dan om de veroordeelden voor een langen tijd, dan den duur voor de celstraf bepaald, hunnen straftijd in gezamenlijke opsluiting te doen uitzitten.

Zeer juist schijnt den ondergeteekende de opmerking van den Raad, wat het zoo evengenoemde laatste punt betreft, dat de zaak ook wel voor eene andere beschouwing vatbaar is, dan die in de memorie van toelichting voorkomt.

Hoezeer het streven er ook op gericht moet zijn, dat de straf, behalve dat zij straf blijve, den gevangene niet slechter make, hem integendeel zedelijk versterke tegen het kwaad en de gelegenheid tot verbetering openstelt¹, is het toch eene illusie te meenen dat er eenig stelsel is, hetwelk in staat zou zijn de gevangenen als verbeterde, laat staan brave menschen, aan de maatschappij weder af te leveren of zelfs om hen in ieder geval te bewaren tegen alle slechte invloeden.

Bij de eenstemmigheid evenwel over deze punten en tevens over de hierboven reeds aangehaalde slotsom, is het onnoodig hierbij langer stil te staan.

[Vgl. over de kosten van het nieuwe gevangenisstelsel het medegedeelde bij art. 9, hiervoor bl. 198, 200 en 203.]

Dat ook van de vruchten der classificatie in de gemeenschappelijke gevangenis (art. 13), de verwachtingen niet al te hoog gespannen moeten worden, zal geen deskundige ontkennen. Voorzoover de opmerking

¹ Vgl. mr. J. DOMELA NIEUWENHUIS in *Handl. der Ned. Juristen Ver.* 1872, I, bl. 191.

de cel zullen doorbrengen (art. 11).

Nieuw is het denkbeeld niet, — de memorie van toelichting merkt het trouwens op, — om hen, die tot langdurige vrijheidstraf zijn veroordeeld, het eerste deel van hunnen straftijd in de cel te doen doorbrengen.

Titel II boek I van het strafwetboek van 1840 (*Staatsblad* n°. 21), de ontwerpen van 1846/47 gaan van datzelfde denkbeeld in meerdere of mindere mate uit.

In 1846/47 vond het voorstel bij de Tweede Kamer veel tegenstand, zoodat ten slotte alleen ten aanzien der veroordeelden tot levenslange tuchthuisstraf daaraan vastgehouden werd, in dier voege dat zij de eerste 15 jaren in de cel zouden doorbrengen, om hun verderen straftijd vervolgens in gemeenschappelijke opsluiting des daags te ondergaan met afzondering des nachts¹.

In het ontwerp boek I van 1859/60 komt hetzelfde denkbeeld, ofschoon gewijzigd, voor, hetgeen echter destijds evenmin zonder tegenspraak bleef (*Weekblad van het Regt* n°. 2060).

Blijkens de memorie van toelichting verwacht de Staatscommissie veel goeds van den invloed dier voorafgaande, driejarige afzondering in de cel, waardoor de opvolgende gemeenschappelijke opsluiting voor den veroordeelde minder gevaarlijk, volgens de memorie van toelichting, zal worden dan zij thans is.

De memorie van toelichting wijst daarbij ook op de goede vruchten, uit de beoogde classificatie (art. 13) zullende voortvloeijen.

De zaak is echter, naar 's Raads inzien, ook voor andere beschouwing vatbaar.

Immers de vraag doet zich op, of hetgeen in de cel zal zijn opgebouwd, in de opvolgende gemeenschap niet zal worden afgebroken; of het goede

daarover van den Raad van State die strekking heeft, behoeft er geen woord te worden bijgevoegd. Maar verder moet ook niet worden gegaan. Eene verstandige classificatie toch is van zeer groote waarde, en zij zal vooral in ons land mogelijk zijn, dewijl door het niet zeer groote getal van tot meer dan drie jaren gevangenisstraf veroordeelden (vermoedelijk slechts een tachtigtal jaarlijks, zie de memorie van toelichting), een overzicht van het geheel, evenzeer als individuele bekendheid met ieder der gevangenen, hier te lande gemakkelijker zijn zal dan elders en ten gevolge daarvan eene rationele in-deeling beter uitvoerbaar.

Wanneer de Raad echter, om aan de classificatie alle waarde te ontnemen, zich daartegen beroept op CHARLES LUCAS, dan schijnt dat beroep minder gelukkig. Die geleerde deskundige handelt t. a. p. in zijn werk van 1836, niet over de vraag, of de geklassificeerde gemeenschap niet te verkiezen zou zijn boven de algemeen gemeenschappelijke opsluiting, maar hij toont het onhoudbare aan der in de wetgevingen voorkomende »classemens symétriques»¹ en het verkielike der volstrekte afzondering. »L'obligation d'empêcher le »mélange des moralités n'est donc »nulle part plus incontestable; mais »il est évident qu'un classement légal »ne saurait être le moyen propre à »en satisfaire les exigences. Il en faut »un autre et l'indication en est bien »simple: dès lors que ce n'est pas »dans l'isolement par catégorie, c'est »dans l'isolement par individu qu'il »faut chercher le moyen d'empêcher »le mélange des moralités. — Toute »fois, le classement ne nous paraît »qu'un moyen insuffisant, mais non »entièrement inutile à la solution du »problème de la séparation des mo-

¹ V. D. HONERT. *Het wetboek van straf-regt*, Amsterdam, 1848, 8°., bladz. 257—280.

¹ Vgl. het door den Raad aangehaald hoofdstuk van C. LUCAS, *De la réforme des prisons* (Paris, 1836), I, bl. 101.

zaad, in de eenzaamheid gestrooid en aanvankelijk ontloken, niet verstikt zal worden in den ongezonden dampkring der gezamenlijke opsluiting.

In het Engelsch-Iersche stelsel speelt de voorafgaande celstraf een geheel andere rol dan tot dusverre hier te lande, en ook volgens het ontwerp.

De celstraf van het progressieve stelsel, slechts 9 maanden, hoogstens één jaar durende, is bij uitnemendheid bestemd, om, gelijk de memorie van toelichting van 1873/74 bladz. 3 het met één woord karakteriseert, des veroordeelden misdadigen »wil te breken, hem te terrasseren».

De driejarige celstraf van het ontwerp heeft een meer verheven doel, een tweeledig doel, te straffen namelijk en tevens te verbeteren.

Maar zal die beoogde, en niet zelden te verkrijgene, verbetering des veroordeelden niet geheel te loor gaan, indien hij later weder tot zijne kameraden terugkeert en aan al de kwade invloeden wordt blootgesteld, welke bij de gezamenlijke opsluiting rondwaren?

Van de voorgestelde classificatie verwacht de Raad van State weinig.

De bekende CHARLES LUCAS zeide er reeds van: »Ce système (de classement) ne nous paraît ni fondé en principe, ni exécutable en fait»¹.

Bij de behandeling van het strafwetboek in 1846/47 kon zelfs een voorstander van het classificatiestelsel het slechts verdedigen als maatregel van orde en regelmaat en moest hij tevens erkennen, dat het bejag en veinzerij in de hand werkte om naar eene betere klasse over te gaan of tot geene mindere te worden teruggevoerd.²

Dat door mannen van het vak ook

»ralités, dans les différens degrés de »la théorie de l'emprisonnement»¹. En vooral in het tweede deel van zijn aangehaald werk, bewijst LUCAS in het hoofdstuk »du classement mobile »des moralités»², welke hooge waarde zelfs hij hecht aan de classificatie »du point de vue de l'éducation».

Maar wij behoeven tot 1836 niet terug te gaan, om ten deze de noodige lessen op te doen. In de laatste jaren, waarin voor de hervorming van het gevangeniswezen zooveel werd verricht en zoo rijke ondervinding opgedaan, is de doelmatigheid der classificatie niet betwijfeld, maar alleen de moeilijkheid harer juiste toepassing erkend, »omdat noch op grond »van den aard des misdrijs noch op »andere tot basis van classificatie »gebezigde gegevens a priori vol»doende is te bepalen, wie meer en »wie minder verdorven is»³. Op die moeilijkheid wijst ook de heer PLOOS VAN AMSTEL in zijn door den Raad aangehaald opstel, die daarin tot de conclusie komt, »dat, wanneer men »eens tot het verdeelen van menschen »overgaat, aan onderverdeelingen »geen einde komt, en de afzonderlijke »opsluiting de beste verdeling is» (blz. 298). Uit deze weinige woorden blijkt reeds, dat het betoog dient tot aanprijzing van de absolute celstraf, maar zelfs die schrijver zal de classificatie niet verwerpen en haar belang niet ontkennen, als zij niet tegenover het cellulair stelsel, maar tegenover de ongeclassificeerde gemeenschappelijke gevangenisstraf gesteld wordt.

Wat de moeilijkheid der classificatie betreft, moge niet uit het oog worden verloren, dat die moeilijkheid in het stelsel van het ontwerp zoo niet opgeheven, althans zeer zal worden verminderd, dewijl er alle gelegenheid zal bestaan om den veroordeelde vóóraf zooveel mogelijk te

¹ *De la réforme des prisons etc.*, vol. I, 102, Paris, 8e, 1836.

² V. D. HONERT. *Het wetboek van strafrecht toegelicht*. Amsterdam, 1848, bl. 11, 34, 38 enz.

¹ t. a. p. bl. 109 en 110. ² Dl. II, bl. 423.

³ Mr. A. P. TH. EYSELL in *Hand. der Ned. Juristen Ver.* 1872 I, blz., 146.

nu over het classificeren der gevangenen geen gunstig oordeel wordt geveld, is nog onlangs gebleken.¹

Tot het gemengde stelsel des ontwerps behoort ook, gelijk hiervoren reeds met een enkel woord werd gezegd, de voorwaardelijke invrijheidstelling in voege als in artt. 21—23 [15—17] wordt omschreven.

[Wat over die instelling, in 't bijzonder, hier volgt, is opgenomen onder artt. 15—17.]

De Raad ziet in het voorgestelde op dit punt voor de maatschappelijke orde en veiligheid geen bezwaar, maar wacht er anderzijds ook weinig nut van.

Het correctief overigens der bezwaren hiervoren tegen de opvolgende gezamenlijke opsluiting na voorafgaande driejarige celstraf (art. 11, eerste lid) geopperd, zal, naar 's Raads inzien, moeten gezocht worden in het tweede lid van dat artikel, houdende, dat de tot meer dan drie jaren veroordeelde »het regt heeft ook zijnen verderen straf-tijd geheel of ten deele in afzondering door te brengen».

Het moge bij eene eerste lezing eenigzins vreemd klinken, dat den veroordeelde een zoodanig *regt* bij de wet worde gegeven, aan hem, die zich te zeer tegenover de maatschappij heeft vergrepen, dan dat er van dergelijke *regten* zijnerzijds sprake zoude kunnen zijn, — de Raad van State acht desniettemin deze bepaling van art. 11, tweede lid, heilzaam en aanbevelenswaardig in verband met hetgeen in het eerste lid des artikels wordt voorgeschreven.

Dit alus verleende *regt* toch zal tengevolge hebben, dat de veroordeelde, voor wien het driejarig verblijf in de cel werkelijk goede vruchten gedragen heeft, het zelf in de hand zal hebben, om zich aan de gemeenschappelijke opsluiting en den aankeve van dien op den duur te onttrekken, en dat ten aanzien van hem althans het verblijf in de afzondering niet alléén eene straf maar tevens een middel tot blijvende verbetering zal blijken geweest te zijn.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Aard van het gevangenisstelsel. De Commissie kan zich in hoofdzaak wel met de voorgestelde regeling vereenigen.

Eene minderheid echter was van een ander gevoelen.

De kracht van het voorgedragen strafstelsel ligt *uitsluitend* in het gevangenisstelsel. Nu zijn levenslange gevangenisstraf en driejarige celstraf ongetwijfeld krachtbezittende elementen. Maar reeds aan het effect der strafbedreiging wordt ten aanzien van de *tijdelijke* gevangenisstraf afbreuk gedaan zoowel door het beginsel van art. 35 [27], als door de toepasselijkheid der voorwaardelijke invrijheidstelling op de driejarige celstraf, en, wat dit laatste gevolg aangaat, juist dus in de gevallen, die door de Regering (zie Mem. v. Toel.) [hiervoor de noot op bl. 230], beschouwd worden de meest frequente te zullen zijn.

En hoe zal het nieuwe stelsel werken ten aanzien der straftoepassing?

¹ Mr. PLOOS VAN AMSTEL, in *Nieuwe Bijdragen voor rechtsgeleerdheid en wetgeving*, 1878, bl. 287 en 298.

leeren kennen, omdat in elk geval aan de gemeenschappelijke opsluiting eene gevangenisstraf in afzondering van drie jaar zal voorafgaan.

De Memorie van Toelichting zoekt te regt het zwaartepunt in de celstraf, wier uitbreiding zeker goedkeuring verdient. Die straf, die nooit zal kunnen zijn een *afdoend* moraliserend middel, zal althans een voorbehoed-middel blijven tegen de morele besmetting der gemeenschap. Maar hoe daarmede te rijmen de overgang tot die gemeenschap na driejarige afzondering? De Regering ziet tegen het mogelijke gevaar van dien overgang een correctief zoowel in de voorafgegane afzondering, als in de geclassificeerde gemeenschap. Zij maakt zich echter daaromtrent illusien. De uit de cel gekomen gevangenen zullen *in den regel* geene verbeterde veroordeelden zijn, maar wel zoodanige, bij wie de kwade neigingen die in de afzondering welligt gesluimerd hebben, juist door de gemeenschap weder zullen worden opgewekt. De classificatie, zij moge dan op betere grondslagen gevestigd worden, zal falen, gelijk zij overal gefaald heeft, waar men in haar het middel gezocht heeft om onderling bederf te voorkomen. Reeds de voornaamste factor, het gedrag, heeft de eigenschap van onvermijdelijke bedriegelijkheid. Het is een door alle deskundigen op het gebied van het gevangeniswezen erkend feit, dat juist de *ergste* boeven, die gevangenen zijn die zich het best gedragen, dat is: die zich het gewilligst aan de gevangenisucht onderwerpen.

Dat goed gedrag in de gevangenis zal intusschen zijn de voorwaarde waarvan de conditionele invrijheidstelling afhangt.

[Wat hier volgt, handelt over de *voorwaardelijke invrijheidstelling* en wordt opgenomen bij *artt. 15—17.*]

Vraagt men nu welk ander stelsel dat van het ontwerp zou moeten vervangen, dan wordt het antwoord gegeven door de Memorie van Toelichting. Wij moeten voortgaan op den weg, dien wij sedert 28 jaren met goed gevolg hebben afgelegd; het cellulaire stelsel uitbreiden niet slechts tot een maximum van 3 jaren, maar van zoodanigen duur als noodig is, om de celstraf, nevens de levenslange gevangenisstraf, te doen zijn de *eenige* vrijheidstraf, behoudens de uitzonderingen ten aanzien van hen, die ongeschikt of niet in staat zijn de straf te ondergaan. De vrees dat langdurige celstraf gevaarlijk is voor ligchaam en geest, is overdreven. Die nadeelen zijn evenzeer te vreezen bij eene drie jaren durende celstraf, en juist te eerder gedurende dit tijdperk, omdat de ondervinding leert, dat nadeelige gevolgen der straf zich meestal in den eersten tijd der gevangenschap vertoonen. Dat langdurige celstraf zonder nadeel voor ligchaam en geest kan worden ondergaan, leert het voorbeeld van andere landen. In het Groothertogdom Baden was het maximum der straf vóór de invoering van het Duitsche strafwetboek zes jaren, en zoo weinig werden in de cellulaire gevangenis te Bruchsal nadeelige gevolgen eener meer dan driejarige afzondering ondervonden, dat, toen het nieuwe wetboek in werking kwam, al de gevangenen die langer dan drie jaren eenzame opsluiting hadden ondergaan, verkozen in de cel te blijven. Maar vooral kan op België worden gewezen, waar het sedert 1860 regel is, dat al de vrijheidstraffen in afzondering worden ondergaan, en wel sedert 1870 naar eene bij eene wet van 4 Maart van dat jaar ingevoerde strafschaal, welke ten gevolge heeft dat het maximum der celstraf is een duur van *tien* jaren. Dat stelsel werkt zonder de gevreesde nadeelen. Het blijkt vooreerst daaruit, dat de bouw van cellulaire gevangenen in België in bijna alle arrondissementen

voltooid is, om de straf op *alle* daarvoor geschikte veroordeelden te kunnen toepassen. Maar ook blijkt de voortdurend goede werking uit de getuigenissen van de hoofdbambtenaren die in België met het toezigt op het gevangeniswezen zijn belast, gelijk ook uit die van vreemde bevoegde beoordeelaren, die op de plaats zelve het Belgische gevangenisstelsel hebben onderzocht. De rapporten van den administrateur des établissements pénitentiaires over 1869, 1875 en 1876/7 kunnen daaromtrent met vrucht geraadpleegd worden, even als de verhooren van den inspecteur-generaal der Belgische gevangenen, STEVENS, bij de parlementaire enquête, die krachtens eene wet van 25 Maart 1872 in Frankrijk plaats had¹. Uit de commissie, met deze enquête belast, werden twee leden gedelegeerd tot onderzoek van het gevangeniswezen in België. In hun rapport wordt herhaaldelijk op grond van naauwgezet persoonlijk onderzoek geconstateerd, dat de celstraffen van langen duur in de gevangenis te Leuven zonder nadeel voor ligchaam en geest worden ondergaan. Geheel hetzelfde oordeel velt een hoofdbambtenaar van het Pruisische ministerie van justitie, dr. STARKE, die op last zijner Regering de Belgische gevangenen heeft bezocht en de resultaten van zijn bezoek heeft openbaar gemaakt in een te Berlijn in 1877 uitgegeven werk, getiteld: *Das Belgische Gefängniswesen*.

Bij dergelijke resultaten van langdurige celstraf elders, schijnt proefneming met een stelsel, dat reeds in *beginsel* hier proefhoudend is bevonden, meer geraden dan met het bij ons volkomen onbekend stelsel van het ontwerp, en zou het gevangenisstelsel kunnen gegrond zijn op de volgende beginselen.

Behoudens hetgeen omtrent de afzonderlijke *hechtenis* zal worden besloten, is er slechts ééne gevangenisstraf en deze wordt *geheel* in afzondering ondergaan.

Bij de toepassing van dat beginsel wordt de eenzame opsluiting beschouwd als eene *zwaardere* straf dan de gemeenschappelijke.

Uitzonderingen op het beginsel worden toegelaten met het oog op den leeftijd en den ligchamelijken of zielstoestand van den gevangene.

Het *maximum* der cellulaire gevangenisstraf is *negen* jaren, hetgeen in de gevallen, bedoeld bij art. 10, alin. 3, tot *twaalf* jaren kan verhoogd worden.

De wet stelt tusschen den duur der eenzame en dien der gemeenschappelijke gevangenisstraf eene verhouding vast, die tot rigtsnoer strekt, hetzij voor den regter, als de redenen die de toepassing der eenzame opsluiting beletten reeds bestaan tijdens de veroordeeling, hetzij voor de administratie, als die redenen ontstaan gedurende het ondergaan der eenzame opsluiting.

Tegen deze beschouwingen werd in hoofdzaak aangevoerd:

Ten aanzien der strafbedreiging. Het bezwaar dat het stelsel niet afschrikkend genoeg zou zijn is niet overwegend. De straf *kan* afschrikken maar daarin moet niet het zwaartepunt van een strafstelsel worden gezocht. Regel is, dat wie uit hartstogt een misdrijf begaat, zelfs niet door vrees voor de doodstraf daarvan wordt teruggehouden. Wanneer bejag van winst

¹ Zie de parlementaire documenten der Fransche Assemblée Nationale 1873. *Enquête parlementaire sur le régime des établissements pénitentiaires*, t. II, p. 25—54.

of voordeel het motief is tot de daad, zal daarvan teruggehouden worden door de zekerheid dat het misdrijf geen winst of voordeel zal aanbrengen. De bedenking dat aan het effect der strafbedreiging afbreuk wordt gedaan door het beginsel van art. 35 [27] en de toepassing der voorwaardelijke invrijheidstelling op de driejarige celstraf is daarenboven niet principieel. Het stelsel van classificatie in gemeenschap na driejarig verblijf in de cel is zeer goed te verdedigen ook zonder de voorwaardelijke invrijheidstelling, en aan den anderen kant zou de voorwaardelijke invrijheidstelling zeer goed, zonder afbreuk te doen aan het beginsel zelf, beperkt kunnen worden tot de gevallen van langeren straftijd dan drie jaren. Eindelijk werd, te dien aanzien, ontkend dat de cellulaire opsluiting, althans voor korte termijnen van 3 of 4 jaren, voor alle misdadigers een intensief zwaardere of meer afschrikwekkende straf zou zijn dan de gemeenschappelijke gevangenis.

Ten aanzien der *straftoepassing*. Gemeenschap na voorafgaande cel. Het groote bezwaar tegen dit stelsel bestaat in de inconsequentie, die gevonden wordt in de omstandigheid dat in de afzondering een voorbehoedmiddel gezocht wordt tegen morele besmetting, terwijl men door de toepassing der gemeenschap na voorafgaande cel de veroordeelden weder aan die besmetting blootstelt. Bij dit bezwaar wordt de moraliserende invloed der ondergane celstraf voorbijgezien. Wanneer het waar zou zijn dat de uit de cel gekomen gevangenen in den regel geene *verbeterde* veroordeelden zijn, maar in de afzondering de booze neigingen alleen *gesluimerd* hebben, dan zou dit een argument zijn *tegen* de celstraf maar zeer zeker niet *voor* de uitbreiding er van. De gevangenen mogen niet *geheel* zijn verbeterd, de voorstander der celstraf moet aannemen dat zij *gedeeltelijk* zijn verbeterd en dus voorbereid voor een terugkeer tot de gemeenschap om van daar weder over te gaan in de maatschappij. Het spreekt daarbij van zelf dat de gemeenschap beter zal moeten geregeld worden dan thans het geval is en daartoe geeft in der daad het systeem van classificatie een uitmuntend middel aan de hand. Dat het goed gedrag niet altijd een betrouwbare factor is in de regeling dier classificatie kan worden toegegeven, maar toch zal het zeer zeker niet onmogelijk zijn *in den regel* de huichelaars en oogendienaren te onderkennen van hen die wezenlijk naar verbetering streven. Maar bovendien zou niet alleen het leven *in de cel* maar zouden ook de antecedenten van den gevangene een element van beoordeeling van het gedrag moeten zijn. En daarenboven, al ware het goed gedrag niet een juiste maatstaf bij de regeling der klassen, dan zou daarmede het stelsel geenszins zijn veroordeeld. De Commissie is zelve van gevoelen dat ook andere factoren bij die regeling moeten worden in acht genomen, vooral ook de aard van het misdrijf en de duur der straf. Dat bij eene betere regeling der gemeenschap de gevaren die men vreest, vooral na voorafgaande afzondering, inderdaad overwegend zouden zijn, is niet aangetoond.

Belgische stelsel. Het Belgische stelsel zoekt voor zijne uitvoerbaarheid de grootste kracht in herhaalde bezoeken (in het bijzonder door de aumôniers), in de zorg dat de gevangene zoo min mogelijk van de buitenwereld is afgezonderd en aan zich zelve overgelaten. Maar juist in de wijze van uitvoering van het stelsel ligt het grootste bewijs, dat langdurige celstraf onmogelijk is zonder nadeel voor ligchaam en geest en zonder den gevangene onbruikbaar te maken voor het verkeer in de

vrije maatschappij. De gunstige resultaten van het Belgische stelsel zijn dan ook, behalve wellicht voor weinig langdurige celstraf, niet bewezen. Hetgeen gezegd wordt van de gunstige resultaten der voorwaardelijke invrijheidstelling in Duitschland geldt in nog hoogere mate van de resultaten van het Belgische stelsel. De gunstige werking van de celstraf *gedurende* den straftijd bewijst niet dat de *maatschappij* beter beveiligd is door deze straf dan door eene andere. Ook hier mag herinnerd worden wat tegen het goed gedrag als criterium voor voorwaardelijk ontslag werd aangevoerd, dat de beste gevangenen dikwijls de ergste boeven zijn. De tijd van werken in Belgie is naauwelijks voldoende om den onmiddellijken invloed van lange afzondering te kunnen waarnemen, maar zeer stellig onvoldoende om de gevolgen van het stelsel in het algemeen te kunnen beoordeelen. Eene proefneming met de celstraf op zoo ruime schaal is inderdaad eene gevaarlijke proefneming. Langdurige afzondering wordt beschouwd als intensief zwaarder dan gemeenschappelijke gevangenis. Het gevolg daarvan is dat de straftijd aanmerkelijk korter moet wezen, en dat de misdadigers veel eerder in de maatschappij zullen moeten terugkeeren, dan volgens het stelsel van het ontwerp het geval zou zijn. Het is daarom veiliger en beter de resultaten der ervaring af te wachten. Wanneer onder de oogen der justitie het stelsel van afzondering, gelijk tot nu toe geschiedde, langzamerhand wordt uitgebreid, dan kan zonder gevaar de ervaring uitspraak doen. Ingeval werkelijk het voordeel overwegend blijkt ook na de nieuwe uitbreiding thans aan de celstraf gegeven, zal later een nieuwe stap in die rigting zonder bezwaar kunnen geschieden. Eene proefneming uitsluitend met celstraf is voorbarig en gewaagd.

Ook de Minister waardeert cellulaire opsluiting als de minst onvolmaakte gevangenisstraf. Geenszins voorliefde voor geclassificeerde gemeenschap (nooit anders dan een noodzakelijk kwaad), maar eenig en alleen de overweging dat toepassing der afzonderlijke opsluiting ook op de meest langdurige straffen *vooral* nog eene gevaarlijke proefneming zou zijn, heeft dan ook in der tijd de Staatscommissie er toe geleid een maximum van 3 jaren aan te nemen. Sedert zijn vele jaren verlopen: meer en meer heeft de ervaring ten gunste van het cellulaire stelsel uitspraak gedaan; steeds grooter is de sympathie geworden waarin het zich bij deskundigen verheugt. De Minister vindt dan ook volle vrijheid om uitbreiding tot *vijf* jaren voor te stellen. Verder te gaan acht hij voorshands niet geraten.

Dat bij de classificatie ook op antecedenten, den aard van 't misdrijf en de duur der straf moet gelet worden, stemt hij toe. De algemeene maatregel in art. 29 [22] bedoeld, kan dit bepalen.

Art. 11. De commissie is geneigd tot uitbreiding van de verplichte celstraf tot 5 jaren mede te werken. Daardoor zouden de waarborgen tegen de gevaren der gemeenschap grooter worden en althans aan sommige bezwaren der minderheid worden te gemoet gekomen zonder dat daardoor ernstige gevaren te duchten zijn. De voordeelen, die het cellulaire stelsel heeft doen kennen, en de ontwikkeling, die daaraan door de wetgeving en de rechtspraktijk is gegeven, schijnen inderdaad eenige meerdere uitbreiding dan tot drie jaren te wettigen.

De vraag werd geopperd, of niet de wetgever de verhouding moet vaststellen tusschen de zwaarte van celstraf en gemeenschappelijke gevangenis. De gevoelens waren verdeeld. Aan den eenen kant werd bevestigd dat in het stelsel van het ontwerp het vaststellen van zulk eene verhouding misplaatst zou zijn, omdat niet de regter de keuze heeft tusschen cel of gemeenschap, maar alleen gevangenisstraf oplegt, wetende, dat de eerste jaren in afzondering zullen worden doorgebracht. De eenige reden van twijfel zou kunnen liggen in de bepaling van art. 12, omdat de regter in de daar omschreven gevallen eene andere straf moet opleggen dan gewoonlijk. Maar men moet niet vergeten dat vergelijking toch reeds is uitgesloten door de *ratio* der uitzondering: kinderen en hoogbejaarden mogen, wat de op te leggen straf aangaat, niet op eene lijn worden gesteld met menschen van middelbaren leeftijd. Alleen voor de laatste categorie, gevangenen die na geneeskundig onderzoek ongeschikt blijken te zijn voor de cel, zou welligt eene verlenging van straftijd in aanmerking kunnen komen. Voor deze zeer weinige gevallen acht men echter eene bijzondere regeling, waarvan de billijkheid toch ten slotte van subjectieve gevoelens afhankelijk is, niet noodig. Aan den anderen kant werd er op gewezen, dat onder hen, die de straf zullen moeten toepassen, groot verschil van gevoelens heerscht over de vraag of cel eene intensief zwaardere straf is dan gemeenschap, dan wel of hieromtrent geen algemeene regel kan worden gesteld. Ook in den boezem der Commissie werd zoowel het eene als het andere gevoelen voorgestaan. Dit verschil van appreciatie zal zich bij het opleggen der straffen volgens de nieuwe wet zeer doen gelden en alligt ten gevolge kunnen hebben dat bij verschillende collegien een verschillende maatstaf van straf zou worden aangenomen, zeer ten nadeele van de eenheid der strafregtspleging. Te meer omdat de Regering zelve herhaaldelijk doet uitkomen dat zij, gelijk ook thans de algemeene opvatting is, de celstraf intensief zwaarder acht dan de gemeenschappelijke opsluiting.

De commissie zou, naar aanleiding van dit meeningsverschil, van de Regering wenschen te vernemen, of het haar raadzaam voorkomt, hetzij in het wetboek, hetzij in de invoeringswet, eene bepaalde verhouding tusschen cel en gemeenschap vast te stellen.

Of cel al of niet zwaarder drukt dan gemeenschap, hangt van de individualiteit af. In 't algemeen drukt zij zwaarder; juist hierin ligt eene harer deugden. Daaruit volgt intusschen niet dat de uitbreiding der verplichte celstraf, van 3 tot 5 jaren, verlaging der voorgestelde straf *maxima* zou moeten ten gevolge hebben. Bij de *maxima* is te letten niet op *id quod plerumque fit*, maar op dat wat *kan* voorkomen. De omstandigheid dat er vele lieden zijn voor wie de cel *niet* zwaarder is dan de gemeenschap, is dan ook voldoende om in dit opzicht behoud van het voorgestelde te rechtvaardigen.

Het vaststellen eener bepaalde verhouding tusschen cel en gemeenschap zal noodig zijn bij de invoeringswet, om de toepassing van het 2de lid van art. 1 mogelijk te maken. In het wetboek zelf is daaraan geen behoefte. Indien al de personen in art. 12 bedoeld de gemeenschap minder drukkend vinden dan de cel, daartegenover staat dat *elke* vrijheidsberoving hen in 't algemeen zwaarder treft dan anderen.

Alin. 2. De bepaling kan, zoo als zij nu luidt, naar het oordeel der Commissie niet behouden blijven. Den gevangene mag geen *regt* worden toegekend op de cel. Het strijdt met het karakter van straf in het algemeen, dat den gevangene tegenover den Staat een *regt* zou worden gegeven om zijne straf op de meest aangename wijze te ondergaan. De willekeur en de grillen van den veroordeelde mogen niet beslissen over de wijze van uitvoering der straf. Dikwijls zal ziekelijke overspanning of huichelarij om zich als verbeterd te doen voorkomen, ook met het oog op de voorwaardelijke invrijheidstelling, de drijfveer zijn. Maar bovendien zou het afschrikwekkende element, dat te *regt* in de eenzame afzondering wordt gezocht, worden verzwakt. Door het *regt* te erkennen verkondigt men als het ware dat de celstraf een voordeel kan zijn. Het is echter niet wenschelijk en in strijd met het stelsel van het ontwerp, dat dit denkbeeld algemeen zou post vatten. Eindelijk blijkt niet duidelijk, hoe ver zich het *regt* van den gevangene uitstrekt. Moet dit zoo worden opgevat, dat zijne keuze voor zijn geheelen verderen straftijd of voor eene door hem aangegeven periode verbindend is, of wel in dier voege, dat hij, eenmaal de gemeenschap gekozen hebbende, niet meer in de cel kan wederkeeren, maar de cel gekozen hebbende, ieder oogenblik verlangen kan uit de cel ontslagen te worden, of wel zal hij naar willekeur de cel en de gemeenschap kunnen doen afwisselen? Om deze redenen zou de Commissie aan eene bepaling, in hoofdzaak overeenstemmende met het voorstel in het adres van het genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, de voorkeur geven boven het Regerings-ontwerp en dus willen lezen: »In geval van veroordeeling tot gevangenisstraf van langeren duur dan van 5 jaren kan het hoofd van het Departement van Justitie, op verzoek van den veroordeelde, hem vergunnen zijn verderen straftijd in afzondering door te brengen.» Daardoor zou ook eenigermate worden te gemoet gekomen aan eene andere bedenking welke in de Commissie werd te berde gebracht. Men meende toch, dat terugkeer tot de cel mogelijk moest zijn, wanneer personen om de een of andere reden blijken voor gemeenschappelijke opsluiting ongeschikt te wezen.

Zie de Nota van den heer LENTING ad art. 11.¹

Aan de opmerking is in het gewijzigd ontwerp gevolg gegeven.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 11. *Onverminderd.* Ik twijfel of dit woord niet tot misvatting aanleiding kan geven. De bedoeling is zeker, dat art. 12 n°. 3 ook in

¹ Luidende als volgt:

Art. 11. Dat aan eenen veroordeelde *toegestaan kan* worden om zijn overigen straftijd in afzondering door te brengen, wanneer geene bezwaren zich daartegen verzetten, past volkomen in een mild strafwetboek. Doch dat gesproken wordt van een *regt*, klinkt wel wat vreemd. Men denke aan den man, die met voorbedachten rade zich aan moord heeft schuldig gemaakt (JUT, rampzaliger nagedachtenis), die als *regt* zou kunnen eischen, zijn overigen straftijd in afzondering door te brengen. Waarom wordt hier niet gesproken van eene bevoegdheid der administratie over de gevangenis, om met goedkeuring van den Minister van Justitie casu quo aan dezen of genen veroordeelde toe te staan, in de cel zijn straftijd te volbrengen?

Ook zal het de vraag zijn, of althans in den eersten tijd overal gelegenheid zal bestaan, om de celstraf toe te passen op hem die zulks na de drie jaren nog verlangt. En als er sprake is van *regt*, hoe dan aan dien eisch te voldoen?

dit geval van kracht blijft, zoodat de afzondering niet wordt toegepast op een gevangene, die daarvoor na geneeskundig onderzoek ongeschikt is gebleken, ook al mocht hij zelf de afzondering verlangen. Wordt dit door *onverminderd* wel juist uitgedrukt? Ik voor mij zou liever *behoudens* geschreven hebben, dat het ware woord is om eene beperking als de hier bedoelde aan te duiden.

G. O. ART. 11 = art. 11 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Ik wensch den Minister te vragen of de woorden: *in afzondering*, voorkomende in beide alinea's van dit artikel, ook eene bijzondere beteekenis hebben, dan of zij bedoelen: *in celstraf*? Ik geloof niet dat de bedoeling eene andere zal zijn, maar voor de latere uitlegging is het van belang, dat er zekerheid daaromtrent besta. Deze kan verkregen worden door een antwoord van den Minister.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Cellulaire opsluiting werd tot dusverre in onze wetten genoemd *eenzame* opsluiting. Intusschen bleek uit de wet zelve dat dit woord verkeerd was gekozen. Het karakter toch van cellulaire opsluiting ligt niet hierin dat men den mensch absoluut van elk medemensch afzondert, maar daarin dat men de gevangenen van *elkander* afzondert. Dit denkbeeld wordt het best uitgedrukt door de woorden „*afzonderlijke* opsluiting”. De zaak blijft dus dezelfde; het is slechts eene taalkundige verbetering.

Verslag van de Eerste Kamer.

Afzonderlijke opsluiting. Hetgeen verder omtrent het strafstelsel valt mede te deelen meent de Commissie gevoegelijk bij de verschillende artikelen te kunnen aanteekenen, maar hetgeen over *de afzonderlijke opsluiting* werd in het midden gebracht verdient haars inziens eene plaats in deze *algemeene beschouwingen*.

Immers naast het laag en eenparig *minimum* van straf is de andere hoofdtrek van het *Algemeene Deel* gelegen in de regeling der *afzonderlijke opsluiting*.

Die regeling komt op het volgende neer.

Bij *gevangenisstraf* is *afzonderlijke opsluiting* regel; *geheel* wanneer de straftijd vijf jaren of minder bedraagt; duurt zij langer, ook dan worden de vijf eerste jaren in afzondering ondergaan en kan, na verloop van dien tijd, het hoofd van het Departement van Justitie den veroordeelde op diens verzoek toestaan het overige van den straftijd geheel of gedeeltelijk in de cel door te brengen. (Art. 11.)

De *hechtenis* kan in *afzonderlijke opsluiting* worden ondergaan, wanneer de veroordeelde dit verzoekt. (Art. 19.)

Noch bij *gevangenis*, noch bij *hechtenis* wordt de *afzonderlijke opsluiting* toegepast op personen, tijdens hunne veroordeeling nog niet veertien jaren oud; op gevangenen boven den leeftijd van zestig jaren, *tenzij op eigen verzoek*; op gevangenen, daarvoor ongeschikt gebleken na geneeskundig onderzoek. (Art. 12.)

Ziedaar, wat de uitvoering der vrijheidstraf betreft, het zwaartepunt van het Wetboek.

In het oog van den Minister van Justitie is dan ook de uitbreiding

der celstraf »de grootste praktische verdienste» van het ontwerp. (Rede in de Eerste Kamer op 20 Jan. 1881.)

Vrij algemeen werd het onberekenbaar voordeel der afzonderlijke boven de gemeenschappelijke opsluiting erkend, en de mededeelingen der Regering omtrent de resultaten der celstraf maakten op vele leden een gunstigen indruk. Eenige leden twijfelden evenwel, of de slotsom niet wat te spoedig getrokken is en of niet de ervaring nog veel aangaande de uitwerking der eenzame opsluiting zal moeten leeren. Men wees op het vooroordeel in de maatschappij ook tegen die ontslagene gevangenen, welke cellulair hebben gezeten; sommigen meenden ook, dat de indruk der cellulaire gevangenis minder wordt naarmate men daarin langer verblijf houdt.

Daargelaten evenwel de waarde der afzonderlijke opsluiting als straf in het afgetrokken en de wenselijkheid harer ruime toepassing in het algemeen, hadden zeer vele leden, zoo al geen overwegend dan toch een ernstig bezwaar tegen de *plotselinge* uitbreiding van twee tot vijf jaren.

Deze overgang is geheel in strijd met de geschiedenis der celstraf in ons land.

De wet van 1851, waarbij die straf werd ingevoerd, oordeelde het noodig in de *beweegreden* uitdrukkelijk te vermelden, dat de invoering van het stelsel »trapsgewijze» zoude geschieden. Men begon met den straftijd, in de cel door te brengen, te bepalen »in geen geval voor langer» dan voor zes maanden.

In 1854 klommen de zes maanden tot één jaar. Eerst bij de wet van 1871 ging men over tot een maximum van twee jaren. Hier zij herinnerd, dat bij de beraadslaging in de Eerste Kamer over laatstgenoemde wet (den 21sten Juli van gemeld jaar) de instemming met de uitbreiding algemeen was, maar dat tevens door de warmste voorstanders der eenzame opsluiting aan de eene zijde gewezen werd op de wenselijkheid om later nog tot verdere uitbreiding over te gaan, doch aan den anderen kant werd

Antwoord der Regeering.

Het vooroordeel in de maatschappij tegen die ontslagene gevangenen, welke cellulair hebben gezeten, kan moeilijk als bewijs tegen die straf worden aangevoerd of zelfs niet eenigen twijfel omtrent haar gunstige werking wettigen. Dat ontslagenen, uit welke strafgevangenis dan ook, in den eersten tijd vooral met eenig wantrouwen worden aangezien is niet te verwonderen, vooral omdat nooit is beweerd, dat de celstraf *altijd* de verbetering van hem die haar ondergaat ten gevolge heeft.

De uitbreiding der celstraf tot vijf jaren zou alleen met eenigen grond kunnen worden bestreden, indien men kon aantoonen dat de indruk langzamerhand te sterk wordt, de eenzaamheid door haar langen duur te zwaar drukt, en het doel der straf op die wijze wordt voorbijgestreefd.

De ervaring heeft echter elders geleerd dat zonder eenig bezwaar afzondering tot vijf jaren kan worden toegepast. Waarom dan hier van die ervaring geen gebruik gemaakt? Onweersprekelijk toch is het dat de gemeenschappelijke gevangenis steeds de meest verderfelijke gevolgen na zich sleept. Hoe korter zij dus duurt, op hoe minder veroordeelden zij wordt toegepast, des te beter. En de rechter, die, zooals men vreest, huiverig zal zijn tot eene hogere celstraf dan van drie jaren te veroordeelen, zal de wet behooren toe te passen zoo als zij is, niet zoo als hij haar zou willen hebben. Hij zal dus in ieder bijzonder geval eenvoudig hebben te onderzoeken hoe

toegegeven, »dat op dit gebied steeds met de meeste behoedzaamheid moet worden te werk gegaan en zonder overhaasting, terwijl men met alle ten dienste staande middelen moet blijven onderzoeken om de zaak op de doelmatigste wijze toe te passen". Met dien eisch van geleidelijken vooruitgang strookte voorzeker het wetsontwerp, in Februari 1874 onder den Minister de Vries ingediend, dat de celstraf uitgebreide tot een maximum van drie jaren. In September daaraanvolgende werd dat wetsontwerp door den kort te voren opgetreden Minister van Justitie met machtiging des Konings ingetrokken. De zaak

bleef rusten tot het nieuwe Wetboek. De Staatscommissie, de historische lijn volgende, stelde een maximum voor van drie jaren. Het ontwerp van den minister Smidt eveneens. Doch wat is daarna geschied?

Zonder dat ergens blijkt van eenigen aandrang uit de afdeelingen der Tweede Kamer verklaarde de tegenwoordige Minister, in antwoord op den wensch van eene minderheid uit de Commissie van Rapporteurs om het maximum uit te breiden tot *negen* jaren, dat hij volle vrijheid vond om uitbreiding tot *vijf* jaren voor te stellen. Daarvoor deinsde hij niet terug, hoewel verdere uitbreiding voorloopig ongeraden achtende. Wel had de Staatscommissie slechts een maximum van drie jaren aangenomen, maar, schreef de Minister, »sedert zijn vele jaren verlopen; meer en meer heeft de ervaring ten gunste van het cellulair stelsel uitspraak gedaan; steeds grooter is de sympathie geworden waarin het zich bij deskundigen verheugt". (Verslag der Tweede Kamer.)

Veel is betrekkelijk; het aantal jaren bedraagt vijf. Hetgeen de Minister verder aanvoerde moge strekken tot aanprijzing van het cellulair stelsel in het algemeen, waarover *hier* echter de quaestie niet liep, maar schijnt onvoldoende tot rechtvaardiging van wat in de afdeelingen *een groote sprong* werd genoemd.

Het trok de aandacht, dat in het Verslag der Tweede Kamer de duur der celstraf minder op zich zelf dan in verband tot de gemeenschappelijke opsluiting, volgende op de afzonderlijke, is beschouwd; dat verder in de stukken van de uitbreiding tot vijf jaren niet wordt gerept en dat daarover ook in de mondelinge beraadslaging niet of nauwelijks is gesproken; althans **art. 11** is na eene korte discussie over eene taalkundige vraag zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bij het onderzoek in de Eerste Kamer daarentegen maakte vooral dit punt een onderwerp uit van breedvoerig debat.

Op den voorgrond stelde men de verwachting, dat de rechter, die tot dusver slechts eene celstraf van twee jaren mocht opleggen, bij volslagen gebrek voorschands aan hetgeen de ondervinding in *Nederland* zal leeren aangaande een langer verblijf, in afzonderlijke opsluiting te ondergaan, huiverig zal wezen om, buitengewone gevallen uitgezonderd,

lang de gevangenisstraf moet duren om het misdrijf te boeten. Voorzeker zal in verre de meeste gevallen eene celstraf van drie jaren voldoende zijn ook in die gevallen, waarin tot nu toe tuchthuisstraf werd opgelegd van vijf jaren. Doch dit bewijst niet, dat in die gevallen, waarin langere gevangenisstraf noodzakelijk is, de afzonderlijke opsluiting in geen geval langer mag duren.

De Minister houdt deze wijziging in het oorspronkelijke ontwerp voor eene verbetering. Ook met het oog op de voorwaardelijke invrijheidstelling [zie bij **artt. 15—17**].

tot eene hoogere celstraf dan van drie jaren te veroordeelen. Het zou alzoo niet kunnen verwonderen, dat aldus het doel des wetgevers met de plotselinge uitbreiding niet werd bereikt. Men bedenke daarbij het volgende. Gelukkig zijn in ons land verreweg de meeste der *zware* misdrijven niet van de *ergste* soort. Op misdrijven, tot dusver gestraft met eene veroordeeling tot vijf jaren tuchthuis zal voortaan allicht drie jaar cel volgen. Het Wetboek bepaalt aangaande de verhouding tusschen de gemeenschappelijke gevangenis en de cel niets. De Minister zeide in de Tweede Kamer [zie hierboven, onder Titel II, *Aangenomen strafstelsel* enz. op bl. 154], dat de rechter in de toekomst niet meer heeft te maken met de tot dusver geldende verhouding der cellulaire tot de gemeenschappelijke opsluiting als van 2 tot 1, maar had toch in het Verslag [der 2e Kamer over art. 11, hiervoor bl. 245] de noodzakelijkheid erkend om eene bepaalde verhouding tusschen cel en gemeenschap vast te stellen in de uitvoeringswet, ten einde de toepassing van het 2de lid van art. 1 mogelijk te maken. Ook aan de Staatscommissie heeft eene verhouding voor den geest gestaan en wel juist die, welke zoo even genoemd werd. Men leest toch op blz. 441 van haar rapport: »dat men mag aannemen dat in den regel de straf van drie jaren gevangenis zal worden opgelegd waar nu het minimum der tuchthuisstraf voorkomt».

Men meende daarom, dat veroordeeling tot eene langere celstraf dan van drie jaren wel tot de uitzonderingen behooren zal. Doch was het dan raadzaam niettemin een maximum van vijf jaren vast te stellen?

Deze vraag werd ook gedaan in verband met art. 15 [zie bij artt. 15—17].

Dat de aanzienlijke uitbreiding van art. 11 ook leiden moet tot verhoogde *kosten* en tot vertraging der *invoering* van het Wetboek, ja zelfs wellicht een overgangsmaatregel zal noodig maken, is duidelijk. Men behield zich voor den Minister daaromtrent aan het einde van dit Verslag [zie dit hiervoor op bl. 115] eenige vragen te doen.

De voorgestelde regeling der celstraf leidt, vreemd genoeg, in andere opzichten tot *reactie*.

Of de celstraf zwaarder is dan de gemeenzame opsluiting is eene veel besproken vraag, die echter moeilijk voor eene absolute beantwoording vatbaar schijnt. Voor den één is de eerste, voor den ander de tweede straf zwaarder. De meer beschaafde zal in den regel liever cellulair, de minder ontwikkelde liever in gemeenschap worden opgesloten. Over de toepassing der celstraf besliste tot hiertoe de rechter, en reeds de wet van 1851 bepaalde zeer terecht in art. 3, dat de *rechter* haar alleen kon bevelen, wanneer hij »in de omstandigheden des misdrijfs, of de *geaardheid van den schuldig verklaarde*» daartoe bijzondere

Antwoord der Regeering.

De Minister moet voorts ten stelligste ontkennen dat de voorgestelde regeling der celstraf in andere opzichten tot *reactie* leidt.

De rechter veroordeelt tot gevangenisstraf, *zonder meer*. De met de uitvoering van het vonnis belaste macht voert het vonnis uit overeenkomstig de wet, dat is *in den regel* door cellulaire opsluiting gedurende de eerste vijf jaren; *bij uitzondering* in de *door de wet* (art. 12) met name genoemde gevallen, door gemeenschappelijke opsluiting.

In 't geval van art. 11, 2de lid, draagt de wet aan den Minister de taak op de bedoelde vergunning te

aanleiding vond. Voortaan zal de gevangene boven de zestig jaren, niet omdat de rechter dit met »de *geaardheid*» van den persoon in overeenstemming acht, maar alleen omdat deze het verzoekt, cellulair kunnen worden opgesloten. Is de rechter verplicht het verzoek in te willigen? Men vermoedde dit met het oog op hetgeen de Memorie van Toelichting daarover zegt. Maar het is ten minste de rechter, die formeel het oordeel uitsprekt. Anders bij veroordeeling tot gevangenisstraf van langeren duur dan van vijf jaren. Na verloop der eerste vijf jaren kan de celstraf worden voortgezet wederom alleen op verzoek van den veroordeelde, maar het hoofd van het Departement van Justitie, derhalve de administrative macht, kan de vergunning geven den verderen straftijd geheel of gedeeltelijk in afzondering door te brengen. De tegenwerping, dat in het aangenomen stelsel de beslissing eerst na verloop van tijd kan vallen en dus onmogelijk bij het vonnis worden gegeven kwam niet afdoende voor. Men oordeelde dat hier aan de administrative magt iets wordt opgedragen, dat in ieder geval tot de competentie des rechters moet blijven behooren. Bij de voorgestelde regeling miste men den noodzakelijken waarborg tegen onbillijkheid, dien slechts de onafzetbare rechter aanbiedt.

Aldus bij *gevangenisstraf*. Doch vooral bij *hechtenis* achtte men de reactie groot. Thans is de cel alleen van toepassing op correctioneel veroordeelden; voortaan wordt zij uitgestrekt tot de zwaarder veroordeelden en is zij voor deze verplichtend, doch zij is dit niet voor den tot hechtenis veroordeelde, die uitsluitend op zijn verzoek cellulair mag worden opgesloten. Ook dit is waarschijnlijk een verzoek, dat de rechter niet afwijzen mag. Toch meende men, dat met name voor tot hechtenis, dat is tot de lichtere vrijheidstraf veroordeelden de gemeenzame opsluiting noodlottig werkt. Toen was vastgesteld, dat de gevangenisstraf tot één dag dalen kon, heeft men de verplichte afzondering bij de hechtenis laten varen, ten einde het verschil tusschen de beide gevangenisstraffen te scherper te doen uitkomen. (Verslag der 2e Kamer). De theorie heeft gezegevierd, maar het gezag van den rechter is door deze regeling evenmin bevorderd als eene geleidelijke ontwikkeling in de toepassing van het cellulair stelsel.

verleenen of te weigeren. Practisch is andere regeling wel niet mogelijk. Theoretisch is er geen bezwaar tegen, daar het, nu cellulaire en gemeenschappelijke opsluiting niet langer als afzonderlijke straffen naast elkander zullen staan, niet geldt verandering van straf, maar van hare *uitvoering*. Dat de Regeering bij de beslissing over dit verzoek eenige onbillijkheid zou begaan, is niet te vreezen. Het verzoek zal uit den aard der zaak worden toegestaan wanneer er celruimte is en de verzoeker niet verkeert in 't geval bij art. 12, n°. 3, bedoeld.

Wat de hechtenis betreft, hoe kan van *reactie* sprake zijn? Wordt niet ook nu de politiestraf in gemeenschap ondergaan?

Door de afschaffing der *verplichte* afzondering heeft niet de *theorie* gezegevierd (al was die afschaffing theoretisch gerechtvaardigd) maar in de eerste plaats de practische behoefte. Had men voor allen, die wegens overtreding veroordeeld worden, cellen moeten bouwen, de invoering van het Wetboek zou nog in een reeks van jaren onmogelijk zijn.

Art. 11. Gevangenen zijn doorgaans wispelturig. Mogen zij, na vijf jaren gevangenisstraf te hebben ondergaan, slechts eens hun verlangen te kennen geven om hetzij geheel, hetzij ten deele den verderen straftijd in afzondering door te brengen? Of moet ook op volgende verzoeken acht worden geslagen?

Antwoord der Regeering.

De psychologische opmerking omtrent de *wispelturigheid* der gevangenen mag wegen bij de *beslissing* op hunne verzoeken, doch behoort er niet toe te leiden, dat men hun de *bevoegdheid* tot verzoeken ontneme.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Men heeft het karakter en het doel der cellulaire opsluiting dikwerf miskend. Reeds door haar te noemen: *eenzame* opsluiting. Dat is zij niet; haar kenmerk is niet de *eenzaamheid* maar de *afzondering* van andere misdadigers. Men heeft ook wel gemeend dat die straf alleen dan zou behooren te worden ingevoerd wanneer bewezen was dat zij het vermogen bezat om elken misdadiger te verbeteren. Maar dit is geheel onjuist. Het hoofddoel is, dat de verslechtering, als ik mij van dat woord mag bedienen, de onderlinge bevordering van het zedenbederf van de gevangenen door die cellulaire opsluiting zooveel mogelijk wordt voorkomen. Daarbij komt dan, dat de straf intensief zwaarder drukt en dus geacht kan worden meer te zullen afschrikken, terwijl zij tevens — wat zoowel in het belang van de maatschappij als in dat van het gezin, een groot voordeel is — eenigzins korter kan duren. Met nadruk mag ik ook wijzen op dit groote voordeel, dat alleen door cellulaire opsluiting de straf zooveel mogelijk kan worden geproportioneerd aan de schuld. Gemeenschappelijke opsluiting drukt des te zwaarder naar mate de schuld geringer is. In de cel is het anders. Stelt u voor twee lieden, van welke de eerste in drift een slag heeft gegeven, ten gevolge waarvan deze, zonder dat dit door den ander in de verste verte werd voorzien of bedoeld, sterft, terwijl de tweede zijn geheele leven wijdt aan oplichting, valsheid enz.

Ik zwijg er nu nog van dat volgens den *Code Pénal* de oplichter een fatsoenlijk man blijft, die zich kan verbeteren, terwijl de eerste, die zijn vriend zonder bedoeling doodt, voor een eerloozen schelm wordt gehouden, die geen toekomst meer heeft en in het tuchthuis geplaatst wordt; ik erken dat althans *die* onregtvaardigheid ten gevolge van latere wijzigingen, door den regter kan worden getemperd.

Maar ik gebruik het voorbeeld om het groot verschil tusschen gemeenschappelijke en cellulaire opsluiting te doen uitkomen. Stelt u voor, dat beide personen gelijkelijk worden geplaatst in eene gemeenschappelijke gevangenis. Wie van de twee wordt dan zwaarder gestraft?

Naar mate iemand meer eergevoel bezit, drukt hem de gemeenschap zwaarder. Naar mate iemand meer in het kwaad vergrijsd is, gevoelt hij zich in eene gemeenschappelijke gevangenis meer te huis en op zijn gemak. Hij heeft het daar naar zijne opvatting vrij goed, ja wordt daar als een soort van held bewonderd wanneer hij aan de jongeren de heldenstukken verhaalt welke hij in zijne loopbaan reeds heeft verricht.

Men heeft gevraagd, of er door de uitbreiding van de cellulaire opsluiting tot vijf jaren niet een te groote sprong is gemaakt; men heeft er bijgevoegd, dat daardoor de historische weg werd verlaten.

Mag ik er, wat dit laatste betreft, met bescheidenheid op wijzen dat reeds in 1847 aan de overzijde van dit plein, de cellulaire opsluiting is aangenomen voor den tijd van 15 jaar? Wat nog meer beteekent dan deze nooit tot wet verhevene bepaling; in het buitenland, bepaaldelijk in België, heeft de ervaring reeds lang aangetoond, dat die opsluiting zelfs voor nog langer dan 5 jaar, volkomen uitvoerbaar is.

Wat mij zelve betreft, mag ik nog opmerken, dat ik, toen in 1870 in de ver-

gaderingen van de Staatscommissie het strafstelsel behandeld werd, de cellulaire opsluiting tot een maximum van 5 jaar heb verdedigd. Ik heb mij toen natuurlijk bij de beslissing der meerderheid nedergelegd en, om het goede (uitbreiding tot *drie* jaar) niet in gevaar te brengen, van het betere (uitbreiding tot vijf jaren) tijdelijk afstand gedaan.

Maar, toen ik zelf dit ontwerp had te verdedigen en ten slotte uitsluitend de verantwoordelijkheid moest dragen van het eerste tot het laatste woord dat er in voorkomt, spreekt het wel van zelf, dat ik teruggekeerd ben tot mijn oorspronkelijk denkbeeld, tot de vijf jaren.

De heer BORSIUS: De afzonderlijke opsluiting is nu de basis van de gevangenisstraf, en wordt thans uitgebreid tot een termijn van 5 jaren.

In het Verslag is aan de geschiedenis van dit onderwerp herinnerd; ik zal daarop thans niet terugkomen; maar alleen doen opmerken dat ons daaruit nooit is gebleken dat de Minister reeds van ouds, gelijk hij thans heeft medegedeeld, een voorstander is geweest van dat stelsel op zulk een uitgebreide schaal, namelijk voor 5 jaren.

Bij de behandeling van dit wetsontwerp, die aan de indiening daarvan bij de Staten-Generaal voorafging, heeft op den voorgrond gestaan een maximum van 3 jaren. De Raad van State heeft reeds gezegd, dat hij uitbreiding tot een langeren termijn hoogst bedenkelijk achtte.

In de Memorie van Toelichting wordt uitbreiding tot een langeren termijn eveneens ontraden, ook om de gevolgen, en voor zooveel ons bekend was uit de stukken, is de wensch tot uitbreiding tot 5 jaren uitgegaan van de Commissie van Rapporteurs, waaraan de Minister heeft toegegeven. Is dit eene verbetering, ja dan neen? Met alle bescheidenheid durf ik het betwijfelen, vooreerst omdat dat cijfer van drie jaar niet een willekeurig cijfer is, maar dat het als maximum der celstraf eigenlijk begrepen was in de oekonomie niet slechts van dit ontwerp, maar ook van de andere, die bij het rapport der Staatscommissie reeds bij voorbaat waren ingediend. En dat had eene zeer goede reden. In de vorige wetgeving vervulde het cijfer vijf jaar eene groote rol; vijf jaar is het minimum van de tuchthuisstraf en het maximum van de correctionele straf; en nu gedachtig aan de hier vaststaande en op de wet gegronde stelling: een dag cellulaire straf ongeveer gelijk aan twee dagen gemeenschappelijke opsluiting, met andere woorden, celstraf telt dubbel, heeft men dat cijfer van drie jaar aangenomen als equivalent, zoowel van het maximum der oude correctionele als van het minimum der oude tuchthuisstraf. Wat meer is, bij het ontwerp (dat ook bij het rapport gevoegd is) tot wijziging der regterlijke organisatie, is ook juist dat cijfer van drie jaren aangenomen als grens der jurisdictie.

Waarom betreur ik nu die wijziging, die uitbreiding der celstraf in de eerste *viyf* jaar, terwijl het vroeger was in de eerste *drie* jaar? Niet uit philanthropie; die staat niet zoo zeer bij mij op den voorgrond; de vrees voor krankzinnigheid en stompzinnigheid is bij mij niet zoo groot; maar omdat ik vrees dat deze uitbreiding zal leiden tot een resultaat dat men zich niet heeft voorgesteld, namelijk tot eene in vele omstandigheden te ligte straf. Bij velen, en daaronder ook bij vele Nederlandsche practici, onder welke de Minister, zoowel als ik, de leden der regterlijke magt verstaan zal, is dat denkbeeld eener uitbreiding der cellulaire gevangenis in eens tot een tijdperk van vijf jaar in strijd met hunne opvatting, hun gevoel, hunne overtuiging. Wanneer nu tegen een misdrijf zwaardere straffen bedreigd zijn dan drie jaar, bijv. van vijf tot tien jaar, vrees ik dat juist het opzien van den regter om vijf jaar consecutief cellulaire straf op te leggen, hem er in vele omstandigheden toe brengen zal om te straffen met slechts drie jaar, waar hij eene zwaardere straf zou hebben opgelegd, als hij die op eene andere wijze had kunnen doen ondergaan.

Het is een opmerking die men ook aan den Minister heeft gemaakt in het Verslag, waarop hij ten antwoord heeft gegeven: „De regter, die, zooals men vreest, huiverig zal zijn tot eene hogere celstraf dan drie jaren te veroordeelen, zal de wet hebben toe te passen zoo als zij is, niet zoo als hij haar zou willen hebben”. Dit

is van al de redeneringen des Ministers in de verschillende stukken de éénige, waaromtrent ik, met de meeste bescheidenheid, twijfel koester of zij ernstig gemeend is. Waar de regter de meest onbeperkte vrijheid heeft in de toepassing der straf, van één dag tot levenslange gevangenisstraf, gaat het niet aan te zeggen: de regter moet bij de maat der straf, de wet toepassen gelijk zij is, niet gelijk hij ze zou willen hebben. De regter is aan niemand, ook niet in de motivering van zijn vonnis, verantwoording schuldig van de redenen, waarom hij deze of gene straf heeft opgelegd.

De heer VAN AKERLAKEN: De kracht van het *strafstelsel* is voornamelijk gelegen in het gevangenisstelsel; en het zwaartepunt daarvan is gelegen in de uitbreiding van het cellulaire stelsel. De uitbreiding van de cellulaire gevangenisstraf wordt door den Minister in de meeste gevallen voorgesteld. Gemeenschappelijke opsluiting is de exceptie. Maar de Minister erkent tevens — het staat dan ook met zooveel woorden in de wet te lezen — dat de uitzonderingen op dat cellulaire stelsel nog al uitgebreid zijn.

In de eerste plaats zal, volgens **art. 11**, de cellulaire opsluiting niet langer mogen duren dan voor een tijdvak van vijf jaren; daarna zullen zij, die voor langer tijd veroordeeld zijn, naar de gemeenschappelijke gevangenis terugkeeren.

In de tweede plaats zijn er verschillende uitzonderingen op dat cellulaire stelsel bij de wet vastgesteld. Ik noem **art. 12**, waarbij bepaald wordt dat het stelsel niet toepasselijk zal zijn op kinderen beneden de 14 jaren, op ouden van jaren boven de 60, en eindelijk op diegenen, die na ingewonnen geneeskundig advies niet in staat geacht worden cellulaire straf te ondergaan. Ook de hechtenis wordt in gemeenschappelijke opsluiting ondergaan. Derhalve reeds een bewijs dat op dat cellulaire stelsel vele uitzonderingen moeten gemaakt worden, en dat het niet op een ieder en onder alle omstandigheden toepasselijk is. De Minister zegt dat het cellulaire stelsel daarom zoozeer de voorkeur verdient boven het stelsel van de gemeenschappelijke opsluiting, omdat in het laatste het kwaad vermeerdert, terwijl het cellulaire stelsel strekt tot verbetering.

In beginsel wil ik dit gaarne aan den Minister toegeven, maar toch verzoek ik hem dat hij zich daarvan niet al te groote illusien make.

Ik heb ergens gelezen dat door den Minister gezegd of geschreven is dat omtrent de werking van het cellulaire stelsel in verband met de recidive, niet kon beslist worden, dat daarvoor de tijd nog niet gekomen was. Ik ga eenigszins verder dan de Minister. Ik geloof dat het stelsel op de recidive bijkans geen invloed hoegenaamd heeft.

De gewone bezoekers der gevangenis — de habitués, ik heb er gekend die 20 en 30 jaren aldaar hun verblijf hielden — die een diefstal pleegden om weder in de gevangenis te komen, uit hoofde zij anders gebrek moesten lijden, op die menschen heeft de cel geen invloed. Ik heb daarenboven reden om te meenen dat des Ministers opvatting te gunstig is. Uit het jaarverslag der commissie van administratie der gevangenis te Hoorn zal de Minister lezen dat van de 100 gevangenen die in het afge-loopen jaar daar binnen gekomen zijn, 33 personen vroeger 1 maal hadden gezeten, en dat er 27 onder waren die reeds meermalen tot celstraf waren veroordeeld. Totaal 60, dus de grootste helft. Verder, dat van 242 recidivisten der afwisselende bevolking, er 100 waren die ééns en 60 die meermalen tot celstraf waren veroordeeld, alzoo 160 dus $\frac{2}{3}$.

Met zulke feiten voor oogen veroorloof ik mij de stelling te handhaven dat de celstraf voorzeker niet veel invloed heeft op recidivisten. En als men nu in aanmerking neemt de groote kosten benoodigd voor den bouw van cellulaire gevangnissen, dan verdient het wel eenigszins overweging om althans de celstraf niet toe te passen op recidivisten.

Maar, zegt de Minister, de celstraf strekt tot verbetering. Ik stem dit wel toe, maar wederzijds zal de Minister mij misschien ook willen toegeven, dat die straf, zoo in het algemeen genomen, ook tot onbillijkheid voert. De celstraf zal nu op ieder veroordeelde worden toegepast, behalve de uitzonderingen vermeld in **art. 12**. De beschaafde man zoowel als de onbeschaafde zal celstraf krijgen.

Maar ik vraag: is de celstraf voor den beschaafden man niet eene veel dragelijker gevangenisstraf dan opsluiting in gemeenschap van menschen waaronder hij niet gewoon is te verkeeren en waaronder hij tot werk wordt genoodzaakt dat hem ten eenen male vreemd is? En is voor den minder beschaafden mensch niet juist die soort van opsluiting verkieslijk omdat hij ook wat het werken aangaat in zijne gewoonte blijft, en zou voor hem de eenzaamheid niet veel drukkender zijn? Volkomen gelijkheid van straf kan ik dááror ook in het stelsel van den Minister niet vinden.

(2 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De heer Borsius meende dat de uitbreiding der celstraf tot vijf jaren, op zich zelve bedenkelijk, in het ontwerp gebragt was zonder eenigen aandrang van buiten. Daarin heeft hij volkomen gelijk. Hij vreesde ook dat ten gevolge dier uitbreiding de regter huiverig zou zijn vrijheidstraffen op te leggen van langer dan drie jaren.

Het standpunt waarop èn de Staatscommissie, èn ik, èn later ook de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer ons geplaatst hebben, was een en hetzelfde. Dit standpunt was dit: dat de minst onvolmaakte opsluiting — want volmaakt is geen enkel stelsel — is de afzonderlijke. Ware het mogelijk om zonder overwegend nadeel voor den lichamelijken of den zedelijken toestand van den gevangene, *ieder* veroordeelde cellulair op te sluiten, men zou het behooren te doen. Want — en hier antwoord ik tevens op eene opmerking van den geachten spreker uit Noordholland — al heeft men zich niet voorgesteld dat men ieder gevangene zal verbeteren — dit ligt niet in 's menschen magt — hiervan is men toch overtuigd, dat iedere gemeenschappelijke opsluiting kwaad doet. Immers één van beiden: of de gevangene is zwak, is bezweken voor de verzoeking die tot hem kwam; of hij is iemand die zich aan het kwaad heeft gewijd, die zelf de verzoeking opzoekt. Door gemeenschappelijke opsluiting maakt gij van den eerste een *leerling*, van den tweeden een *leermeester* in het kwaad.

Ik herhaal dus: mijn ideaal zou zijn: uitsluitend cellulaire gevangenisstraf, behalve natuurlijk de uitzonderingen door leeftijd of exceptionelen lichamelijken of geestelijken toestand aangewezen. Maar *vooralsnog* vindt men geen vrijheid daartoe over te gaan, omdat de ervaring — die groote leermeesteres ook op het gebied van het strafregt — nog niet voldoende heeft bewezen, dat iemand 10, 12 of 15 jaren cellulair kan worden opgesloten. Men heeft zich dus genoodzaakt geacht vooralsnog een lager maximum te stellen. Hoe hoog mag dit zijn? Zoo dikwerf de wetgever zich van cijfers bedient, zal er altijd *iets* willekeurigs in wezen. Ik kan niet bewijzen dat iemand van 23 jaar *plus* één dag zooveel wijzer, bekwaamer en beter geschikt is tot beheer zijner zaken dan hij die 23 jaar *minus* één dag oud is, en toch zal niemand *daarin* een bezwaar zien tegen de bepaling van de meerderjarigheid op 23jarigen leeftijd. Zoo ook hier. Ik kan niet bewijzen dat een mensch precies kan verdragen 5 jaren celstraf, en niet 5 jaren plus één dag.

Waarom heeft men nu 5 jaren aangenomen, terwijl het aanvankelijk op 3 jaren was gesteld? Tot het maximum van 3 jaren is besloten in 1870. Toen reeds had ik 5 jaren gewenscht, maar ik heb mij natuurlijk bij het besluit der meerderheid nedergelegd, meende ook daarin volkomen te kunnen berusten, want, kwamen wij destijds tot drie jaren, dan zouden later de vijf wel volgen. Sedert zijn tal van jaren verlopen; voortdurend is de sympathie voor het cellulair stelsel toegenomen; meer en meer heeft men reden gehad om daarin vertrouwen te stellen. Van daar dat reeds de Minister de Vries, in 1874, heeft voorgesteld de facultatieve cellulaire opsluiting te vervangen door eene imperatieve met uitbreiding tot drie jaren.

Ik heb het steeds zeer betreurd dat dit ontwerp niet tot wet is verheven; dit zou thans den overgang gemakkelijker hebben gemaakt. Thans moet op eenmaal veel ingehaald worden, dat is niet mijne schuld en men mag mij nu niet verwijten dat ik „groote” sprongen maak. Maar ik herhaal, bij den voortgang der jaren is de ervaring, waarover men kan beschikken, toegenomen. In de Commissie uit de Tweede Kamer had één lid zitting, aan wiens meer dan gewone regtskennis sinds eene lange

reeks van jaren ook door de vertegenwoordiging van het Nederlandsche volk welverdiende hulde is gebracht; deze wenschte uitbreiding der celstraf, zelfs nog verder dan ik.

Als iemand gedurende eenige jaren heeft gewerkt, eerst met de leden der Staatscommissie, daarna met diezelfde mannen onder presidium van den Minister Smidt, vervolgens met de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, en met de Tweede Kamer zelve, en eindelijk met de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, dan is het toch wel onmogelijk allen te bevredigen; zeer toegeeflijk waar het ondergeschikte punten betreft, moet hij in hoofdzaken beslist voor eigene overtuiging pal staan.

De geachte spreker vreeft dat de regter nu schromen zal eene langere straf dan van drie jaren uit te spreken; ervaren leden der magistratuur, volkomen bekend met 't geen in de raadkamers pleegt om te gaan, deelen die vrees niet.

De statistiek leert ook, dat bij de regterlijke magt het vertrouwen in het cellulair stelsel van jaar tot jaar toeneemt. Ook dit leert zij, dat de cellulaire straf het meest wordt opgelegd door die collegien, die de werking van het cellulaire stelsel van nabij hebben leeren kennen. Men zal zeggen dat dit natuurlijk is, omdat men alleen dáár over een voldoende aantal cellen beschikt. Maar als de regter niet met de straf was ingenomen, zou hij ze, terwijl ze nog facultatief is, niet opleggen.

De geachte afgevaardigde uit Noordholland begon met te constateren, dat mijns inziens de celstraf zou strekken tot verbetering. Met bescheidenheid veroorloof ik mij daarop een ingrijpend amendement. Nooit heb ik beweerd dat de straf, welke ook, wordt toegepast *om* te verbeteren. Men straft niet om te verbeteren, evenmin als men iemand in de gevangenis zet *om* hem te voeden. Men plaatst iemand in de gevangenis in het belang der maatschappij, omdat het regt eischt dat de misdadiger eene gevoelige les ontvangt, of zelfs worde onschadelijk gemaakt. Maar hem eenmaal in de gevangenis geplaatst hebbende, moet men hem ook voeden en is men verplicht, ook vooral in het belang der maatschappij zelve, zooveel mogelijk de zedelijke verbetering van den gevangene ter harte te nemen.

Maar zelfs als het bleek dat de celstraf niemand verbeterde, dan nog zou ik haar blijven verdedigen, omdat daardoor althans wordt voorkomen dat de gevangenen door zamenzijn met anderen nog slechter worden.

De geachte afgevaardigde wees er op dat, blijkens de statistiek der recidive, de celstraf toch geene vruchten afwerpt.

Ik erken dat uit onze geregtelijke statistiek en ook uit die van het gevangeniswezen de goede vruchten van het stelsel niet voldoende blijken. Maar zij kunnen daaruit ook niet blijken, want die statistieken zijn zonder zaakkennis ingerigt.

Men maakt *twee* kategorien waar er *drie* moesten zijn. De recidivisten worden officieel verdeeld in lieden die vroeger cellulair en in diegenen die niet cellulair gezeten hebben. Maar ieder begrijpt, dat er nog eene derde kategorie bestaat.

Er zijn er ook die zoowel op de eene als op de andere wijze straf hebben ondergaan. Welnu, deze laatste worden eenvoudig ingelijfd bij degenen die vroeger met celstraf zijn gestraft geworden en dienen om het cijfer der cellulaire recidivisten te doen zwellen. Door lieden die vroeger reeds in den grond bedorven waren vóór dat zij in de cel kwamen, onder de rubriek cel-recidivisten te brengen, komt men natuurlijk tot eene geheel onzuivere uitkomst.

De geachte afgevaardigde deelde ons cijfers mede, die hem tot de conclusie voerden dat 60 pct. der recidivisten met celstraf waren aangevangen. Ik maak hierop twee aanmerkingen. Vooreerst deze, dat dit cijfer zeer medevalt, want de verhouding tusschen cellulaire en niet-cellulaire opsluiting is 68 : 100; is zij bij de recidivisten 60 : 100, dan geeft dit reeds een klein verschil in mijn voordeel. Ik doe echter gaarne afstand van dat voordeel. Want — en dit is mijne andere opmerking — aan de geheele becijfering kan ik geen waarde hechten, zoolang niet de onzuivere verdeeling in twee soorten heeft plaats gemaakt voor de zuivere verdeeling in *drie*.

Ik mag er bijvoegen, en niemand is beter dan de heer van Akerlaken in staat om dit te beoordeelen, dat *indirect* het goede resultaat van de cellulaire opsluiting wel degelijk blijkt. Want, naarmate het stelsel in toenemende mate is toegepast,

is, in verhouding tot de bevolking van het Rijk, het totaal getal, niet alleen der gevangenen (dat zou men kunnen toeschrijven aan den korteren straftijd) maar ook der beklaagden verminderd.

Nu kan ik natuurlijk niet *bewijzen* dat dit het gevolg is van de cellulaire opsluiting; wiskunstige zekerheid kan men op zedelijk en maatschappelijk gebied *nooit* bekomen; doch de waarschijnlijkheid pleit er voor.

Voor mij is het meest afdoende argument voor de cellulaire opsluiting dit: dat ieder, die van nabij de werking er van heeft gadegeslagen, met dit stelsel is ingenomen.

Ook misdadigers, die overigens van het verblijf in de gevangenis niet afkeerig waren, voelden zich, als zij na tallooze veroordeelingen ook eens kennis maakten met de cel, minder aangenaam aangedaan.

Ik herinner mij — ik geloof dit voorbeeld wel eens meer aangehaald te hebben omdat het nog al indruk op mij gemaakt heeft — te Amsterdam een welbekend Hagenaar van 63 of 64 jaren in de cellulaire gevangenis te hebben aangetroffen, die vele opligterijen en valscheden gepleegd had. Op mijne vraag, waarheen hij zich na afloop van zijn straftijd zou begeven en wat hij doen zou, antwoordde hij: „ik word weder zaakwaarnemer, maar niet weer in Amsterdam, want van die cel heb ik genoeg!”

De geachte afgevaardigde wijdde ook een woord aan de ongelijkheid voor de wet, en meende dat ik ten onrechte beweerd had dat de cel meer dan de gemeenschap, de gelijkheid voor de wet handhaaft. Dat de cel op *elk* drukt in verhouding van zijne schuld, is, dit geef ik den geachten afgevaardigde volkomen toe, *a priori*, nooit volkomen zeker. De druk hangt af van allerlei bijzondere omstandigheden; van de vraag of iemand resources heeft om zich zelf bezig te houden; van de vraag of iemand betrekkingen heeft wier lijden voor hem een nieuwe bron van verdriet is, kortom van omstandigheden die noch de wetgever noch de regter kunnen wijzigen of in aanmerking nemen. Toch handhaaf ik wat ik gezegd heb, namelijk dat de cel *veel meer* dan de gemeenschap de gelijkheid voor de wet bevordert.

Men kan met volkomen zekerheid verklaren, dat de gemeenschap des te zwaarder drukt naar mate de schuld geringer is. Voor iemand die voor het eerst voor de verzoeking bezweek, is de gemeenschap met doortrapte boeven eene veel zwaardere straf dan voor die boeven zelf, voor wie het onderlinge verkeer een bron van genoeg is. De cel daarentegen, treft in 't algemeen des te zwaarder naar mate iemands' conscientie hem meer te verwijten geeft.

De geachte afgevaardigde zegt, dat iemand uit de hoogere standen zich in de cel vrij wel op zijn gemak zal gevoelen, althans veel meer dan in gemeenschap. Is dat wel zoo waar? Ik kan mij voorstellen dat ik mij niet dood zou treuren, wanneer ik van mijne onschuld bewust en met de noodige boeken, in de cel zat. Maar zou het niet een ander geval zijn, als ik werkelijk een ernstig misdrijf gepleegd had?

Hoe komt het dan dat de Regering dagelijks bestormd wordt met verzoeken om gratie, niet het minst door diegenen, die tot de zoogenaamde hoogere standen behooren, en ook wanneer zij cellulair zijn opgesloten?

De heer BORSIUS: De duur der celstraf. Ik achte den sprong van twee tot vijf jaar te groot. De Minister betwijfelt het. Ik moet toch herinneren, dat blijkens de Memorie van Toelichting, die de dagteekening van 1879 draagt, de duur van die straf bedroeg in Zwitserland en Frankrijk 12 maanden, Zweden 2 jaar, Duitschland en Oostenrijk 3 jaar, Denemarken $3\frac{1}{2}$ jaar, Noorwegen 4 jaar, België alleen sedert de wet van Maart 1870, 10 jaar, en waar wij nu zouden komen tot een hooger cijfer dan in een van die landen, met uitzondering van België, acht ik den sprong van 2 op 5 jaar bedenkelijk, niet — ik herhaal het — uit ziekelijke philantropie, maar uit vrees dat de regter, die bezwaar heeft tegen langdurige celstraf, te ligt zou straffen. De Minister zeide dat ook onder de regterlijke magt de voorstanders van de cellulaire opsluiting toenemen; hij bewees dit door de statistiek. Maar die statistiek is uit een tijdvak toen 2 jaren nog het maximum was, en het is de vraag of het resultaat hetzelfde zou zijn bij een zoo grooten sprong als van 2 op 5 jaren.

De heer VAN NAAMEN VAN EEMNES [bij de behandeling van het tweede boek]: Een der leden, die een zeer belangrijk deel in de voorbereiding van de behandeling van dit wetboek in deze Kamer genomen heeft, heeft de bedenking geuit dat hoogst waarschijnlijk de regter niet verder zou gaan dan het toepassen van eene driejarige straf, omdat hij zou vreezen dat eene langdurige celstraf bedenkelijk is.

Ik geloof dat minder, maar ik geloof wel, met het oog op de zoo juiste mededee-ling, die de Minister zoowel vroeger als heden gedaan heeft over het nadeel van de gemeenschappelijke opsluiting, dat de regter wanneer het slechts eenigzins kan, de straf voor niet langer dan vijf jaar zal opleggen....

Het geldt hier [echter] de toepassing van het strafstelsel, [en daar] die toe-paring hier niet [meer thans] mag besproken worden, zal ik het hierbij laten.

Art. 12.

De afzonderlijke opsluiting wordt niet toegepast:

- 1°. op hen die tijdens hunne veroordeeling den leeftijd van veertien jaren nog niet hebben bereikt;
- 2°. op gevangenen boven den leeftijd van zestig jaren, tenzij op eigen verzoek;
- 3°. op gevangenen die daarvoor na geneeskundig onderzoek ongeschikt blijken te zijn.

O. R. O. Art. 12. De afzonderlijke opsluiting wordt niet toegepast:

- 1°. op hen die tijdens hunne veroordeeling den leeftijd van zestien jaren nog niet hebben bereikt;
- 2°. op gevangenen boven den leeftijd van zestig jaren, tenzij op eigen verzoek;
- 3°. op gevangenen die daarvoor na geneeskundig onderzoek onge-
schikt blijken te zijn.

Memorie van Toelichting.

Dit artikel bevat de uitzonderingen op den regel van art. 11. De regter bepaalt dienaangaande niets in zijn vonnis. De uitzonderingen zoowel als de regel zijn een regtstreeksch gevolg van wettelijke voorschriften, welker rigtige naleving is opgedragen aan en ter verantwoording komt van de uitvoerende magt.

1°. Op kinderen kan voortdurende afzonderlijke opsluiting geen heilzamen invloed uitoefenen. Angst en vrees voor de eenzaamheid der cel verijdelen bij hen de gunstige indrukken, die de afzondering in het gemoed van volwassenen achterlaat. Die waarheid werd dan ook reeds algemeen erkend in de afdeelingen der tweede kamer bij het onderzoek van het ontwerp van 1874 en geformuleerd in het voorstel der commissie van rapporteurs om aan art. 4 van dat ontwerp toe te voegen een nieuw lid, luidende: »Op schuldigverklaarden, die den ouderdom van zestien jaren nog niet »hebben bereikt, wordt die straf niet toegepast». De thans voorgedragen bepaling stemt hiermede in beginsel overeen. In de redactie komt duidelijk uit, dat het antwoord op de vraag of de veroordeelde zijne straf al of niet in afzondering zal ondergaan, alleen afhangt van zijnen leeftijd op het tijdstip zijner veroordeeling. Bereikt hij gedurende zijnen straftijd den leeftijd van zestien jaren, dan mag dit geen reden zijn om hem, in

strijd met het beginsel van art. 11, van de gemeenschap naar de cel over te brengen. Het behoeft overigens naauwelijks herinnering dat een goede uitvoering van art. 12 n°. 1 bijzondere gevangenissen voor kinderen en wel afzonderlijk voor jongens en meisjes eischt.

2°. Ook voor menschen van gevorderden leeftijd is de cel in den regel eene ongeschikte straf. Voor hare gunstige indrukken zijn zij doorgaans niet meer vatbaar, en niet zelden verkeeren zij in denzelfden hulpbehoevenden toestand als kinderen, zoodat de eenzaamheid hen veel zwaarder drukt dan anderen. Blijkt dit laatste echter het geval niet te zijn, zoodat zij zelve de afzondering boven de gemeenschap verkiezen, dan mogen zij afstand doen van een regt dat alleen in hun belang wordt erkend. Voorts blijkt uit de redactie van dit nummer, in tegenstelling van n°. 1, dat het van toepassing is op alle gevangenen van boven de zestig jaren, onverschillig of zij dien leeftijd reeds voor den aanvang van hun straftijd of eerst gedurende dien tijd hebben bereikt.

3°. na geneeskundig onderzoek. Deze woorden duiden genoegzaam aan, dat men hier alleen te denken heeft aan ongeschiktheid wegens redenen van gezondheid, die een voortdurend of tijdelijk beletsel opleveren om den veroordeelde op de gewone wijze de straf in de cel te doen ondergaan.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

[Zie ook dat *Verslag* en *Antwoord* bij art. 11, hiervoor bl. 244 en 245.]

In de Commissie werd bedenking gemaakt tegen het stelsel der Regering, dat jeugdige gevangenen beneden de 16 jaar en bejaarden boven de 60 *nimmer* cellulair zullen kunnen geplaatst worden. Toch zou het zeer wenschelijk kunnen zijn een jeugdigen boosdoener of ook een in misdrijf vergrijsde buiten aanraking met anderen te houden. Men zou daarom het voorschrift facultatief, niet imperatief willen stellen en de beide eerste nummers doen vervallen. Bij andere leden der Commissie wogen echter de bezwaren aan de eenzame opsluiting van jeugdige kinderen verbonden meer dan bovengenoemde bedenkingen. De angst die kinderen veelal in de eenzaamheid ondervinden, maar vooral de moeilijkheid van toezigt en opvoeding aan de cel verbonden, maken het wenschelijk deze straf op hen niet toe te passen. Ook voor de zeer bejaarden werd de gedwongen celstraf te zwaar geacht en vereenigde men zich met de motieven der Memorie van Toelichting. Als transactie werd voorgesteld den leeftijd van 16 jaar met een of twee jaren te verlagen.

Aan dit laatste is door wijziging van n°. 1 gevolg gegeven. Het 3de nummer van het artikel ontnemt aan deze uitbreiding het bedenkelijke.

G. O. ART. 12 = art. 12 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer VAN DE WERK: Ik wensch den Minister te vragen, of dit artikel ook op het oog heeft het geval, dat de gevangene tijdens de gevangenisstraf den leeftijd van 60 jaren heeft bereikt en ook het geval dat de ongeschiktheid voor cellulaire straf blijkt gedurende den straftijd, en dat na het einde der tijdelijke ongeschiktheid de cellulaire straf weér aanvangt. Het antwoord van den Minister zal ongetwijfeld

ja zijn. Maar daar ik buiten de Kamer door iemand de meening heb hooren uiten dat hij het anders begreep, verzoek ik den Minister door zijn antwoord daaromtrent allen twijfel weg te nemen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Op de laatste vraag antwoord ik bevestigend. De eerste vraag is behandeld in de stukken, waar gewezen is op de tegenstelling van de uitdrukkingen in n°. 1 en 2. In n°. 1 leest men: die *tijdens* hunne veroordeeling den leeftijd van 14 jaren nog niet hebben bereikt. Bereikt iemand dus dien leeftijd *na* zijne veroordeeling, dan blijft hij waar hij is. Maar in n°. 2 wordt die uitdrukking niet gebezigd, en daar zal dus verandering van den leeftijd verandering in de wijze van opsluiting teweegbrengen.

[Verg. het *Verslag van de Eerste Kamer* en het *Antwoord der Regeering* bij art. 11, hiervoor blz. 250 en 251.]

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer VAN AKERLAKEN: Kinderen beneden 14 jaar en menschen boven 60 jaar, alsmede zij die blijkens geneeskundig onderzoek voor celstraf ongeschikt zijn, worden niet met celstraf gestraft. Nagenoeg dezelfde uitzonderingen als in het bestaande wetboek worden gemaakt. Maar wie beoordeelt dat? Het tegenwoordig wetboek laat dit oordeel geheel over aan den regter. De onpartijdige regter zal beoordeelen of het misdrijf of de geaardheid van den veroordeelde celstraf eischt.

Volgens het stelsel van den Minister echter zal niet de regter, maar het openbaar ministerie deze vraag beslissen.

De regter — de Minister zelf heeft het in de stukken gezegd — veroordeelt alleen tot gevangenisstraf, zonder meer, maar de met de uitvoering van het vonnis belaste magt zal verder de straf toepassen. De waarborg, die de beoordeeling van den onpartijdigen regter gaf, wordt geheel overgebracht op het uitvoerend gezag — de vorige spreker heeft er reeds op gewezen [zie bij art. 10, hiervoor bl. 224 volg.], aan het openbaar ministerie zal in dit opzigt eene veel grootere magt worden gegeven dan oudtijds de voormalige bailluwen bezaten. Ware het niet veel wenschelijker geweest dat de thans nog vigerende bepalingen in deze wet waren opgenomen, in plaats van het door den Minister voorgedragen stelsel?

Art. 13.

De gevangenen die hunne straf in gemeenschap ondergaan, worden verdeeld in klassen.

O. R. O. ART. 13. De gevangenen die hunne straf in gemeenschap ondergaan, worden verdeeld in klassen.

Bij de verdeeling in klassen wordt gelet op den leeftijd der gevangenen, op de mate hunner ontwikkeling en op hun gedrag.

De klassen kunnen bij het onderwijs en de godsdienst oefeningen worden vereenigd.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie is met vele leden in de afdeelingen van gevoelen dat de artt. 13, 14, 16, 17, 18, 19 en 20 alin. 1 niet in een strafwetboek op hunne plaats zijn en moeten vervallen. Het Wetboek bepale den aard der straf en regele de bevoegdheid om straf op te leggen, maar

niet hare uitvoering. Het blijve, hetzij aan eene speciale wet, hetzij aan algemeene maatregelen van inwendig bestuur overgelaten om alles te regelen wat de tucht, den arbeid, de classificatie, het onderwijs in de gevangenissen betreft. Alleen het eerste lid van het artikel, het beginsel inhoudende van klassen-verdeeling, moet in deze wet behouden blijven. Immers deze klassenverdeeling hangt naauw samen met het stelsel van het ontwerp omtrent den duur der celstraf.

De minderheid der Commissie was echter voor het behoud van artt. 16, 17, 18, 19 en 20, als bevattende, evenzeer als de bepaling omtrent de klassenverdeeling, eenige beginselen omtrent den aard der gevangenisstraf, die naar haar meening in de wet behooren te worden vastgesteld.

2de alinea. Ook op den duur der straf en op den aard van het misdrijf behoort te worden gelet. Het schijnt bijv. niet wenschelijk misdadigers van dezelfde categorie gemeenschappelijk op te sluiten.

Wanneer dus de alinea behouden blijft, zouden ook deze voor eene nuttige classificatie zoo gewichtige factoren moeten worden vermeld.

Artt. 13—20. Ook aan de opmerkingen omtrent deze artikelen is gevolg gegeven, behoudens twee uitzonderingen:

1°. De regeling der hierbedoelde onderwerpen wordt aan een algemeene maatregel van inwendig bestuur overgelaten, maar (art. 29 [22], 2de lid *nieuw*) binnen zekere grenzen door de wet getrokken. Niet de Regeering, maar de wetgever besliste over de algemeene *beginselen* bij die regeling te volgen. Men behoort der Regeering niet het recht te geven den gevangene alle aandeel in de opbrengst van zijn arbeid te ontnemen, lijfstraffen in te voeren enz. De wetgever beoordeelde zelf hoeveel vrijheid hij omtrent een en ander aan de Regeering laten wil.

2°. Maar dan kan ook het 2de lid van art. 20 (hoe men overigens over die bepaling denke) buiten het Wetboek blijven.

De Commissie vereenigt zich met het stelsel door de Regeering sub 1 aangeduid, en berust daarom ook in de uitzondering sub 2 vermeld.

G. O. ART. 13 = art. 13 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Eenige leden achtten den voorafgaanden tijd van vijf jaren celstraf te lang om daarna te beoordeelen of de gevangene geschikt is voor classificatie in een huis van gemeenschappelijke opsluiting.

Antwoord der Regeering.

Men behoeft het oordeelen niet tot den laatsten dag uit te stellen.

O. R. O. ART. 14. Nachtelijke afzondering geldt, ook voor hen die hunne straf in gemeenschap ondergaan, als regel.

Ten aanzien van de in artikel 12 vermelde personen kan van dien regel worden afgeweken.

Memorie van Toelichting.

Vgl. artt. 10 en 13 ontw. 1859. Nachtelijke afzondering is de algemeene regel, waarvan alleen in de gevallen van art. 12 kan worden

afgeweken. Menigmaal zal voor bejaarden, gebrekkigen of zieken ook de nachtelijke afzondering onmogelijk voor toepassing vatbaar zijn; terwijl de angst van vele kinderen juist voor de nachtelijke eenzaamheid het noodzakelijk of wenschelijk kan maken die eenzaamheid te matigen of op te heffen. In enkele gevangenissen voor jeugdige gedetineerden buitenslands heeft deze overweging er toe geleid, dat men de wanden der slaapcellen ten deele van traliewerk heeft gemaakt. Bij eene gestrenge opvatting der afzondering zou dit niet geoorloofd zijn, maar, werd het wenschelijk bevonden dit voorbeeld na te volgen, dan zou ook daartoe art. 14 de bevoegdheid geven.

Verslag van de Tweede Kamer.

Dit artikel moet, naar het zoo even opgemerkte [zie bij **art. 13**] vervallen. *In geval van behoud heeft men de volgende bedenking.*

De redactie van alin. 1 maakt niet duidelijk genoeg dat alleen alin. 2 eene exceptie is op den regel. Men zou alin. 1 kunnen opvatten in dien zin, dat de nachtelijke afzondering plaats heeft waar zij mogelijk is. Alin. 2 zou dus moeten luiden: »Alleen ten aanzien" enz.

Alinea 2. Vooral hier is de leeftijd van 16 jaren te hoog. Gemeenschappelijke slaapzalen zijn reeds voor gevangenen van 14 en 15 jaren gevaarlijk.

[Vgl. de Opmerking van Prof. M. de Vries bij **art. 431**.]

In het **G. O.** is dit artikel 14 **O. R. O.** VERVALLEN [zie Verslag 2e Kamer en Regeeringsantwoord bij **art. 13**].

Art. 14.

De gevangene is verplicht tot het verrichten van den hem opgedragen arbeid, overeenkomstig de voorschriften ter uitvoering van artikel 22 gegeven.

O. R. O. Art. 15. De gevangene is verplicht tot het verrigten van den hem opgedragen arbeid, overeenkomstig de voorschriften ter uitvoering van art. 29 gegeven.

Memorie van Toelichting.

ART. 15. Verpligte arbeid is een wezenlijk bestanddeel der gevangenisstraf. De wet moet dit uitdrukken, maar de verdere regeling der zaak overlaten aan reglementaire voorschriften (art. 29) [22].

G. O. Art. 14 = art. 14 van het Wetboek.

O. R. O. Art. 16. De opbrengst van den verpligten arbeid is eigendom van den staat.

Daarvan wordt een gedeelte afgehouden als uitgaanskas.

Een ander gedeelte kan gedurende den straftijd ten behoeve van den gevangene worden aangewend, aan hem afgestaan of met zijne toestemming aan zijne betrekkingen uitgekeerd.

De uitgaanskas is onvervreemdbaar.

Zij wordt den ontslagene bij zijne invrijheidstelling of op bepaalde tijdstippen daarna ter hand gesteld.

Bij zijn overlijden kunnen de erfgenamen daarop geen regt doen gelden.

O. R. O. ART. 17. Het eerste en het derde lid van artikel 16 gelden ook voor hem die de levenslange gevangenisstraf ondergaat.

Hem kan in geval van gratie, bij het verlaten van de gevangenis of op bepaalde tijdstippen daarna, een gedeelte der opbrengst van zijnen arbeid worden ter hand gesteld.

O. R. O. ART. 18. De opbrengst van onverpligten arbeid des gevangenen is zijn eigendom.

Zij wordt bij zijne invrijheidstelling geheel ter zijner beschikking gesteld, voor zoover zij niet reeds gedurende den straftijd ten zijnen behoeve is aangewend, aan hem afgestaan of met zijne toestemming aan zijne betrekkingen uitgekeerd.

Memorie van Toelichting.

C. Opbrengst van den arbeid (artt. 16—18).

»De opbrengst van onverpligten arbeid des gevangenen is zijn eigendom'' (art. 18, eerste lid). Dit ligt zoozeer in den aard der zaak, dat de wet het niet zoude behoeven uit te drukken, wanneer nevens de erkenning van dien eigendom niet tevens eene beperking ware gevoegd (art. 18, tweede lid), waaruit volgt dat de gevangene ook over de opbrengst van den hier bedoelden arbeid gedurende zijn verblijf in het gesticht het beheer en de vrije beschikking mist, daar zij eerst »bij zijne invrijheidstelling »geheel ter zijner beschikking (wordt) gesteld, voorzoover zij niet reeds »gedurende den straftijd ten zijnen behoeve is aangewend, aan hem afgestaan of met zijne toestemming aan zijne betrekkingen is uitgekeerd''. Welke regelen het bestuur der gevangenis hierbij te volgen heeft, zal nader moeten blijken uit den algemeenen maatregel van inwendig bestuur bedoeld in art. 29 [22].

»De opbrengst van den verpligten arbeid (des gevangenen) is eigendom van den staat'' (art. 16, eerste lid). De juistheid van dit beginsel schijnt onbetwistbaar. Tegenover het eigendomsregt van den staat wordt echter een zuiver personeel regt van den gevangene erkend op een evenredig deel van de opbrengst, waarvan het bedrag zal moeten worden bepaald bij den in art. 29 [22] bedoelden algemeenen maatregel van inwendig bestuur. De toekenning van zoodanig regt is een voortdurende prikkel tot arbeidzaamheid en tevens vordert het algemeen maatschappelijk belang, vooral bij langdurige straffen, dat de gevangene de gevangenis niet verlate zonder eene uitgaanskas waardoor hij, in afwachting van werk, in de eerste levensbehoeften kan voorzien of die hem in staat stelt de noodige gereedschappen of materialen tot het verrigten van eenigen arbeid aan te koopen. Intusschen behoeft het geheele aandeel van den gevangene in de opbrengst van zijnen arbeid niet tot uitgaanskas te strekken. Een gedeelte kan gedurende den straftijd hem worden afgestaan, ten zijnen behoeve aangewend of met zijne toestemming aan zijne betrekkingen worden uitgekeerd (art. 16, derde lid). Met opzet is de ruime uitdrukking »ten behoeve van den gevangene'' gekozen. Zij omvat alles wat ten zijnen nutte of gerieve kan strekken, b. v. ook den aankoop van boeken of gereedschappen voor onverpligten arbeid.

Deze geheele bepaling is overigens facultatief en hare toepassing dus afhankelijk van het gedrag des gevangenen.

Het zuiver personeel karakter van het hier erkende regt des gevangenen komt uit in het vierde lid van art. 16: »De uitgaanskas is onvervreemdbaar». De gevangene kan er dus niet over beschikken ten behoeve van anderen hetzij vóór zijn ontslag, hetzij daarna, wanneer zij hem bij zijn ontslag nog niet of nog niet geheel is uitbetaald. Uit hare onvervreemdbaarheid volgt overigens van zelf, dat zij niet voor inbeslagneming vatbaar is. Ook kunnen, volgens de uitdrukkelijke bepaling der wet, de erfgenamen van den gevangene geen regt doen gelden op datgene wat hem bij zijnen dood nog als uitgaanskas mogt zijn verschuldigd. De uitgaanskas toch heeft geen ander doel dan eene persoonlijke tegemoetkoming aan den gevangene bij of op bepaalde tijdstippen na zijn ontslag. Dat doel vervalt door zijn overlijden hetzij vóór, hetzij na het verlaten van het gesticht, en het eigendomsregt van den staat treedt dan weder op den voorgrond.

Van het inhouden van een deel der opbrengst van den arbeid gedurende den geheelen straftijd, met het doel om dit den gevangene bij zijn ontslag ter hand te stellen, dus van eene eigenlijke uitgaanskas, kan de rede niet zijn bij levenslange straf. Intusschen brengt de billijkheid mede te bepalen, dat zoo de veroordeelde tot levenslange gevangenisstraf, na verleende gratie, de gevangenis verlaat, hem een gedeelte der opbrengst van zijnen arbeid kan worden toegekend (art. 17, tweede lid). Overigens geldt ook ten zijnen aanzien art. 16, alin. 1 en 3 (art. 17, eerste lid).

Advies van den Raad van State.

Opbrengst van den arbeid
(artt. 16—18, 27 [20], lid 2).

Door den Minister van Justitie is in art. 16* de naar 's Raads inzien nuttige bepaling ingelascht, die ten aanzien van den onverpligten arbeid reeds in art. 18 in fine voorkwam, namelijk dat een gedeelte van de opbrengst van den verpligten arbeid met toestemming des veroordeelden aan zijne betrekkingen kan uitgekeerd worden.

De vraag is gerezen, of ook niet

* [Dit, artikel, gelijk het door de Staatscommissie ontworpen en in het ontwerp, door den Raad van State beoordeeld, opgenomen was, bevatte een vierde lid, luidende: »Deze gedeelten mogen gezamenlijk drie tienden van de opbrengst niet te boven gaan»;

en aan art. 17 was toen aan 't slot nog bijgevoegd, dat het daar bedoeld gedeelte der opbrengst van zijnen arbeid »met het in de gevangenis ten zijnen behoeve aangewende, drie tienden van het geheel niet mag te boven gaan».]

Rapport aan den Koning.

In 's Raads advies wordt met juistheid aangegeven, hoe noodzakelijk het is voor een goed geregeld gevangeniswezen, dat de prikkel tot arbeidzaamheid, door den veroordeelde tot zekere mate deel te geven in de vruchten van zijn arbeid, niet ontbreke. Met het oog daarop maakt de Raad gegronde bedenking tegen de in art. 16 voorkomende bepaling omtrent het aandeel des veroordeelden in de opbrengst van zijn werk.

Het is den ondergeteekende voorgekomen, dat de geheele bepaling omtrent het aandeel des veroordeelden in het wetboek van strafregt niet te huis behoort; men zou, zal het iets beteekenen, dan ook tevens het tarief van arbeidsloon moeten vaststellen. De zaak dient overgelaten te worden aan de huishoudelijke regeling. Het vierde lid van art. 16 is mitsdien vervallen, gelijk mede de laatste woorden van art. 17.

op een ander punt het art. 16 voor verbetering vatbaar zoude zijn.

De opbrengst van den verplichten arbeid zal voor $\frac{7}{10}$ eigendom van den Staat zijn, voor $\frac{3}{10}$ strekken ten behoeve van de uitgaanskas en de behoeften des gevangenen of voor diens betrekkingen.

De toestand der veroordeelden op dit punt is thans, naar de Raad van State vermeent, veel gunstiger. Hij zou dan ook in bedenking geven het aandeel van den Staat wat in te krimpen, en daarentegen dat der veroordeelden eenigermate te vergrooten; de prikkel tot arbeidzaamheid, een der belangrijkste factoren voor een goed geregeld gevangeniswezen, zal er ongetwijfeld door verhoogd worden.

Men vergete daarbij niet, dat de bepaling van art. 16, 1ste lid, houdende: »De opbrengst van den verplichten arbeid is eigendom van den Staat'' eene belangrijke afwijking bevat van art. 9 der wet van 28 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 68), dat van een omgekeerd beginsel uitging, en alleen het overige van de opbrengst van der veroordeelden arbeid deed strekken ten behoeve van den Staat.

Tegen het beginsel van art. 16, lid 1, des wetboeks op zich zelf beschouwd, heeft de Raad van State geene bezwaren, omdat door dat artikel geenzins wordt uit het oog verloren een ander beginsel, dat namelijk tot zekere mate de veroordeelde deel behoort te hebben aan de vruchten van zijn arbeid.

De Raad van State zou alleen van oordeel zijn, dat zoodanig deel alsnog zou behooren te worden vergroot. Vooral indien de door den Minister in art. 16 bijgevoegde bepaling omtrent de uitkeering aan betrekkingen iets zal beteekenen, schijnt die vergroting onvermijdelijk.

Verslag van de Tweede Kamer.

ART. 16. Ook deze bepalingen behooren, naar het oordeel der Commissie, als maatregelen van tucht niet in deze wet. De gevangene, op Staatskosten onderhouden en verpleegd, heeft geen regt op den arbeid dien hij verrigt. Het kan nuttig zijn hem een deel van de opbrengst af te staan, maar dan geschiedt dit om hem tot arbeid aan te sporen in *utilitatem publicam*. De arbeid behoort aan den Staat, en een regt van den gevangene moet niet worden erkend.

De minderheid der Commissie achtte het echter een belangrijk onderdeel van de bepalingen omtrent den aard der gevangenisstraf, dat de gevangene bij zijn ontslag niet in de maatschappij terugkeert, zonder althans in den eersten tijd in zijn onderhoud te kunnen voorzien. Het voorschrift dat hem een deel van de opbrengst van zijn arbeid als uitgaanskas wordt ter hand gesteld, wenschte zij daarom, niet als een regt van den gevangene maar als een maatregel in het algemeen belang, in de wet te behouden.

Wat bedoelt de Regering, ingeval het artikel behouden blijft, met de woorden: »aan hem afgestaan''? Heeft men hier het oog op de verteringen in de cantine?

[Zie het antwoord door de Regeering gegeven op het Verslag van de Tweede Kamer over art. 13, hiervoor vermeld op bl. 261.]

In het G. O. zijn deze artt. 16—18 O. R. O. VERVALLEN (zie het Regeeringsantwoord bij art. 13).

O. R. O. ART. 19. In de gevangenissen wordt voldoende onderwijs gegeven.

O. R. O. ART. 20. In de gevangenissen worden godsdienstoefeningen gehouden, zooveel mogelijk afzonderlijk voor de onderscheidene godsdienstige gezindten.

Tot bijwoning daarvan wordt niemand genoodzaakt.

Memorie van Toelichting.

D. Onderwijs, godsdienstoefeningen (artt. 19, 20).

Art. 19. »In de gevangenissen wordt voldoende onderwijs gegeven». Tegenover de verplichting van den gevangene tot arbeid staat de verplichting van den staat om door »voldoend onderwijs», zooveel mogelijk, een beschavenden invloed op hem uitte oefenen, zijne kwade neigingen te onderdrukken en hem op den terugkeer in het vrije leven voor te bereiden. De wet kan en moet zich bepalen tot het uitspreken van dit algemeene beginsel. Alle bijzonderheden der uitvoering, in zoover zij in het geheel voor regeling door wettelijke voorschriften vatbaar zijn, worden overgelaten aan den algemeenen maatregel van inwendig bestuur en ten deele zelfs aan de huishoudelijke reglementen, bedoeld in art. 29 [22].

Art. 20. Volgens dit voorschrift worden in de gevangenissen godsdienstoefeningen gehouden. Het is natuurlijk wenschelijk, dat dit geschiede afzonderlijk voor de onderscheidene godsdienstige gezindten. Dit intusschen kan alleen voor »zooveel mogelijk» worden voorgeschreven. Voor gemeenschappelijke godsdienstoefeningen vorderen sommige gezindten een minimum van belijders der leer harer kerk, dat niet altijd in elke gevangenis tegenwoordig is. Het spreekt echter van zelf dat, ook waar gemeenschappelijke godsdienstoefeningen onmogelijk zijn, voor individuele godsdienstige toespraak en leiding zorg kan en behoort te worden gedragen.

Ieder, ook de gevangene, belijdt zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid (art. 164 gw.). Dwang tot uitoefening of bijwoning van godsdienstige plegtigheden is met die volkomen vrijheid van godsdienstige belijdenis onvereinigbaar. Daartegen door eene wetsbepaling (art. 20, tweede lid) te waken scheen niet overbodig.

Verslag van de Tweede Kamer.

Art. 20. De eerste alinea kan als onderwerp van een maatregel van inwendig bestuur der gevangenissen uit het wetboek vervallen. De tweede alinea moet naar het gevoelen der Commissie worden behouden. Juist omdat men staat tegenover personen die van hunne vrijheid beroofd zijn, moet dwang in dit opzicht uitdrukkelijk worden uitgesloten. Dat de bepaling *in de wet* niet overbodig is, blijkt reeds daaruit dat in de afdeelingen stemmen zijn opgegaan ter verdediging van de verplichting aan gevangenen op te leggen om de godsdienstoefeningen bij te wonen.

Eene minderheid wilde deze alinea ook doen vervallen als zijnde eene bepaling welke niet in het strafwetboek op hare plaats is.

In het G. O. zijn deze artikels 19 en 20 **O. R. O.** mede VERVALLEN (zie Verslag 2e Kamer en Regeeringsantwoord bij art. 13).

Art. 15.

De tot gevangenisstraf veroordeelde kan, wanneer hij drie vierden van zijn straftijd en tevens ten minste drie jaren in de gevangenis heeft doorgebracht, voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld.

Deze invrijheidstelling is te allen tijde herroepbaar ingeval de veroordeelde zich slecht gedraagt of in strijd handelt met de in zijn verlofpas uitgedrukte voorwaarden.

De tijd verlopen tusschen de invrijheidstelling en het besluit van herroeping wordt niet in rekening gebracht op den duur der straf.

De gevangene wiens invrijheidstelling is herroepen, kan niet opnieuw voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld.

De gevangenisstraf wordt geacht geheel te zijn ondergaan, indien zonder herroeping de straftijd is verstreken.

Art. 16.

De besluiten van voorwaardelijke invrijheidstelling en die van herroeping worden genomen door het hoofd van het Departement van Justitie, de eerste op voorstel of na ingewonnen bericht van het bestuur der gevangenis.

De aanhouding van den voorwaardelijk in vrijheid gestelde, die zich slecht gedraagt of in strijd handelt met de in zijn verlofpas uitgedrukte voorwaarden, kan in het belang der openbare orde worden bevolen door het hoofd van de gemeentepolitie ter plaatse waar hij zich bevindt of door den officier van justitie van het arrondissement waartoe die plaats behoort, onder verplichting om daarvan onverwijld kennis te geven aan het Departement van Justitie.

Volgt daarna de herroeping, dan wordt zij geacht bevolen te zijn op den dag der aanhouding.

Art. 17.

Het formulier der verlofpassen en de verdere voorschriften ter uitvoering van de artikelen 15 en 16 worden vastgesteld bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.¹

O. R. O. ART. 21. De veroordeelde tot gevangenisstraf kan, wanneer hij twee derden van zijn straftijd en tevens ten minste een jaar in de gevangenis heeft doorgebracht en zich gedurende dien tijd door goed gedrag heeft onderscheiden, met zijne toestemming voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld.

Deze invrijheidstelling is ten allen tijde herroepelijk in geval de ver-

¹ [Is vastgesteld bij Kon. Besl. van 17 Augustus 1889 (*Stbl.* n°. 107).]

oordeelde zich slecht gedraagt of in strijd handelt met de in zijnen verlofpas uitgedrukte voorwaarden.

De tijd verlopen tusschen de invrijheidstelling en het besluit van herroeping wordt niet in rekening gebragt op den duur der straf.

De gevangenisstraf wordt geacht geheel te zijn ondergaan, indien zonder herroeping de straftijd is verstreken.

O. R. O. Art. 22. De besluiten van voorwaardelijke invrijheidstelling en die van herroeping worden genomen door het hoofd van het departement van justitie, de eerste op voorstel of na ingewonnen berigt van het bestuur der gevangenis.

De aanhouding van den voorwaardelijk in vrijheid gestelde kan in het belang der openbare orde worden bevolen door het hoofd van de gemeentepolitie ter plaatse waar hij zich bevindt, onder verplichting om daarvan onverwijd kennis te geven aan het departement van justitie.

Volgt daarna de herroeping, dan wordt zij geacht bevolen te zijn op den dag der aanhouding.

O. R. O. Art. 23. Het formulier der verlofpassen en de verdere voorschriften ter uitvoering van de artikelen 21 en 22 worden vastgesteld bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Memorie van Toelichting.

E. Voorwaardelijke invrijheidstelling (artt. 21—23).

De voorschriften over de voorwaardelijke invrijheidstelling hebben ten doel hun, die eene eenigszins langdurige gevangenisstraf ondergaan, den steeds zoo moeilijken overgang tot de volle vrijheid ligter te maken. De voorwaardelijke vrijlating kan er veel toe bijdragen, om het wantrouwen en de vooroordeelen te overwinnen, welke thans nog algemeen tegen ontslagen gevangenen bestaan en vele onder hen, ook die met de beste voornemens zijn bezielde, beletten door de uitoefening van een eerlijk bedrijf genoegzaam in hunne behoeften te voorzien. Hij die met een verlofpas (*ticket of leave*) ontslagen is, zal minder moeilijkheden op zijnen weg ontmoeten, minder weigeringen op zijne vraag om arbeid te vreezen hebben, omdat de meester die hem in dienst neemt, eene zeer groote magt over hem uitoefent, daar bij slecht gedrag eene behoorlijk gestaafde kennisgeving aan de politie voldoende is om hem weder in de gevangenis te doen opnemen. Ook is het een algemeen maatschappelijk belang, dat langdurige vrijheidstraffen feitelijk kunnen worden ingekort zonder gevaar voor de openbare orde en veiligheid.

Niettemin werd het stelsel van voorwaardelijke vrijlating, nadat het in Ierland en Engeland reeds vele jaren had gegolden, op het vasteland van Europa nog fel bestreden op theoretische en praktische gronden.

Men meende, dat door dit stelsel inbreuk werd gemaakt eensdeels op de uitsluitend aan den regter toekomende bevoegdheid om de mate, den duur der straf vooraf te bepalen, anderdeels op het soevereine regt van gratie van een deel der bij regterlijk vonnis opgelegde straf.

De ongegrondheid dezer beweringen is elders reeds voldingend aangetoond¹. Daarover dus slechts een enkel woord.

¹ Die rechtliche Zulässigkeit der »bedingten Entlassung« von dr. SPRANGER (Strafrechtszeitung, 1868, Augustus-Heft), en: la question de la libération conditionnelle des condamnés, abstraction faite du système irlandais, van mr. M. S. POLS, in Rapports voor het congres van Stockholm, 1878, bl. 60 en volg.

Art. 21 van het ontwerp [art. 15], doet niets te kort aan 's regters uitsluitende bevoegdheid, om binnen de grenzen der wet den duur der tijdelijke gevangenisstraf te bepalen. Ook kan niet worden toegegeven, dat dit artikel eenige inbreuk maakt op 's Konings grondwettig regt van gratie. Bij gratie wordt de nog niet ondergane straf, ook van den voorwaardelijk ontslagene, kwijtgescholden. Het uitreiken van den verlofpas heeft geen ander gevolg dan de voorwaardelijke en steeds herroepelijke vrijlating van den gevangene. Daarenboven stelt de wet vereischen voor die vrijlating, zooals toestemming van den veroordeelde, goed gedrag, het ondergaan hebben van een evenredig deel van zijnen straftijd, waarvan de uitoefening van het grondwettig regt van gratie niet afhankelijk mag worden gesteld.

Ook de praktische bezwaren, tegen de voorwaardelijke vrijlating aangevoerd, zijn met aandacht overwogen, maar niet afdoende bevonden.

Dit stelsel kan geene goede vruchten opleveren zonder een voortdurend en naauwlettend toezigt der politie (art. 22 [16], tweede lid), maar juist in dit toezigt zien velen een bezwaar, omdat zij het niet genoegzaam onderscheiden van de eerste der in art. 11 C. P. vermelde accessoire straffen, die in Nederland, als weinig overeenkomstig met den nederlandschen volksaard, reeds bij art. 3 van het souverain besluit van 11 December 1813 (*Staatsblad* n°. 10) werd afgeschaft. Beide zaken intusschen verschillen geheel in aard en strekking. Het stellen onder het toezigt van de hooge politie werpt een onuitwischbaren blaam op iemand, die zijne eigenlijke straf reeds heeft ondergaan en belet hem aanhoudend zich vrij in de maatschappij te bewegen (artt. 44—46 C. P.); het hier bedoelde toezigt daarentegen betreft personen, die hunne eigenlijke straf nog niet geheel hebben ondergaan, het treedt als het ware in de plaats van het veel gestrengere, door muren en grendels verzekerde toezigt van den gevangenbewaarder. En dit toezigt strekt niet alleen tot beveiliging van de maatschappij, maar evenzeer in het belang van den veroordeelde, die om zijn goed gedrag voorwaardelijk is ontslagen. Immers, met het oog op de voortdurende waakzaamheid der politie ten zijnen opzigte, zal men hem met te meer gerustheid het vertrouwen schenken, zoo noodig om hem in den eersten tijd na zijn ontslag en voordat zijn straftijd is verstreken, in zijne goede voornemens te sterken en aan werk te helpen. Eindelijk zij nog opgemerkt, dat het politie-toezigt over de voorwaardelijk ontslagenen in het land der individuele vrijheid bij uitnemendheid, Engeland, niet alleen sedert jaren bestaat, maar aldaar nimmer tot ernstige bezwaren aanleiding heeft gegeven.

Ook op een anderen grond is het stelsel van voorwaardelijke invrijheidstelling bestreden. Zelfs bij het meest waakzame toezigt der politie, maakte men zich beducht voor ernstige aanrandingen van de openbare orde door de voorwaardelijk vrijgelatenen, aanrandingen zoo als die werkelijk van de zijde der *ticket of leave men* in Engeland hebben plaats gehad. Ten onrechte echter beroept men zich op dit voorbeeld. De aanvankelijk ongunstige ervaring in Engeland moet niet geweten worden aan het stelsel, maar aan hetgeen men op het londensche congres van 1872¹ heeft genoemd de ellendige toepassing van het stelsel door

¹ Redevoering van mr. F. HILL (Handelingen, bl. 420).

de voorwaardelijke vrijlating van een groot aantal veroordeelden niet om hun goed gedrag, maar eenvoudig wegens plaatsgebrek in de gevangenissen, ontstaan ten gevolge van de vervanging der deportatie, als deel uitmakende van de straf, door vrijwillige deportatie na het einde der straf.

Daarenboven staan tegenover de aanvankelijk ongunstige ervaring van Engeland, die daar echter niet heeft geleid tot verwerping maar tot betere toepassing van het stelsel, de zeer gunstige uitkomsten in Ierland¹ niet alleen, maar vooral ook in Saksen. Omtrent deze laatste vindt men hoogst belangrijke opgaven in de memorie van toelichting van het duitsche strafwetboek². Daaruit blijkt, onder meer, dat in Saksen gedurende zeven jaren (1862—1868) 286 gevangenen met verlofpas werden ontslagen, en dat van slechts zes die verlofpas behoefde te worden ingetrokken. Het was voornamelijk deze gunstige ervaring, die er toe leidde de voorwaardelijke vrijlating ook in het duitsche rijkswetboek te doen opnemen. Zurich volgde dit voorbeeld in zijn wetboek van 1871 (§§ 14—16), Oostenrijk en Italie in hunne jongste ontwerpen.³

Ook de ondervinding in Pruisen is gunstig voor het stelsel. Dit blijkt onder anderen uit de volgende, aan officiële bronnen ontleende, cijfers aangaande de werking in de eerste twee jaren na de invoering van het nieuwe strafwetboek.

	1871.	1872.
Voorwaardelijk ontslagenen.....	1579	953
in den loop des jaars overleden.....	4	4
het gedrag gaf geene aanleiding tot klagen bij.....	1485	880
het gedrag was niet geheel onberispelijk, maar gaf geen grond tot intrekking van het ontslag bij.....	11	5
wegens nieuwe misdrijven kwamen in geregteijk onderzoek	33	28
wegens slecht gedrag en ongeoorloofde verwijdering van de hun aangewezen woonplaats werd het ontslag ingetrokken bij..	50	40

Wat bij deze opgaven in het oog valt is het afnemend aantal der voorwaardelijk ontslagenen in de twee eerste jaren na de invoering van het wetboek, in 1871, 1579, in 1872 slechts 953. De verklaring van dit verschijnsel is, volgens de verstrekte inlichtingen der pruisische regering, deze. § 3 der ministeriële instructie van 21 Januarij 1871 betreffende de uitvoering der §§ 23—26 van het duitsche rijksstrafwet-

¹ Redevoering van sir W. CROFTON, in de handelingen van het londensche congres, bl. 417, 418.

² Motive zu dem Entwurfe eines Strafgesetzbuchs für den Norddeutschen Bund, bl. 37—47. Vgl. SCHWARZE, commentar zum Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich (3de uitgaaf van 1873), bl. 109—111.

³ De beroemde criminalist dr. GLAZER, oostenrijksch minister van justitie tijdens de aanbieding van het ontwerp van 7 Nov. 1874 aan het huis van afgevaardigden, zeide ter inleiding der toelichting van de §§ 18—23 (Entlassung auf Widerruf): »Die Entlassung auf Widerruf (sogenannte Beurlaubung der Sträflinge) ist bereits von längerer Zeit in »Engeland, Irland, Oldenburg (in der Anstalt Vechta) und in Sachsen, in neuerer Zeit »auch in den Schweizer Cantonen Aargau und Zürich eingeführt und bekanntlich auch in »das Deutsche Strafgesetz aufgenommen worden. Sie hat sich in doppelter Richtung als »eine treffliche Institution bewährt; einmal durch die günstige Einwirkung auf das Verhalten der Sträflinge in der Haft, dann aber auch dadurch, dass sie den Sträfling für »die volle Freiheit vorbereitet, indem sie ihm bei seinem Austritte aus dem Straforte in »dem Widerstande gegen die ersten und gefährlichsten Versuchungen zum Rückfall kräftigt.»

boek (toen nog strafwetboek voor den noordduitschen bond) stelt als vereischte voor het voorwaardelijk ontslag, dat de gevangene zich gedurende zijn verblijf in de gevangenis heeft gedragen overeenkomstig de reglementaire voorschriften (Anstalts-Ordnung) »en tegelijkertijd in »zijn geheel gedrag dien ernst aan den dag heeft gelegd, die als een »waarborg mag worden aangemerkt, dat hij de bij zijn ontslag gekoesterde verwachtingen niet te leur zal stellen". Er werd nog bijgevoegd, dat de voordragt tot ontslag nimmer gegrond mag zijn op de omstandigheid alléén, dat de gevangene niet disciplinair was gestraft; en dat daarentegen een enkel disciplinair vergrijp, bij overigens bevredigend gedrag, die voordragt niet onvoorwaardelijk behoeft uit te sluiten. Hoe goed en duidelijk die voorschriften ook zijn, de praktijk was daarmede in het eerste jaar na de invoering van het wetboek niet in overeenstemming. Veeleer werd de voordragt tot voorwaardelijk ontslag regel ten aanzien van alle gevangenen, die drie vierden van hun straftijd in de gevangenis hadden doorgebracht, en wier gedrag geen aanleiding had gegeven tot klagten. De regering wees er toen in nadere voorschriften bij herhaling op, dat meer dan deze negatieve bewijzen van uiterlijk goed gedrag, alzoo positieve bewijzen van werkelijke en ernstige verbetering, gepaard aan gegronde vooruitzichten, dat de veroordeelde zich de gunst van het voorwaardelijk ontslag waardig zoude willen en kunnen maken, werden gevorderd om dit te verleenen. Het natuurlijk gevolg was, dat de voordragten tot ontslag aanmerkelijk afnamen en dat daarenboven in een aanzienlijk aantal gevallen het voorgedragen ontslag niet werd verleend. De vrijlating met verlofpas werd aldus wat zij behoort te zijn, eene uitzondering ter belooning van ongewoon goed gedrag, als gevolg van ernstige verbetering. De verhouding tusschen het ontslag en de intrekking van het ontslag, en daarop komt het bij de beoordeeling der werking van het stelsel hoofdzakelijk aan, werd nu in 1873 en volgende jaren, bij toenemende vermindering van het aantal ontslagenen, ook steeds gunstiger.¹

¹ In Duitschland, bij name in Pruissen, blijft de zaak op den duur de openbare aandacht trekken. In het pruisische huis van afgevaardigden maakte zij bij de behandeling der staatsbegroting voor 1877 het onderwerp uit eener belangrijke interpellatie. Uit het in de laatste jaren steeds toegenomen aantal afwijzingen van door de besturen der gevangenissen gedane voordragten tot voorwaardelijke invrijheidstelling werd door sommigen afgeleid, dat de regering deze niet zeer gunstig gezind was. Die gevolgtrekking echter werd door de regering krachtig bestreden. Volgens haar oordeel was het verkeerd uit de medegedeelde cijfers af te leiden, dat men in 1871 zeer ruim was geweest in het toestaan van de aanvragen en eerst in 1872 en 1873 eene geheel tegenovergestelde richting was gaan volgen. Daarbij toch werd al dadelijk uit het oog verloren, dat in de eerste jaren na de invoering van het rijkswetboek alle gevangenen, op wie de nieuwe instelling kon worden toegepast, voor die toepassing gelijktijdig in aanmerking kwamen. Verder werd door de pruisische regering opgemerkt, dat zij, vasthoudende aan de beginselen der instructie van 21 Jan. 1871, elke aanvraag zeer nauwkeurig deed onderzoeken, met het oog op de individualiteit van den gevangene, zijn karakter en gedrag benevens zijn uitzigten om, in vrijheid gesteld, eene kostwinning te vinden. Was van dit onderzoek het gevolg, dat vele aanvragen werden afgewezen, die goed gemotiveerde afwijzingen waren niet in strijd, maar veeleer in overeenstemming met de juiste opvatting van § 23 van het rijkswetboek. Na deze inlichtingen gehoord en overwogen te hebben, sprak de commissie van onderzoek uit het huis van afgevaardigden als haar meening uit, dat de zorgvuldige beoordeeling van de voordragten tot invrijheidstelling, die in een groot aantal gevallen tot afwijzing leidde, geenzins voortspoot uit afkeer van de nieuwe instelling, terwijl veeleer was gebleken van het voornemen der regering om die instelling zooveel mogelijk te ontwikkelen en uitgebreider te doen werken.

Dit blijkt uit onderstaande cijfers:

	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.
Aantal voordragten tot ontslag...	516	439	419	439	444	402
Hiervan werden:						
a. afgewezen.....	274	294	305	334	289	248
b. ingewilligd zonder herroeping..	237	141	110	103	150	152
c. ingewilligd met herroeping....	5	4	4	2	5	2
	516	439	419	439	444	402

Met deze ondervinding, die in overeenstemming is met de gunstige resultaten vroeger in Ierland en in Saksen verworven, voor oogen, kan men gerust het voorbeeld van den Duitschen wetgever volgen. Maar men drukke het voetspoor van dien wetgever dan ook hierin, dat men de regeling dezer nieuwe instelling, zooveel mogelijk, overlate aan praktijk en ervaring en dus zoo min mogelijk belemmere door voorschriften der wet. Deze regelen alleen de vereischten der voorwaardelijke invrijheidstelling en van hare herroeping, benevens de toerekening van den in vrijheid doorgebragten tijd op den straftijd¹ (art. 21) [15]; zij wijze verder aan de magt bevoegd tot het verleenen en intrekken der verlofpassen en tot aanhouding der voorwaardelijk vrijgelatenen (art. 22) [16]. Al wat verder noodig is om het stelsel in werking te brengen, blijve overgelaten aan de algemeene maatregelen van inwendig bestuur (art. 23) [17].

¹ Straftijd in dit artikel is de tijd, die in de gevangenis moet worden doorgebracht hetzij ingevolge een vonnis van veroordeeling, hetzij krachtens een koninklijk besluit van gratie. Van de gunst der voorwaardelijke invrijheidstelling kan dus ook de tot levenslange straf veroordeelde genot hebben, wanneer die straf hetzij vóór hare uitvoering geheel, hetzij na hare uitvoering voor het nog te ondergaan gedeelte, in tijdelijke gevangenisstraf is veranderd.

Advies van den Raad van State.

Tot het gemengde stelsel des ontwerps behoort ook, gelijk hiervoren [zie bl. 237 en 240] reeds met een enkel woord werd gezegd, de voorwaardelijke invrijheidstelling in voege als in artt. 21—23 [15—17] wordt omschreven.

Blijkens de toelichting van voormelde artikelen heeft de Staatscommissie goede verwachting van de invoering der zoogenaamde tickets of leave, welke instelling, uit de britsche strafkolonien afkomstig, van daar naar Engeland en Ierland overgebracht, en sedert ook in Duitschland aangenomen werd.

De Raad van State heeft zich al dadelijk afgevraagd, of hier te lande die instelling te rijmen zij met Uwer Majesteits regt van gratie van straffen

Rapport aan den Koning.

Ten aanzien van de voorwaardelijke invrijheidstelling¹, geregeld volgens artt. 21—23 [15—17], is met voldoening opgemerkt, dat de Raad van State daartegen niet alleen geene principiële bezwaren heeft, maar zelfs verklaart zich zeer te zullen verheugen, indien later blijken mogt, dat enkele practische bezwaren, welke die instelling voor'shands schijnt te bevatten, zich niet zullen voordoen.

Van die practische bezwaren wordt er één vermeld, ontleend aan de noodzakelijkheid van een voortdurend en naauwlettend toezigt der politie op den voorwaardelijk vrijgelatene. Dat

¹ Ook in de Italiaansche ontwerpen opgenomen en door prof. MAIJER genoemd: »eine Rechtswohlthat des Gesetzes».

door regterlijke vonnissen opgelegd (art. 66 Grondwet).

De Raad van State is het dienaangaande met de Staatscommissie eens.

Het verleenen der verlofpassen, hier bedoeld, stelt geen gratie daar, in den zin van art. 66 der Grondwet, ook geene verandering van straf, slechts eene, binnen de grenzen der wet gewijzigde tenuitvoerlegging van een deel der uitgesprokene veroordeeling, die daardoor niets van hare kracht verliest en ieder oogenblik tot intrekking van den verlofpas, zoolang de duur der opgelegde gevangenisstraf niet verstreken is, leiden kan.

Dat door de instelling der verlofpassen inbreuk zou worden gemaakt op 's regters bevoegdheid om de mate en den duur der straf vooraf te bepalen, acht de Raad van State, ook met het oog op den inhoud van hoofdstuk V der Grondwet, almede onaannemelijk.

De Raad van State mag intusschen Uwe Majesteit niet ontveinzen, dat hij de juistheid betwijfelt van het gevoelen der Staatscommissie dat »de voorwaardelijke vrijlating er »veel toe kan bijdragen om het »wantrouwen en de veroordeelen te »overwinnen, welke thans nog al »gemeen tegen ontslagen gevangenen bestaan" enz.

Indien het waar is, wat de memorie van toelichting beweert, dat »dit »stelsel geene goede vruchten kan »opleveren, zonder een voortdurend »en naauwlettend toezigt der politie »(art. 22, lid 2)", dan valt eenerzijds daarbij op te merken, dat zoodanig politietoezigt naar den aard onzer instellingen moeilijk zal zijn uit te oefenen, wil men niet vervallen in een toezigt, als in het teregt gewraakte art. 11 van den Code van 1810 of § 39 van het duitsehe wetboek omschreven. Anderzijds staat te vreezen, dat juist dat, volgens de memorie van toelichting on-

toezigt acht de Raad moeilijk uit te oefenen en tevens noodlottig voor eene goede werking, omdat onze vrije werklieden in hun midden geene personen zullen dulden »op welke het »oog der politie steeds gevestigd is, »wier gangen onophoudelijk nage- »gaan worden". Deze voorstelling berust op een misverstand. Toezigt der politie is zeer zeker noodig en zelfs onafscheidelijk van de instelling, doch zij mag niet werkzaam zijn gelijk de Raad zich voorstelt. Ook elders, waar die instelling reeds bestaat, geschiedt het niet op die wijze. Binnen de werkplaatsen behoeft de politie nimmer toe te zien. Ontstaat daar reden van beklag, de werkbaas of het hoofd doet daarvan dan wel mededeeling. In het merkwaardig rapport¹ dat onze landgenoot, de heer M. S. POLS, over »la question de la libération conditionnelle des condamnés" uitbragt aan het internationaal penitentiair congres te Stockholm, op 20 Augustus ll. en volgende dagen gehouden, wordt dit duidelijk uitgedrukt: »La science que la mauvaise »conduite ou même la mauvaise compagnie entrainera la révocation, »assure non-seulement la bonne conduite, mais inspire la confiance. »Pour avoir ce résultat il faut pour- »tant qu'une surveillance sévère soit »exercée et que la révocation se passe »sans miséricorde en cas de mauvaise »conduite. En même temps cette »surveillance doit être exercée d'une »manière intelligente, sans entraver »le libre mouvement du libéré, ou »sans le placer dans une position »humiliante ou inférieure. Elle doit »avant tout être exercée dans son »propre intérêt, pour le soutenir »dans le bien et non l'avilir aux »yeux de son prochain. C'est sur- »tout en Irlande et en Saxe, que la »surveillance sévère mais intelligente

¹ CHARLES LUCAS noemt dit rapport onder de »travaux considérables" voor het congres. *Revue critique*, Nov. 1878, bl. 649.

misbare politietoezicht de kiem kan worden voor het mislukken der geheele instelling. Men vleije zich toch niet, dat vrije werklieden op eene fabriek of andere werkinrigting in hun midden personen zullen dulden, op welke het oog der politie steeds gevestigd is, wier gangen onophoudelijk nagegaan worden.

De Raad van State zou zich intusschen zeer verheugen, indien later blijken mogt, dat hij zich omtrent deze en andere praktische bezwaren, welke de instelling der verlofpassen voor 'shands schijnt te bevatten, zoude vergist hebben.

Hij vindt dan ook geene vrijheid om het voorstel, in de artt. 21—23 gedaan, te ontraden.

In het stelsel des ontwerps kan het moeilijk gemist worden.

De vraag, of de in het wetboek bedreigde straffen eene voorwaardelijke vermindering, als in art. 21 vermeld, kunnen lijden, is voor eene beantwoording in het algemeen niet wel vatbaar.

Dat men echter vele gevangenen, na het tijdsverloop in art. 21 bepaald, gerust kan vrijlaten zonder vrees dat de veroordeelden zich vooreerst weder misdadig zullen gedragen, meent de Raad wel te mogen aannemen. Met de wetenschap dat zij ieder oogenblik, en bij het minste vergrijp, weder in gevangenis kunnen gesteld worden, zullen zij in den regel zich wel wachten iets te doen wat daartoe zou moeten leiden.

De Raad ziet in het voorgestelde op dit punt voor de maatschappelijke orde en veiligheid geen bezwaar, maar wacht er anderzijds ook weinig nut van.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Goed gedrag in de gevangenis zal zijn de voorwaarde, waarvan de conditionele invrijheidstelling afhangt. Maar dan heeft men ook te verwachten, dat niet zelden huichelarij en oogendienst, waardoor ook de meest geoefende menschenkenner zal kunnen misleid worden, het middel zullen zijn, om het voorregt van het voorwaardelijk ontslag te verkrijgen en dat terugkeer in de maatschappij ook aan de gevaarlijkste veroordeelden zal kunnen worden gegund. Tegen dit gevaar levert de opdracht der beslissing aan den Minister van Justitie (art. 22) geen waarborg, waar deze moet afgaan op de inlichtingen van anderen, die zelfs tot

»des libérés a été reconnue comme
»le meilleur moyen de réhabilita-
»tion sociale des condamnés." En
later nog meer bijzonder: »On re-
»connait en principe que cette sur-
»veillance doit servir non seulement
»les intérêts sociaux, mais aussi et
»surtout les intérêts du libéré. Il
»suffit que celui-ci se représente à
»des temps déterminés aux auto-
»rités indiquées dans le passeport,
»pour justifier de son domicile et
»de ses moyens d'existence, qu'il
»ne change pas de domicile sans
»prévenir les autorités et qu'il
»s'abstienne de vices notoires et de
»mauvaise compagnie." ¹

Door genoemd congres, waar uit de verschillende rijken zulk een groot aantal mannen, van nabij door studie en ervaring vertrouwd met alles, wat het gevangeniswezen betreft, vergaderd waren, werd de instelling der voorwaardelijke vrijlating, ook in verband met een cellulair stelsel, met overgroote meerderheid aanbevolen. ²

¹ Rapports sur les questions à discuter au congrès pénitentiaire international à Stockholm (Stockholm, 1878), bl. 67, 68 en 69.

² Zie het verslag in de *Staatscourant* van 7 Januarij 1879, n°. 5.

in de laagste sferen van de beambten van het gevangeniswezen moeten worden ingewonnen. En hoe zal nu de maatschappij beveiligd worden tegen de mogelijke gevaren waaraan deze terugkeer van voorwaardelijk ontslagenen haar kan blootstellen? Door een streng politietoezicht, dat, in andere landen met eene krachtig georganiseerde politiemagt mogelijk, in ons land niet ligt uitvoerbaar zal zijn, en dat, wel verre van, zoo als de Regering meent, het vinden van eene kostwinning door den ontslagene te bevorderen, integendeel den strijd tegen het wantrouwen en de vooroordeelen, waarmede ontslagene veroordeelden te kampen hebben, nog moeilijker zal maken. De ontslagenen zullen eene tusschenklasse in de maatschappij vormen (noch vrijen noch gevangenen) wier plaats moeilijk is aan te wijzen. De mededeelingen omtrent de werking van het voorwaardelijk ontslag in Pruissen bewijzen, dat de herroeping zelden voorkomt. Maar bewijzen ze, dat de maatschappij daar te lande beveiligd *blijft* tegen den ontslagene, wanneer hun het scherp snijdende Damocleszwaard van een *Pruissisch* politietoezicht niet meer boven het hoofd hangt? Het Duitsche gevangenisstelsel kan bovendien ligt verandering ondergaan, wanneer de nieuwe gevangeniswet, waarvan het ontwerp aanhangig is, zal worden ingevoerd, en de invloed daarvan op het stelsel van het voorwaardelijk ontslag is onzeker.

Maar al moge het stelsel in andere landen goed werken, hier te lande zou het weinig in den smaak vallen en uitloopen op het zoo algemeen afgekeurde toezigt der hooge politie. Bovendien, waartoe is het noodig? Belooning voor goed gedrag kan men geven door vermindering van straf. En om welke reden zal men dan herroepen? Wordt een strafbaar feit gepleegd, dan komt ook zonder dit middel de delinquent weder in hechtenis, maar wat zal men verstaan onder hem »die zich slecht gedraagt»? En wie zal dit beoordeelen? Zal niet verschil van persoonlijke inzichten daaromtrent, welligt van mindere politiebeambten, tot allerlei willekeur aanleiding *moeten* geven?

De bedenkingen tegen dit deel van het Regeringsstelsel vonden meer steun zoowel in de Commissie als in de afdeelingen. Daartegen werd evenwel in het midden gebracht, in de eerste plaats dat de tegenstanders van de voorwaardelijke invrijheidstelling uitgaan van eene verkeerde onderstelling. Het voorwaardelijk ontslag moge in vele gevallen een voorregt zijn voor den gevangene, het is dit niet in de eerste plaats. Het is niet een *beneficium* aan den veroordeelde verleend of een regt van den veroordeelde, maar een regeling van de *straf* in *utilitatem publicam*. De voorwaardelijk ontslagene is nog steeds in zekeren zin gevangene; daarom moet het ontslag nooit worden toegepast op de gevangenen, zoo lang zij nog in de cel verblijf houden. Daarom ook behoort bij het ontslag niet uitsluitend op het goed gedrag te worden gelet, maar vooral op de antecedenten van den gevangene en (gelijk vooral in Saksen, waar het stelsel goed schijnt gewerkt te hebben, geschiedt) op de vraag of hij werk zal kunnen vinden of op eene andere wijze in zijn onderhoud zal kunnen worden voorzien. Wanneer dit het geval is wordt de gevangene ontslagen niet als gunst, maar omdat zijne kostbare opsluiting niet behoeft te worden bestendigd en men den veroordeelde reeds vóór het einde van zijn straftijd de gelegenheid geven kan zich te gewinnen aan een geregeld leven in de maatschappij, waarin hij na het

einde van dien straftijd zal moeten wederkeeren. En in dit opzigt valt het algemeen belang zamen met dat van den gevangene zelf. De overgang van de gevangenis tot volkomen vrijheid, veelal op een oogenblik dat het den ontslagene moeilijk, zoo niet onmogelijk moet vallen in zijn onderhoud te voorzien, is meestal hoogst noodlottig. Volgens het nieuwe stelsel zal wel het toezigt der politie zijn een zwaard van Damocles, maar te gelijk een middel dat juist daarom weldadig op den ontslagene kan werken. Heeft dit *praeventive* middel eenigen tijd met goed gevolg zijne kracht doen gevoelen dan zal de ontslagene, bij ontheffing van het toezigt, ook beter zijn voorbereid om zelfstandig in de maatschappij te kunnen leven. Ook de toepassing van het stelsel behoeft geene overwegende moeilijkheden op te leveren. Juist omdat het getal van hen die tot voorwaardelijk ontslag zullen worden toegelaten betrekkelijk gering zal zijn, juist daarom zal het niet moeilijk zijn, dat door den Minister van Justitie en de commissien van administratie eene scherpe controle worde uitgeoefend op de adviezen die zij van de directeuren en cipiers der gevangenissen zullen moeten ontvangen. Bestond hier overwegende moeilijkheid om over de toelating tot voorwaardelijk ontslag te oordeelen, diezelfde moeilijkheid zou ook thans bestaan ten aanzien van het ontslag verleend door vermindering van straftijd bij wege van gratie. Ook verlieze men niet uit het oog dat aan het ontslag allerlei voorwaarden kunnen worden verbonden ter bescherming vooral van de openbare veiligheid. Eindelijk worde niet vergeten dat het stelsel zoowel in Engeland als in Duitschland in de praktijk is beproefd en dat niet alleen in Duitschland, met zijne zeer strenge politie, maar ook in Engeland geen bezwaren zijn ondervonden die reden zouden geven om aan de mogelijkheid eener billijke toepassing te twijfelen.

De Commissie meent er echter op te moeten wijzen, dat van het middel niet dan met groote bedachtzaamheid en na een voorafgaand, zoo naauwkeurig mogelijk, onderzoek zal moeten worden gebruik gemaakt, ter voorkoming dat niet welligt later aan het stelsel zou worden geweten wat, zoo als de ondervinding elders geleerd heeft, alleen aan eene verkeerde toepassing daarvan zou moeten worden toegeschreven.

Over *voorwaardelijke invrijheidstelling* zie verder de Nota van den heer LENTING.¹

¹ Luidende met betrekking tot deze instelling, als volgt:

In naauw verband met het strafstelsel staat het beginsel van de voorwaardelijke invrijheidstelling (art. 21). De Regering beroept zich daarvoor op de wetgeving elders en voornamelijk op Duitschland en Engeland en op de aldaar verkregene resultaten. Wat die uitkomsten betreft, men gelieve niet uit het oog te verliezen, dat, wat de Deutsche Staten betreft, aldaar over het algemeen het veel scherper politietoezigt bestaat, welk toezigt zich steeds voortdurend uitstrekt ook op de niet-misdadigers, en dat, wat Engeland betreft, de resultaten daar aanvankelijk niet zoo schitterend zijn. Men schreef dit toe aan de »ellendige toepassing van het stelsel», omdat men den misdadiger vrijstelde, niet om zijn goed gedrag, doch wegens plaatsgebrek. Doch al schijnen de latere resultaten gunstiger, men zal toch goed doen, die resultaten met groote behoedzaamheid te toetsen.

De Regering past het stelsel toe op *alle* veroordeelden tot gevangenisstraf, wanneer zij namelijk $\frac{2}{3}$ van hunnen straftijd of ten minste een jaar in de gevangenis hebben doorgebracht. Al de veroordeelden? Ook zij dus die ter zake van gevaarlijke misdaden voor een tijdvak van 15 of 20 jaren zijn veroordeeld.

De Memorie van Toelichting zegt [zie hiervoor op bladz. 268]: »de voorwaardelijke vrijlating kan er veel toe bijdragen, om het wantrouwen en de vooroordeelen te overwinnen, welke thans nog algemeen tegen ontslagene gevangenen bestaan». Met den Raad van State betwijfelt de ondergeteekende de juistheid dezer stelling in hare algemeenheid. De tot lang-

Niet minder dan de Commissie is de Minister overtuigd dat van voorwaardelijke invrijheidstelling slechts met de meeste omzichtigheid moet worden gebruik gemaakt. Hij blijft het wenschelijk achten dat van dit stelsel, dat elders gunstig werkt, ook hier de proef genomen worde. Daar het hem echter slechts om eene voorzichtige proefneming te doen is, heeft hij, ter tegemoetkoming aan de geopperde bezwaren, in art. 21 de cijfers veranderd. Men die hunne straf uitsluitend cellulair ondergaan, *geheel* uit te sluiten, ware niet te verdedigen. Voorwaardelijke invrijheidstelling toch is geenszins een correctief tegen de nadeelen der gemeenschap, maar een middel om den overgang tot de vrije maatschappij iets meer geleidelijk te maken. Daaraan heeft de cellulaire gevangene evenzeer behoefte als de anderen. Overigens zal juist de algemeene bekendheid van het feit dat soms de slechtste menschen zich in de gevangenis het best gedragen, misleiding door een huichelaar minder gemakkelijk maken.

De Commissie kan niet toegeven dat het niet te verdedigen ware, men die hunne straf uitsluitend cellulair ondergaan, geheel uit te sluiten van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Zij is integendeel van oordeel dat voorwaardelijke invrijheidstelling, in een stelsel dat gemeenschap na de cel behoudt, consequent alleen als een nieuwe trap van overgang kan worden aangenomen bovenal ook om aan de erkende bezwaren der gemeenschap te gemoet te komen. Toch acht zij de bezwaren tegen eene voorzigtige proefneming met de voorwaardelijke invrijheidstelling ook van men die hunne straf uitsluitend cellulair ondergaan niet overwegend. Bij de uitbreiding der celstraf tot vijf jaren zou bovendien de proef alligt illusoir worden, wanneer zij tot de zeer weinige gevallen beperkt bleef waarin eene gevangenisstraf van langeren duur werd opgelegd.

Art. 21. Op grond van hetgeen boven reeds is medegedeeld geeft de Commissie in overweging in de eerste alinea te lezen in plaats van »ten minste een jaar»: »ten minste drie jaren». Tevens zou moeten worden uitgedrukt dat niet uitsluitend op het gedrag in de gevangenis, maar

durige gevangenisstraf ter zake van ernstig en gevaarlijk vergrijp veroordeelde zal, al heeft hij een $\frac{2}{3}$ gedeelte van den straftijd zich goed in de strafinrigting gedragen, ten gevolge waarvan hij voorwaardelijk in vrijheid gesteld wordt, toch met wantrouwen in de maatschappij worden ontvangen. Trouwens de Regering erkent dit, wanneer zij [bij art. 18], sprekende over de hechtenisstraf, erkent: »niettemin zal in het volksbewustzijn altijd *en met geheel ten onregte* eenige schande verbonden blijven aan het verblijf in de gevangenis, en eene veroordeeling tot gevangenisstraf iemand steeds min of meer in de algemeene schatting doen dalen».

De voorwaardelijke invrijheidstelling zal min of meer het gevolg hebben, of dat de politie niet bij magte zal blijken te zijn om een voortdurend toezigt uit te oefenen op vele voorwaardelijk in vrijheid gestelden, voornamelijk in de groote steden en op het platteland; of wel het politietoezigt, afgeschaft bij het Koninklijk besluit van 11 December 1813, zal langs een zijde weder worden ingevoerd.

Bovendien is het te vreezen, dat de veroordeelde in de gevangenis een berouw *veinst* dat hij niet koestert, en een *schijnbaar* goed gedrag leidt, om zoo spoedig mogelijk weder zijne vrijheid te verkrijgen, die hem in staat stelt aan zijne booze neigingen toe te geven. De veiligheid in den Staat wordt dan ernstig bedreigd. Wat is »een goed gedrag» in de gevangenis? De ergste misdadigers zijn doorgaans de beste gevangenen.

Eindelijk zal het den waren berouwvolle, indien hij voorwaardelijk in vrijheid gesteld wordt, dikwerf verdrieten dat het steeds geopende oog der politie op hem gevestigd is en zijne goede voornemens niet vertrouwd worden. Dit zal alligt hem tot baloorigheid leiden en daardoor kan hij er toe geraken, om weder in de oude zonde te vervallen.

ook op de antecedenten van den gevangene en op de mogelijkheid van het verkrijgen van arbeid of onderhoud bij de invrijheidstelling zal worden acht geslagen.

Twijfel werd geopperd over de beteekenis van het woord: »voorwaardelijk». De Commissie is van oordeel dat uit het slot der tweede alinea volgt, dat hiermede te kennen wordt gegeven dat aan de invrijheidstelling bepaalde voorwaarden kunnen worden verbonden, bijv. ook aanwijzing van de plaats waar de ontslagene zich zal hebben op te houden.

Wat wordt bedoeld met *straf*tijd? Is dit de tijd bij het vonnis bepaald, of ook de tijd welken de veroordeelde in de gevangenis zal moeten doorbrengen, wanneer hij ten gevolge van gratie vermindering van straf heeft bekomen? Wanneer aan een veroordeelde tot levenslange gevangenisstraf, gratie wordt verleend, zal ook op hem de voorwaardelijke invrijheidstelling kunnen worden toegepast. Over welk tijdvak zullen echter in dat geval de $\frac{2}{3}$ berekend worden? Over den straftijd te rekenen van den dag der inhechtenisneming of over den straftijd van den dag af dat de vermindering bij gratie is verkregen? De Commissie zou deze vraag in den eerstgemelden zin beslissen. Men moet in dat geval aannemen dat den veroordeelde *tijdelijke* gevangenisstraf is opgelegd.

Zie boven [op bl. 277].

Ongetwijfeld zal de Minister van Justitie op de antecedenten en op de mogelijkheid van het verkrijgen van arbeid of onderhoud acht slaan. Dit echter in de wet te schrijven ware overbodig en zelfs gevaarlijk, daar ook op andere omstandigheden te letten is.

Met de interpretatie van het woord »voorwaardelijk» vereenigt de Minister zich geheel.

Evenzoo met die van het woord »straftijd», en met de oplossing aan de gestelde vraag gegeven.

Indien de Regering de andere door haar bedoelde omstandigheden niet in de wet wil opnemen, is het raadzaam ook de woorden »en zich gedurende dien tijd door goed gedrag heeft onderscheiden» weg te laten, zoowel omdat niet *bij voorkeur* op die omstandigheid behoort te worden gelet, als omdat de mogelijkheid bestaat dat gevangenen, wier gedrag in de gevangenis tot berisping aanleiding gegeven heeft, en die zich dus niet onderscheiden hebben door goed gedrag, met goed gevolg voorwaardelijk in vrijheid kunnen worden gesteld. De Commissie stelt mitsdien eenparig als amendement op dit artikel voor de woorden »en zich gedurende dien tijd door goed gedrag heeft onderscheiden» te laten wegvallen.

Evenmin als er regt op gemeenschap bestaat (zie antwoord des Ministers op het verslag, bij art. 19), is er regt op verblijf in de gevangenis. De Staat laat los wanneer *hij*, niet wanneer de gevangene het goedvindt. De Commissie stelt daarom eenparig als amendement voor de woorden *met zijn toestemming* te doen wegvallen.

Art. 22, *alin.* 1. De redactie laat twijfel toe over de vraag, of eene nieuwe voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk is na herroeping. De Commissie meent dat de wet moet beslissen in ontkennenden zin.

De bedenking is weggenomen door het nieuwe 4de lid van art. 21 [15].

Alin. 2. Gaat *het belang van de openbare orde* verder dan slecht gedrag of overtreding van de voorwaarden van den verlofpas in art. 21 *alin.* 2?

De bedenking werd gemaakt dat hier het regt van aanhouding gegeven wordt aan den burgemeester niet als hulpofficier maar als hoofd der gemeentepolitie. Men vreesde dat daaruit misbruiken zouden kunnen ontstaan, omdat de voorloopige aanhouding aan geen duur of regterlijke bekrachtiging is gebonden. De Commissie meent echter dat niet moet worden uit het oog verloren dat men hier te doen heeft met *gevangenen*, met personen die ieder oogenblik weder naar de gevangenis kunnen worden teruggebragt, en dat de voorloopige aanhouding een noodzakelijk middel is om die terugbrenging mogelijk te maken, als de Minister tot herroeping besluit. Het schijnt echter raadzaam dat het oordeel niet uitsluitend aan de burgemeesters wordt overgelaten, maar dat ook het openbaar ministerie in het belang der justitie die aanhouding moet kunnen gelasten. Der Regering wordt daarom in bedenking gegeven achter de woorden: »waar hij zich bevindt" in te voegen; »of door den officier van justitie van het arrondissement waartoe die plaats behoort".

De beide hier gemaakte bedenkingen zijn weggenomen door aanvulling van deze alinea.

[Vgl. het *Verslag der Tweede Kamer met Regeeringsantwoord bij art. 68.*]

Opmerkingen van Prof. M. de Vries.

Art. 21, 1^e alinea. *De veroordeelde tot gevangenisstraf.* De constructie is ongewoon en, dunkt mij, niet aan te raden. Liever: *De tot gevangenisstraf veroordeelde.*

2^e alinea, *ten allen tijde.* Lees: *te allen tijde.* Ten en ter zijn de samentrekkingen van *te den* en *te der*, maar bij *allen* vindt het bepalend lidwoord geen plaats, evenmin als bij het bezittelijk voornaamwoord (*te zijnen behoefte*, *te zijner beschikking*, niet *ten*, *ter*). De fout, ik beken het, is bij velen in gebruik, maar het blijft eene fout, en tegenwoordig wordt het dan ook in onze scholen beter geleerd.

herroepelijk. Meer gewoon en duidelijker is *herroepbaar*. Het negatieve *onherroepelijk* staat meest in overdrachtelijken zin. Waar adjectieven op *-lijk* en *-baar* nevens elkander bestaan, heeft *-lijk* gewoonlijk de overdrachtelijke beteekenis, *-baar* de eigenlijke, die hier te pas komt.

in geval. Gelijk hier, als voegwoord gebruikt, als elliptische uitdrukking voor *in het geval dat*, kan het niet anders dan als eene eenheid beschouwd en dus in één woord (*ingeval*) geschreven worden. Maar zegt men *in geval van*, waar *geval* substantief blijft en eene beheersching met *van* achter zich neemt, dan blijven de woorden gescheiden. Zoo b. v. te recht in art. 11, 76 enz.

G. O. ART. 15. De tot gevangenisstraf veroordeelde kan, wanneer hij drie vierden van zijn straftijd en tevens ten minste drie jaren in de gevangenis heeft doorgebracht en zich gedurende dien tijd door goed gedrag heeft onderscheiden, met zijne toestemming voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld.

Deze invrijheidstelling is te allen tijde herroepbaar ingeval de veroordeelde zich slecht gedraagt of in strijd handelt met de in zijnen verloopas uitgedrukte voorwaarden.

De tijd verlopen tusschen de invrijheidstelling en het besluit van herroeping wordt niet in rekening gebracht op den duur der straf.

De gevangene wiens invrijheidstelling is herroepen, kan niet opnieuw voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld.

De gevangenisstraf wordt geacht geheel te zijn ondergaan, indien zonder herroeping de straftijd is verstreken.

G. O. ARTT. 16 en 17 = artt. 16 en 17 van het Wetboek.

Amendementen der Commissie van Rapporteurs.

I.

Art. 15, *alin.* 1. De woorden: *en zich gedurende dien tijd door goed gedrag heeft onderscheiden* vervallen.

II.

Art. 15, *alin.* 1. De woorden: *met zijne toestemming* vervallen.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

[Vgl. ook de beraadslaging over het strafstelsel, hiervoor bl. 152, 155 en 156.]

(27 October 1880.)

OVER art. 15.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Nu wordt in dit artikel gesproken van voorwaardelijke invrijheidstelling. De Commissie heeft de opmerking gemaakt dat er niet alleen gelet zou moeten worden op het goed gedrag, maar „ook op de antecedenten van den gevangene en op de mogelijkheid van het verkrijgen van arbeid of onderhoud bij de invrijheidstelling”. Men begreep, wilde men met de Regering meêgaan tot invoering van dergelijke invrijheidstelling, dat wel degelijk ook op die factoren moet worden gelet. De Regering antwoordde: „Ongetwijfeld zal de Minister van Justitie op de antecedenten en op de mogelijkheid van het verkrijgen van arbeid of onderhoud acht slaan. Dit echter in de wet te schrijven ware overbodig en zelfs gevaarlijk, daar ook op andere omstandigheden te letten is.”

Wanneer ik nu eene uitdrukking mag bezigen door den Minister in eene zijner redevoeringen gebruikt, dan zou ik zeggen: in deze woorden ligt de faillietverklaring van zijn systeem. Wanneer de Minister zegt dat het gevaarlijk is de bedoelde omstandigheden in de wet op te nemen, omdat ook op andere omstandigheden moet worden gelet, dan acht ik het veeleer verkeerd ééne van die omstandigheden te noemen, namelijk de omstandigheid dat de persoon zich door goed gedrag heeft onderscheiden. Zeer zeker zal er mede op moeten worden gelet of de persoon, dien men de gunst van voorwaardelijke invrijheidstelling wil toekennen, genoegzame waarborgen bezit in zijn gedrag. Maar de Commissie vreest dat wanneer alleen deze factor in het ontwerp blijft bestaan, daarop *te uitsluitend* zal worden gelet. Nu weet de Minister beter dan ik dat het een erkend feit is dat de ergste boosdoeners in den regel zijn de beste gevangenen. En het zijn juist de zware misdadigers die de personen zijn waarop men de gunst van voorwaardelijke invrijheidstelling veelal zal toepassen. De Commissie vreest dus dat wanneer men de voorgestelde redactie behoudt en voornamelijk de vraag zal gelden: heeft de persoon zich goed gedragen? daarvan die gevangenen het eerst zullen profiteren, die nog niet de beste waarborgen opleveren die gunst waardig te zijn.

Wat toch is het geval? De Minister, hoe kundig, hoe ijverig ook zal door de oogen zien van commissien van administratie. Deze commissien, hoe naauwgezet zij hare taak opvatten, zullen zien door de oogen van den directeur der gevangenis. En de directeur, die niet in staat is te oordeelen over alle gevangenen, zal veelal afgaan op de rapporten der bewaarders. Die bewaarders zijn ook feilbare menschen en zijn bovendien, bij het uitbrengen van hun rapport, personen die niet altijd even menschkundig te werk gaan. Vermoedelijk zullen zij het beste getuigenis geven van de gevangenen waarvan zij den minsten last hebben. Van hun oordeel zou het dan

per slot van rekening voornamelijk afhangen of een gevangene al dan niet voorloopig in vrijheid zal worden gesteld.

Ik wenschte wel dat de Minister kon besluiten met de Commissie meê te gaan. Met dat doel zij het mij vergund hem te herinneren aan een belangrijk historisch feit. In Engeland heeft men sinds lang de ticket-of-leave. In 1861 brak in de groote gevangenis te Chattam een hevig oproer uit, zoo hevig dat wanneer het garnizoen er niet in geslaagd ware het te onderdrukken, een gedeelte van de stad in handen der boosdoeners zou gevallen zijn. Aan dat oproer namen 850 personen deel. Van die 850 stonden er 640 aangeschreven als van *goed of zeer goed* gedrag; 73 daarvan hadden een *voorbeeldig gedrag*, en wat meer is, de Regering had op dat oogenblik, *op grond van de rapporten* omtrent het goed gedrag van de gevangenen, reeds tickets voor verscheidene hunner in handen, dat is voor dezelfde personen die aan het oproer deel namen. Ik geloof in de daad dat het zeer gevaarlijk zal zijn om uitsluitend het element van goed gedrag in het *Wetboek* op te nemen en dat men gevaar loopt daardoor de voorwaardelijke invrijheidstelling geheel te doen mislukken.

Omtrent het tweede amendement kan ik zeer kort zijn. Ook nu beroep ik mij op den Minister; de Regering erkent zelve in de gewisselde stukken dat de gevangene *geen regt* heeft op de cel. De Commissie meent dat er evenmin *regt* is op verblijf in de gevangenis en wensch dus dat de woorden „met zijne toestemming” vervallen. De woorden zijn onzes inziens bovendien overbodig; want ieder veroordeelde zal, des gevraagd, wel zijne toestemming geven om in de maatschappij terug te keeren. De uitdrukking echter van *toestemming vragen* aan den gevangene acht ik verkeerd in een strafwetboek.

De heer DIJKMEESTER: De artt. 15—17 brengen in ons Strafwetboek eene geheel nieuwe zaak, althans voor ons land. Zij handelen over de voorloopige invrijheidstelling van veroordeelden die drie jaren in de gevangenis hebben doorgebracht en minstens $\frac{3}{4}$ van hun straftijd hebben ondergaan.

Deze zaak is een gevolg van hetgeen in de laatste jaren in het buitenland heeft plaats gehad; en ofschoon volstrekt niet afkeerig van het denkbeeld om bij het maken van wetten en het scheppen van toestanden te rade te gaan bij het buitenland en diens wetgeving als voorbeeld te nemen, geloof ik toch dat men bij het invoeren van nieuwe zaken voorzigtig moet zijn, en vragen of zoodanige zaak in overeenstemming is met den aard van ons volk, en of er inderdaad gegronde hoop bestaat dat zij zal leiden tot nuttige gevolgen. Ik meen dat men vaak blindelings volgt wat wij in andere landen waarnemen, en dat te weinig wordt gelet op de praktische zijde, op hetgeen voor Nederland nuttig kan zijn.

Daarbij komt dat, wanneer eene zaak in het buitenland gedurende jaren zeer nuttig heeft gewerkt, en er geen verschil meer bestaat of zij heilzame gevolgen heeft, het voorzeker minder gevaarlijk is haar in onze wetgeving op te nemen. Maar na het lezen der stukken geloof ik dat, vooral in Pruissen, het stelsel van voorwaardelijke vrijlating niet beschouwd wordt geheel zonder gebreken te zijn en dat juist de geschiedenis in dat land heeft aangetoond dat de toepassing zoo moeilijk is en tot zulke gevolgen leiden kan, dat het niet voorzigtig kan worden geacht dergelijk stelsel zonder groote noodzaak aan te nemen.

Men zal zeggen: wij zullen eene proef wagen, en wat kwaad zoude dit doen? Maar is het rationeel bij de behandeling van een nieuw Strafwetboek te spreken van het nemen van eene proef?

Wanneer die proef mislukt, is er dan gegronde hoop dat spoedig door Regering en Kamers eene wijziging zal worden gebragt in een met zooveel arbeid en na zooveel tijd tot stand gebragt Strafwetboek?

Ik acht het hoogst onvoorzigtig thans te spreken van eene proef. Ik ben een bepaald tegenstander van het beginsel der artt. 15—17. Stonden deze in verband met andere artikelen, ik zou geene poging wagen om die artikelen uit het wetsontwerp te ligten.

De voorwaardelijke invrijheidstelling is gegrond op het stelsel van verbetering

der gevangenen. In de stukken zegt de Minister, dat de bedoeling daarvan niet alleen is ten behoeve der veroordeelden, maar voornamelijk ten behoeve der maatschappij, omdat er kans bestaat dat werkelijk de ontslagene op die wijze gemakkelijk weder op het goede pad zal terugkeeren. In de Memorie van Toelichting lezen wij: „De voorwaardelijke vrijlating kan er veel toe bijdragen, om het wantrouwen en de vooroordeelen te overwinnen, welke thans nog algemeen tegen ontslagen gevangenen bestaan en velen onder hen, ook die met de beste voornemens zijn beziel, beletten door de uitoefening van een eerlijk bedrijf genoegzaam in hunne behoeften te voorzien.”

Deze woorden schetsen m. i. den toestand zeer juist, vóóral in verband met het ontwerp zoo als het daar ligt, dat namelijk die voorwaardelijke invrijheidstelling alleen te pas komt na driejarige gevangenisstraf, en er dus alleen sprake is, zoo als het geachte lid der Commissie van Rapporteurs, de heer Patijn, heeft gezegd, van personen die zich werkelijk aan belangrijke strafbare feiten hebben schuldig gemaakt.

De opmerking in de Memorie van Toelichting is echter niet alleen toepasselijk op hen die langdurige gevangenschap hebben ondergaan, maar op alle veroordeelden.

Gedurende vele jaren ben ik lid van het bestuur eener afdeling van de maatschappij tot zedelijke verbetering der gevangenen. In die betrekking heb ik de ondervinding opgedaan, dat het bijna onmogelijk is, iemand, die eene gevangenisstraf heeft ondergaan, al is het slechts van 2 of 3 maanden, eene betrekking te bezorgen.

Men stelle zich het lot van ontslagen gevangenen voor. De meesten hebben eene kleine uitgangskas en kunnen daarvan de reis naar hunne vroegere woonplaats betalen. Hebben zij geene uitgangskas, dan worden hun op zeer zuinige wijze door den kommandant der gevangenis de reiskosten verschaft. Verder hebben zij niets. Zij krijgen de kleederen die zij droegen toen zij in de gevangenis kwamen. Zijn die versleten, dan worden zij van gevangensklederen voorzien. Nu heeft echter de commissie tot zedelijke verbetering der gevangenen de gewoonte, zooveel mogelijk dien ontslagen gevangenen eene kleinigheid te geven om zich behoorlijk te kleden. Aldus worden zij de maatschappij ingezonden. Hoe is het nu mogelijk, dat zij de gelegenheid vinden om op eene eerlijke wijze een stuk brood te verdienen? De ondervinding leert dat, welke pogingen er ook worden aangewend, het bijna steeds onmogelijk is, bij voorbeeld eene dienstmeid die gestolen heeft, de eenvoudigste dienst te verschaffen; om een werkman die een strafbaar feit heeft gepleegd, bij voorbeeld diefstal, op de eene of andere fabriek als werkman te plaatsen. Het vooroordeel is zoo hevig, dat brave, humane industrielen weigeren om lid te worden van het genootschap tot zedelijke verbetering van gevangenen, omdat zij de overtuiging hadden dat, wanneer zij lid van dat genootschap zijn, op hen de zedelijke verplichting rust om de commissie te helpen om ontslagen gevangenen eene betrekking te bezorgen. Hoe ongelukkig ook, bestaat in ons vaderland een groote weerzin bij vele personen om ontslagen gevangenen in dienst te hebben en in hun gezin op te nemen. Men stuit ook op de moeilijkheid, dat, wanneer philanthropische menschen er toe besluiten, de tegenzin van het andere dienstbare personeel om met dergelijke personen te dienen, de philanthropische daad onmogelijk maakt. Wilde men werkelijk een nuttig werk verrigten onmiddellijk in verband met de tegenwoordige beginselen van strafregt, dan moest er in de eerste plaats gezocht worden naar een middel om de ontslagen gevangenen de gelegenheid te verschaffen om in de maatschappij hun brood te kunnen verdienen. Ik geloof dat dit zeer moeilijk is, en ik zal het niet wagen hieromtrent een voorstel te doen. Ik hoop echter dat wat in deze Vergadering over dit punt zal gesproken worden, aanleiding zal geven om bij het Nederlandsche volk de overtuiging te vestigen dat het eene ernstige verplichting is dit vooroordeel te overwinnen en er meer en meer geneigdheid zal ontstaan om ontslagen gevangenen zooveel mogelijk te helpen.

Wanneer het primitive denkbeeld van de Regering was behouden om in plaats van drie jaren een jaar te stellen, dan geloof ik dat van deze bepaling meer nut was te wachten, want dan zou zij beter kunnen dienen om menschen in de maatschappij terug te brengen, die zich wel aan een strafbaar feit hebben schuldig ge-

maakt, maar die wegens verbetering geschikt zijn om vóór het einde van hun straftijd in de maatschappij werkzaam te zijn; ten minste beter dan personen die, tengevolge van een belangrijk misdrijf, minstens vier jaren celstraf hebben gehad en dus drie jaren in de gevangenis hebben doorgebracht.

Nu moet ik uit de Memorie van Toelichting opmaken, dat de Regering het denkbeeld koestert, dat zij door haar voorstel het lot der veroordeelden zal verbeteren, want zij zegt: zoo zal juist de voorwaardelijke invrijheidstelling daartoe kunnen medewerken. Ik geloof het niet. Die zaak zal niet het minste nut hebben. En hier vind ik een medestander in den Raad van State, die in zijn advies gezegd heeft: wij zullen ons er niet tegen verzetten, maar twijfelen zeer aan het nut. Hetzelfde is te lezen in de Nota van den heer Lenting. Ik geloof werkelijk, dat de Regering zich vergist en dat deze maatregel geen nut zal hebben. Maar zal de man, die na drie jaren in de gevangenis te hebben doorgebracht, voorwaardelijk in vrijheid gesteld wordt, hulp vinden? Zal een fabrikant liever iemand hebben, die gedurende eenigen tijd onder het toezigt van de politie blijft, iemand, wiens toestand bij iedereen bekend is, dan den man, die geheel vrij is en wiens toestand niet bekend is? Iedere philanthroop, die dergelijk man helpen wil, zal verstandig doen om niet aan zijn personeel bekend te maken, dat hij een ontslagen gevangene heeft in dienst genomen.

Dit kan nu niet meer. De man is bekend als ontslagen gevangene. Ik geloof juist dat die omstandigheid alleen reeds vele menschen, die anders geneigd zijn ontslagen gevangenen te helpen, daarvan zal terughouden.

Voor de meesters moet het, dunkt mij, allernaangenaamst zijn dergelijke personen in dienst te hebben.

De minste toestand van dronkenschap kan aan het hoofd van de politie aanleiding geven die personen aan te houden, en na vergunning van den Minister van Justitie, wederom in de gevangenis terug te brengen.

Ik vraag of het iemands zaak bevorderen kan, als de personen, die hij in zijne dienst heeft, voor de minst onbehoorlijke handeling kunnen in arrest genomen worden.

Zal de voorwaardelijk ontslagene bij zijn terugkeer in de maatschappij in het verkeer met zijne medeburgers datgene vinden, wat hij moet hebben om een nuttig burger te kunnen zijn? Ik zal een voorbeeld noemen. Stel dat een vrijgelatene eene vrouw vindt, waarmede hij zich in het huwelijk wil verbinden. Het huwelijk wordt voltrokken, de bruiloft gevierd. De man wordt beschonken, vertoont zich op straat, en weinige oogenblikken later wordt hij door het hoofd van de politie, in plaats van naar zijne woning, naar de gevangenis gebracht. Welke vrouw zal zich aan eene dergelijke kans wagen?

De tweede vraag is of wellicht de aan de voorloopige vrijlating verbonden bezwaren zoo gering zijn, dat wij met de Regering kunnen medegaan om de proef eens te wagen. Ik geloof het niet.

In de eerste plaats ben ik het met den heer Patijn eens — en daarmede heeft die geachte spreker den tegenstanders van de voorloopige vrijlating een groot wapen in handen gegeven — dat het uiterst moeilijk zal zijn om juist te beoordeelen welke personen vrijgelaten kunnen worden. Zoo als de geachte afgevaardigde te regt zeide, zal dit geheel afhangen van den directeur of van den kommandant. In groote gevangenis, waar de kommandanten niet met alle gevangenen van nabij bekend kunnen zijn, zal het afhangen van de bewaarders.

Nu is het een feit — iedereen die met gevangenen heeft omgegaan zal het toestemmen; ook de heer Lenting beaamt het in zijne Nota — dat de grootste boeven, in de gevangenis de aangenaamste en liefste menschen zijn.

Ik ken een man, die zich 5 à 6 maal aan verschillende misdaden schuldig gemaakt heeft en van de laatste 20 jaren ongeveer de helft in de gevangenis heeft doorgebracht.

Is hij vrij, dan gelijkt hij een wild dier, dat door niemand te temmen is, hij slaat, snijdt, steelt. In de gevangenis is hij echter de werkzaamste, aangenaamste man. Het vorige jaar heeft hij zelfs een jaar afslag gekregen.

Men moet niet vergeten dat de boeven zeer slim en handig zijn en spoedig het

karakter van hunne bewaarders doorgronden. Is de kommandant een ernstig man, dan is de boef ook zeer ernstig en godsdienstig. Is de kommandant een vrijdenker, dan begeeft de gevangene zich ook op dat terrein. Binnen korten tijd is de kommandant geheel ingepakt en staat de grootste boef bekend als een gehoorzaam en rustig bewoner van de gevangenis.

Ik meen, dat het een gevaarlijk stelsel is om, alleen op advies van gevangenbewaarder, kommandant of commissie, aan den Minister de bevoegdheid te verleenen zulke personen in vrijheid te stellen. Ik zal niet betoogen, dat dit in bepaalden strijd is met de bepaling in de Grondwet op het regt van gratie, of met het beginsel dat regt moet gesproken worden door regters, maar wat de gevolgen betreft, is het bestaan van de tegenstrijdigheid niet geheel weg te denken. Het is een verkeerd beginsel, dat, waar de regter straf heeft bepaald, op advies van anderen op zulk eene straf wordt teruggekomen. Wat nu echter de toepassing betreft, de voorwaardelijk ontslagene komt in zijne woonplaats terug en maakt zich na eenigen tijd schuldig aan dronkenschap. Wie heeft dan te beslissen? Het hoofd der politie veelal, de burgemeester. Maar vergeten wij toch niet, dat de werkzaamheden der burgemeesters in den laatsten tijd zeer zijn toegenomen. Er komt geen organieke wet in de wereld of de burgemeester heeft er zijn deel van. De burgemeester dus, als hoofd der politie, neemt den man voorloopig in bewaring. Nu is echter de vraag, of de Minister van Justitie het gedrag van den vrijgelatene zoo laakbaar acht, dat hij zijne terugbrenging naar de gevangenis beveelt. Gebeurt dit niet, waar blijft dan het prestige van den burgemeester? Zal de vrijgelatene dan niet rondbazuinen: de burgemeester heeft niets te bevelen? Op die wijze zal het gezag van den burgemeester gevaar loopen verloren te gaan.

Is de burgemeester streng, dan zijn er alligt menschen die zeggen: is dat nu wetstoepassing om een man, die een enkele maal dronken is, naar de gevangenis terug te brengen? Is de burgemeester een humaan mensch, die een eerste geval door de vingers ziet, wat zal dan het geval zijn als die vrijgelatene zich spoedig wederom aan misbruik van sterken drank te buiten gaat en alsdan eenig misdrijf pleegt? Dan zal het publiek roepen: wat is de burgemeester nalatig geweest, waarom den vrijgelatene niet de eerste maal opgepakt? Ik voorzie allerlei moeilijkheden van deze regeling, die alleen te verdedigen is als de Minister kan aanwijzen dat zij onmisbaar is en dat het zeer verkeerd zou zijn haar uit het wetsontwerp te ligten.

In verband hiermede wensch ik te wijzen op een adres van het bestuur van het Nederlandsch genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen.

Ik erken dat het verstandig is om te letten op hetgeen in het buitenland geschiedt, maar eveneens is het verstandig om daar waar het niet geldt zaken van theorie doch van praktijk, te luisteren naar de mannen van de praktijk. En dan gelpof ik dat het bestuur van genoemde vereeniging, die zich uitsluitend bezig houdt met de leiding en verbetering van ontslagen gevangenen, wel in de eerste plaats gehoord mag worden. Welnu, in dat adres wordt het voorgestelde beginsel zeer afgekeurd. Naar mijne meening zijn wij op een gevaarlijken weg dit beginsel in de wet op te nemen, en daar deze artikelen in geen bepaald verband staan met de overige, neem ik derhalve vrijheid daarover stemming te verzoeken, ten einde mijne stem er tegen te kunnen uitbrengen.

De heer LENTING: De Memorie van Toelichting beroept zich op voordeelen elders ondervonden, onder anderen op Engeland, maar ik lees toch in de Memorie van Toelichting dat in 1872, dus niet zoo lang geleden, aldaar zeer geklaagd werd over de „ellendige toepassing”, en men eerst na dien tijd in Engeland met eene andere wijze van uitvoering is begonnen. De resultaten zijn dus nog van zeer weinig beteekenis, en men kan er ook niet zoo geheel op afgaan. Maar de Memorie van Toelichting beroept zich ook op *Ierland*, waar telkens landheeren worden vermoord, waar moord, doodslag en roof telken male plaats vinden; dat beroep nu vind ik zeer ongelukkig!

Maar mijn bezwaar is bijzonder versterkt door hetgeen de heer Patijn zoo te regt gezegd heeft. De Minister van Justitie kan niet door eigen oogen zien, maar hij moet het advies vragen van de commissie over de gevangenen; deze kent in groote gevangenen ook niet alle gevangenen, en zij moet zien door de oogen van de cipiers, die wederom gebruik moeten maken van de oogen der bewaarders, en het zullen bij slot van rekening deze laatsten zijn die het advies uitbrengen. Bij de weinige ontwikkeling die de bewaarders in den regel bezitten en die niet altijd kunnen beoordeelen of iemand inderdaad geschikt is om in de maatschappij terug te komen, zijn deze zeer gevaarlijke adviseurs.

De heer Patijn heeft ook gesproken van een oproer in Londen in 1860. Al degenen die op de nominatie stonden om *tickets-of-leave* te krijgen, hebben zich aan het oproer schuldig gemaakt en vielen dus niet in de termen om die gunst te verwerven.

Indien het oproer niet uitgebroken ware, zouden zij inderdaad in vrijheid zijn gesteld.

Ik erken gaarne, dat dit wetsontwerp verbetering heeft ondergaan. In plaats van $\frac{2}{3}$ is $\frac{3}{4}$, in plaats van een, drie jaar gekomen.

Ik erken volmondig, dit is eene groote verbetering en mijne Nota zag ook meer op het oorspronkelijke ontwerp, maar toch moet ik bekennen, dat de woorden van het artikel „die zich gedurende dien tijd door goed gedrag heeft onderscheiden”, bij mij niets beteekenen.

Ik ben het volkomen eens met hetgeen de heeren Patijn en Dijkmeester hebben gezegd, en wat ook door iedereen erkend wordt, dat namelijk de ergste boeven de beste gevangenen zijn.

Maar zal nu dit artikel er beter op worden als die woorden er uitgaan? Ik weet het niet; ik verbeeld mij, dat men dan in het geheel geen leiddraad heeft; dan staat er niets. Men moet op de antecedenten letten. Zeker! Dat is evenwel niet afdoende. Wat zijn goede, of liever wat zijn slechte antecedenten? Heeft bijv. iemand die zich eenigzins aan dronkenschap heeft overgegeven, slechte antecedenten? Ik meen van niet. Hebben bijv. stroopers slechte antecedenten? een jager zal zeggen, ja, maar ik beweer, neen!

In het algemeen verslag wordt gezegd, dat dit ontslag niet is uit gunst, maar omdat de kostbare opsluiting dan niet behoeft te worden bestendigd.

Dat is geen argument.

Indien voorwaardelijke invrijheidstelling gevaarlijk is, dan mogen de kosten ons niet terughouden.

Ik heb nog meer bezwaren. Wat zal de positie van den voorwaardelijk invrijheidgestelde zijn?

De spreker die mij voorafging besprak ook reeds dit punt.

Ik zal mij voor een oogenblik verplaatsen in eene plattelandsgemeente, waar het aantal veldwachters in den regel niet zeer groot is; wat zal daar de positie van dien man zijn? Voor den burgemeester is het onmogelijk, dat die het oog op hem houde, het zal dus de veldwachter moeten zijn. De voorwaardelijk ontslagene zal dus, als ik het zoo mag uitdrukken geheel afhankelijk zijn van de willekeur van den veldwachter. Als hij bijv. het hout niet voor hem zal willen brengen, dan zou hij zijne wedergevangenzetting wel eens kunnen bevorderen. Van den veldwachter kan men zeggen wat van de cipiers gezegd is, dat zij weinig ontwikkeld zijn, en het is bekend dat zij op het platteland dikwijls misbruik van hunne positie maken. Ik vrees dat in groote steden het politietoezicht, dat bij ons afgeschaft is, door de achterdeur er weder in komen zal.

Wat is slecht gedrag gedurende den tijd dat de veroordeelde in vrijheid is? Daarentrent zal de opinie niet altijd dezelfde zijn. Hier zal slecht gedrag genoemd worden, wanneer hij misbruik maakt van drank, ginds zal er eene andere qualificatie aan gegeven worden.

De heer VAN DE WERK: De voorloopige invrijheidstelling is, naar mijn oor-

deel, een correctief van het gratieregt, zoo als dit thans bij ons wordt begrepen en toegepast. Gratie wordt bij ons te lande niet anders verleend dan onvoorwaardelijk. In gevallen waarin men geneigd zou zijn onder zekere voorwaarde gratie te geven, zal eene gratie zonder voorwaarde echter niet volgen.

Wordt deze voordragt wet, dan kan men bij levenslange gevangenisstraf, en dit is het punt waarop ik wilde komen, slechts gratie verleen, dat is ontslaan zonder eenige voorwaarde, en nu zou juist, wanneer men ook in dit artikel had opgenomen de voorwaardelijke vrijlating van tot levenslange gevangenisstraf veroordeelden, dit bezwaar zijn voorkomen.

Wanneer men tot twintig jaren is veroordeeld, begint de termijn nadat vijftien jaren gevangenisstraf zijn ondergaan, en men zou nu bij levenslange gevangenisstraf kunnen bepalen, dat wanneer twintig jaren ondergaan zijn, de termijn eerst intreedt.

Ik wijs hierbij op het Hongaarsche wetboek, waarin die invrijheidstelling ook voor dit geval is toegelaten. Dit beroep zou niet sterk zijn, wanneer ik niet dan dit eene wetboek aan mijne zijde had, maar ik mag wijzen op de wetenschap en de praktijk in Duitschland. Wanneer de Duitsche schrijvers zeggen: wij hebben geen voorwaardelijk ontslag noodig bij de veroordeelden tot levenslange gevangenisstraf, voegen zij daarbij dat zij die bepaling kunnen missen daarom, omdat de Kroon het regt heeft en ook dit regt in praktijk brengt om voorwaardelijk gratie te verleen.

De heer VAN GENNEP: De Commissie van Rapporteurs vindt bezwaar in de woorden „met zijne toestemming”. En inderdaad, het schijnt wel eenigzins vreemd, den gevangene te moeten vragen of hij er ook in toestemt om voorloopig in vrijheid gesteld te worden. Maar toch zal ik tegen het 2de amendement stemmen, omdat, als de gevangene niet vrij wil zijn, hij het middel in handen heeft om weer in de gevangenis te komen en het niet wenschelijk is hem van dit middel gebruik te doen maken. Bovendien kan de toestand van den gevangene door de voorloopige invrijheidstelling minder worden, omdat volgens de 3de alinea de tijd, verlopen tusschen de invrijheidstelling en het besluit van herroeping, niet in rekening wordt gebracht op den duur der straf. De gevangene heeft er dus wel degelijk belang bij om niet tegen zijn wil ontslagen te worden.

Zou nu echter de Minister den zonderlingen vorm niet kunnen wegnemen, door in plaats van de woorden „met zijne toestemming” te lezen: „op zijn verzoek”? Daardoor zou aan het bezwaar der Commissie eenigzins worden te gemoet gekomen, het karakter van gunst behouden blijven en de toestemming, het verleen der gunst, niet aan den gevangene maar aan de overheid verblijven.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het zij mij vergund eerst over de zaak *au fond* te spreken, en dan wil ik al dadelijk zeggen, dat ik veel van hetgeen de geachte spreker uit Tiel heeft aangevoerd, van ganscher harte onderschrijf. Wanneer de heer Dijkmeester zegt: men moet niet zoo onvoorwaardelijk buitenlandsche voorbeelden of de eerste de beste theorie navolgen, maar men moet letten op de praktijk, dan heb ik daartegen niets hoegenaamd in te brengen. De vraag is evenwel of door de opneming van de voorwaardelijke invrijheidstelling in een Nederlandsch wetboek, in strijd met die regels, in strijd met de voorzigtigheid, gehandeld wordt.

Die vraag beantwoord ik ontkennend. De geachte spreker heeft een dubbelzinnig woord aangegrepen, waarvan ik mij in het schriftelijk debat met de Commissie van Rapporteurs onvoorzigtiglijk heb bediend, namelijk het woord „proefneming”. Ik erken ten volle dat er eene soort van proefneming is, die uit een wetboek moet verbannen worden, maar van *dat* soort is hier geen sprake.

Proefnemingen en proefnemingen zijn twee. Het geldt hier eene zaak die betrekkelijk niet jong meer is; zij werkt ongeveer 25 jaren in het buitenland, aanvankelijk op een klein gebied, later op een uitgebreider terrein, niet enkel in Engeland, maar ook in gansch Duitschland en in Hongarije. Men moet dus het woord „proefneming” hier niet in bedenkelijken zin opnemen.

De geachte spreker vraagt: staan wij wel op de hoogte van die andere landen? Ik meen dat wij niet op lager peil staan dan bijv. Groot-Brittannie, Duitschland en Hongarije.

De heer Dijkmeester heeft ook gesproken van philanthropie en van verbetering. Ik hecht aan verbetering, maar beschouw ze niet als het *doel* van de straf. Het maatschappelijk belang moet altijd op den voorgrond staan; van verbetering is alleen sprake binnen de grenzen van het maatschappelijk belang. Dit geldt ook ten volle van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Dit middel gebruikt men niet om het individu genoeg te doen, ook niet in de *eerste* plaats om *hem* te helpen, maar — en indien ik de kamer daarvan *niet* kan overtuigen, dan verzoek ik haar het artikel af te stemmen — in het belang van de maatschappij. Niemand heeft dit beter aangetoond dan de geachte afgevaardigde uit Tiel zelf. Heeft hij niet betoogd — en dit was eigenlijk het hoofdpunt zijner rede — dat het tegenwoordig voor een ontslagene zoo goed als onmogelijk is om weer op den goeden weg te komen? De moeilijkheden voor een ontslagen gevangene om weer aan een eerlijk bestaan te komen zijn nooit *geheel* weg te nemen. Ik zou ook niet wenschen dat een ontslagen gevangene feitelijk onmiddellijk weer gelijk stond met ieder ander, misschien zelfs bevoorregt werd boven anderen....

Het voorgedragen stelsel dient juist om, zonder in het minst den ontslagene te privilegieeren, wat zeer gevaarlijk ware voor de publieke moraliteit, hem meer dan thans gelegenheid te geven om *geleidelijk* weder aan den gang te komen. Men schept een tijd van overgang, waarin hij niet door de philanthropie verbreed, maar onder streng toezigt gehard wordt.

De geachte afgevaardigde uit Zevenbergen heeft te regt gewezen op eene lacune in het regt van gratie; tegenwoordig is men soms in groote moeilijkheid. Voor een man, die ongeveer 12 jaren in een tuchthuis had gezeten en wel gratie zou verdienen, opende zich het uitzigt om aan de andere zijde van den Oceaan weder een bestaan te vinden. Wat moet men in zulk een geval thans doen? Hem gratiëren onder voorwaarde dat hij naar Amerika gaat? Maar de grondwet kent geene voorwaardelijke gratie.

Is daarentegen de voorwaardelijke vrijlating ingevoerd, dan kan men den man vrijlaten onder voorwaarde dat hij zich inschepe en hem dan gratie verleenen als hij op den Oceaan is.

Intusschen, dergelijk geval is zeer exceptioneel, en nagenoeg altijd zal de voorwaardelijke vrijlating dienen voor hen die *hier* blijven. Voor dezen schept men het overgangstijdperk waarop straks gewezen is. En, dank dat overgangstijdperk, zal men zich met de volledige gratie nimmer haasten.

Bij de vrijheidsstraf is het een allereerst en gezond beginsel den overgang van de vrijheid tot de gevangenis zoo kras mogelijk, daarentegen omgekeerd den overgang van de gevangenis tot de vrijheid zoo *zacht* mogelijk te doen zijn.

Het streng toezigt over ontslagenen behoeft geenszins te beletten, dat zij in werkplaats of fabriek worden toegelaten; dat toezigt behoeft niet aan de klok gehangen te worden. En als men dat toezigt met le renvoi sous la surveillance de la police van den Code Pénal vergelijkt, dan zeg ik dat het met deze alleen het *goede* gemeen heeft.

De voorwaardelijk ontslagene heeft een prikkel tot goed gedrag; wie anders huisverig zouden zijn hem in dienst te nemen, gaan er thans welligt toe over, omdat zij weten dat hij bij het geringste wanbedrijf zonder vorm van proces naar de gevangenis wordt teruggebracht.

Tegenwoordig ziet men dikwerf ontslagenen in weinige dagen hun uitgaanskas verteren in kroegen en bordeelen; aan voorwaardelijk ontslagenen zal het bezoek van dergelijke plaatsen verboden worden, en de uitgaanskas kan bijna geheel in handen van de administratie blijven als waarborg voor hen die den man vertrouwen willen schenken.

Zeker zal bij de toepassing de grootste voorzigtigheid noodig zijn; ieder deskundige weet dat soms, ja zelfs dikwerf, groote misdadigers zich in de gevangenis

heel goed, en minder ernstige misdadigers zich vrij slecht gedragen. Maar dit is immers bekend aan diegenen, die het stelsel zullen toepassen. Wie zegt dan ook als de man zich in de gevangenis goed gedraagt, dat hij per se of zelfs in den regel in vrijheid zal worden gesteld? Het gedrag is gewis niet het eenige waarop gelet zal worden.

De geachte spreker uit Tiel heeft allerlei bezwaren aangevoerd en onder anderen gevraagd waar de gevangene blijven zal als hij geen onderkomen vindt.

Maar niemand wordt voorwaardelijk in vrijheid gelaten, tenzij men wete waar hij blijven zal. Ten aanzien van binnenstijds ontslagenen uit de bedelaarsgestichten onderzoekt men dat ook. Bij deze echter wordt dat onderzoek bemoeijelikt door het groote aantal: terwijl men daarenboven geen den minsten waarborg heeft dat de bedelaar zich naar het opgegeven adres begeven zal.

De heer Dijkmeester heeft gesproken van een voorwaardelijk ontslagene, die op zijn trouwdag weder in de gevangenis wordt gebracht. Dat bewijst te veel. Het kan meer plaats hebben dat het geluk van bruid en bruijom door politie of justitie verstoord wordt. Men kan bijv. opgepakt worden wegens openbare dronkenschap enz.

De geachte afgevaardigde beweert ook, dat het prestige van den burgemeester zou geschokt worden, wanneer de Minister eene andere meening had dan hij; ook dit argument bewijst te veel, want meningsverschil tusschen burgemeester en Regering kan in tal van andere zaken eveneens voorkomen.

En de mogelijkheid van toepassing en de waarschijnlijkheid van goede vruchten leiden wij af uit de elders verkregen ervaring. Nu heeft de geachte afgevaardigde uit Zutphen gezegd, dat in Ierland, waar het stelsel bestaat, toch gruwelijke moorden plaats hebben. Dat is, helaas, waar. In dat land, waar de openbare veiligheid staat onder de hoede der doodstraf, is moord tegenwoordig aan de orde van den dag, en doet zich juist het verschijnsel voor, dat men zoo dikwijls beschouwt als inherent aan eene maatschappij, waar geene doodstraf bestaat, namelijk dat men bijna geen getuigen kan vinden, die de justitie willen ten dienste staan. Maar is die bedenkelijke toestand in Ierland het gevolg van het stelsel van voorwaardelijke vrijlating? Is het niet een feit, dat die moorden juist gepleegd worden door pachters, niet door lieden die uit de gevangenis komen, maar door gezeten pachters, die zich vereenigd hebben om slechts eene matige huur te betalen en dan, naar het schijnt, bij het lot bepalen wie den eigenaar, die hen verdrijven wil, zal dooden? Ik geloof niet dat dit argument heel krachtig is, allermint wanneer blijkt, dat in zoovele andere landen het stelsel goed werkt.

In Engeland, zegt men, heeft het aanvankelijk slecht gewerkt. Zeer natuurlijk, want toen het stelsel van de tickets of leave in Engeland ingevoerd werd, paste men het aanvankelijk toe als een zuinigheidsmaatregel. In 1853 schafte men de deportatie af, dien ten gevolge had men in de gevangnissen geen plaats genoeg, en toen heeft men bij wijze van evacuatie een overgroot getal gevangenen gelijktijdig in vrijheid gesteld. Het woord „*ticket of leave man*” als scheldnaam dagteekent uit dien tijd. Men heeft later in Engeland begrepen dat die eerste toepassing niet deugde en zich gematigd.

In Pruissen heeft het stelsel aanvankelijk ook slecht gewerkt. Maar wat is daarop gevolgd? Men heeft het stelsel in de toepassing zeer gematigd, en na dien tijd heeft men goede resultaten verkregen, gelijk met cijfers in de stukken is aangetoond. Juist met die aanvankelijke vergissingen kunnen wij, gewaarschuwd, thans ons voordeel doen.

In Saksen had men ook goede resultaten, en in Hongarije, om het laatste strafwetboek te noemen dat in Europa (1878) is tot stand gekomen, is, na zeer langdurige beraadslagingen, op grond van de ervaring in Duitschland en Engeland, dit stelsel in het Wetboek opgenomen.

Is het evenwel geraden om het dadelijk ook voor de tot levenslange gevangenisstraf veroordeelden in te voeren, zooals de heer van de Werk wilde? De onvoorzigtigheid van dergelijke uitbreiding zelfs daargelaten, merk ik op dat het doel slechts is hun die bestemd zijn om in de maatschappij terug te keeren, een overgangs-

tijdperk te openen. Aan den anderen kant hebben de tot korte straf veroordeelden aan dergelijk tijdperk minder behoefte.

Eindelijk een woord over de beide amendementen.

Van groot gewigt acht ik ze niet. Tusschen de Commissie van Rapporteurs en mij bestaat ten aanzien van de bedoeling de meest mogelijke overeenstemming. Nooit is door mij beweerd — en de heer Patijn heeft het ook geconstateerd — dat men *uitsluitend* op het goed gedrag zou letten; nooit is beweerd dat gevangenen, die zich goed gedragen, reeds daarom en daarom alleen, voorwaardelijk zouden worden in vrijheid gesteld. Altijd is erkend dat er op tal van andere omstandigheden ook zal moeten worden gelet.

Maar waarom wordt dan het goed gedrag in de wet vermeld en de andere omstandigheden niet? Om de gevangenen als 't ware aan te sporen zich in de gevangenis goed te gedragen. De wet zegt niet: als gij u goed gedraagt wordt gij voorwaardelijk vrijgelaten, maar zij zegt wel: indien gij u *niet* goed gedraagt kunt gij niet voorwaardelijk in vrijheid gelaten worden. Overigens ziet goed *gedrag* op de *habituële* gedraging en één enkel ligt disciplinair vergrijp heeft nog niet tot gevolg te hebben dat het gedrag slecht genoemd wordt. Ik meen dus dat het eerste amendement door mij niet hoeft te worden overgenomen; over de bedoeling bestaat geen verschil.

Het tweede amendement kan ik overnemen. Het is volkomen onschuldig. Ook als geene toestemming wordt geëischt spreekt het toch wel van zelf, dat, als men zich niet vooraf heeft overtuigd, dat de man het wenscht, men hem niet in vrijheid zal stellen, want met onwillige honden vangt men geen hazen, en met gevangenen, die willen blijven in de gevangenis, zal men in vrijheid niets uitrigten. Zoo als de heer van Gennep opmerkte, zou hij onmiddellijk een misdrijf plegen, of de orde verstoren, en zoodoende de Regering dwingen hem weder in de gevangenis op te nemen.

De heer NIJST: Heb ik wel verstaan, dan heeft zoo even de Minister verklaard, dat de ondervinding zal leeren of de gunstige bepaling van art. 15 later ook niet zou kunnen worden uitgebreid tot de levenslange gevangenisstraf. Ten zeerste zou ik die uitbreiding betreuren. Laatstgenoemde straf toch moet gerekend worden te hebben vervangen de vroeger bestaan hebbende en niet weder ingevoerde doodstraf, en zal dus dan slechts door den regter worden toegepast wanneer het de zwaarste misdaden geldt; de misdadiger moet dus nimmer, daar hij toch voor altijd is onschadelijk gemaakt, eene verzekering uit de *wet* kunnen putten, dat hij ooit of immer zal ontslagen worden. Doch voor de toekomst behoeven wij thans nog niet te zorgen.

Eene vraag wil ik echter den Minister doen, en wel deze: wat moet men door straffijd in art. 15 verstaan? Is dat alléén de straf door den regter uitgesproken, of ook de tijdelijke gevangenisstraf, welke ter vervanging der levenslange bij Koninklijke genade is opgelegd? Is dit zoo, dan zou de levenslange straf merkkelijk kunnen verkort worden, eens door den Koning, en eens krachtens de wet door den Minister, en dit kan toch de bedoeling niet zijn.

De heer DIJCKMEESTER: De Minister heeft mij niet bekeerd. Indien de Minister zegt dat mijne argumenten zijne bewering bevestigen, dan is dit in zooverre waar, als het middel van voorloopige invrijheidstelling verbetering van den toestand der gevangenen kon ten gevolge hebben.

Met een enkel woord werd door mij het lot van een ontslagene geschetst. Nu ben ik het eens met hen die alle pogingen willen aanwenden om in den toestand van zulke personen verbetering te brengen, en indien er een middel voor kon gevonden worden, zou het misschien wel op den weg van den Staat liggen om daarvoor te zorgen.

De Minister zou zeker gelijk hebben indien het middel gevonden ware in de voorwaardelijke invrijheidstelling, maar dat middel kan niet als zoodanig gelden; daar de voorwaardelijke invrijheidstelling den toestand van den veroordeelde niet beter maakt dan van hem wiens straffijd geëindigd is.

Het middel is een middel van overgang, zegt de Minister. Zeer waar, maar om het middel te doen werken, moet de toestand van den persoon zoo zijn, dat hij er gebruik van kan maken. Welligt, heeft de Minister gezegd, zou men, wat bij het verleenen van gratie niet mogelijk is, aan de voorwaardelijke invrijheidstelling bijv. de voorwaarde kunnen verbinden, dat zulk een persoon naar een ander land, bijv. Amerika, moet verhuizen. Maar komt men dan niet op het terrein van verbanning, die wij niet willen, omdat wij daardoor anderen Staten boosdoeners op den hals schuiven die wij zelf niet verlangen te herbergen?

In de tweede alinea van **art. 15** is bepaald, dat de invrijheidstelling herroepbaar is ingeval de veroordeelde zich slecht gedraagt; doch ik vraag: hoe zal men dat controleren, hoe kan de Regering weten of iemand in Amerika zich slecht gedraagt? tenzij de Regering in naburige landen gedelegeerden aanstelt om op die vrijgelatenen toezigt te houden.

Ik geloof werkelijk dat men op die wijze in de grootste moeilijkheid zal komen. Maar er is nog een ander en belangrijk punt. De Minister zegt dat die voorwaardelijke invrijheidstelling niet zal geschieden zonder dat de Regering weet waar de vrijgelaten persoon zich zal vestigen en of hij aldaar een middel van bestaan zal kunnen vinden even als dat plaats heeft met ontslagen personen uit de strafkolonie. Maar de Minister weet even goed als ik hoe het gaat met die vrijlating uit de kolonie; er is gemakkelijk een vader, moeder, broeder of zuster te vinden die een briefje afgeeft waarin verklaard wordt dat men bereid is dien persoon in huis te nemen, maar als hij zich daar acht dagen bevindt dan is er noch eten, noch drinken, en hij verlaat het huis. Maar, zal de Minister antwoorden, wij zullen uitdrukkelijke voorwaarden stellen en eerst onderzoeken of de ontslagene verzekerd kan zijn een voortdurend bestaan te zullen vinden.

Doch in dat geval zal de voorwaardelijke vrijlating grootendeels een voorrecht zijn voor de meer gegoeden in de maatschappij, die altijd wel het een of ander familielid zullen hebben dat op zich neemt voor den in vrijheid gestelde te zorgen; doch op die wijze zou de zaak tegenover de minder gegoeden zeer onbillijk zijn.

Ten slotte nog eene laatste opmerking.

Ik geloof dat de bepaling van **art. 15**, namelijk dat *de tijd verloopen tusschen de invrijheidstelling en het besluit van herroeping niet in rekening gebragt wordt op den duur der straf*, aanleiding kan geven tot een vrij onregtvaardigen toestand.

Gesteld dat twee personen voor twaalf jaren gevangenisstraf veroordeeld zijn en, na daarvan negen jaar in de gevangenis doorgebracht te hebben, voorwaardelijk in vrijheid gesteld worden. De een gedraagt zich acht dagen goed, maar pleegt daarna een strafbaar feit en wordt weder naar de gevangenis teruggebracht; hij zal daar dan nog drie jaren moeten doorbrengen. Maar de ander past gedurende twee jaren uitmuntend op, doch wordt door een ongelukkig geval, door verzet tegen de politie, of ten gevolge van een klein vergrijp, gearresteerd; dan zal het hoofd van de politie dien man niet langer waardig achten om van die voorwaardelijke invrijheidstelling gebruik te maken; de Minister zal beslissen dat hij wederom naar de gevangenis worde gebragt en de man zal nog drie jaar gevangenisstraf moeten ondergaan. Staat die verhouding nu gelijk en gaat het aan dat de man die *twee jaren* lang zijn pligt heeft gedaan daarna nog eene even lange straf ondergaat als de man die slechts *acht dagen* goed heeft opgepast?

De Minister heeft niet aangetoond dat het nut van de voorwaardelijke invrijheidstelling zoodanig is, om over de vele bezwaren daartegen heen te stappen.

Ik heb volstrekt niet bedoeld den Minister van eenige inconsequentie te beschuldigen, omdat hij het woord *proefneming* gebruikt heeft, maar ik geloof dat juist dit woord uitdrukt het innerlijke denkbeeld van den Minister, die zelf, zich geene illusien scheppende van de invrijheidstelling, de bezwaren minder acht dan ik en daarom de proef wil wagen. Nu geloof ik echter, dat het niet aangaat in een nieuw Wetboek van strafregt, dat reeds zoo vele jaren in behandeling is, eene bepaling op te nemen, die volgens onze meening slechts eene proefneming is.

De heer MACKAY: Ik voor mij ben niet bijzonder ingenomen met de bepaling van dit artikel en zeker zoude ik er nooit op aangedrongen hebben, dat het stelsel van voorwaardelijke invrijheidstelling in dit Wetboek zoude worden opgenomen. Ik erken dat er bezwaren tegen dit stelsel bestaan, en dat deze niet allen door den Minister zijn opgelost. Ik kan den geachten afgevaardigde uit Tiel echter niet toegeven, dat wij dit stelsel moeten afkeuren, omdat wij hier eene proef nemen. Elke nieuwe bepaling die niet in het thans bestaande Wetboek gevonden wordt kan een proef genoemd worden, en wil men deze niet nemen, is men verplicht steeds bij het oude te blijven.

Wij hebben ons alleen af te vragen, of het gewettigd is om de proef te nemen, afgaande op de resultaten die wij zien in de landen, waar werkelijk dat stelsel ingevoerd is, en dan zeg ik, dat op mij de lezing van de verschillende resultaten de impressie heeft gemaakt dat, al zijn er gebreken aan dat stelsel verbonden, toch in menig opzigt de proef kan heeten wel geslaagd te zijn. Mij dunkt dat het ook niet goed is, zoo als de geachte afgevaardigde uit Tiel doet, allerlei bezwaren te opperen en te wijzen op misbruik en slecht gebruik van dat stelsel. Dat is onjuist, men moet uitgaan van het idee, dat, nu wij de proef willen nemen, wij dit zoo goed mogelijk zullen doen, maar dan rust ook op een ieder de pligt te wijzen op de bezwaren, en er tegen te waarschuwen, dat men niet vervalte in de verschillende misbruiken, die wij gezien hebben dat in andere landen er toe hebben bijgedragen om in vroeger tijd dat stelsel in discredit te brengen. Een van de redenen, dat dit stelsel vroeger niet goed werkte was, en hier heb ik meer speciaal het oog op Duitschland, dat het daarop betrekkelijk artikel geredigeerd was zoo als het artikel van ons ontwerp is geredigeerd, en daarom zal ik mij er niet mede kunnen vereenigen, als het niet geamendeerd wordt volgens het voorstel van de Commissie van Rapporteurs.

In dit wetsontwerp wordt uitdrukkelijk, als eenige voorwaarde waarop ontslag kan verleend worden, vereischt, dat de personen zich gedurende den tijd dien zij in de gevangenis hebben doorgebracht, door goed gedrag hebben onderscheiden. De Minister heeft wel gezegd dat er nog vele andere voorwaarden zijn die in acht zullen genomen moeten worden, maar het is niet weg te nemen, wanneer men in de wet alleen die ééne voorwaarde stelt en zoo uitdrukkelijk stelt, en er zoo aan hecht, dat die ééne voorwaarde in het vervolg als hoofdvoorwaarde zal aange-merkt worden.

Als men echter ziet dat die hoofdvoorwaarde op zich zelf niet genoegzaam is geweest om in Saksen het stelsel goed te doen werken en men zich genoodzaakt heeft gezien er eene tweede voorwaarde bij te voegen, waarom kan die tweede voorwaarde dan nu niet in deze wet opgenomen worden?

Die tweede voorwaarde is dat degelijk onderzocht wordt of de veroordeelde een in elk opzigt goed tehuis zal bekomen en aldaar in staat zal zijn zijn brood te verdienen.

In zijn commentaar op het Duitsche Strafwetboek zegt dr. von Schwartze zeer uitdrukkelijk, dat het stelsel in Saksen goed geslaagd is, alleen omdat die twee voorwaarden in acht genomen zijn.

Hij zegt: „Erstens wird verlangt, dass der Detinirte Zeichen der Besserung und Bürgschaft für das Vertrauen, dass er die Freiheit nicht zu neuen Gesetzesübertretungen miszbrauchen werde, gegeben habe, und zweitens dass für ihn bereits ein ordentliches und zuverlässiges Unterkommen ausgemittelt worden.”

Eene hoofdvoorwaarde is, dat men wete waar de persoon terecht komt; men stelt er zich dus niet mede tevreden, dat de vrijgelatene alleen zegt weder een onderkomen te zullen hebben, maar bij elke vrijlating stelt men als hoofdvoorwaarde dat hij komt in een huishouden, waarin men hem zonder vrees kan doen intreden.

Nu wensch ik hier nog slechts bij te voegen dat de Minister zich toch vooral geen illusie er over moet maken, dat hetgeen wij op dit oogenblik in ons land hebben, goed werkt. Ik waarschuw er tegen, dat men den weg niet moet opgaan, die nu gevolgd wordt bij ontslag uit de bedelaarskolonien. In dit opzigt ben ik het

volkomen eens met den geachten afgevaardigde uit Tiel en meen door eene bijna wekelijksche ervaring te weten dat herhaaldelijk daaruit personen na kort verblijf worden ontslagen, die binnen zeer weinig tijd weder daar moeten terugkeeren. Dit is een der redenen waarom de recidive bij landlooperij zoo groot is.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik hoop van harte dat de Kamer het stelsel van voorwaardelijke invrijheidstelling zal aannemen.

Men vergeet niet dat de daartegen ingebrachte bezwaren voornamelijk voortspruiten uit eene verkeerde *toepassing* van het stelsel, maar niet het stelsel zelf raken, en nu geloof ik dat na het veranderde karakter dat die invrijheidstelling heeft verkregen ten gevolge van het overleg tusschen de Regering en de Commissie van Rapporteurs, na de in andere landen verkregen ervaring hoe het stelsel niet moet worden toegepast, en nu men de klippen kent waarop het elders schipbreuk heeft geleden, dat, zeg ik, de voorwaardelijke invrijheidstelling een wezenlijk voordeel zal zijn.

Maar even sterk als ik de aanneming van het stelsel wensch, niet minder sterk handhaaft de Commissie haar tweede amendement. Laten wij ons geen illusien maken. Wat wij hier over dit punt spreken, wordt na eenige jaren vergeten; de Memorie van Toelichting zal nog eens nu en dan in eene dissertatie of in een pleidooi worden aangehaald, maar alleen het Wetboek blijft, en dan vrees ik dat, wanneer daarin uitsluitend het goed gedrag blijft opgenomen als de factor waarop gelet moet worden bij de voorwaardelijke invrijheidstelling, — ofschoon men het bestaan van meerdere factoren erkent — dit de éénige factor zal worden, waarop men *zal* letten. Men zal er *ook* op moeten letten. Maar het voorschrift daartoe zal dan zijne plaats moeten vinden in den algemeenen maatregel van inwendig bestuur, in **art. 17** bedoeld. Indien men slechts één factor moest stellen, ik geloof dat de meerderheid der Kamer eerder zou willen opnemen den eisch van zekerheid van een behoorlijk onderkomen voor de gevangenen dan van goed gedrag.

De geachte spreker uit Amersfoort heeft eene Deutsche autoriteit aangehaald, die de Minister zeker niet zal recuseren. Het zij mij vergund mij te beroepen op eene Belgische autoriteit. Ik bedoel den heer Stevens, inspecteur der gevangenen, die zegt: „*que dirai-je maintenant de cet adage si généreux et, au premier abord, si salutaire en apparence. Le sort du prisonnier doit être placé dans ses mains; de manière qu'il puisse, par ses efforts, améliorer successivement sa position*”..... „*tous, sauf quelques insensés, cacheraient leurs instincts vicieux pour obtenir une prompte et inmanquable amélioration de sort et au lieu de prisonniers amendés, on aurait inévitablement des prisonniers hypocrites.*”

Dit vreest de Commissie met den heer Stevens en daarom hoop ik dat ons amendement zal worden aangenomen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: In de eerste plaats wensch ik den geachten spreker uit Maastricht te doen opmerken dat hij het antwoord op zijne vraag kan vinden [bij art. 21, zie hiervoor bl. 277, alsmede bl. 272] van het Verslag. Daar is die vraag beantwoord en blijkt tevens dat de Commissie van Rapporteurs en ik het met elkander eens waren.

De geachte afgevaardigde uit Tiel heeft op nieuw enkele bezwaren breed uitgemeten. Indien die geachte afgevaardigde een werk wil lezen geheel in zijn geest, dan beveel ik hem aan het werk van Emile de Girardin „*du droit de punir*”. Tegen alle straffen zonder onderscheid bestaan bezwaren en nadeelen en de conclusie van de Girardin is dat geen enkele straf bestaansbaar is, zoodat men klokkeslag 12 uur tusschen 31 December 1899 en 1 Januarij 1900 het strafregt moet afgeschaft verklaren. Dat is mijn systeem niet. Het is met de straffen als met de belastingen; geene enkele is volmaakt, wij hebben alleen te kiezen tusschen meer en min onvolmaakte. Dat enkele bezwaren bestaan is geen reden om een maatregel uit te sluiten. Ten minste wanneer de bezwaren van dien aard zijn als die, welke de geachte spreker aanvoerde. Hij zeide, dat een gevangene, ook na voorwaardelijke vrijlating, groote moeite heeft in de maatschappij te regt te komen. Ik ontken dit

volstrekt niet, maar beweer dat *zonder* voorwaardelijke vrijlating de overgang nog krasser en moeilijker zal zijn. De afgevaardigde erkent zelf dat het tegenwoordig bijna onmogelijk is een ontslagen gevangene op den goeden weg te brengen. Welnu, wanneer het tegenwoordige stelsel dan bewezen is slecht te zijn, laat ons dan eens beproeven of een ander stelsel, dat elders *deugdelijk* is bevonden, ook hier minder slecht zal werken dan het tegenwoordige.

De geachte afgevaardigde heeft mij gevat op een voorbeeld dat ik koos, het voorbeeld van iemand die zich naar Amerika begeeft. Dit is, gelijk ik reeds opmerkte, een zeer exceptioneel geval. Ik haalde het aan ten bewijze van de stelling dat voorwaardelijke invrijheidstelling het regt van gratie niet besnoeit, maar integendeel eene doelmatige uitoefening van dat regt bevordert. Ik heb nooit beweerd dat, als de man reeds op het schip is, hij dan nog is een voorwaardelijk vrijgelatene; ik heb gezegd, dat die voorwaardelijke vrijlating alleen dient voor den tijd gedurende welken hij zich van de gevangenis naar de haven begeeft, om hem dan later, als hij aan de voorwaarde voldaan heeft, gratie te kunnen verleenen. De vergelijking met verbanning gaat niet op. Kan men ooit beletten dat een gegratieerde, ook zonder voorwaardelijke vrijlating, zich naar Amerika of naar een ander land begeeft?

Aan de comitas gentium werd door mijn voorbeeld dus niet te kort gedaan.

De opmerking van den heer Dijkmeester en van den geachten afgevaardigde uit Amersfoort, dat men in deze zaak nog oneindig voorzigtiger moet zijn dan bij ontslag uit eene bedelaarskolonie, beaam ik ten volle. Ik heb eene vergelijking gemaakt, maar erken dat men bij de voorwaardelijke vrijlating met veel grooter zorg moet te werk gaan, omdat de zaak veel ernstiger is. Ik voeg er bij dat de Staat wel ten aanzien van voorwaardelijk ontslagenen, maar niet ten aanzien van tusschentijds ontslagen bedelaars de magt heeft te zorgen dat men zich naar het opgegeven adres begeeft. Overigens kan ik niet ten volle toegeven wat de beide sprekers zeiden over de ligtvaardige wijze waarop thans het ontslag aan bedelaars wordt verleend. Men moet letten op hetgeen men ziet en op hetgeen men niet ziet. Wat gij, heeren van de regterlijke magt, ziet, zijn de individuen die terug komen. Zeker, er zijn *vele* recidivisten onder landloopers en bedelaars. Maar in den regel zijn het lieden die hun vollen tijd hebben uitgezeten. En als men nagaat wie van de *tusschentijds* ontslagenen terugkomen en wie niet, dan zal de verhouding minder ongunstig zijn.

De geachte afgevaardigde uit Amersfoort betuigde instemming met het eerste amendement der Commissie van Rapporteurs, terwijl het geachte lid dier Commissie dat amendement nog nader toelichtte. Straks heb ik verklaard dat amendement niet van groot gewigt te beschouwen.

Het gold, zei ik, eene quaestie van redactie, niet van bedoeling. Reeds door de Staatscommissie werd erkend, dat goed gedrag alleen nog geen regt heeft op voorwaardelijk ontslag en dat ook en niet minder op andere voorwaarden en omstandigheden moet worden gelet. Zelfs heb ik straks uitdrukkelijk gezegd, dat ook bepaald behoort te worden onderzocht of iemand een goed onderkomen heeft. Nu intusschen uit de discussie blijkt, dat de uitdrukkelijke vermelding van ééne voorwaarde het gevaar doet ontstaan voor redenering *a contrario*, geef ik aan eene volledige opsomming der voorwaarden in den algemeenen maatregel van inwendig bestuur de voorkeur boven eene onvolledige vermelding in dit Wetboek, en neem dus ook het eerste amendement over.

[De beide amendementen der Commissie van Rapporteurs werden alzoo door de Regearing overgenomen. Art. 15 werd aangenomen met 46 tegen 12 stemmen.]

OVER art. 16.

De heer LENTING: Ik wensch 's Ministers aandacht te vestigen op de woorden: „hoofd van de gemeentepolitie”, in dit artikel voorkomende. De uitdrukking is daarin vermoedelijk in overeenstemming met de gemeentewet opgenomen, maar het blijft de vraag of dit goed is. Straks is reeds gezegd, dat het hoofd van het gemeente-

bestuur door het oog der politie zal moeten zien. Vooral in groote steden en op het platteland is het onmogelijk, dat de burgemeester zoodanig toezigt kan uitoefenen, en zal hij het altijd of door zijne veldwachters of door agenten van politie moeten doen. Maar ik vestig de aandacht op n°. 4 van art. 11 van het Wetboek van Strafvordering, waar men leest, dat de burgemeester als hulp-officier van justitie zijne medewerking verleent in de gemeenten waar geen commissaris van politie is. Hoe zal het nu daar gaan, waar commissarissen van politie zijn?

Voorts vestig ik de aandacht op art. 190 der gemeentewet, luidende: „De commissarissen en dienaren van politie of veldwachters, tevens aan de algemeene of rijkspolitie, onder het daarmede belast gezag, dienstbaar, staan, zooveel de gemeentepolitie betreft, onder de bevelen van den burgemeester” enz. Dus wat geene bepaalde gemeentepolitie is, gaat den burgemeester niet aan. Hier geldt het eene zaak van rijkspolitie, want de Minister heeft het reeds gezegd, dat onder de voorwaarden ook opgenomen zal worden, dat de voorloopig in vrijheid gestelde zich zal moeten vestigen in deze of gene plaats, en niet altijd in *zijne* gemeente.

Eindelijk wijs ik op eene circulaire, kort na de invoering der gemeentewet door den Minister van Rosenthal aan de commissarissen van politie gerigt. Het gold daar de vraag omtrent de uitvoering der vreemdelingen-wet, insgelijks eene rijkspolitie. In die circulaire lees ik: „Uit de geschiedenis der wet van 13 Augustus 1849 is het bekend dat destijds de benoeming van „hoofd van politie der gemeente” is gebezigd, om door deze zeer algemeene omschrijving gelijkelijk aan te duiden den burgemeester *waar geen commissaris van politie, den commissaris van politie waar geen directeur, en den directeur waar deze ambtenaar* gevonden werd.

„De directeuren van politie in de groote steden zijn weggevallen. Doch de commissarissen zijn gebleven. Is nu door de wet van 29 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 85) zoodanig beginsel ingevoerd, waardoor de bevoegdheid of de verplichtingen bij de wet van 13 Augustus 1849 (*Staatsblad* n°. 39) aan het hoofd van politie der gemeente geschonken of opgelegd, noodzakelijk geacht moeten worden op den burgemeester als het hoofd der plaatselijke politie te zijn overgegaan?...

„Thans heb ik de eer UEd.Gestr. als het gevoelen der Regering te doen kennen, dat de gemeentewet aan die van 13 Augustus 1849 (*Staatsblad* n°. 39) geene zoodanige uitlegging heeft gegeven, noch willen geven, naardien de gemeentewet, de betrekking bepalende van den burgemeester als hoofd der politie, daarbij niet kon gaan noch gegaan is buiten den kring van het huishoudelijk gemeentebelang; en dat, vermits de wet van 13 Augustus 1849 een onderwerp regelt van rijkspolitie, op hare bepalingen die der gemeentewet ten deze geen invloed kunnen uitoefenen.”

Omdat het hier geldt de rijkspolitie wensch ik te vragen, of het niet beter zou wezen die woorden te laten vervallen en de geheele zaak op te dragen aan den officier van justitie. Het praëjudicieert de zaak volstrekt niet, en de officier van justitie zal, juist omdat het rijkspolitie is, zich altijd in betrekking stellen met den commissaris van politie daar, waar een commissaris van politie is en met den burgemeester daar, waar geen commissaris van politie is. Ik geef dus den Minister in overweging om de woorden „het hoofd van de gemeentepolitie” uit dit artikel weg te laten. Ik doe het te meer omdat er reeds nu eenigszins verwarring is tusschen rijks- en gemeentepolitie.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Dat er in 't algemeen eenige verwarring bestaat tusschen de attributen en zelfs in het organisme van de Rijks- en de gemeentepolitie, zal ik zeker niet ontkennen. Maar het komt mij voor dat het Strafwetboek niet de plaats is waar men die moeilijkheden kan oplossen. Zoolang de lang verbeide en hoogst noodzakelijke politiewet ontbreekt, schijnt het 't meest rationeel den burgemeester, die zich daarbij door den commissaris van politie kan doen voorlichten, met de hier bedoelde taak, al betreft zij een rijkspolitiebelang, te belasten.

Door de opdragt aan den officier van justitie zou de provisionele maatregel te lang uitblijven. De bepaling dient juist voor het geval dat er *periculum in mora* is.

Verslag van de Eerste Kamer.

Men meende, dat veroordeeling tot eene langere celstraf dan van vijf jaren wel tot de uitzonderingen behooren zal. Doch was het dan raadzaam niettemin een maximum van vijf jaren vast te stellen?

Deze vraag werd ook gedaan in verband met art. 15. Dit bevat eene ingrijpende verandering in het bestaand strafstelsel, namelijk de regeling der voorwaardelijke invrijheidstelling. Hoe men over haar denke, de wetgever zal haar hebben gewild. Zij kan echter nimmer worden toegepast dan nadat de gevangene »drie vierden van zijn straftijd en tevens *ten minste drie jaren* in de gevangenis heeft doorgebracht». Worden zij, die aan de zwaardere misdrijven schuldig staan, slechts uiterst zelden tot een langere gevangenis dan van drie jaren veroordeeld, waar blijft de toepassing van de voorwaardelijke invrijheidstelling?

Art. 15. De voorwaardelijke invrijheidstelling is boven beschouwd in verband tot de uitbreiding der celstraf. Hier werd zij op zich zelf beoordeeld.

Voor zoover men zich er over uitliet luidde het oordeel niet gunstig. Men achtte de proefneming gevaarlijk, of koesterde van de uitkomsten geen groote verwachting.

Ten aanzien der invrijheidstelling zelve wenschte men der Regering de uiterste voorzichtigheid aan te bevelen. Men wees op de buitengewone mate van beleid en menschenkennis, die in de directeuren der gevangnissen gevorderd worden, zullen zij niet door huichelarij worden misleid; men wees met niet minder nadruk op den ver reikenden invloed, dien deze beambten op het lot der gevangenen zullen oefenen.

Zal het toezicht op de voorwaardelijk in vrijheid gestelden niet neerkomen op eene soort van geheime politie, uitgeoefend door de burgermeesters, (niet ten onrechte in deze Kamer onlangs genoemd »de lastdieren, die alle mogelijke Rijkswerkzaamheden moeten verrigten») wier taak dus alweder op min aangename wijze wordt verzwaard, of, wat nog bedenkelijker is, namens hen uitgeoefend door veldwachters of agenten van politie?

Is het te verwachten, dat de toestand van deze voorwaardelijk vrijgelatenen in onze maatschappij een betrekkelijk gelukkige zal wezen? Zullen zij een eerlijken werkkring kunnen vinden?

Antwoord der Regeering.

De Minister houdt deze wijziging [uitbreiding der celstraf tot 5 jaar] voor eene verbetering. Ook met het oog op de voorwaardelijke invrijheidstelling. Het is waar, zij zal slechts op een betrekkelijk klein aantal gevangenen worden toegepast. Maar men bedenke dat het hier ook slechts eene proef is die (gelijk de Kamer zelve verlangt) met de grootste voorzichtigheid en behoedzaamheid moet worden genomen.

De resultaten in het buitenland zijn overal gunstig geworden van het oogenblik dat men begonnen is de voorwaardelijke invrijheidstelling met de uiterste voorzichtigheid toe te passen. Voorzeker zal men zich die ervaring te nutte maken.

De voorwaardelijk in vrijheid gestelde zal natuurlijk weten dat zijne gangen eenigzins nauwkeuriger worden nagegaan dan die van anderen. Dit is noodzakelijk en betrekkelijk ook in zijn eigen belang, want een ander zal zich daardoor te lichter laten bewegen dezen veroordeelde in dienst te nemen.

Art. 16. De beslissing, waarvan hier sprake is, wordt opgedragen aan het hoofd van het Departement van Justitie, niet aan den Koning.

Het is hier een ander geval dan in **art. 11**, omdat de celstraf, althans tot dusver in onze wetgeving dubbel telt, en een verzoek, als in dat artikel wordt bedoeld, derhalve niet onder het rechtsbegrip van gratie valt.

Sommige leden, hoewel erkennende dat ook **art. 16** het recht van gratie ongeschonden laat, hadden toch liever gezien dat de beslissing aan den Koning ware opgedragen op voordracht van den Minister van Justitie.

Antwoord der Regeering.

Door de beslissing aan den Koning op te dragen ware de voorwaardelijke invrijheidstelling licht een soort van gratie geworden buiten advies van de rechterlijke autoriteiten. Maar bovendien, de beslissing zal in vele gevallen met den meesten spoed moeten worden genomen en daarvoor zijn de formaliteiten verbonden aan het proceeren eener Koninklijke beslissing in de meeste gevallen te omslachtig.

[Vgl. met betrekking tot het politietoezicht over de voorwaardelijk vrijgelatenen, ook het *Verslag van de Eerste Kamer* en het *Antwoord der Regeering*, hiervoor op bl. 157.]

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer VAN AKERLAKEN: Omtrent het nut of de noodzakelijkheid van deze proefneming beroept de Minister zich op het buitenland, waar zij gunstige resultaten zou gehad hebben. Maar is alles wat in het buitenland gunstig werkt ook goed voor ons land, en kan men hier dezelfde gunstige resultaten van die proefneming verwachten die men in het buitenland verkregen heeft?

Ik geloof dit te mogen betwijfelen.

In de eerste plaats wijs ik op de executie.

Op wiens advies zullen die veroordeelden worden losgelaten? Voornamelijk op dat van de kommandanten en de cipiers van de gevangenissen, die met de gevangenen dagelijks in aanraking zijn en hen het beste kunnen beoordeelen, op welk advies de commissien van administratie hoofdzakelijk zullen afgaan.

Maar dan vraag ik: geven die kommandanten en cipiers van de gevangenissen de noodige waarborgen dat zij daarbij altijd onpartijdig en regtvaardig zullen handelen? Ik geloof dat men ook dit mag betwijfelen.

En van wie zullen nu de besluiten tot herroeping van de vrijlating afhangen? Meestal van de rijksveldwachters en van de politieagenten, wier advies zal worden ingewonnen door den burgemeester of door den officier van justitie, want het is niet mogelijk, zelfs niet in kleine gemeenten, maar vooral niet in de groote, dat de burgemeester of de officier van justitie zich zal kunnen bemoeien met al die losgelaten gevangenen, van wie een register zou moeten worden gehouden en wier handelingen schier dagelijks zullen moeten gecontroleerd worden.

Het komt mij dus voor, dat de uitvoering der bepaling, zoo als die in de wet is opgenomen, wat de loslating betreft voornamelijk zal afhangen van de kommandanten en cipiers der gevangenissen, en wat de herroeping betreft van de rijksveldwachters en de politieagenten.

En nu de toestand van den losgelaten gevangene zelf. Hoe zal die man na zijne loslating in de maatschappij worden ontvangen? Zal hij beter worden ontvangen dan de gevangenen die na expiratie van hun straftijd worden losgelaten? Het is niet te denken. Wat zal bovendien de toestand van dien man in de maatschappij zijn? Stel dat hij bij het verlaten van de gevangenis zijn brood heeft gevonden, stel zelfs dat hij een rijkelijk bestaan heeft. Wat zal dan zijn lot wezen? Het zwaard van Damocles zal altijd boven zijn hoofd hangen. Bij de minste overtreding zal hij er aan bloot staan, dat op aangifte van een rijksveldwachter of een politieagent de deuren der

gevangenis weder voor hem worden geopend. Ik moet verklaren dat mijns inziens de gevolgen dezer proefneming — ik noem het eene proefneming, want tot nog toe was die zaak in ons land onbekend — niet gunstig zullen wezen.

(2 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Volkomen deel ik het gevoelen van den geachten spreker wanneer hij zegt: indien iets elders goed werkt, dan moogt gij daaruit nog niet besluiten dat het ook goed zal werken in Nederland.

Ik ben volstrekt geen cosmopoliet en allerm minst voorstander van het oppervlakkig overbrengen van instellingen uit het eene land in het andere, en herhaal hier, wat ik geschreven heb in mijn antwoord op het verslag: „In juist dezelfde mate, waarin de verschillende natien hetzij met elkander overeenkomen, hetzij van elkander verschillen, in precies dezelfde verhouding moeten ook hare wetten, hetzij overeenstemming, hetzij verscheidenheid vertoonen”.

Maar, laat ons niet vergeten dat wij hier te doen hebben met een instituut, dat niet slechts in één land bestaat, maar in tal van landen, die onderling van elkander afwijken, nog meer dan sommige hunner verschillen van Nederland. Toch werpt in al die landen het stelsel van voorwaardelijke invrijheidstelling, mits zeer voorzigtig toegepast, goede vruchten af. Dit stelsel, het eerst toegepast in Engeland, is, op grond van de goede resultaten daar verkregen, overgebracht naar Saksen. Op grond van de goede vruchten, die het daar afwierp, is het in het Deutsche strafwetboek opgenomen, en het stelsel, dat naar het algemeen gevoelen sedert 1871 goed werkt in Zuid-Duitschland, wint ook meer en meer voorstanders in Pruisen.

Op grond van de goede vruchten in Duitschland verkregen, is het in 1878 overgebracht naar Hongarije, en wordt het, als ik wel ben ingelicht, thans ook voor Croatie en Slavonie voorgesteld.

Maar, ik herhaal het, de *conditio sine qua non* is eene uiterst voorzigtige toepassing.

Wanneer nu een stelsel in zoo uiteenlopende landen goed werkt, dan is het toch wel de moeite waard te beproeven of het ook niet goed zal werken in Nederland.

Ik heb hier voor mij een paar bescheiden, bevattende de jongste mededeelingen omtrent de toepassing en de werking van het stelsel uit Duitschland ontvangen. In een brief van 's Konings vertegenwoordiger te Berlijn wordt medegedeeld, dat in 1879 door de bevoegde besturen in Pruisen zijn gedaan 406 voorstellen tot voorloopige invrijheidstelling; afgewezen werden 271, toegestaan 135; en van die 135 hebben zich goed gedragen 131 en aan wangedrag schuldig gemaakt 4.

Wanneer men van de 135 lieden er 131 ziet te regt komen, terwijl *zonder* voorwaardelijke vrijlating, gelijk de heer van Akerlaken gisteren heeft aangemerkt, de recidivisten uiterst talrijk zijn, dan vind ik dat cijfer zeer bemoedigend.

In 1880 zijn in Pruisen 452 voorstellen ingediend, waarvan 280 werden afgewezen. Men ziet dus dat de Minister van Justitie aldaar zeer voorzigtig handelt. Toegestaan werden 172; onder die gevallen kwamen er 4 voor, waarin de intrekking van de gunst noodig werd bevonden. Er zijn dus aanvankelijk 168 te regt gekomen.

Maar er is nog meer. Die 4, wier verlofpas werd ingetrokken, zijn lieden die zich hebben schuldig gemaakt aan *wangedrag*. Maar hebben zij ook later *misdrijven* gepleegd? Uit een brief van 12 Februarij van dit jaar blijkt daaromtrent het volgende. In het Pruisische Huis werd aan de Regering die vraag gesteld, en het antwoord was: de Minister, die deze hernieuwing van de beraadslaging niet had verwacht en niet meer in het bezit der daartoe betrekkelijke stukken was, verklaarde de verhouding tusschen het totaal getal vrijgelatenen en dat dergenen die later misdrijven gepleegd hebben, niet met juistheid te kunnen opgeven; zij bedroeg echter niet meer dan 2 à 3 ten honderd. Volgens dien Minister is dus op 100 vrijgelatenen slechts bij 2 à 4 een later misdrijf geconstateerd!

Deze cijfers bevestigen ten volle wat in de gedrukte stukken omtrent de ervaring van vroegere jaren is medegedeeld.

Art. 18.

De duur der hechtenis is ten minste een dag en ten hoogste een jaar.

Zij kan voor ten hoogste een jaar en vier maanden worden opgelegd in de gevallen waarin wegens strafverhooging ter zake van samenloop van misdrijven, herhaling van misdrijf of het bepaalde bij artikel 44, de tijd van een jaar wordt overschreden.

Zij kan in geen geval den tijd van een jaar en vier maanden te boven gaan.

O. R. O. ART. 24. De duur der hechtenis is ten minste een dag en ten hoogste een jaar.

Zij kan voor ten hoogste zestien achtereenvolgende maanden worden opgelegd in de hetzij afzonderlijk, hetzij gezamenlijk voorkomende gevallen waarin wegens strafverhooging ter zake van samenloop van misdrijven, herhaling van misdrijf of het bepaalde bij artikel 54 de tijd van een jaar wordt overschreden.

Memorie van Toelichting.**III. Hechtenis. (artt. 24—27) [18—20].**

Algemeen kennen de nieuwere strafwetgevingen naast den dwangarbeid, waar die nog gevonden wordt, de tuchthuis- en gevangenisstraf, eene bijzondere soort van vrijheidstraf, welke alleen bestaat in de opsluiting van den veroordeelde zonder verdere beperking van persoonlijke vrijheid dan die, welke de orde en de tucht in het gesticht, waar hij zich bevindt, noodzakelijk eischen.

Onder de mannen der wetenschap heerscht over de noodzakelijkheid van deze eenvoudige vrijheidsberooving weinig verschil van gevoelen ¹; in de wetboeken is zij onder verschillende benamingen bekend. Zoo werd in Frankrijk reeds bij de wet van 28 April 1832, onder den naam van *détention*, eene bijzondere straf ingevoerd voor politieke misdaden die, ofschoon door art. 7 van den gewijzigden C. P. gerangschikt onder de lijf- en oonteerende straffen, uit haren aard, als wordende ondergaan in een fort op het continentaal gebied van den staat zonder dwang tot arbeid, niet oontearend kan worden geacht. Dezelfde straf is met dezelfde benaming en ongeveer gelijke strekking overgegaan in artt. 7, 3°, 16 en 17 van het belgisch strafwetboek ² dat, gelijk reeds vroeger werd opgemerkt, de qualificatie van oonteerende straffen niet meer kent. In aard en strekking geheel overeenstemmende met de detentie van den gewijzigden C. P. was de opsluiting (*Einschliessung*) van het pruisische strafwetboek van 1851 ³. Uit dit wetboek ging zij over in het duitsche

¹ Vgl. JOHN, Entwurf mit Motiven zu einem Strafgesetzbuche für den Norddeutschen Bund, S. 78—81; handelingen van het londense congres, bl. 408—410.

² NYPELS, C. P. B. interprété, ad art. 17.

³ § 13. Die Strafe der Einschliessung besteht in Freiheitsentziehung mit Beaufsichtigung der Beschäftigung und Lebensweise der Gefangenen; sie wird in Festungen oder in anderen besonders dazu bestimmten Räumen vollstreckt.

Die Einschliessung kan nicht über zwanzig Jahre erkannt werden.

rijkswetboek met verandering der benaming in die van »Festungshaft'', met bepaling, dat zij ook voor het leven kan worden opgelegd en met inkorting van het maximum van haar tijdelijken duur tot vijftien jaren. Het duitsche wetboek bedreigt de vestingstraf alternatief met tuchthuisstraf tegen politieke misdrijven en als eenige straf tegen duel. Naast de »Festungshaft'' (§ 17) kent dit wetboek ook nog eene eenvoudige »Haft'' (§ 18) van een dag tot zes weken als regelmatige vrijheidstraf tegen overtredingen, tevens alternatief met gevangenisstraf en geldboete bedreigd tegen belediging (§ 185).

Is het wenschelijk bij ons het voorbeeld der fransche, belgische en duitsche wetgevingen in hoofdzaak te volgen en dus nog eene andere vrijheidstraf aan te nemen nevens de gevangenisstraf?

Het antwoord op die vraag kan niet anders dan bevestigend zijn, maar het is noodig daarbij reeds dadelijk te doen uitkomen wat in een strafstelsel, dat het tuchthuis niet kent, de eigenlijke strekking moet zijn der eenvoudige vrijheidsberooving (hechtenis).

Gevangenisstraf is in het ontworpen strafstelsel, het werd bij de algemeene beschouwingen daarover [hiervoor bl. 158] reeds aangetoond, noch in naam noch inderdaad eene onteerende straf. Niettemin zal in het volksbewustzijn altijd, en niet geheel ten onregte, eenige schande verbonden blijven aan het verblijf in de gevangenis, en eene veroordeeling tot gevangenisstraf iemand steeds min of meer in de algemeene schatting doen dalen. Dit gevolg moet men trachten te vermijden voor hem wiens vergrijp wel in het belang der openbare orde betuigeling eischt, maar wiens met de wet strijdige handeling uit haren aard noch het kenteeken is van zedelijke verdorvenheid, noch eenige booze hartstogt aan het licht brengt. Daarenboven, gevangenisstraf gaat in het stelsel van dit ontwerp gepaard met strenge methodische tucht, met dwang tot bepaalden en zooveel mogelijk aanhoudenden arbeid. Het denkbeeld van betuigeling van de kwade neigingen of booze hartstogten, waaruit het misdrijf ontsproot, van zedelijke verbetering en maatschappelijke rehabilitatie gaat hier gepaard met dat van straf. Dat denkbeeld staat niet op den voorgrond bij de straf, kan daaraan geene leiding of rigting geven, waar alleen tegen de maatschappelijke, niet tegen de hogere zedelijke orde is misdreven¹. Gaat men uit van deze beginselen, dan mag de eenvoudige vrijheidsberooving (hechtenis) geen middel zijn in de hand des regters, om naar willekeur de strenge tucht der gevangenis voor den man van opvoeding en beschaving op wien zij in den regel het zwaarst drukt, ligter te maken², maar de wet moet haar, behoudens het bepaalde bij de artt. 31 [23] en 44 [34], bedreigen als eenige vrijheidstraf en alléén ter zake van die feiten, voor welker strafbaarheid opzet geen vereischte is, alzoo alleen tegen

¹ L'amélioration morale a beaucoup moins à faire; le temps et la réclusion suffisent; le but que le législateur se propose, c'est la sécurité de la société, et la détention l'assure. Il est donc inutile de l'aggraver soit par le régime humiliant, soit par les travaux pénibles des prisons. CHAUVEAU et HÉLIE, théorie du C. P., I, n°. 165.

² Zoo intusschen begreep het art. 19 van het beijersche wetboek van 1862, luidende: »Die Zuchthaus- oder Gefängnisstrafe ist in einer Festung zu vollziehen, wenn es das Gericht der Bildungstufe oder den bürgerlichen Verhältnissen des Verurtheilten, sowie den besonderen Umständen der That oder der ihr zu Grunde gelegenen Gesinnung angewiesen findet und in dem Strafurtheile verordnet.»

overtredingen en tegen misdrijven zonder opzet gepleegd (*delicta culposa*).¹

Na deze algemeene beschouwingen kan de toelichting der bijzondere bepalingen aangaande de hechtenis (artt. 24—27) [18—20] beknopt zijn.

Art. 24. Het maximum moet, behoudens de bepalingen van het tweede lid, niet hooger worden gesteld dan een jaar. Moet het misdrijf door eene straf van langeren duur worden getroffen, dan is het ook van zooveel gewigt, dat het belang der openbare orde eischt daartegen gevangenisstraf te bedreigen. Het tweede lid stemt, wat de strafverhooging wegens verzwarende omstandigheden betreft, overeen met art. 10, derde lid.

Advies van den Raad van State.

Op het voorbeeld der fransche, belgische en duitsche wetgevingen heeft de Staatscommissie onder de benaming van *hechtenis* eene zoogenaamde *custodia honesta* in haar ontwerp gemeend te moeten opnemen.

Het valt niet te ontkennen, dat zoodanige *custodia honesta* meerdere beteekenis, meer reden van bestaan heeft, al naar mate daartegenover staan zoodanige zware straffen, die, van regtswege *onteuerend*, niet ten onrechte als *custodia inhonesta* zouden bestempeld kunnen worden.

Tegenover art. 31 van het belgisch wetboek, houdende dat elke veroordeeling tot de doodstraf of dwangarbeid gepaard gaat met voortdurende ontzegging van al de in dat artikel opgenoemde regten en bevoegdheden, staat art. 7, n°. 3 in verband met de artt. 16 en 17 van datzelfde wetboek waarbij de *détention* wordt ingevoerd en geregeld als *custodia honesta*.

Zoo bepaalde § 11 van het pruisische strafwetboek van 1851, dat de veroordeeling tot tuchthuisstraf het verlies der burgerlijke eer van regtswege medebragt, en werd in § 13 van dat wetboek de straf der *Einschlieszung* daartegenover gesteld.

In gelijke verhouding staat § 31 van het duitsche wetboek, met de daarbij aan de tuchthuisstraf van regtswege vastgeknoopte voortdurende onbekwaamheden, tot de *Festunghaft* van § 17.

Uit het ontwerp der Staatscommissie daarentegen zijn niet alleen in naam, maar in waarheid tevens de onteuerende straffen weggelaten. In zooverre zou, naar het voorkomt, niet zonder grond kunnen beweerd worden, dat er in dat ontwerp voor

eene zoogenaamde *custodia honesta* geene wezenlijke reden van bestaan, immers daaraan geene wezenlijke behoefte kan geacht worden te zijn.

De gevangenisstraf is, gelijk de memorie van toelichting zelve opmerkt, in het ontworpen strafstelsel noch in naam noch in der daad eene onteuerende straf.

Het misdrijf, niet de straf onteert, zet de memorie van toelichting teregt op den voorgrond.

Rapport aan den Koning.

De belangrijke beschouwingen, die de Raad van State wijdt aan de straf der hechtenis, zijn door den ondergeteekende rijp overdacht. Is hij al van meening, dat de op zich zelf niet zeer gelukkige technische uitdrukking van *custodia honesta* te groot gewigt heeft doen hechten aan een onderscheid tusschen gevangenis en hechtenis, toch erkent hij gaarne, dat het van belang zal zijn, het verschil tusschen beide straffen,

¹ Artt. 172 [158], 178 [165], 180 [171], 182 [169], 184 [167], 186 [173], 188 [175], 219 [198], 3de lid, 220 [199], 3de lid, 259, 306 [283], 333—335 [307—309], 399, 413, 415, 417 [367], 2de lid, 419 [368], laatste lid en 468 [413], 2de lid.

Maar geeft men dan niet veeleer aan eene volksdwaling, dan aan een volksbewustzijn toe, door tegenover die in geenen deele onteerende gevangenisstraf te stellen eene andere vrijheidstraf, die dan toch bij uitnemendheid de custodia honesta heeten zal, en aldus op middelijke wijze de gevangenisstraf in een daglicht plaatst, dat zoodanige volksdwaling veeleer voeden dan bestrijden zal? Vervalt aldus de Staatscommissie, tot op zekere hoogte althans niet in hetzelfde euvel, dat de memorie van toelichting aan de buitenlandsche strafwetgevingen ten laste legt, namelijk dat zij de onderscheiding tusschen onteerende straffen meer in naam dan in werkelijkheid deden verdwijnen?

Hierbij komt, dat het onderscheid in de toepassing tusschen de gevangenis- en hechtenisstraf deels moeilijk of onmogelijk in de praktijk, deels denkbeeldig zal blijken te zijn.

Zoo bepaalt art. 27 [20], dat de veroordeelde tot hechtenis zich bezig houdt met zoodanigen arbeid als hij verkiest, eene bepaling, die, zal zij nageleefd worden, tot groote bezwaren aanleiding zal geven.

»Gevangenisstraf», zegt de memorie van toelichting, »gaat in het »stelsel van dit ontwerp gepaard »met gestreng methodische tucht, »met dwang tot bepaalden en zooveel »mogelijk aanhoudenden arbeid.» Moeijelijk vol te houden zou het intusschen zijn, dat onder de veroordeelden tot hechtenis geen tucht, ja, des noodig, strenge tucht geoorloofd zou kunnen zijn.

Wat den arbeid betreft, neemt het laatste lid van art. 27 terug wat het eerste lid gaf: de tot hechtenis veroordeelde is niet verplicht tot werken, maar indien hij in gebreke blijft zich met eenigen arbeid bezig te houden, kan hij even goed

door uitwendige kenmerken, zoo veel mogelijk tot het volksbewustzijn te brengen. Zoo zal o. a., gelijk de Raad teregt opmerkt, de straf van gevangenis in een ander gebouw moeten worden ondergaan dan die der hechtenis, voor welke laatste voorzeker de kantonnale huizen van bewaring in aanmerking zullen komen. Dat ten deze eenige onzekerheid zou zijn ontstaan door het wegvallen van art. 29 van het ontwerp der Staatscommissie, schijnt eene dwaling. Een regtstreeksch voorschrift toch omtrent afzonderlijke gebouwen wilde de Commissie evenmin in het wetboek; met opzet had zij zelfs eenige daartoe leidende bepaling vermeden. Genoemd art. 29 der Commissie behoorde hier echter niet naar de meening des ondergeteekenden, en is daarom weggelaten, terwijl noch art. 33 noch art. 29 van het ontwerp daarmede verband hielden, zoodat eene wijziging van deze artikelen geenerlei onzekerheid kon aanbrengen. De zaak is dus eenvoudig deze, dat zoowel naar het ontwerp der Staatscommissie als naar het tegenwoordig voorstel, hetgeen ten dezen onbepaald is, aan latere bepaling blijft overgelaten.

De bedenking van den Raad van State, dat de straf van hechtenis op te uitgebreide schaal wordt bedreigd, is niet ongegrond. De ondergeteekende aarzelt dan ook niet het ontwerp in overeenstemming met 's Raads meening te wijzigen, zoodat thans alléén tegen overtredingen hechtenis wordt bedreigd, en tegen de culpose misdrijven, terwijl zij bovendien als vervangende vrijheidstraf is behouden. De Raad heeft wel gewenscht, dat ook de culpose misdrijven met gevangenis zouden worden gestraft, doch daaraan kan niet worden toegegeven, omdat bij die misdrijven alle opzet ontbreekt en zij inderdaad onvoorwaardelijk »uit

als een veroordeelde tot gevangenisstraf tot arbeid verplicht worden.

De Staatscommissie, in haar art. 29 [22 1e lid], had bepaald:

»Eene bijzondere wet wijst de gestichten aan waar de gevangenisstraf en de hechtenis worden ontdergaan.»

De Minister heeft dat artikel doen vervallen. Hij heeft het daarmede verband houdend art. 33 [34 O. Stc. nu 25] echter behouden, en art. 29 [30 O. Stc. nu 22] aangevuld op eene wijze, die het geheel onzeker maakt, of daaruit moet volgen, al dan niet, dat veroordeelden tot gevangenis- en hechtenisstraf in een en hetzelfde gebouw kunnen worden opgesloten. Zoo ja, wáár blijft dan, ook uit dit oogpunt, het verschil van tucht enz. tusschen deze twee categoriën van veroordeelden? Zal het volksbewustzijn, waaraan de memorie van toelichting zoo veel hecht, het spoor niet bijster worden, indien de custodia honesta wordt ondergaan in hetzelfde gebouw als de gevangenisstraf?

De Raad acht het zijnerzijds noodzakelijk, dat, als men eene hechtenis wil, die in de schatting des volk eene andere beteekenis zal hebben dan de gevangenisstraf, het dan volstrekt noodig is, dat zij in een ander gebouw worde ondergaan. Naar 's Raads oordeel zal de wet dit als beginsel moeten vaststellen.

Het meest geschikt voor het ondergaan der hechtenis (ten minste indien men niet daarvoor overal nieuwe gestichten zou willen bouwen, hetgeen aanmerkelijke kosten zou medebrengen) zouden dan welligt de kantonale huizen van bewaring zijn, die bij de ingezetenen gemakkelijk als strafinrigtingen van ligteren aard zullen aangemerkt worden.

De memorie van toelichting, waar zij het onderwerp der hechtenis bespreekt, geeft een overzicht van

»hun aard noch kenteekenen zijn van »zedelijke verdorvenheid noch eenige »booze hartstocht aan het licht »brengen».

Aldus beperkt, doch ook niet verder te beperken, is de hechtenis doelmatig. Zij is ook niet te missen, zonder alle goede verhouding tusschen de op te leggen straffen onmogelijk te maken. In het ontwerp schijnt het strafstelsel inderdaad tot de meest mogelijke eenvoudigheid te zijn gebracht. Slechts twee vrijheidstraffen zijn er in opgenomen, gevangenis en hechtenis; in geene der buitenlandsche wetten of ontwerpen, ook niet in die waarnaar de Raad van State in zijn advies hier en daar bij voorkeur verwijst, wordt zoo ver gegaan. De Code Pénal Belge heeft les travaux forcés, la détention, la reclusion, l'emprisonnement. Het Pruissisch wetboek kende Zuchthausstrafe, Einschlieszung, Gefängnisstrafe, polizeiliche Gefängnisstrafe; het Deutsche wetboek kent Zuchthausstrafe, Gefängnisstrafe, Festungshaft, Haft. Het Hongaarsche wetboek van 29 Mei 1878 bedreigt Zuchthaus (lebenslängliche oder zeitige), Staatsgefängniss, Kerker, Gefängniss. In het Italiaansche ontwerp zijn opgenomen l'ergastolo (»questo »stato miserrimo, a cui l'uomo »libero non potrà pensare senza »terrore»), la reclusione, la prigionia, la detenzione, il confino, l'arresto; in het Engelsche ontwerp imprisonment without hard labour, simple imprisonment, en dan deze nog alleen tegen de misdrijven. Daartegenover is de eenvoudigheid van het stelsel des ontwerps niet te miskennen, en door nog verder te gaan zou men in eene overdrijving vervallen, die niet ware te regtvaardigen. Andere wetgevingen, die nevens de tuchthuisstraf zelfs eene niet ootterende gevangenisstraf kennen, hebben bovendien in de reeks der straffen toch de enkele vrijheidsberoofting opge-

de feiten waartegen de straf der hechtenis, hetzij bij uitsluiting, hetzij alternatief met gevangenisstraf, in het wetboek bedreigd wordt.

Niet alleen tegen de overtredingen van boek III en als subsidiaire vrijheidstraf bij wanbetaling van geldboete of niet uitkeering van verbeurdverklaarde voorwerpen, maar tevens tegen de culpose misdrijven van boek II, alsmede ter zake van tweegevecht en eenige andere, in de memorie van toelichting ter aangeduide plaatse vermelde misdrijven, zal volgens het ontwerp de hechtenis toegepast worden of kunnen worden.

Naar 's Raads oordeel zou, indien de hechtenis in het wetboek behouden bleef, deze straf op meer beperkte schaal daarin bedreigd moeten worden, in dien zin, dat de hechtenis alleen voor de overtredingen en als subsidiaire vrijheidstraf wierd bijbehouden, en voor misdrijven, van welken aard ook, uitsluitend de gevangenisstraf bedreigd wierd.

Aldus zal ten minste eenigermate kunnen bereikt worden het doel, dat de Staatscommissie zelve zich met de hechtenisstraf voor oogen stelde, en in waarheid die straf alleen geschreven zijn voor hem, »wiens »vergrijp», — gelijk de memorie van toelichting zich uitdrukt — »wel in »het belang der openbare orde »teugeling eischt, maar wiens met »de wet strijdige handeling uit haren »aard noch het kenteeken is van »zedelijke bedorvenheid, noch eeni- »gen boozen hartstogt aan het licht »brengt».

Van alle culpose delicten zelfs kan dit laatste niet onvoorwaardelijk worden aangenomen; veel minder nog van misdrijven als bij voorbeeld dat van tweegevecht, het allerminst van de misdrijven van boek II titel XXVI, artt. 367, 369 en 374 [340, 342 en 442].

nomen, uit de te billijken overweging, dat, moge de gevangenisstraf al eene niet onteerende zijn, dit toch niet belet dat de gevangenis het door de wet aangewezen verblijf is voor hen, die zich opzettelijk tegen de maatschappij vergrepen en zelfs aan zeer onteerende misdrijven zich schuldig maakten. Die overweging geldt in dubbele mate, waar de tuchthuisstraf vervalt. Het zou niet regtvaardig zijn en het algemeen regtsgevoel krenken, om hen, wier vergrijp in het belang der openbare orde wel beteugeling eischt zonder evenwel een misdadig karakter te dragen, te gelijk met hen, die van de diepste zedelijke verdorvenheid en de grofste booze neigingen blijk gaven, op te sluiten in hetzelfde gesticht en aan dezelfde strenge en harde tucht te onderwerpen. Onder de mannen van het vak, die voor 't overige het beginsel van eenheid en eenvoudigheid voorstaan, is de noodzakelijkheid eener lichtere en speciale vrijheidstraf voor geringe vergrijpen dan ook erkend, gelijk nog gebleken is uit het verhandelde ¹ op het in Augustus 1878 te Stockholm gehouden internationaal congres over de middelen tot voorkoming en beteugeling van misdrijven, aan welk congres mede werd deelgenomen door den heer PLOOS VAN AMSTEL, op wiens opstel in de »Nieuwe Bijdragen voor R. en W.» de Raad van State in zijn advies een beroep doet.

Zou het niet te verdedigen zijn, den eigenlijken misdadiger en hem, die niet opzettelijk misdeed of aan eenig ligt vergrijp zich schuldig maakte, of wel de hem opgelegde boete of verbeurdverklaring moet inlossen voor de berooving zijner vrijheid, allen dezelfde behandeling

¹ Zie het verslag der Nederlandsche gedelegeerden, opgenomen in de *Staatscourant* van 7 Januarij 1879, n°. 5.

Voor deze en dergelijke feiten schijnt gevangenisstraf (met zijn minimum van zes dagen, art. 10) bij uitsluiting geëigend.

De duur der hechtenis was door de Staatscommissie gesteld op een maximum van drie jaren met een minimum van één dag (art. 24).

Het maximum kan echter verhoogd worden in dezelfde gevallen, als waarin volgens art. 10 het maximum der gevangenisstraf kan worden verhoogd.

Volgens de Staatscommissie zou de verhooging tot vier jaren kunnen reiken.

De Minister van Justitie heeft het maximum der hechtenis teruggebracht tot één jaar en de verhooging tot zestien maanden, hetgeen niet belet dat in art. 170 des ontwerps [156] nog eene hechtenisstraf van twee jaren bedreigd wordt.

Over het algemeen zou de Raad van State van oordeel zijn, — in verband ook met hetgeen hiervoren gezegd is ter aanbeveling eener meer beperkte invoering der hechtenis, — dat het maximum der hechtenis nog voor verlaging vatbaar is, en in ieder geval den tijd niet zou moeten overschrijden, gedurende welken, zonder bezwaar, de hechtenis zou kunnen worden ondergaan in de kantonale huizen van bewaring of welke andere huizen van opsluiting men voor de hechtenis mogt bestemmen.

te doen ondergaan, — de Raad van State onderstelt te regt, dat daarom toch onder de veroordeelden tot hechtenis de noodige tucht niet zou behoeven te ontbreken. Ook in het huis van hechtenis moet orde en regel zijn. In verband daarmede staat ook de bepaling van art. 27 [20] van het ontwerp, welks eerste lid vrijheid geeft in de keuze van den arbeid, geene bevoegdheid om den tijd in luiheid of ledigheid door te brengen. Van daar dan ook, dat het laatste lid van genoemd artikel, wel verre van terug te nemen, wat het eerste geeft, volkomen passend in het bij het eerste lid aangenomen stelsel, het noodige bepaalt voor het geval de veroordeelde tot hechtenis in gebreke blijft zich met eenigen arbeid bezig te houden. Wat den duur der hechtenis betreft, is de Raad van State van oordeel, dat het maximum daarvan nog voor verlaging zou vatbaar zijn. Dat maximum is een jaar, of met de mogelijke verhooging van een derde, op zijn hoogst zestien maanden; de in art. 170 van het ontwerp voorkomende uitdrukking van twee jaar, was eene schrijffout. Verlaging acht de ondergeteekende niet doenlijk; voor culpose misdrijven, tot welke alléén, wat de misdrijven aangaat, de hechtenis nu beperkt wordt, kan beneden het jaar als maximum niet worden gegaan. Voor overtredingen is in het ontwerp geen hooger maximum bedreigd dan van drie maanden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Hechtenis. Niet minder dan vijf stelsels werden in de Commissie besproken.

Een vrijheidstraf voor alle strafbare feiten. Gevangenis voor alle misdrijven, dus ook de culpose, en hechtenis voor de overtredingen. Gevangenis voor alle doleuse misdrijven, hechtenis voor overtredingen en culpose misdrijven, zoo als het ontwerp wil. Hechtenis ook voor enkele niet zware doleuse misdrijven, alleen of alternatief met gevangenis. Onderscheiding der culpose misdrijven waarvan sommige ook met gevangenis, andere alleen met hechtenis zullen worden bedreigd.

Een vrijheidstraf voor alle strafbare feiten. Het verschil in den aard

der straf is een terugkomen op het prijsgegeven beginsel van het verschil tusschen onteerende en niet-onteerende straffen. De *gevangenis* zal thans in het volksbegrip *onteerend* worden tegenover de hechtenis; dit althans is een gevolg dat de Regering voorziet en wenschelijk acht (zie Memorie van Toelichting). Wel is waar is, zoo als sommigen meenen, volgens het Regerings-ontwerp het verschil tusschen gevangenis en hechtenis niet groot genoeg om die overtuiging ingang te doen vinden, vooral indien niet uitdrukkelijk vaststaat dat gevangenis en hechtenis in afzonderlijke gebouwen zullen worden ondergaan, maar het ligt toch in het karakter van het stelsel dat tusschen beide vrijheidstraffen een streng onderscheid worde vastgehouden, vooral nu de Regering, in afwijking van het ontwerp der Staatscommissie, de hechtenis uitsluitend tot overtredingen en culpose delicten beperkt. En toch zijn vele ligte misdrijven volstrekt niet meer onteerend dan sommige overtredingen, bijv. eenvoudige belediging. Een scherpe grens in den aard en de laakwaardigheid der verschillende straffbare feiten is niet vol te houden, en door een radicaal verschil in den aard der straf mogen niet, altijd willekeurig, sommige kategorien met schande gebrandmerkt worden. De consequentie vordert derhalve dat de hechtenis geheel worde prijsgegeven, zelfs al zou men uit theoretische of formele beweegredenen het onderscheid tusschen misdrijf en overtreding willen behouden.

De Commissie kan deze bedenkingen niet tot de hare maken. Reeds boven is uiteengezet dat zij inderdaad eene scherpe principiele grens aanneemt tusschen misdrijven en overtredingen. Die grens moet worden uitgedrukt door den verschillenden *aard* der straf. Dat door de invoering der hechtenis zou worden teruggekomen op de afschaffing der onteerende straffen kan niet worden toegegeven. De gevangenis is altijd onteerend, en het is een geluk dat zij dit ook in het volksbegrip is. Maar het karakter der veroordeelde onteerende vrijheidstraf in tegenoverstelling met de niet-onteerende, lag in de onteerende regtsgevolgen welke aan de straf verbonden waren. Dit wordt te regt als beginsel voor een verschil van straf afgekeurd en tot dat beginsel keert men door de invoering der hechtenis niet terug. De Commissie is echter van oordeel dat het verschil tusschen beide vrijheidstraffen scherper moet worden geteekend dan in het ontwerp geschiedt, zoowel door de cel bij de hechtenis nimmer verplichtend te stellen als vooral ook door de opname van eene bepaling, dat elk dier straffen in een ander soort van gesticht zal worden ondergaan. Art. 29 van het ontwerp der Staatscommissie [nu 22, 1e lid] is in het Regeringsontwerp, naar het oordeel der Commissie, ten onregte niet overgenomen, en ofschoon art. 33 [25] doet denken aan de mogelijkheid van eene onderscheiding tusschen de gevangenen, zoo blijft toch die onderscheiding onzeker en afhankelijk van den bestuursmaatregel, bij art. 29 [22] bedoeld, terwijl zij, omdat het geldt verschil tusschen de straffen zelve, *bij de wet* moet worden verzekerd (zie het advies van den Raad van State en het Rapport aan den Koning). Volgens dat rapport blijft de zaak aan nadere regeling overgelaten. Dit is echter onnoodig en niet wenschelijk. Als de wet haar moet oplossen, is het *wetboek* de plaats voor die oplossing.

De overige drie stelsels welke ook een verschil van gevangenis en hechtenis aannemen, maar verschillen in de toepassing der hechtenis

op de culpose delicten, stuiten, naar het oordeel van eene minderheid der Commissie, af op het principiele verschil dat altijd tusschen opzet en schuld blijft bestaan, al moge het dan ook waar zijn dat strafbare *culpa* hoogst ernstige gevolgen kan na zich slepen, gevaarlijker is dan sommige ligte misdrijven met opzet begaan en soms van buitengewone ligtzinnigheid blijk geeft. Het meest consequent en het meest in overeenstemming met den *aard* van het strafbaar feit schijnt dus aan deze minderheid der Commissie het stelsel van het ontwerp: de toepassing der hechtenis op *alle* culpose delicten.

De Commissie deelt in deze meening niet. Zij zou er integendeel prijs op stellen tegen sommige ernstige culpose misdrijven gevangenis of hechtenis te bepalen. Een culpoos misdrijf toch blijft ook volgens het ontwerp een misdrijf, en schijnt alzoo althans evenveel overeenstemming met een misdrijf als met een overtreding te hebben. Bij de twee graden van schuld, die vrij algemeen worden aangenomen: de *bewuste schuld* of *roekeloosheid* en de *eenvoudige culpa* verdient het aanbeveling den regter de bevoegdheid te verleenen, waar de eerste, die aan voorwaardelijk opzet grenst, wordt bewezen, gevangenis op te leggen. Voor hem, die opzettelijk, willens en wetens onvoorzigtig is, zich bewust is van de *mogelijkheid* der noodlottige gevolgen en toch doorgaat, vertrouwend dat alles wel goed zal afloopen, is niet zelden hechtenis geen geschikte straf.

Dat hechtenis en gevangenisstraf in verschillende gestichten moeten worden ondergaan is ook de zienswijze van den Minister. Men vergelijk het nieuwe 1ste lid van art. 29 [22] en art. 29 van het oorspronkelijk ontwerp der Staatscommissie. [Zie hierachter bl. 315 en 316.]

Ook bij *bewuste schuld*, wel aan voorwaardelijk opzet grenzende, doch daarvan onderscheiden, acht de Minister, met de minderheid der Commissie, gevangenisstraf ongepast.

Art. 24, *alin.* 2. 16 *achtereenvolgende maanden*. Dat is volgens het stelsel van strafverhooging van het ontwerp een jaar en 4 maanden. Volgens art. 95 [88] evenwel is eene maand 30 dagen; 16 maanden is dus 480 dagen, dat is minder dan een jaar en 4 maanden. Nergens toch is bepaald dat een jaar geldt voor 12 maanden of voor 360 dagen. Ten einde alle noodeloze complicatiën te vermijden, geeft men in overweging de »*maanden*» overal in het ontwerp door »*weken*» te vervangen en alzoo hier te lezen: »een jaar en 16 weken». Bij behoud van de berekening bij maanden leze men een jaar en 4 maanden. Dezelfde opmerking als bij art. 10, *alin.* 3 [hiervoor bl. 214], geldt ook hier.

Met opzet is in de gewijzigde redactie het woord »*achtereenvolgende*» geschrapt. Als iemand, tijdens hij hechtenis ondergaat, een ernstig misdrijf pleegt, moet men althans *bevoegd* zijn de hechtenis te onderbreken en de gevangenisstraf te doen vóórgaan. Voor de plaatsing in eene Rijkswerkinrigting was reeds nu hetzelfde beginsel aangenomen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Achter *bij artikel* 54 ontbreekt de komma, evenals in art. 10.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer VAN DE WERK: De strekking van dit artikel kan wel geen andere zijn dan in de eerste plaats, dat nimmer eene hogere straf kan worden opgelegd voor een feit dan van een jaar en vier maanden hechtenis, en in de tweede plaats dat nimmer bij hetzelfde vonnis voor verschillende feiten te gelijker tijd behandeld boven het maximum kan worden gegaan.

Wanneer deze de bedoeling is, dan vraag ik: waarom heeft men in art. 62 van deze wet gezegd dat wegens vereeniging van misdrijven en overtredingen kan worden opgelegd het maximum der hechtenis op het misdrijf gesteld, dat is een jaar, plus het maximum, gesteld op overtredingen, dat is 8 maanden, te zamen 1 jaar en 8 maanden? Hierin kan liggen een grond om te twifelen aan de vooropgestelde opvatting. Deze twijfel kan worden versterkt door het tweede lid van art. 18. Daarin wordt niet gesproken van een zamenloop van strafbare feiten, maar alleen van zamenloop van misdrijven; daar is dus het geval dat culpose misdrijven gelijk met overtredingen worden beregt, uitgesloten. Ik acht de stelling niet gewaagd, dat art. 18 voor den eenen regter beslissende zal zijn, omdat het zonder eenig voorbehoud het overschrijden van 1 jaar en 4 maanden verbiedt, terwijl een ander regter zal zeggen: neen, art. 62 is beslissende bij zamenloop van misdrijven en overtredingen, want dit artikel wil in dat speciale geval afwijken van den algemeenen regel.

Om dezen twijfel weg te nemen, zou ik het zeer wenschelijk achten, om in het tweede lid van art. 18 op te nemen: „zamenloop van strafbare feiten,” in plaats van: „zamenloop van misdrijven,” en om later art. 62 met dit artikel in overeenstemming te brengen.

Een ander punt, hoewel van ondergeschikt belang, dat ik wil releveren, is de vraag, waarom in dat tweede lid van art. 18 gebruikt zijn de woorden: „herhaling van misdrijf of het bepaalde bij art. 44”?

Bij *herhaling* van bepaald misdrijf, kan men nimmer tot eene hogere straf dan van een jaar hechtenis komen, daar in het geheele ontwerp geen verzwarende van straf bedreigd wordt tegen de *herhaling* van dergelijk misdrijf. Ook art. 44 kan nimmer aanleiding geven om hogere straf dan van 1 jaar op te leggen. Werpt men mij tegen: denk aan herhaling van misdrijf bij verordeningen of andere wetten vastgesteld, dan antwoord ik, dat dit Wetboek, volgens den Minister zelve, daarvoor niet heeft willen zorgen, hetgeen, naar mijn oordeel, steeds eene leemte in dit ontwerp zal blijven.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De geachte afgevaardigde uit Zevenbergen heeft de welwillendheid gehad zijne bezwaren tegen art. 18 vooraf aan de Commissie mede te deelen. De Commissie heeft dus de gelegenheid gehad die bezwaren na te gaan; het is haar echter voorgekomen dat zij inderdaad op een misverstand berusten.

Art. 57 bevat eene algemeene bepaling ten aanzien van zamenloop van misdrijven, en bepaalt dat het maximum der straf in dat geval op te leggen, in geen geval meer dan een derde boven het zwaarste maximum mag bedragen. Maar als de opgelegde straf bestaat in hechtenis, dan moet men zich wenden tot het artikel dat daarover speciaal handelt, namelijk art. 18. Geen langere hechtenis mag opgelegd worden dan daarin wordt aangegeven.

Daarmede is, geloof ik, het eerste bezwaar van den geachten afgevaardigde opgelost. Wat de andere bedenking aangaat, het is waar, dat in dit Wetboek geen bepaling voorkomt, waarin de straf op culpose misdrijven bedreigd, wegens herhaling wordt verhoogd, en in zoo verre kan dit artikel nooit van toepassing zijn op misdrijven, omschreven in deze wet. Maar art. 91 zegt dat de bepalingen der acht eerste Titels van dit Wetboek toepasselijk zijn op feiten waarop in andere wetten straf is gesteld, tenzij de wet anders bepaalt. Het is dus denkbaar dat in andere

wetten ook bij culpose misdrijven de straf wegens herhaling verzwaard wordt. Daarvoor geldt dan **art. 18**. Die redactie kan dus gerust behouden blijven.

De heer VAN DE WERK: Mijn bezwaar is volstrekt niet opgelost, zelfs niet aangeroerd.

Art. 18 zegt: „Hechtenis kan in geen geval den tijd van één jaar en vier maanden te boven gaan” en in het eerste lid van **art. 62** lees ik:

„Bij samenloop op de wijze in de artikelen 57 en 58 bedoeld, hetzij van overtredingen met misdrijven, hetzij van overtredingen onderling, wordt voor elke overtreding zonder vermindering straf opgelegd.”

Dus, eerst kan worden opgelegd het maximum dat men voor een misdrijf mag geven, en dan kan nog bovendien voor bijkomende overtredingen worden opgelegd acht maanden, waartoe men blijkens het tweede lid van **art. 62** voor de bijkomende overtredingen nog mag veroordeelen. Hierdoor kan het maximum klimmen tot 18 maanden.

Nu beweerde ik, dat de eene regter **art. 18** zal beschouwen als fundament voor zijne bevoegdheid, terwijl de andere zich zal beroepen op **art. 62**, omdat hij met mij niet zal begrijpen waarom naast **art. 18** in dezelfde wet de door mij veroordeelde bepaling van **art. 62** is opgenomen indien het hem niet de bevoegdheid geeft in dat speciale geval meer dan een jaar en vier maanden op te leggen.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Tegen dit bezwaar geldt hetzelfde wat ik aangevoerd heb tegen het bezwaar dat, naar ik meende, de spreker had ontleend aan **art. 57**. Als men eenmaal er toe komt om hechtenis op te leggen, mag men in geen geval hooger gaan dan **art. 18** bepaalt, want dat artikel domineert niet alleen **art. 57** en **art. 62**, maar alle andere artikelen van deze wet en van alle nog te maken wetten, voor zoover deze zelve geene afwijking voorschrijven.

Art. 19.

Behoudens de bepaling van artikel 25, worden hechtenis en gevangenisstraf niet in hetzelfde gesticht ondergaan.

Den veroordeelde wordt, op zijn verzoek, vergund de hechtenis in afzondering te ondergaan.

Artikel 12 is van toepassing op de hechtenis.

O. R. O. ART. 25. De hechtenis van drie dagen of minder wordt in afzondering ondergaan.

De hechtenis van langeren duur wordt, ter keuze van den veroordeelde, in afzondering of, voor zoover de omstandigheden het toelaten, in gemeenschap ondergaan.

O. R. O. ART. 26. De artikelen 12 en 14 zijn ook van toepassing op de hechtenis.

Memorie van Toelichting.

Art. 25. Zal eene hechtenis van een, twee of drie dagen eene eenigzins gevoelige straf zijn en dus krachtig medewerken tot handhaving ook van plaatselijke politie-verordeningen, dan moet de bevoegdheid niet bestaan om haar in gezelschap van anderen te ondergaan. Bij straffen van langeren duur daarentegen is de opsluiting op zich zelve reeds een gestrengere straf. Zij zoude dan aanmerkelijk worden verzwaard en dus het karakter van enkele vrijheidsberoving verliezen zoowel door eene

gedwongen afzondering voor hen, die de gemeenschap, als door een gedwongen verkeer met anderen voor hen, die de eenzaamheid verkiezen. Daarom bepaalt het tweede lid van art. 25, dat de hechtenis voor langer dan drie dagen ter keuze van den veroordeelde wordt ondergaan in afzondering of in gemeenschap, het laatste echter alleen voorzover de omstandigheden het toelaten. Dit voorbehoud is noodig, omdat men hem, die de afzondering verkiest, nimmer in gezelschap van anderen behoeft te brengen, maar daarentegen niet altijd gezelschap, althans passend gezelschap verschaffen kan aan hem, die de voorkeur geeft aan de gemeenschap.

Advies van den Raad van State.

De aard der hechtenis wordt nader bepaald in artt. 25 en volgg.

Veroordeelden tot drie dagen of minder brengen de hechtenis door in de cel; voor hechtenis van langeren duur wordt het ter keuze van den veroordeelde en van de omstandigheden afhankelijk gelaten, de straf in gemeenschap te ondergaan.

Onverminderd hetgeen de Raad de eer had hiervoren in het midden te brengen bij bespreking van het strafstelsel des wetboeks in het algemeen, kan de Raad zich wel vereenigen met hetgeen in artikel 25 bepaald en in de memorie van toelichting deswege te kennen gegeven wordt. [Zie ook het *Advies*, hiervoor bl. 302, en het *Rapport aan den Koning* op bl. 300 en 301.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 25. Reeds boven is opgemerkt, dat men ter scherper onderscheiding tusschen gevangenis en hechtenis bij de laatste de celstraf niet verplicht zou willen stellen. De Regering verdedigt de verplichte celstraf met de opmerking dat zeer korte hechtenis anders niet *afschrikkend* zou zijn. Maar bij culpose delicten en overtredingen staat het afschrikkend karakter der straf, daarenboven voor zoo korten tijd zeer problematisch, niet op den voorgrond. Bij eene celstraf van drie dagen kan bovendien in geen enkel opzicht aan de voordeelen gedacht worden die de Regering van de eenzame opsluiting verwacht. De Regering zelf erkent trouwens (Memorie van Toelichting, bij art. 18, hiervoor bl. 299) dat bij de strafbare feiten, waartegen hechtenis is bedreigd, geen sprake kan zijn van »beteugeling van kwade neigingen of booze hartstogten, waaruit het misdrijf ontsproot, van zedelijke verbetering en maatschappelijke rehabilitatie». Er is eindelijk geen redelijke verhouding van drie dagen cel tot 480 dagen hechtenis, terwijl dit wel het geval is bij de verhouding van 3 jaren tot 15 jaren gevangenis. Zou men hier verplichte celstraf willen invoeren, dan zou deze in betere verhouding moeten worden gebracht met den duur der opgelegde straf.

Ook tegen de keuze aan den veroordeelde toegekend in de tweede alinea van het artikel, zijn gewigtige bedenkingen gerezen (zie o. a. het adres van het genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen¹,

¹ [Dit adres bevatte, op dit punt, het volgende: »Hoe kan men verwachten, dat (de veroordeelde) eene verstandige keuze zal doen? De opsluiting in afzondering kent hij uit de drie dagen, waarmede zijne hechtenis is begonnen, die in gemeenschap kent hij niet. De veroordeelde wordt derhalve gesteld voor eene keuze, die hij moet doen zonder kennis van zaken. — Men stelle zich daarenboven voor, wat het gevolg kan zijn van het voorschrift, dat voor geene langere straf dan van drie dagen de afzonderlijke opsluiting verplichtend is. Eene hechtenis van 7 dagen b.v., zal de drie eerste dagen in afzondering

ad art. 25). De Commissie acht echter de redenen welke de Regering (Memorie van Toelichting) hebben bewogen, om bij hechtenis zoowel gemeenschap als afzondering toe te laten, overwegend. Ten einde intusschen het verschil tusschen hechtenis en gevangenis meer te doen uitkomen, zou zij gemeenschap als regel op den voorgrond willen stellen, en dus het geheele artikel willen lezen: »Hechtenis wordt ondergaan in gemeenschap, tenzij de veroordeelde verlangt deze in afzondering te ondergaan en de omstandigheden dit toelaten».

1ste lid. Door het nieuwe 1ste lid wordt aan de vroeger [zie bij art. 18, hiervoor bl. 305] gemaakte opmerking der Commissie voldaan.

2de lid. Nooit was bedoeld dat ook hij die tot hechtenis van langer dan drie dagen veroordeeld is, de drie eerste dagen in afzondering zou ondergaan. Dit staat dan ook in het artikel volstrekt niet te lezen.

Nu de gevangenisstraf tot één dag kan dalen, is het, ter volledige handhaving van het noodzakelijk verschil tusschen de beide vrijheidstraffen, noodig de verplichte afzondering bij de hechtenis van 1, 2 of 3 dagen te laten varen. De Minister heeft daartegen te minder bezwaar, omdat de uitbreiding, die tengevolge van de wijziging van art. 31 [23], aan de subsidiaire hechtenis kan worden gegeven, de zekerheid dat men, bij veroordeeling tot boete van f 5 of meer, door 1 dag subsidiaire hechtenis f 5 kan uitdelgen, heeft weggenomen.

Naar zijn oordeel mag de wet niet overeenkomstig het voorstel der Commissie bepalen: »hechtenis wordt ondergaan in gemeenschap». *Recht* op gemeenschap bestaat niet, is zelfs niet bestaanbaar. Als er, in eene kleine gemeente, maar één politiegevangene is, zou dan de cipier verplicht moeten zijn hem gezelschap te houden?

Daarentegen behoort de veroordeelde de afzondering te kunnen kiezen; anders ware voor sommigen de hechtenis zwaardere straf dan de gevangenisstraf.

Art. 26. De aanhaling van art. 14 moet vervallen. Zie ad art. 13 [hiervoor bl. 260 en 261].

Door de aanvulling van art. 25 is dit artikel overbodig.

G. O. ART. 19 = art. 19 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

De heer MACKAY: In alinea 2 van dit artikel wordt bepaald dat den veroordeelde, op zijn verzoek, zal kunnen vergund worden om de hechtenis in afzondering te ondergaan, en wordt het beginsel gehuldigd dat de hechtenis over het algemeen gemeenschappelijk zal worden ondergaan. Dit is, naar mijne meening, gevoegd bij den langen tijd dien de hechtenis kan duren, een van de feilen van ons Wetboek.

Ik zou reeds bij het vorige artikel de opmerking gemaakt hebben, dat hechtenis

moeten worden ondergaan en de volgende dagen in gemeenschap, als de veroordeelde zulks verkiest. De opsluiting, op zoodanige wijze doorgebracht, kan te nauwnood eenigen indruk maken en verliest geheel haar karakter van straf.”]

van een jaar veel te lang is, en men beter zou gedaan hebben het stelsel van het Deutsche Wetboek te volgen, dat als maximum van hechtenis *zes weken* en in zeer enkele gevallen *drie maanden* aangeeft, maar ik heb vermeend dat het beter was niet het woord te voeren, omdat ik niet voornemens was een amendement voor te stellen en dus geene praktische gevolgen had kunnen verkrijgen. Maar de bepaling dat slechts op verzoek van den veroordeelde vergund zal worden de hechtenis in eenzame opsluiting te ondergaan is, naar mijne meening, te beperkt; het is wenschelijk dat de regter ook het regt verkrijge die hechtenisstraf in eenzaamheid te doen ondergaan.

Dit Wetboek gaat uit van het stelsel dat men zoo min mogelijk de gevangenen in aanraking moet brengen met personen die ze nog meer kunnen bederven. Bij de gevangenisstraf is dit tot eene zekere hoogte consequent doorgevoerd, maar bij de hechtenis verlaat men dien goeden weg, en toch is het hier voorzeker niet minder noodig dan bij gevangenisstraf. Men schijnt te vergeten dat verreweg het grootste gedeelte van onze gevangenen zal bestaan uit personen, die tot hechtenis zullen veroordeeld worden. Wanneer men er nu op let dat velen van die personen slechts veroordeeld zullen worden voor korten tijd en wegens politie-overtredingen; wanneer men bedenkt dat vele politie-verordeningen betrekking hebben op allerlei feiten tegen de eerbaarheid; wanneer men let op het groote stuk der prostitutie dat, hoewel niet gereguleerd door onze wetten, dit in de meeste gemeenten toch is door politie-verordening en op de veroordeelingen die voor overtreding van die verordeningen worden uitgesproken, en men zich eindelijk voorstelt dat dergelijke veroordeelden zullen gevonden worden in gemeenschap met andere personen die voor culpose delicten of overtredingen gestraft, en nog onbedorven zijn, dan twijfel ik er niet aan dat die gemeenschappelijke opsluiting allerverderfelijkt zal werken.

Reeds nu, wanneer men de huizen van bewaring en arrest bezoekt, zal het menigeen treffen dat men daarin vindt opgesloten meisjes van het platteland of uit steden, die daarin gebragt zijn, niet omdat er op haar, uit het oogpunt van zedelijkheid, iets viel aan te merken, maar alleen om kleine politie-overtredingen, zoo als het kloppen van kleeden op verboden tijd enz., en deze meisjes vindt men soms helaas in gezelschap van vrouwen die daar wegens de eene of andere overtreding van het reglement op de prostitutie hare straf moeten ondergaan. Al de ellende, die dit in onze maatschappij te weeg brengt, is niet genoeg bekend, en zoo dit meer bekend was, dan zouden er zich ook meer stemmen, heftige stemmen, verheffen tegen de wijze waarop tegenwoordig de korte gevangenisstraf wordt ondergaan, terwijl dit ontwerp die wijze wil bestendigen. Nu spreek ik alleen van die personen, die wegens een delict of eene overtreding tegen de eerbaarheid die hechtenis moeten ondergaan. Maar ook anderen, die reeds een langen tijd in de strafgevangenis of in het tuchthuis hebben doorgebragt, vindt men later soms onder de tot hechtenis veroordeelden. Men brengt dus die personen weder in contact met allerlei jeugdige personen, die voor korten tijd daar hunne straf moeten ondergaan. Mij dunkt, het eene of het andere middel zal moeten gevonden worden, om den regter de magt te geven, de straf in eenzaamheid te doen ondergaan, als hij overtuigd is, dat dit met het oog op den veroordeelde noodig is, of wel bij de uitvoering der straf zal naauwlettend toegezien dienen te worden in welk gezelschap de personen geplaatst worden.

Wenschelijk ware een algemeen voorschrift, dat elke hechtenis in eenzaamheid zal worden doorgebragt. Ik zou dit wel gaarne voorstellen, maar ik schrik voor de financiële gevolgen. Dat is de eenige reden waarom ik het niet durf doen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De heer Mackay eindigde met zelf te verklaren, dat hij niet zou durven voorstellen de afzondering bij de hechtenis tot regel te stellen, maar alleen den regter de *bevoegdheid* zou willen geven om die afzondering toe te passen. Ik doe intusschen opmerken, dat indien de wet den regter die bevoegdheid gaf, men zeker niet geheel het bezwaar zou ontgaan, dat den geachten afgevaardigde terughoudt van een voorstel tot eene gebiedende bepaling in de

wet. In het algemeen zullen de tot hechtenis veroordeelden lieden zijn die niet alleen geen behoefte hebben aan methodische tucht, maar elkander ook niet zullen bederven. Intusschen, ik erken dat er ook enkelen zullen komen, bij voorbeeld geprostitueerden, van wie men dat niet kan zeggen. Maar, waar staat geschreven dat geprostitueerden en niet-geprostitueerden in hetzelfde vertrek zullen worden bijeengevoegd? In de steden zal toch wel meer dan één vertrek in het gesticht beschikbaar zijn, en zekere classificatie kunnen gemaakt worden. De reglementen zullen dit geenszins uitsluiten, maar behooren voor te schrijven dat geprostitueerden en niet-geprostitueerden van elkander zullen worden afgezonderd.

In de tweede plaats wijs ik er met nadruk op dat juist de strekking van dit wetsontwerp is de subsidiaire hechtenis zoo zeldzaam mogelijk te maken. Tegenwoordig, nu men door één dag te gaan zitten, 3, 4, ja zelfs 5 gulden en meer kan „verdieneu” (zoo als men het wel eens noemt), is het betalen der boete eene groote uitzondering. Maar nu den regter de bevoegdheid wordt gegeven om zooveel dagen hechtenis te geven als de opgelegde boete halve guldens bevat, meen ik dat de geprostitueerden zich niet in groeten getale voor de hechtenis zullen aanmelden, maar liever de boeten zullen betalen.

De heer MACKAY: De Minister zegt dat ten gevolge van de nieuwe bepalingen in het ontwerp betreffende de vervangende hechtenis die straf in het vervolg minder zal worden ondergaan dan thans de subsidiaire gevangenisstraf. Dit stem ik toe. Maar voor vele overtredingen zal, bij recidive, hechtenis worden opgelegd even als bij culpose delicten, en dan zal het aantal personen die hechtenis moeten ondergaan nog zeer groot zijn. Maar zelfs onverschillig of er veel of weinig zijn, blijft het gevaar, verbonden aan de gemeenschappelijke hechtenis, waarop ik wees, bestaan. Dat er veel zorg wordt gedragen dat die personen elkander niet bederven, is eene illusie, die ik den Minister moet ontnemen. Wordt iemand door de Regtbank tot hechtenis veroordeeld, dan kan de officier van justitie er voor zorgen dat hij niet in te slecht gezelschap geraakt. Maar voor het groot aantal personen die krachtens vonnissen van de kantonregters veroordeeld worden, waarbij de ambtenaar van het openbaar ministerie niet woont in de gemeente waar de gevangenis is, kan die zorg niet worden gedragen. De lieden komen eenvoudig met een briefje waar hunne straf op staat vermeld, en het is in den regel aan de prudentie van den cipier overgelaten, waar hen te plaatsen. Ik zal geen amendement voorstellen, maar hoop dat het den Minister zal gelukken een middel te vinden om de schadelijke gevolgen van de gemeenschappelijke opsluiting zoo veel mogelijk te voorkomen.

[Vgl. het *Verslag der Eerste Kamer* en het *Antwoord der Regeering*, hiervoor op bl. 251.]

Art. 20.

De tot hechtenis veroordeelde houdt zich bezig met zoodanigen arbeid als hij verkiest, behoudens de voorschriften van orde en tucht ter uitvoering van artikel 22 gegeven.

Over de opbrengst van zijn arbeid heeft hij de vrije beschikking.

Wanneer hij in gebreke blijft zich met eenigen arbeid bezig te houden, kan hij onderworpen worden aan de bepaling van artikel 14.

O. R. O. ART. 27. De veroordeelde tot hechtenis houdt zich bezig met zoodanigen arbeid als hij verkiest, behoudens de voorschriften van orde en tucht ter uitvoering van artikel 29 gegeven.

Over de opbrengst van dien arbeid heeft hij de vrije beschikking.

Wanneer hij in gebreke blijft zich met eenigen arbeid bezig te houden, kan hij onderworpen worden aan de bepalingen der artikelen 15 en 16.

Memorie van Toelichting.

Dwang tot bepaalden arbeid bestaat voor den in hechtenis gestelde niet. Hij is, behoudens de voorschriften van orde en tucht in het gesticht, vrij in de keuze van zijnen arbeid en geniet daarvan de volle opbrengst. Het moet echter hem die deze straf ondergaat, niet vrijstaan, zoo hij tot werken in staat is, zijnen tijd werkeloos door te brengen. Het tweede lid geeft dus de bevoegdheid hem in dat geval te onderwerpen aan de voorschriften over den arbeid der gevangenen (artt. 15 [14] en 16).

Verslag van de Tweede Kamer.

Eene minderheid achtte het beginsel van het ontwerp niet juist. De opbrengst van den verplichten arbeid volgens art. 16 is eigendom van den Staat, omdat de gevangenen zelve behooren bij te dragen tot de kosten van het onderhoud der gevangenen. In dit opzicht echter is er geen verschil tusschen gevangenen die *gevangenisstraf* en die *hechtenis* ondergaan. Ditzelfde beginsel zou ook meebrengen dat niet alleen in het algemeen arbeid verplicht was, maar ook de keuze van arbeid zou zijn uitgesloten.

De meerderheid der Commissie was echter van oordeel dat het karakter der hechtenis als eenvoudige vrijheidsberoving het denkbeeld van gedwongen arbeid uitsluit, behalve in zoover de eischen van tucht en orde ledigheid niet toelaten. Overigens behoort iedere arbeid, ook geestelijke, zoo als lezen of schrijven, geoorloofd te zijn. Het noodzakelijk gevolg van dit beginsel is dan dat de opbrengst van dien arbeid ook aan den gevangene moet komen.

Nog werd in de Commissie de stelling verdedigd dat ter voorkoming van moeilijkheden en rechtsgedingen eene bepaling zou moeten worden opgenomen, krachtens welke het regt der erfgenamen om de opbrengst te vorderen zou worden uitgesloten. De Commissie kan zich echter met dat beginsel niet vereenigen. Geeft men den gevangene eenmaal vrije beschikking over de opbrengst van zijnen arbeid, dan strijdt het met alle beginselen van regt zijnen erfgenamen de actie tot opvordering van hetgeen hem toekwam te ontnemen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

De veroordeelde tot hechtenis. Liever: *de tot hechtenis veroordeelde.* Zie bij art. 21 [15, hiervoor op bl. 279].

G. O. ART. 20 = art. 20 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

De tot hechtenis veroordeelde houdt zich bezig met zoodanigen arbeid als hij verkiest.

Hoe is, werd gevraagd, die *keuze* te rijmen met de voorschriften van orde en tucht?

Antwoord der Regeering.

Het artikel zegt uitdrukkelijk dat de keuze alleen vrij is binnen de grenzen van de voorschriften van orde en tucht.

Art. 21.

De duur der tijdelijke gevangenisstraf en der hechtenis wordt in de rechterlijke uitspraak aangewezen in dagen, weken, maanden en jaren, niet in gedeelten daarvan.

O. R. O. ART. 28. De duur der tijdelijke gevangenisstraf en der hechtenis wordt in de regterlijke uitspraak aangewezen door dagen, weken, maanden en jaren, niet door gedeelten daarvan.

Memorie van Toelichting.**IV. Bepalingen aan gevangenisstraf en hechtenis gemeen. (artt. 28—30).****A. Aanwijzing van den duur der tijdelijke gevangenisstraf en der hechtenis in de regterlijke uitspraak (art. 28).**

De duur der gevangenisstraf wordt, volgens art. 40 C. P. en art. 1 der wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29), in de regterlijke uitspraak aangewezen in jaren, maanden en dagen.

Het is wenschelijk ook eene veroordeeling bij weken toe te laten. In de praktijk kan die tijdsbepaling goede diensten bewijzen, en er is te minder grond om haar uit te sluiten, daar alle weken gelijk van duur zijn en niet zooals de maanden door wetsduiding (art. 95) [88] gelijk behoeven te worden gemaakt.

Het artikel verbiedt aanwijzing van den duur der straf door gedeelten van dagen, weken en maanden. Daaruit volgt, onder meer, dat de bevoegdheid vervalt om gevangenisstraf op te leggen van een half jaar, eene bevoegdheid die thans bestaat uit kracht van art. 2 der wet van 28 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 68) in verband met het tweede lid van art. 9 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), doch in de praktijk aanleiding geeft tot bezwaar, daar het aantal dagen van het gewone kalenderjaar niet door twee deelbaar is¹.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

door dagen en door gedeelten. Mij dunkt, de ware uitdrukking is *in dagen en in gedeelten*. Door dagen wijst men den duur niet aan, maar *door het bepalen van dagen*. Door is hier dus al te elliptisch. Maar *in* is de gewone term: iets in cijfers uitdrukken, het gewicht in ponden opgeven, de lengte in mijlen bepalen, enz.

G. O. ART. 21 = art. 21 van het Wetboek.

Art. 22.

De wet wijst de gestichten aan waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan.

De inrichting en het beheer dezer gestichten, de verdeling der gevangenen in klassen, de arbeid, de bestemming van de

¹ Zie arrest van den hoogen raad, van 20 Januarij 1873, *Weekblad van het Regt* n°. 3560.

opbrengst van den verplichten arbeid, het onderwijs, de godsdienstoefeningen en de tucht worden, naar beginselen bij de wet te stellen, geregeld bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Huishoudelijke reglementen voor elk gesticht worden door de besturen ontworpen en door den Koning vastgesteld.¹

O. R. O. ART. 29. De inrigting en het beheer der gestichten waar de gevangenisstraf en de hechtenis worden ondergaan, de arbeid, het onderwijs en de tucht worden geregeld bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Huishoudelijke reglementen voor elk gesticht worden door de besturen ontworpen en door den Koning vastgesteld. Ze zijn algemeen verkrijgbaar.

Memorie van Toelichting.

B. Wettelijke bepalingen omtrent gevangenisstraf en hechtenis buiten het wetboek.

Algemeene maatregel van inwendig bestuur, huishoudelijke reglementen (art. 29).

Wat de wet omtrent den aard, den duur en de onderscheidene kenmerken der vrijheidstraffen moet bevatten, is opgenomen in het ontwerp. Dit alles behoort tot het strafstelsel en is dus te beschouwen als een onmisbaar bestanddeel van het wetboek van strafregt².

De algemeene voorschriften daarentegen ter uitvoering van het bij het wetboek in hoofdtrekken geregelde strafstelsel moeten worden overgelaten aan een algemeenen maatregel van inwendig bestuur. Daartoe behooren in de eerste plaats de bepalingen betreffende de inrigting en het beheer der strafgestichten. Alles, wat de inwendige regeling betreft, is van zoo afwisselenden aard, dat het niet vatbaar is voor eene wettelijke voorziening: al het eigenlijk huishoudelijke van het gesticht, regeling van de verpleging zoowel gewone als buitengewone, wijze van kleeding, ligging, voeding, kantine, pistole, toezigt enz. is daaronder begrepen. Het bestuur eener gevangenis is voorts geene zelfstandige magt, maar een tak der administratie, ressorterende onder een departement van algemeen bestuur. Regeling van dit beheer bij de wet zoude nadeelig werken, als belemmerende de administratieve macht in hare vrijheid van handelen, eene onmisbare voorwaarde van hare volle verantwoordelijkheid voor alles wat het bestuur der gevangenen betreft.

Voorts worden bij maatregel van inwendig bestuur in het algemeen geregeld de arbeid, het onderwijs, de godsdienstoefening en de tucht in de gevangenen. De artt. 31, 32 en 33 van het eerste boek van 1847, overgegaan in de artt. 5, 6 en 7 der wet van 28 Junij 1851 (*Staatsblad* n°. 68), zijn van geheel reglementairen aard en behooren dus geene plaats te vinden in het wetboek.

Het verband tusschen het eerste en het tweede lid van art. 29 schijnt

¹ [Zie de wetten en den algemeenen maatregel, in dit artikel bedoeld, in deel IV, bl. 7, 431, 463, 655 en V, bl. 558. Vgl. ook bij art. 32.]

² Men vergelijke de beraadslagingen in het londensche congres gehouden over de vraag: »Should the prisonssystem be regulated by legislative act?» (Handelingen, bl. 381—384).

gingen, als straffen op misdrijven gesteld, gelden in gelijke, zoo niet in grooter mate tegen het gebruik van roede en zweep ter handhaving van orde en tucht in de strafgestichten. Men kan van den gevangene geen eerbied vergen voor het gezag dat zich van zulke middelen bedient, en niets strekt zoozeer om de werking van het penitentiaire stelsel te verlammen dan de wrok en de bitterheid, die zij in het gemoed van den veroordeelde opwekken of voeden¹. Te vergeefs zoude men zich hier-
tegen beroepen op de noodzakelijkheid der lijfstraffen ter beteugeling van verregaand verzet of oproer in de gevangenissen. De ondervinding toch heeft ook bij ons aangetoond dat die noodzakelijkheid niet bestaat. Het koninklijk besluit van 26 October 1821 omtrent de algemeene organisatie der gevangenissen in het rijk laat in art. 49 de bepaling der disciplinaire straffen over aan »nadere reglementen». De reglementen der strafgevangenissen bedreigen echter geene »ligchamelijke straffen», zelfs niet meer voor het tuchthuis te Leeuwarden. En aldaar werd, toen het reglement het nog veroorloofde, reeds sedert vele jaren geen lijfstraf meer toegepast, zonder dat de goede orde daaronder eenigzins heeft geleden.

Plaatsing in eene donkere cel zal in zeer ernstige gevallen kunnen worden bedreigd. De wet moet echter waken, dat die opsluiting niet door te langen duur in eene wreede straf onttaarde (art. 30, al. 2).

In het algemeen is afzonderlijke opsluiting voor hen die hunne straf in gemeenschap ondergaan, eene doelmatige disciplinaire straf. Ook te dien aanzien echter moet de wet de noodige waarborgen stellen (art. 30, al. 3), dat door disciplinaire maatregelen geen inbreuk gemaakt worde op haar stelsel, bij name op de in art. 11 voorgeschreven regeling.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie, zich aansluitende bij de meerderheid van hen die zich in de afdelingen over de zaak uitlieten, geeft de Regering in overweging het artikel te doen vervallen. Het artikel behoort niet te huis in het wetboek maar in eene wet op de tucht, of in de bestuursmaatregelen van art. 29 [22]. Ook met het oog op de wijzigingen die de ondervinding kan noodig maken, is het wetboek allerminst de plaats waar deze bepalingen moeten worden opgenomen. Bovendien acht de meerderheid der Commissie het wegvallen van het artikel ook daarom wenschelijk, omdat zij de bevoegdheid tot het toepassen der lijfstraffen niet wil uitsluiten. In de Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat reeds nu lijfstraffen in geene gevangenis meer worden toegepast. Deze bewering is echter niet juist, indien het sluiten in de boeijen met of zonder dwangbuis als lijfstraf moet worden beschouwd. Deze straf wordt nog bijna overal toegepast en kan ook niet worden ontbeerd.

De minderheid verklaarde zich tegen de toepassing van lijfstraffen in de gevangenis, nu zelfs bij de laatste wijziging van het reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande en te water is bepaald, dat sluiting in de boeijen plaats heeft zonder kromsluiting. Het eenvoudige boeijen acht zij geen lijfstraf maar een maatregel van tucht en veiligheid. Zij zou het eerste lid van het artikel willen behouden, om de quaestie door de wet te doen beslissen.

¹ Zie de beraadslagingen over de vraag: »*Ought all penitentiary system to exclude all kinds of corporal punishment*»; handelingen van het londensche congres, bl. 384—390, 464—468.

Alin. 3. Tusschenruimte van eene maand. Dus als de disciplinaire straf acht dagen geduurd heeft, toch eene maand tusschenruimte. Dit kan de bedoeling niet zijn. De tusschenruimte moet zijn van gelijken duur als de straf, even als in alin. 2.

De Minister verwijst naar het antwoord ad artt. 13—20 [zie hiervoor bl. 261].

In het **G. O.** is art. 30 **O. R. O.** VERVALLEN.

Art. 23.

Het bedrag der geldboete is ten minste vijftig cents.

Bij veroordeeling tot geldboete wordt die boete, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd, vervangen door hechtenis.

De duur dezer hechtenis is ten minste een dag en ten hoogste zoovele dagen als het maximum der bedreigde geldboete vijftallen guldens bevat, of, indien dit maximum negenhonderd gulden te boven gaat, zes maanden.

Die duur wordt in de rechterlijke uitspraak in dier voege bepaald dat niet meer dan een dag voor elken halven gulden der opgelegde boete in de plaats treedt.

De hechtenis kan voor ten hoogste acht maanden worden opgelegd in de gevallen waarin wegens strafverhooging ter zake van samenloop van misdrijven, herhaling van misdrijf of het bepaalde bij art. 44, de som van negenhonderd gulden wordt overschreden.

Zij kan in geen geval den tijd van acht maanden te boven gaan.

O. R. O. ART. 31. Het bedrag der geldboete is ten minste een gulden.

Bij veroordeeling tot geldboete bepaalt de regter dat de boete, zoo de veroordeelde haar niet betaalt binnen twee maanden na daartoe te zijn aangemaand, wordt vervangen door hechtenis.

De duur dezer hechtenis is ten minste een dag en ten hoogste zooveel dagen als de opgelegde geldboete vijftallen guldens bedraagt. Zij kan den tijd van zes maanden niet te boven gaan.

Memorie van Toelichting.

V. *Geldboete, vervangende hechtenis* (art. 31 [23], in verband met 45, 32, 33 [35, 24, 25]).

A. Bedrag, bestemming der boete (artt. 31, eerste lid, en 45).

Het minimum der geldboete, volgens art. 466 C. P. een frank en volgens § 27 van het deutsche rijksstrafwetboek bij misdrijven drie marken en bij overtredingen een mark, is in overeenstemming met art. 161 der gemeentewet bepaald op een gulden.

Het maximum der geldboete blijkt uit geene algemeene bepaling; er is geen reden om in dit opzigt den lateren wetgever bij strafbepalingen in bijzondere wetten te binden. De hoogste geldboete in het wetboek bedreigd is drie duizend gulden (artt. 375 [nu in 347 f 10,000], 512 [456]).

Omtrent de bestemming der geldboeten gelden thans verschillende voorschriften. De regel is wel dat zij komen ten bate van 's Rijks schatkist, maar die regel lijdt belangrijke uitzonderingen ingevolge art. 466 C. P., artt. 164 en 282 gemeentewet en art. 4 der wet van 12 Julij 1855 (*Staatsblad* n°. 102). Het is wenschelijk deze uitzonderingen te doen vervallen behalve art. 282 der gemeentewet, dat, als passende in het gemeentelijk belastingstelsel, naast het nieuwe wetboek van kracht zal moeten blijven. In alle andere gevallen gelde de regel van art. 45 [35]. Immers alle kosten van vervolgingen¹ en alle kosten der uitvoering van vrijheidstraffen komen ten laste van den staat, de laatste zonder eenig regt van verhaal, daar, ook bij overtreding van provinciale-, gemeenten- en waterschapsverordeningen, de toepassing der straf een algemeen staatsbelang is; maar in dit stelsel moet dan ook de opbrengst der geldboete altijd aan den staat worden verantwoord. Dat verder bij de intrekking van de genoemde wetsbepalingen ook die moeten vervallen uit kracht waarvan hetzij aan de aanbrengers of aan de ambtenaren, met de opsporing van misdrijven of overtredingen belast, hetzij aan de armen, hetzij aan eenig fonds een deel in de opbrengst der geldboete wordt toegekend, zal wel geen betoog behoeven.

B. Vervangende hechtenis (art. 31, tweede en derde lid, 32, 33).

Het stelsel van vervanging van de boete, bij wanbetaling, door gevangenisstraf, vroeger reeds gehuldigd in een groot aantal bijzondere wetsbepalingen, werd bij ons algemeen aangenomen in de wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29). Ook in de meeste nieuwere wetgevingen geldt dit stelsel; men zie o. a. de artt. 40 en 41 Code Pénal Belge, § 28 van het strafwetboek van het deutsche rijk en § 27 van het oostenrijksche ontwerp. Het op nieuw te verdedigen tegen de bedenkingen, die daartegen vóór het tot stand komen der wet van 1864 zijn aangevoerd, schijnt onnoodig. De artt. 31—33 geven echter nog aanleiding tot de volgende opmerkingen:

Art. 31, 2de lid.

- 1°. Volgens het deutsche wetboek komt in de plaats van de niet betaalde geldboete, bij overtreding »Haft'', bij misdaad of wanbedrijf in den regel gevangenisstraf. Deze onderscheiding die in beginsel overeenstemt met art. 2, al. 2 der wet van 1864, kan niet worden goedgekeurd. Vervanging van de geldboete, in geval van wanbetaling, door vrijheidstraf is noodzakelijk, opdat het strafbare feit niet ongestraft blijve. Maar de regtvaardigheid vordert dan ook dat vermogenstraf steeds door de lichtste vrijheidstraf worde vervangen.
- 2°. De uitzondering, in art. 8 der wet van 1864 gemaakt voor zaken van rijksbelasting en voor die waarover een andere dan de gewone regter in strafzaken oordeelt, wordt in het wetboek niet over-

¹ Art. 281 der gemeentewet dat eene uitzondering op den regel bevat, zal, als verband houdende met art. 282, even als dat artikel, bij de invoering van het nieuwe wetboek moeten worden gehandhaafd.

genomen. De afwijkingen van den regel in fiscale zaken kunnen, voor zooveel noodig, worden gehandhaafd door de invoeringswet. Wat aangaat de zaken waarover een andere dan de gewone regter in strafzaken oordeelt, hieronder zijn wel de meest belangrijke de militaire strafzaken. Blijft de regel van art. 24 C. W. voor het krijgsvolk te lande en art. 20 C. W. voor het krijgsvolk te water, dat de militaire regter geene geldboete oplegt, van kracht, dan vervalt de toepasselijkheid der subsidiaire hechtenis in zaken waarvan die regter kennis neemt, van zelf. Komt in dien regel verandering, dan zal men tevens hebben te overwegen of de voorschriften van het gemeene regt over de vervangende vrijheidstraf ongewijzigd op den militair kunnen worden toegepast. Wat eindelijk betreft de overtredingen van notarissen, griffiers, ambtenaren van den burgerlijken stand, en andere waarvan, volgens het geldende regt, de burgerlijke regter kennis neemt, enkele daarvan worden thans in het bijzondere deel van het wetboek (artt. 520, 521) [465, 466] vermeld; en er bestaat geen reden, waarom voor allen de algemeene bepalingen van het eerste boek niet zouden gelden.

- 3°. Volgens het belgische stelsel wordt eene aanmaning tot betaling alleen vereischt in geval het vonnis bij verstek is uitgesproken; bij ons is meermalen het gevoelen verdedigd dat zij geheel kan vervallen. Ten onregte. Ook als de zaak contradictoir is behandeld, wordt het vonnis zeer dikwijls buiten tegenwoordigheid van den beklaagde uitgesproken. Maar dan zelfs als hij bij de uitspraak tegenwoordig is geweest, vordert de eerbied voor de persoonlijke vrijheid dat hij daarvan niet worde beroofd, voordat hij uitdrukkelijk in gebreke is gesteld om de boete te betalen en bekend is gemaakt met den tijd, die hem daartoe wordt gegeven. De aanmaning is dus voor alle gevallen behouden, maar de bepalingen omtrent haren vorm (artt. 5—7 der wet van 1864) behooren tot de strafvordering en zijn dus niet overgenomen in het ontwerp.
- 4°. Ook de reproductie van art. 2, al. 1, der wet van 1864 in het wetboek scheen onnoodig, daar de subsidiaire hechtenis in het bijzondere deel nergens als straf wordt bedreigd, terwijl de vervanging van de niet betaalde geldboete door hechtenis volgt uit eene algemeene bepaling van het eerste boek. Dat de vrijheidstraf hier niets anders is dan een zuiver equivalent der vermogenstraf, blijkt overigens, duidelijker nog dan thans het geval is, uit art. 31, al. 3, in verband met art. 32, al. 2.

Art. 31, 3de lid, eerste zinsnede. Het deutsche wetboek (§ 29) bepaalt eene vaste verhouding tusschen de boete en de vervangende vrijheidstraf; bij misdrijven komt voor 3—15 marken, bij overtredingen voor 1—15 marken een dag hechtenis in de plaats. Geheel anders het belgische wetboek, dat alleen een algemeen maximum van subsidiaire gevangenisstraf aanneemt, bij misdaden van 6 maanden, bij wanbedrijven van 3 maanden en bij overtredingen van 3 dagen, maar overigens den regter geheel vrijlaat om den duur der vervangende straf in elke zaak te bepalen. Geen der beide stelsels schijnt juist. Het belgische laat te veel, het deutsche te weinig aan den regter over. Het ontwerp kiest een middenweg door het maximum hechtenis, waarvan het minimum altijd slechts een dag is, te stellen op zooveel dagen als de opgelegde

boete vijftallen guldens bedraagt. Men verlieze daarbij niet uit het oog, dat de regter bij veroordeeling tot geldboete in den regel let op het vermogen van den veroordeelde en daarom b.v. bij dezelfde mate van strafbaarheid aan den een eene boete van *f* 5, aan den ander eene van *f* 25 oplegt. De subsidiaire hechtenis moet dan echter naar billijkheid in beide gevallen gelijk zijn. Daartoe geeft de voorgestelde bepaling de noodige ruimte. Tevens verdient zij de voorkeur boven de schaal van art. 1 der wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29), waarbij vrij willekeurig negen verschillende minima en maxima van subsidiaire gevangenisstraf worden aangenomen, al naar mate de opgelegde boete eene zekere som te boven gaat.

Art. 31, 3de lid, tweede zinsnede. Wil men eenige evenredigheid tusschen de vermogenstraf en de vrijheidstraf, dan moet de laatste steeds zijn van betrekkelijk korten duur, ook dan als zij strekt ter vervanging van de hoogste geldboete. Daarom is het wenschelijk het maximum der subsidiaire straf tot zes maanden te verlagen. Dit maximum geldt, in overeenstemming met art. 3, al. 1 der wet van 1864, ook bij zamenloop van strafbare feiten (artt. 66 en 67) [57, 58], daar hier het voorbehoud van de artt. 10, al. 3 en 24 [18], al. 2 niet wordt herhaald.

Advies van den Raad van State.

Volgens de memorie van toelichting zal het art. 282 der gemeentewet van kracht blijven, als eene afwijking van het algemeen beginsel, in art. 45 des ontwerps [35] nedergelegd, dat alle opbrengst van boeten en verbeurdverklaringen ten bate van den Staat komen.

Daar het wetboek zelf over die uitzondering zwijgt, en de memorie van toelichting haar alleen vermeldt, zal het noodig zijn dit alsnog bij het ontwerp in wettelijken vorm te brengen, ten ware de bedoeling mogt zijn om ook dit punt later bij de overgangswet te regelen, gelijk de Staatscommissie in art. 28 der door haar ontworpen transitoire bepalingen beoogde. (Zie de uitgave van het Strafwetboek der Staatscommissie in 4°, bladz. 414 en 428.)

Het laatste lid van art. 32 [24], door den Minister van Justitie aan dat artikel toegevoegd, zal, ten gevolge van het in art. 31 bepaalde maximum van zes maanden, tot onbillijkheden in de toepassing der wet leiden.

Rapport aan den Koning.

Bedrag, bestemming der geldboete
(artt. 31, 1ste lid, 45).

Teregt onderstelt de Raad van State, dat de wet, die omtrent de invoering van het wetboek het noodige zal bepalen, mede zal moeten inhouden, dat art. 282 der gemeentewet van kracht zal blijven, met afwijking van het algemeen beginsel van art. 45 van het ontwerp.

Vervangende hechtenis (artt. 31, lid 2 en 3, 32, 33, 44).

Eene betaling der geldboete bij gedeelten vóór de uitvoering der vervangende hechtenis is in het ontwerp niet bekend en dus evenmin te onderstellen. Na verloop van twee maanden na de aanmaning is de boete, d. i. de geheele boete betaald of zij is niet betaald. In 't laatste geval wordt zij vervangen door hechtenis. Voor de deelbaarheid der geldboete is eene uitdrukkelijke bepaling noodig, omdat zij eene uitzondering is, en art. 32 geeft die aan voor het geval de uitvoering der vervangende hechtenis reeds is aangevangen. Evenals elke uitzon-

Men stelle bij voorbeeld, dat twee personen veroordeeld zijn, elk tot eene boete van f 3000.

A betaalt, na $\frac{1}{3}$ der hechtenis ondergaan te hebben, dat is, na twee maanden f 2000, en wordt daardoor van de overige $\frac{2}{3}$ der 6 maanden ontslagen.

B heeft, alvorens de hechtenis is aangevangen, f 2000 op rekening betaald, maar blijft in gebreke de laatste f 1000 te betalen. Hij moet nu hechtenis ondergaan voor $\frac{1000}{5}$, dat is voor 200 dagen, terug te brengen tot het maximum, dus voor volle 6 maanden.

Is die ongelijkheid te regtvaardigen? of zal elke gedeeltelijke betaling vóór den aanvang der hechtenis geweigerd worden? Waarom? en waar is dat voorgeschreven?

Een tweede geval.

A tot f 3000 boete veroordeeld, betaalt na drie maanden f 1500; hij wordt alzoo ontslagen en zal de overige f 1500 met de ondergane hechtenis van drie maanden hebben gekweten.

B daarentegen, die tot f 1000 veroordeeld is en die niet betalen kan, moet daarvoor met eene hechtenis van volle zes maanden boeten.

Dat nevens den aangenomen vasten maatstaf ter herleiding voor de vervangende hechtenis een maximum gesteld worde moge te verdedigen zijn, maar dat de zaak zoo geregeld worde, dat voor den één eene kortere hechtenis een hoogere boete vervange, terwijl de andere voor een lagere boete een langere hechtenis zal moeten ondergaan, is zeer zeker niet te verdedigen.

De zwaarigheid zou weg te nemen zijn door te bepalen, dat, zoodra de uitvoering der hechtenis is begonnen, hij, die haar ondergaat, zich van verdere hechtenis kan ontslaan door betaling der boete onder aftrek van een bedrag van f 5 voor elken dag, dat hij de hechtenis heeft ondergaan.

dering, mag ook deze niet buiten de daarvoor gestelde grenzen worden uitgebreid. Hieruit volgt, dat het door den Raad van State in de eerste plaats vermelde voorbeeld, van mogelijke onbillijkheid in de toepassing, in werkelijkheid niet kan voorkomen.

Te ontkennen is het echter niet, dat men voorbeelden kan geven, waarbij de toepassing van art. 32, 2de en 3de lid, tot min gelukkige gevolgen schijnt te leiden; trouwens, hoe men de zaak ook regele, zoolang men vasthoudt aan het juiste denkbeeld om de vervangende hechtenis tot een bepaald maximum te beperken, zal men steeds op bezwaren stuiten, zoodra men gevallen van lage en zeer hooge boeten met elkan- der vergelijkt.

Dit alles is vóóraf zeer bijzonder overwogen, waarvan de uitslag was, dat juist het stelsel van het ontwerp het minst-aanleiding zal geven tot vreemde gevolgen. Met name is het stelsel van den Raad van State, dat men zich na het begin der hechtenis kan bevrijden van haren verderen duur door de boete te betalen onder aftrek van f 5 voor iederen dag ondergane hechtenis, aan veel meer bezwaren onderhevig. Voor eene juiste beoordeeling mag niet worden voorbijgezien, dat de hechtenis niet zal worden opgelegd als een fixum naar de reden van een dag tot vijf gulden, maar door den regter moet bepaald worden tusschen een minimum en een maximum. De hooge boeten zullen dikwerf worden opgelegd aan personen, voor wie een dag hechtenis oneindig meer beteekent, dan vijf gulden boete. De regter zal, dus bij die hooge boeten zelden het maximum der hechtenis opleggen, althans niet behoeven op te leggen, wat echter naar het ontwerp der Staatscommissie het geval zou zijn met elke boete van f 900 of meer. Wordt het door den Raad van State aan-

Afzonderlijk advies van den Staatsraad Mr. BACHIE NE.

Aanmaningen tot betaling van geldboete. Geregtskosten. Behalve de vorenstaande vragen [zie bl. 164, 165], zij hier aangeteekend een meer beslist gevoelen, dat art. 32 van het ontwerp der Staatscommissie [zijnde art. 31 O. R. O.] anders zou behooren te worden geredigeerd bij het wegvallen van het stelsel van aanmaningen.

Art. 32 zegt, dat bij veroordeeling tot geldboete de regter bepaalt dat de boete, zoo de veroordeelde haar niet betaalt, binnen twee maanden, na daartoe te zijn aangemaand, wordt vervangen door hechtenis.

De ondergeteekende wenscht daarvoor te lezen ¹, dat bij veroordeeling tot geldboete en bij wanbetaling tot hechtenis, de hechtenis wordt toegepast, wanneer de veroordeelde de geldboete niet heeft betaald binnen drie maanden na de uitspraak van het vonnis, op tegenspraak gewezen, of na de beteekening van het vonnis, bij verstek uitgesproken.

Art. 271 van het wetboek van strafvordering verplicht nu reeds tot die beteekening.

De ondergeteekende zal niet herhalen, wat bereids door hem is aangevoerd in een afzonderlijk advies bij 's Raads advies van den 2den Junij 1863, n°. 5, bedoeld bij de wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29.)

Het stelsel van art. 1 dier wet is ook nu gevolgd, doch de ondergeteekende kan het nut dier aanmaningen niet inzien. Zij die voor den regter zijn verschenen op de hun gedane dagvaarding, blijven niet onkundig van de veroordeeling. Zij worden bovendien meer dan eens bij gedrukte waarschuwing tot betaling aangemaand door den ontvanger der registratie en eerst nadat zij die

bevolen stelsel gevolgd, dan zal, in geval hooge boeten worden opgelegd, de bevrijding uit de hechtenis, door opvolgende betaling der boete, zeer bezwarend of nagenoeg ondoenlijk worden. Iemand is b.v. veroordeeld tot f 3000 boete of 5 maanden vervangende hechtenis, d. i. 150 dagen. Wil hij, na 100 dagen hechtenis te hebben ondergaan, zich daaruit bevrijd zien, dan moet hij volgens het ontwerp f 1000 of $\frac{1}{3}$ betalen, daar hij $\frac{2}{3}$ in hechtenis heeft geboet, hetgeen volkomen billijk is. Volgens het in het advies voorgestane stelsel echter zou hij nog f 2500 moeten voldoen, daar hij slechts f 5 $\times$ 100 kan aftrekken, dus slechts $\frac{1}{6}$ der boete, terwijl hij reeds voor $\frac{4}{6}$ de vervangende hechtenis had ondergaan.

Op den 149sten dag moet hij, volgens het ontwerp, voor een dag vroegere vrijheid f $\frac{3000}{150}$, d. i. f 20, volgens het voorstel van den Raad van State echter nog f 2225 betalen.

De staatsraad mr. BACHIE NE stelt in zijn afzonderlijk advies voor:

- 1°. de aanmaningen tot betaling der boete af te schaffen; en
- 2°. de invordering der geregtskosten vroeger dan naar den thans daarvoor gevolgden termijn van art. 2004 Burgerlijk Wetboek te doen verjaren.

Wat het eerste punt betreft, meent de ondergeteekende te moeten volharden bij de gronden, welke voor het behoud der aanmaning in de memorie van toelichting zijn opgegeven, waarmede in 1864 de wetgevende magt zich heeft vereenigd.

Het tweede punt, verjaring der geregtskosten, is geen onderwerp van materiëel strafregt, en kan dus niet in dit wetboek worden geregeld.

¹ Art. 165 der Gemeentewet kan dan vervallen.

waarschuwingen zonder gevolg laten, volgt thans nog eene aanmaning bij exploit van den deurwaarder, rijksveldwachter of gemeente- of waterschapsbode, welk exploit veel omslag veroorzaakt, geheel nutteloos is en bij welks nalating het regt des veroordeelden hoegenaamd niet wordt gekrenkt, indien de wet slechts bepaalt, wanneer de boete moet betaald worden, wat de veroordeelde nu ook weet, namelijk dat hij twee maanden na de aanmaning kan wachten met de betaling der boete, zonder gevaar te loopen van de subsidiaire gevangenisstraf. De wet hebbe slechts te bepalen, dat de overtreder worde veroordeeld tot boete, te betalen binnen drie maanden na het contradictoire vonnis, en bij gebreke daarvan tot hechtenis.

Volgens informatie wachten van de 3000 veroordeelden 2500 op die sommatiën, aan welker geschrijf de ontvangers en de rijksveldwachters veel tijd hebben te besteden, die nuttiger in 's lands dienst kan worden doorgebracht.

De omslagtigheid en het gevaar van zich te vergissen bij die aanmaningen, van ieder van welke bovendien een afschrift moet worden vervaardigd en t'huis bezorgd, is niet gering, zoo als kan blijken bij bloote inzage van het hiernevens gevoegd formulier. Wordt daarbij gedacht aan de duizendtallen aanmaningen, jaarlijks beteekend, en waarvoor rijksveldwachters of andere beambten worden bezoldigd, dan valt in het oog, hoe dat nuttelooze werk betrekkelijk ook nog kostbaar is gebleken en misschien nog meer kost dan f 10315,58⁵ (in 1861 ter zake van art. 165 der gemeentewet), in het afzonderlijk advies van 1863 genoemd, met verwijzing naar de toelichting bij art. 44 van hoofdstuk VII B der Staatsbegroting van 1863.

Behalve die kostbare en nuttelooze sommatiën, heeft de ondergeteekende zich indertijd in hetzelfde advies ook verklaard tegen de soms nadeelige en in ieder geval zeer omslagtige en daardoor kostbare gevolgen van de langdurigheid van den verjaringstermijn voor de geregtskosten, die een *vinculum juris civilis* daarstellende, volgens het Burgerlijk Wetboek, eerst na verloop van 30 jaren verjaren.

Die dertigjarige boekhouding kost veel moeite, brengt weinig op en heeft soms oude en vergeten veroordeelingen ontijdig weder in het geheugen geroepen. Indertijd heeft de Minister van Justitie eenvoudig geantwoord, dat het ontwerp zou worden overwogen, doch niet behoorde bij de wet van 1864. Zou het ook nu niet kunnen geregeld worden bij titel VIII, 1ste boek?

Een verjaringstermijn van 8, 15 en 24 jaren, gelijkstaande met dien, bepaald voor de strafuitvoering in art. 86 [O. Stc., zijnde O. R. O. 85, nu 76], zou welligt aanbeveling verdienen, met bijvoeging dat de geregtskosten volgens vonnissen in zake van overtreding mede na verloop van 8 jaren verjaard zijn.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 31, *alin.* 1. In overeenstemming met Duitschland, waar het minimum een mark, en België, waar het een franc bedraagt, zou de Commissie in plaats van »een gulden» willen lezen »50 cents».

Het geldt hier geen vraag van beginsel, maar alleen van cijfer. De gulden was gekozen met 't oog op de gemeentewet. In de invoeringswet zal nu ook voor provinciale, gemeente- en waterschapsverordeningen een minimum van 50 cent moeten worden voorgeschreven.

Alin. 2. De Commissie geeft met de meerderheid in de afdeelingen de wenschelijkheid toe van het behoud der subsidiaire gevangenis. Met het stelsel der Regering om ook de aanmaningen te behouden, kan de Commissie echter niet meêgaan. Zij beaamt de redenen welke in het advies van den heer BACHENE worden aangevoerd, ten betooge dat de aanmaningen, als geheel onnoodig, kunnen vervallen. De opmerking dat vele vonnissen worden uitgesproken buiten tegenwoordigheid van den veroordeelde bewijst niets; dit geschiedt evenzeer bij de meeste veroordeelingen tot gevangenisstraf. Daarenboven geschiedt geen opsluiting dan na voorafgaande oproeping. Wat belet dat die maatregel door den Minister van Justitie worde bestendigd? De aanmaningen hebben bovendien het zeer groot bezwaar dat daardoor de straf eerst zeer laat, veel te laat op den veroordeelde wordt toegepast. Hoe sneller de straf het misdrijf volgt, hoe wenschelijker. De Commissie geeft daarom in overweging deze alinea te lezen: »Bij de veroordeeling tot geldboete wordt die boete, bij gebreke van betaling, binnen ééne maand na den dag waarop de regterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd, vervangen door hechtenis.»

Overigens zij opgemerkt dat door deze redactie nog een ander bezwaar vervalt, dat in de afdeelingen werd geopperd. De woorden: »bepaalt de regter» passen, werd niet ten onrechte gezegd, niet in eene strafwet. Het voorschrift behoort imperatief te luiden.

In de redactie van het ontwerp staat voorts minder juist: *zoo de veroordeelde haar niet betaalt*. Beter: *zoo zij niet betaald is*. Het is onverschillig wie betaalt.

Wanneer de verplichte celstraf van art. 25 behouden blijft, zal deze dan ook toepasselijk zijn op de vervangende hechtenis?

De Minister vereenigt zich met het advies van mr. BACHENE, en merkt op, dat de vraag aan het slot gedaan, ten gevolge van de wijziging van art. 25 [19], is vervallen.

Verkorting van den termijn tot op ééne maand is niet wenschelijk; betaling zou daardoor niet bevorderd worden.

...dag waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd.

Bij veroordeeling bij verstek is dit de dag waarop de uitspraak wordt beteekend.

Alin. 3. Ook met de laatste alinea kan de Commissie zich niet vereenigen. De verhouding van f 5 voor iederen dag is slechts schijnbaar billijk, omdat f 5 niet voor iederen veroordeelde evenveel waarde heeft. Bovendien is te vreezen dat de gevallen zullen vermeerderen waarin subsidiaire hechtenis boven boete zal verkozen worden, hetgeen, naar het oordeel der Commissie een verderfelijik gevolg van het stelsel zijn zou. In de afdeelingen waren er zelfs leden die wilden onderscheiden tussen *onwil* of *onvermogen*. In het eerste geval zou geen subsidiaire gevangenis toegepast, maar de boete door verhaal op het goed van den schuldige verkregen moeten worden. De Commissie kan zich nu wel niet met dit stelsel vereenigen, ook op grond dat de grens tusschen onwil en onvermogen moeilijk te vinden en onvermogen vooral zeer betrekkelijk is, maar zij beaamt toch ten volle de opmerking dat zooveel mogelijk de toepassing der vervangende hechtenis moet worden beperkt. Elke andere verhouding dan die de Regering voorstelt is echter evenzeer in meerdere of mindere mate willekeurig, omdat in elk geval de omstandigheden die

een maatstaf voor de verhouding moeten aangeven kunnen verschillen. Men late daarom liever op het voetspoor van art. 40 van den Code Pénal Belge¹ de beslissing geheel aan den regter — wien dit ontwerp toch zoo groote vrijheid laat — en legge hem zelfs niet aan de banden van de wet van 1864. De derde alinea zou dan gelezen kunnen worden: »De duur dezer hechtenis is ten minste één dag en ten hoogste zes maanden.»

Hoe groot de bevoegdheid zij, door het ontwerp in 't algemeen aan den regter gegeven, zij is toch in de richting van het *maximum* altijd begrensd. Tegen het voorstel om den regter de bevoegdheid te geven zelfs voor de minst beteekenende overtreding zes maanden subsidiaire hechtenis op te leggen, heeft de minister overwegend bezwaar. Daardoor immers zou worden teweeggebracht dat eene eenvoudige boete van *f* 15 eene zwaardere straf zou kunnen worden dan bijv. de generiek zwaardere straf van drie dagen hechtenis en zou het geheele stelsel der strafposities in het derde Boek verstoord worden.

Aan den anderen kant erkent hij dat de bezwaren tegen deze alinea, ook na de wijziging die zij reeds onderging, gegrond zijn.

Daarom stelt hij thans eene andere regeling voor: niet meer dan zoovele dagen als de *bedreigde* boete *vijftallen* guldens, noch meer dan zoovele dagen als de *opgelegde* boete *halve guldens* bevat.

Volgens deze nieuwe regeling heeft men, evenals reeds in het ontwerp van 1879, één minimum (één dag), maar twee maxima — één afhankelijk van de *bedreigde* boete, één afhankelijk van de *opgelegde* boete; m. a. w. één waaraan de regter gebonden is welk bedrag hij voor de geldboete ook kiese, en een tweede waaraan hij zelf zich nader bindt zoodra hij het cijfer der op te leggen boete heeft vastgesteld. En de vijf gulden zijn — en hierin ligt het groot verschil met het vroegere stelsel — in verband gebracht niet meer met de boete die *opgelegd* wordt, maar met de hoogste die *opgelegd* had *mogen worden*.

Op deze wijze wordt het bezwaar weggenomen dat de dag voor ieder ten minste op vijf gulden zou moeten worden geschat en toch de harmonie in de strafposities van het 3de boek bewaard.

Een voorbeeld moge het stelsel nader toelichten.

Neem aan dat de wet eene boete van ten hoogste *f* 100 bedreigt. Zoolang nu de rechter *f* 10 of meer oplegt, kan hij 20 dagen subsidiair opleggen. Daalt hij echter beneden de *f* 10, dan daalt ook met elke vijfzig cent het maximum der subsidiaire gevangenisstraf met één dag.

In omgekeerden vorm — en zoo blijkt, naar de Minister meent, dat zijn stelsel niet willekeurig maar rationeel is:

als de rechter *f* 100 oplegt, (en dat doet hij alleen aan den rijke), wordt de dag *ten minste* met *f* 5 gelijkgesteld;

als hij *f* 90 oplegt, wordt de dag *ten minste* met *f* 4,50 gelijkgesteld;

¹ A défaut de paiement dans le délai de deux mois à dater de l'arrêt ou du jugement, s'il est contradictoire, ou de sa signification, s'il est par défaut, l'amende pourra être remplacée par un emprisonnement dont la durée sera fixée par le jugement ou l'arrêt de condamnation, et qui n'excèdera pas six mois pour les condamnés à raison de crime, trois mois pour les condamnés à raison de délit, et trois jours pour les condamnés à raison de contravention.

Les etc.

als hij *f* 60 opgelegd, wordt de dag *ten minste* met *f* 3 gelijkgesteld;
als hij *f* 15 oplegt, wordt de dag *ten minste* met *f* 0,75 gelijkgesteld;

eerst bij *f* 10 houdt de vermindering in de toerekening op en moet, ook als men de boete op *f* 9, *f* 8 enz. stelt, elke dag *ten minste* voor 50 cent worden toegerekend, omdat het dagelijksch inkomen van iemand die nog boete betalen kan, nooit lager daalt.

Op deze wijze kan de rechter de boete stellen in evenredigheid met het vermogen en toch zorgen dat niemand belang hebbe de subsidiaire hechtenis te kiezen.

De Commissie — zich met de nieuwe regeling vereenigende — verwijst hier nog naar de Nota van den heer LENTING.¹

¹ Het hier bedoeld gedeelte dier nota is van den volgende inhoud:

De wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29) geeft eene schaal voor den duur der gevangenisstraf naar gelang van de grootte der geldboete. De minste gevangenisstraf is van één tot drie dagen, wanneer de boete minder is dan *f* 10.

Het groote bezwaar bij deze regeling is, dat de beklagden, aan wie de betaling der geldboete moeilijk valt, aan de gevangenisstraf de voorkeur geven. Er ontbreken zelfs geene voorbeelden, dat landlieden die volstrekt niet tot de onbemiddelden behooren, liever zich aan de gevangenisstraf onderwerpen dan de boete betalen. Daardoor verliest de gevangenisstraf haar afschrikkend karakter; daardoor zou de subsidiaire gevangenisstraf, onoordeelkundig geregeld, demoraliserend werken.

Is 't der Regering gelukt het moeilijk probleem op te lossen?

De Memorie van Toelichting zegt: »Vervanging van geldboete in geval van wanbetaling door vrijheidstraf is noodzakelijk, opdat het strafbare feit niet ongestraft blijve; maar de regtvaardigheid vordert dat ook de vermogenstraf steeds door de laagste straf worde vervangen». Met dat laatste gedeelte kan de ondergeteekende zich niet vereenigen. Wanneer de opgelegde geldboete niet wordt voldaan, dan treedt in hare plaats de gevangenisstraf op, en dan moet deze zooveel mogelijk daarmede in verhouding staan; met andere woorden: zij moet zooveel mogelijk het equivalent worden, omdat zij de hoofdstraf vervangt. (Zie hierover een artikel van mr. S. M. S. DE RANITZ, officier van justitie te Arnhem. *Weekblad van het Regt*, n°. 3968.)

Het regeringsontwerp bepaalt den duur der subsidiaire gevangenisstraf op zoo vele dagen als de geldboete vijftal guldens bedraagt, met een minimum van één dag (art. 31, 3de lid). Alzoo voor eene boete van *f* 10 twee, van *f* 20 vier, van *f* 50 tien dagen. Het gevolg daarvan zal zijn, dat een beklagde van weinig ontwikkeld eergevoel berekenen zal wat hem het voordeel is. Verdient hij *f* 1 per dag, dan zal hij, veroordeeld wordende tot *f* 10, er voordeel bij hebben, als hij 2 dagen gaat zitten, omdat hij slechts *f* 2 aan dagloon verliest.

In het *Weekblad van het Regt* n°. 3950, heeft de heer mr. J. VERLOREN, thans lid der arrondissements-regtbank te Zutphen, over dit onderwerp een zeer lezenswaardig artikel geschreven, waarin het denkbeeld wordt ontwikkeld, om (volgens den regel, door BENTHAM aan de hand gedaan: één dag hechtenis moet geacht worden een som uit te delgen, die gelijk staat met het dagelijksch inkomen van den veroordeelde) bij de oplegging der subsidiaire gevangenisstraf rekening te houden met de dagelijksche verdiensten van den tot geldboete veroordeelde.

De meer gegoede en degeen, die er tegen opziet om de straf in de gevangenis te ondergaan, betaalt in den regel de hem opgelegde geldboete. Alleen zij, die van een betrekkelijk gering, dagelijksch loon leven, zullen, indien de subsidiaire gevangenisstraf rekening houdt met dat loon, afschrik worden van de gevangenis. Op die wijze zal men zich minder gemeenzaam maken met het denkbeeld, om in eene strafinrigting eenigen tijd te hebben doorgebracht. Volgens het denkbeeld van den heer VERLOREN zou, wanneer een daglooner *f* 1 per dag verdient, de subsidiaire straf voor hem, als hij tot *f* 10 wordt veroordeeld, minstens 11 dagen moeten zijn, omdat hij dan meer zou derven dan wanneer hij de boete betaalde.

Het is niet te ontkennen, dat op die wijze de subsidiaire gevangenisstraf eigenlijk zwaarder wordt dan de hoofdstraf. De toepassing van het denkbeeld zou welligt minder bezwaar opleveren bij zeer geringe geldboeten, bijv. van *f* 1, maar zoodra zij hooger worden, zou men dikwijls min of meer onbillijk worden.

Art. 31, 5de en 6de lid (nieuw). Deze bijvoeging wordt door den Minister noodig geacht in verband met de artt. 71 en 66 [62 en 57].

Het maximum der subsidiaire hechtenis bij misdrijven, was voor de drie gevallen in het nieuwe 5de lid bedoeld te laag; wie bijv. een aantal *misdrijven* beging waarop alleen boete was gesteld, zag volgens art. 66 wèl de boete doch *niet* de subsidiaire hechtenis boven het maximum (6 maanden) verhoogen; had hij daarentegen een aantal *overtredingen* gepleegd, dan kon de subsidiaire hechtenis, ook op zich zelve, volgens art. 71 tot *één jaar* klimmen.

Er is geen reden denkbaar waarom de drie omstandigheden in het 5de lid bedoeld, wèl tot verhooging van de hoofdstraf, maar niet evenzeer tot die der subsidiaire hechtenis, zouden kunnen leiden.

In verband met deze aanvulling van art. 31, is in art. 71, 2de lid »een jaar» in »acht maanden» veranderd. Het moge waar zijn dat in art. 71 ook van hechtenis als hoofdstraf sprake is. Maar de bepaling is ook op subsidiaire hechtenis *uitsluitend* toepasselijk. En het gaat niet aan dat hij die een zeker aantal overtredingen begaat, in 't algemeen strenger gestraft kan worden dan indien hij een even groot getal met boete bedreigde misdrijven gepleegd had.

G. O. ART. 23 = art. 23 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

De subsidiaire hechtenis is veel strenger dan naar het tegenwoordig recht. Zij biedt grooteren waarborg voor betaling. Sommigen keurden dit goed en prezen de zorg waarmede de Minister de nieuwe regeling heeft uitgewerkt. Andere leden achtten de bestaande regeling beter; nu zal meer worden *betaald*, minder worden *gezet*. Maar voor gegoeden is *betaling* eene lichte straf, ook bij de verhouding tusschen gevangenis en geldswaarde, gelijk dit in het Verslag wordt omschreven.

Antwoord der Regeering.

Indien de rechter de wet toepast zoo als behoort, dan bepaalt hij de boete in overeenstemming met het vermogen van den veroordeelde. De gegoede zal alzo meer boete moeten betalen voor hetzelfde feit dan de minder vermogende. Hiermede vervalt het geopperde bezwaar.

Overigens, waar de Wetgever boete bedreigt, daar acht hij betaling (zoowel bij den meer- als bij den minvermogende) beter dan het »zitten».

Doch even als de regeling van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29) zou ook die van het ontwerp eenen demoraliserenden invloed uitoefenen op het individu, dat, in den regel, voor zich zelve de uitrekening zal maken wat hem het voordeeligste is. Volgens het ontwerp staat f 5 gelijk 1 dag. Het Duitsche wetboek stelt 1 tot 15 mark gelijk 1 dag. Daar is de verhouding dus nog ongunstiger.

Geheel zal het bezwaar nooit ontweken kunnen worden, dat het voordeelijker is voor den veroordeelde om, in stede van de geldboete, de gevangenisstraf te ondergaan. Doch het voordeel moet niet zoo voor de hand liggen, als èn thans bij de wet van 1864, èn in het Regeringsontwerp, en dan zou welligt overweging verdienen het denkbeeld, om het veelvoud der guldens lager te stellen, bijv. iedere f 2 of f 2,50 gelijk 1 dag. Bij eene veroordeeling tot f 10 zou de subsidiaire gevangenisstraf zijn 5 of 4 dagen. De veroordeelde zal dan welligt er meer tegen opzien, om aan de gevangenisstraf de voorkeur te geven, vooral wanneer zij daarenboven in afzondering moet worden doorgebracht.

Art. 24.

De veroordeelde kan de hechtenis ondergaan, zonder den termijn van betaling af te wachten.

Hij is altijd bevoegd zich van de hechtenis te bevrijden door betaling van de boete.

Nadat de uitvoering der hechtenis is aangevangen, bevrijdt de betaling van een evenredig gedeelte der boete van de verdere uitvoering; dat gedeelte staat in dezelfde verhouding tot de geheele boete als het nog overblijvend gedeelte der hechtenis staat tot den geheelen duur der hechtenis.

O. R. O. ART. 32. De veroordeelde kan, desverkiezende, de hechtenis ondergaan, zonder aanmaning of termijn van betaling af te wachten.

Hij is steeds bevoegd zich van de hechtenis te bevrijden door betaling van de boete.

Nadat de uitvoering der hechtenis is aangevangen, bevrijdt de betaling van een evenredig deel der boete van de verdere uitvoering; dat deel staat in dezelfde verhouding tot de geheele boete als het nog te ondergane deel der hechtenis staat tot den geheelen duur der hechtenis.

[Zie ook de bij art. 31 (23) medegedeelde stukken.]

Memorie van Toelichting.

1ste lid. Aanmaning en termijn van betaling zijn in het belang van den veroordeelde voorgeschreven. Wil hij, ten einde de straf spoediger te ondergaan, daarvan afstand doen, dan moet hem dit vrijstaan. Bij het stilzwijgen der wet wordt dit thans echter anders begrepen.

2de en 3de lid. Ofschoon de slotbepaling van art. 5 der wet van 1864, bij amendement aan het ontwerp dier wet toegevoegd, door de billijkheid wordt aanbevolen, bestaan daartegen uit een regtskundig oogpunt bezwaren, omdat niet eene gedeeltelijke betaling der boete in verhouding tot de doorgestane gevangenisstraf van de verdere gevangenisstraf bevrijdt, en dus de principale en de subsidiaire straf beiden worden ondergaan, niet beiden voor een deel, maar de eerste geheel. Die bezwaren worden geheel opgeheven door de voorgestelde bepaling.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Alin. 1. De woorden: »aanmaning of" moeten in het stelsel der Commissie wegvallen. Ook het woord: »desverkiezende" zou kunnen gemist worden. Bij behoud toch zou zich het wellicht zeldzame maar niettemin mogelijke geval kunnen voordoen dat de veroordeelde verkoos de hechtenis te ondergaan op een oogenblik dat geen plaats voor hem beschikbaar was.

Alin. 3. Eene minderheid was tegen de proportionele bevrijding en wilde alleen de bepaling behouden, dat de veroordeelde zich ook na den aanvang der hechtenis kan bevrijden door het geheele bedrag der boete te betalen. Daardoor zou de lastige rekening-courant, welke het gevolg van de proportionele bevrijding zou wezen, vervallen. Het is wel waar dat de veroordeelde dan min of meer dubbel geboet heeft, maar *habet quod sibi imputet*. Het is zijne schuld dat hij de boete niet vóór de uitvoering der hechtenis betaald heeft.

De Commissie vereenigt zich echter met het stelsel der billijkheid, alsmede omdat naar hare meening de vervangende hechtenis in geen enkel opzigt moet worden in de hand gewerkt.

Artt. 32 en 33. De minister heeft de redactie van de artt. 32 en 33 gewijzigd. Ten aanzien van het eerste lid van art. 32 merkt hij ten allen overvloede op, dat het Openbaar Ministerie zal te beslissen hebben of op het oogenblik waarop de veroordeelde zich aanmeldt, uitvoering feitelijk mogelijk is.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Alinea 2, *steeds*. Mij dunkt, *altijd* is hier te verkiezen. *Steeds* drukt het begrip van *duurzaamheid*, *bestendigheid* uit (ik blijf u *steeds* getrouw); maar bedoelt men alleen *te allen tijde* of *bij elke voorkomende gelegenheid*, dan is *altijd* de gewone uitdrukking.

Alinea 3. Het komt mij juist voor, *het* woord *deel* (drie malen) te veranderen in *gedeelte*. 't Is waar, de woorden worden ook wel afwisselend gebruikt, maar naar eene juiste synonymiek beteekent toch *deel* een der onderdeelen, waarin een geheel gesplitst is, hetzij ten behoeve eener deeling, of om een gemakkelijker overzicht van het geheel te verkrijgen. Men splitst een boek in drie *deelen*, ieder erfgenaam krijgt zijn *deel* van de erfenis, men beschouwt eene zaak achtereenvolgens in hare verschillende *deelen*. Maar *gedeelte* is de aanduiding van eene kleinere hoeveelheid, die van het geheel wordt afgenomen, in tegenstelling van dat geheel. Betaal ik f 20 van de f 100 die ik schuldig ben, dan betaal ik een *gedeelte*, niet een *deel*. Hier dus, in dit art., is *gedeelte* het ware woord.

Het nog te ondergane deel der hechtenis. Het gebruik van een infinitief met *te* als attributieve bepaling, en dan nog wel verbogen, is bepaald af te keuren. Dergelijke uitdrukkingen zijn uit den aard der zaak uitsluitend praedicatief: *de straf, door mij te ondergaan*, best, maar niet *het door mij te schrijven boek*, en veelmin, met verbuiging: *de te ondergane straf, de te doene keuze, de te voorziene gebeurtenissen, de uit te stane ellende*. Men ontleent die uitdrukkingen aan de Duitsche zegswijzen: *das zu schreibende Buch, die zu vorsehenden Ereignisse* enz.; maar daar zijn die zegswijzen door misverstand en vergissing ontstaan; en, hoezeer ook in de dagelijksche spreek- en schrijftaal doorgedrongen, worden zij toch door de beste stylisten afgekeurd, en b. v. in goeden stijl, in een werk van literatuur, niet geduld. Laten wij dus in onze taal, die veel juistere is in hare grammatica, niet inhalen wat in Deutschland zelf veroordeeld wordt.

Het declineeren van een infinitief bij wijze van een attributief adjectief is inderdaad iets monstrueus.

Participia worden als adjectieven gebruikt en verbogen: niet infinitieven. Dus, *het nog niet ondergane gedeelte*, of, liever nog: *het nog overblijvend gedeelte*. Liefst zou ik schrijven: als het nog overblijvend gedeelte der hechtenis staat tot haren geheelen duur. Zie ook bij art. 83 [74].

**WIJZIGING VOORGESTELD BIJ HET ONTWERP
DAT GEWORDEN IS DE WET VAN 15 JAN. 1886 (Stbl. n°. 6).**

Vervallen Artikel I van het oorspronkelijke ontwerp.

Artikel 1.

Aan artikel 24 van het bij de wet van 3 Maart 1881 (*Staatsblad* n°. 35) vastgestelde Wetboek van Strafrecht wordt als laatste lid toegevoegd:

»De vervangende hechtenis wordt niet als eene andere straf aange-merkt dan de boete.»

Memorie van Toelichting.

Art. 1. Bij de schriftelijke behandeling van het ontwerp van wet tot wijziging der Rechterlijke Organisatie, is de vraag ter sprake gebracht of de vervangende hechtenis eene andere straf is dan de geldboete. Terwijl allen het daarover eens waren, dat deze vraag in abstracto ontkennend behoort beantwoord te worden, werd twijfel geopperd, of de wet op dit punt wel volkomen duidelijk is. Om dien twijfel weg te nemen, had de Regeering geen bezwaar de artt. 11 n°. 1 en 44 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie in dien zin aan te vullen.

De mogelijkheid bestaat echter, dat ook in andere wetten bepalingen voorkomen die tot denzelfden twijfel aanleiding zullen kunnen geven; al dadelijk is dit het geval met art. 74 van het Wetboek van Strafrecht. Om die reden zijn, gelijk aan de Vertegenwoordiging bekend is, de bedoelde bepalingen uit het voorstel tot wijziging der Rechterlijke Organisatie bij Nota van wijzigingen weggenomen en wordt nu, overeenkomstig de bij die gelegenheid gedane toezegging [Dl. IV bl. 271 en 272], bij dit ontwerp voorgesteld art. 24 van het Wetboek van Strafrecht zoodanig aan te vullen, dat aan alle bezwaren is te gemoet gekomen. Men vergelijke nog art. 34 van het Wetboek, waarbij art. 24 op de daar bedoelde hechtenis toepasselijk is verklaard.

Advies van den Raad van State.

Art. 1. Met het oog op de gedachtenwisseling, welke tusschen de Regeering en de Staten-Generaal omtrent dit punt reeds is gehouden, en op de door den Minister afgelegde verklaring, kan de Raad moeilijk het voordragen dezer aanvulling pertinent ontraden, die hem echter in geenen deele noodzakelijk voorkomt.

In de toelichting wordt gezegd, dat na de verandering, welke art. 23 ondergaan heeft, twijfel geopperd werd omtrent de duidelijkheid der wet te dien opzichte. Waar of door wien die twijfel geopperd is, wordt niet medegedeeld, en de Raad van State kan niet inzien, welke veran-

Rapport aan den Koning.

Art. 1. Terwijl in art. 2 der wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29) de bepaling voorkomt, dat de subsidiaire gevangenisstraf nimmer als eene andere straf wordt aange-merkt dan de geldboete, mist men eene daarmede overeenstemmende bepaling in het Wetboek van Strafrecht. Om die reden vond de ambtsvoorganger van den ondergeteekende het noodig om in art. 11, 1°. van de wet op de rechterlijke organisatie de bepaling, dat van de daar bedoelde vrijheidstraf de subsidiaire hechtenis wordt uitgezonderd, te laten blijven bestaan.

Twijfel werd geopperd of dit wel

dering art. 23 ondergaan heeft, zoo-dat daaruit onzekerheid over de beteekenis zou kunnen ontstaan.

Twijfel over den aard der subsidiaire hechtenis moge al hier of daar *geopperd* zijn, ernstige grond voor zoodanigen twijfel schijnt er niet te kunnen bestaan, en het argument, door den Minister aan art. 74 van het Wetboek van Strafrecht ontleend, komt den Raad onjuist voor.

De wenschelijkheid der door dit artikel van het wetsontwerp beoogde verduidelijking schijnt voornamelijk daardoor te moeten worden verdedigd, dat art. 2 der wet van 22 April 1864 (*Staatsblad* n°. 29) uitdrukkelijk bepaalde, »dat de vervangende gevangenisstraf niet als eene andere straf dan de geldboete wordt aangemerkt», en dat de weglating van zulk eene bepaling omtrent de *hechtenis* in art. 23 of 24 van het Wetboek van Strafrecht misschien tot verkeerde gevolgtrekking zou kunnen leiden. De Raad neemt echter de vrijheid hier te herinneren aan hetgeen bij gelegenheid van de beraadslagingen, in de Tweede Kamer op 13 Maart ll. gehouden ten aanzien van het wetsontwerp, houdende wijzigingen in de wet op de rechterlijke organisatie, door den heer VAN DER KAAJ al aanstonds over dit punt is in het midden gebracht. (Zie *Handelingen* Tweede Kamer, blz. 988 [Dl. IV bl. 272.])

Voor het geval evenwel, dat de Minister het noodig mocht blijven oordeelen; dit artikel in het wetsontwerp te behouden, geeft de Raad in overweging om, daar aan het slot van art. 23 de woorden »in geen geval» bereids voorkomen, die woorden hier achterwege te laten, en derhalve het laatste lid van art. 24 te doen luiden:

»De vervangende hechtenis wordt niet als eene andere straf aangemerkt dan de boete.»

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

Art. 1. De Commissie deelt het gevoelen van den Raad van State en acht de voorgestelde toevoeging onnoodig. Zij is niets dan eene wets-

noodig was; die twijfel werd geuit zoowel in het advies van den Raad van State over het ontwerp van wet tot wijziging van de rechterlijke organisatie als in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer over dat ontwerp. Zij werd weerlegd door den Minister MODDERMAN in zijn rapport aan Uwe Majesteit van 4 Februari 1883 en door den ondergeteekende op ongeveer gelijke gronden in de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag over het bedoelde wetsontwerp.

Later echter kwam de ondergeteekende tot de overtuiging, dat het, ter voorkoming van moeilijkheden, in de toepassing van andere wetten waarbij zich wellicht ook de vraag zou kunnen voordoen of de subsidiaire hechtenis als eene andere straf moet worden aangemerkt dan de boete waarvoor zij in de plaats treedt, beter was in het Wetboek van Strafrecht zelf eene bepaling op te nemen als thans voorkomt in art. 2 der wet van 1864 ten gevolge waarvan dan de bedoelde bijvoeging in art. 11, 1°. der rechterlijke organisatie kon vervallen.

De Regeering is aan de gedane toezegging thans gebonden en het verheugt haar dat ook de Raad van State tegen dit artikel geen bepaald bezwaar heeft.

Memorie van Beantwoording.

Art. 1. Men kent de geschiedenis van dit artikel. Bij gemis in het Strafwetboek van eene bepaling als die van art. 2 der wet van 22 April

verklaring. die hier geheel overbodig is. Dat de veroordeelde beschouwd wordt tot geene andere straf dan geldboete te zijn veroordeeld blijkt reeds duidelijk uit het Strafwetboek zelf, en behoeft niet in dat wetboek nader *verklaard* te worden.

De Minister erkent dat allen het er over eens waren dat de vervangende hechtenis niet als eene andere straf wordt aangemerkt dan de geldboete. Dit is echter minder juist uitgedrukt. Men wil zeggen, dat de *straf van geldboete* in haar karakter en gevolgen niet verandert, omdat zij bij wanbetaling door hechtenis wordt vervangen. Maar als allen het er over eens zijn, waarom dan nog eene uitdrukkelijke verklaring? Het doet er niets toe of er bepaald wordt, dat de geldboete bij wanbetaling verhaalbaar is op de roerende en onroerende goederen van den veroordeelde dan wel bij lijfswang, of dat zij bij wanbetaling zal worden vervangen door hechtenis.

De veroordeelde wordt tot geene andere straf *veroordeeld* dan tot *geldboete*. Op geen enkel strafbaar feit is in het wetboek vervangende hechtenis *gesteld*. Nooit zal onder het nieuwe strafwetboek iemand tot *vervangende hechtenis* worden *veroordeeld*. Dat hechtenis bij wanbetaling in de plaats der geldboete treedt, behoeft en behoort niet in het vonnis te worden gezegd, dat zegt de wet zelve in art. 23. Het vonnis bepaalt alleen den duur. Art. 74 eerste lid van het wetboek neemt overigens allen twijfel weg. Het luidt: »Het recht tot strafvordering wegens overtredingen waarop geene andere hoofdstraf gesteld is dan geldboete, vervalt door vrijwillige betaling van het maximum der boete, en van de kosten indien er reeds vervolging heeft plaats gehad, op machtiging van den bevoegden ambtenaar van het Openbaar Ministerie binnen den termijn door hem te stellen.»

1864 (*Staatsblad* n°. 29), achtte de Minister Modderman het behoud van de bepaling van art. 11, 1°. der wet op de Rechterlijke Organisatie met de noodzakelijke wijzigingen noodig, luidende: »uitgezonderd wordt de gevangenisstraf, die de geldboete vervangt». De ondergeteekende was echter van oordeel, dat de vraag of de vervangende hechtenis als eene andere straf moet worden aangemerkt dan die, voor welke zij in de plaats treedt, zich niet alleen bij de wet op de Rechterlijke Organisatie, maar ook bij andere wetten, speciaal ook bij sommige artikelen van het Strafwetboek, zou kunnen voordoen en gaf er daarom de voorkeur aan de in art. 2 voormeld voorkomende bepaling alsnog in dat Wetboek op te nemen, ten gevolge waarvan zij dan in de Rechterlijke Organisatie onnoodig geworden was.

Men meent nu, dat zij daar evenmin noodig is omdat, zoo zegt men, de rechter niet tot subsidiaire hechtenis veroordeelt, maar slechts haar duur bepaalt. Naar het oordeel van den ondergeteekende komt dit op hetzelfde neder. Iemand, omtrent wien bij rechterlijk vonnis is verstaan of bepaald, dat hij in geval van wanbetaling der boete een zeker aantal dagen hechtenis zal moeten ondergaan, kan toch ook zeer zeker gezegd worden, zij het dan ook voorwaardelijk, tot die straf te zijn *veroordeeld*. En of nu die straf bij ieder artikel afzonderlijk is bedreigd, dan wel in het algemeene deel van het Wetboek op alle feiten, waarop in het bijzondere deel geldboete is gesteld, doet tot het karakter der straf niets af. Evenmin kan worden toegegeven, dat het er niets toe doet of er bepaald wordt, dat de geldboete bij wanbetaling verhaalbaar is op de roerende en onroerende goederen van den veroordeelde dan wel bij lijfswang, of dat zij bij

Werd de hechtenis, die bij wanbetaling de boete vervangt, beschouwd als eene andere, eene bijkomende straf, dan zou nooit door vrijwillige betaling van het maximum der boete het recht tot strafvervolgning kunnen vervallen, en dit artikel dus nooit toegepast kunnen worden, want *elke* geldboete wordt ten slotte bij wanbetaling krachtens de wet zelve door hechtenis vervangen.

Wanneer echter deze »verklaring» in de wet werd opgenomen, zoude er dan niet aan toegevoegd moeten worden, dat de vervangende hechtenis ook niet als eene andere straf moet worden beschouwd dan de verbeurdverklaring? (Men zie art. 34 van het Strafwetboek).

wanbetaling zal worden vervangen door hechtenis.

Immers, in het eerste geval executeert men de geldboete, in het andere geval eene andere, geheele afzonderlijke *straf*. Want dat de vervangende hechtenis iets geheel anders is dan de geldboete, m. a. w. dat men door die straf ten uitvoer te leggen niet de boete executeert, zooals in geval van lijfswang of beslag op roerende en onroerende goederen, blijkt uit menige bepaling van het wetboek zelf. Zie onder andere het tweede lid van de artt. 60 en 62.

Wat voorts de wijziging betreft naar art. 74, waaruit zou moeten blijken, dat de vervangende hechtenis niet eene *bijkomende* straf is, de ondergeteekende moet erkennen, dat hij de kracht van dat argument

niet heeft begrepen, daar de Regeering nooit heeft beweerd, dat de vervangende hechtenis eene *bijkomende* straf zou zijn, hetgeen met het oog op art. 9 sub *b* moeilijk zou zijn vol te houden, maar daarentegen altijd gevreesd heeft, dat men haar voor eene andere *hoofdstraf* dan de geldboete zou houden, en juist die opvatting zou voor het recht bij art. 74 toegekend bedenkelijke gevolgen kunnen hebben, hetgeen voor verbeurdverklaring, waarop men ten slotte wijst, als zijnde juist eene *bijkomende* straf, niet het geval kan zijn.

Intusschen, ofschoon de ondergeteekende de argumenten der Commissie geenszins kan onderschrijven en de voorgestelde bepaling, zelfs in het stelsel der Commissie, in geen geval zou kunnen schaden, erkent de ondergeteekende aan den anderen kant gaarne, dat na hetgeen over deze zaak eerst bij het ontwerp tot wijziging der rechterlijke organisatie en nu bij deze gelegenheid is voorgevallen, niemand voortaan aan de bedoeling der wet in dit opzicht zal kunnen twijfelen en de bepaling om die reden veilig gemist kan worden. In het hierbijgaand gewijzigd ontwerp van wet, is zij dus weggelaten.

Art. 25.

Bevindt de veroordeelde, die hechtenis ter vervanging van de boete moet ondergaan, zich in een gesticht bestemd tot de uitvoering van gevangenisstraf, dan kan op zijn verzoek de hechtenis terstond na het eindigen der gevangenisstraf in dat gesticht worden ondergaan, zonder daardoor van aard te veranderen.

O. R. O. ART. 33. Bevindt de veroordeelde die hechtenis ter vervanging van de boete moet ondergaan, zich in een gesticht uitsluitend

bestemd tot de uitvoering van gevangenisstraf, dan kan op zijn verzoek de hechtenis terstond na het eindigen der gevangenisstraf in dat gesticht worden ondergaan, zonder daardoor van aard te veranderen.

[Zie ook de bij art. 31 (23) medegedeelde stukken.]

Memorie van Toelichting.

De bepaling is alleen voorgeschreven in het belang van den veroordeelde, hij kan er dus naar verkiezing al of niet gebruik van maken. De hechtenis blijft hechtenis, in welk gesticht zij ook wordt ondergaan. Het geval is dus zeer denkbaar dat de veroordeelde, ten einde een voor hem pijnlijk transport te vermijden, verkiest de subsidiaire hechtenis te ondergaan in het gesticht waar hij zich bij het uiteinde eener gevangenisstraf bevindt, al is dit geen huis van hechtenis.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

In het stelsel der Commissie, medebrengende dat in dit wetboek eene bepaling worde opgenomen dat de hechtenis en de gevangenis altijd in afzonderlijke gebouwen worden ondergaan, moet hier het woord »*uitsluitend*» wegvallen. Dit woord is alleen dan juist wanneer ook de mogelijkheid openstaat dat gestichten tegelijk voor beide vrijheidstraffen kunnen bestemd zijn.

Artt. 32 en 33. De Minister heeft de redactie van de artt. 32 en 33 gewijzigd.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Achter de *veroordeelde* behoort eene komma te staan.

G. O. ART. 25 = art. 25 van het Wetboek.

Art. 26.

De gevangenisstraf en de hechtenis gaan in op den dag der tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak, voor zooveel elke dezer straffen betreft.

O. R. O. ART. 34. Behoudens het bepaalde bij art. 35 gaat de gevangenisstraf of de hechtenis in den dag der tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak, voor zooveel elk dezer straffen betreft.

Memorie van Toelichting.

VI. *Ingang van gevangenisstraf en hechtenis* (artt. 34, 35).

Art. 34. Volgens het tweede lid van art. 21 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) vangen de tuchthuis- en gevangenisstraffen aan »met den dag der tenuitvoerlegging». Wat is hier bedoeld, tenuitvoerlegging — juister ware dan uitvoering — van de straf of tenuitvoerlegging van het vonnis, m. a. w. gaat de straf in op den dag dat de veroordeelde wordt opgenomen in het gesticht waar hij zijne straf moet ondergaan, of op den dag zijner aanhouding uit kracht van het veroordeelend

vonnis? De vraag is betwist, maar wordt thans uitdrukkelijk beslist in laatstgemelden zin voor gevangenisstraf en hechtenis beiden en, zijn zij bij hetzelfde vonnis opgelegd, »voor zooveel elk dezer straffen betreft». Het is billijk dat de tijd dien de veroordeelde op transport doorbrengt, in mindering wordt gebragt op den duur zijner straf.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De bepaling, welke noch in de Code Pénal Belge noch in het Duitsche Wetboek voorkomt, zal ten aanzien der hechtenis tot ongewenschte gevolgen leiden. De veroordeelden tot zeer korte hechtenis zullen, wanneer zij ver van de parketten van het Openbaar Ministerie wonen, verkiezen zich niet vrijwillig tot het ondergaan der straf aan te melden, om zoo-doende een of twee dagen, soms den geheelen duur der straf op transport door te brengen.

Den tijd van het transport *niet* toe te rekenen ware, volgens den Minister, onbillijk. Ook behoeft men niet te vreezen noch dat het transport naar het kantonnale huis van bewaring ooit twee dagen of zelfs één ganschen dag zou vorderen, noch dat in 't algemeen de veroordeelden naar een, altijd min of meer schandelijk, transport zouden verlangen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

gaat de gevangenisstraf of de hechtenis in den dag. Dit geeft aanleiding tot misverstand, daar men licht *in* met *den dag* zou verbinden en het als voorzetsel opvatten, terwijl het als bijwoord bedoeld is en bij *gaat* behoort. Het is een voorschrift van stijl, zulke adverbiale praeposities, bij een werkwoord behoorende, niet terstond door een 4den naamval te doen volgen. Men leest anders *gáát in den dag*, in plaats van *gaat in den dag*. Ook is *den dag* op zich zelf wel goed te keuren, naar de volkspraak, maar *op den dag* is toch juister en duidelijker. Dus liever *gaat — in op den dag*.

Elk dezer straffen. Lees elke d. str.

G. O. ART. 26 = art. 26 van het Wetboek.

Art. 27.

Bij de rechterlijke uitspraak kan worden bepaald dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van die uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde tijdelijke gevangenisstraf, hechtenis of geldboete geheel of gedeeltelijk zal worden in mindering gebragt; wat de geldboete betreft volgens den in het derde lid van art. 24 bepaalden maatstaf.

De bepaling van dit artikel is ook toepasselijk ingeval, bij gelijktijdige vervolging wegens meerdere feiten, de veroordeeling wordt uitgesproken ter zake van een ander feit dan waarvoor de veroordeelde zich voorloopig in verzekerde bewaring bevindt.

O. R. O. ART. 35. De tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van de regterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, wordt bij de uitvoering van de hem bij die uitspraak opgelegde tijdelijke gevangenisstraf, hechtenis of geldboete in mindering gebragt, wat de geldboete betreft volgens den in artikel 32 bepaalden maatstaf.

Bij gelijktijdige veroordeeling tot meer dan eene der genoemde straffen heeft de vermindering plaats naar de volgorde van artikel 9a.

De bepalingen van dit artikel zijn ook toepasselijk in geval, bij gelijktijdige vervolging wegens meerdere feiten, de veroordeeling wordt uitgesproken ter zake van een ander feit dan waarvoor de veroordeelde zich voorloopig in verzekerde bewaring bevindt.

Memorie van Toelichting.

Het stelsel van art. 21, al. 3—5 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) is dat den veroordeelde als straf wordt toegerekend de tijd door hem in preventieve detentie ondergaan tusschen het tijdstip van het veroordeelend vonnis en dat waarop de uitspraak kracht van gewijsde verkrijgt. Gelijk beginsel was na verschillende redactien, waarin het min of meer volledig was uitgedrukt, zuiver gehuldigd in het ontwerp van het belgische strafwetboek, zooals dit in 1866 door den senaat was aangenomen. Toen dit ontwerp daarna weder in behandeling kwam bij de kamer van afgevaardigden, werd voor het eerst het denkbeeld geopperd om wat tot nu toe slechts was voorgesteld ten aanzien van de preventieve detentie na de eerste veroordeeling, ook van toepassing te maken op die welke daaraan voorafgaat. Dit denkbeeld werd nu zonder veel tegenstand goedgekeurd, en alzoo uitgedrukt in art. 30 C. P. B. ¹ NYPELS noemt het een *principe radical*. Teregt. Men heeft de keuze tusschen twee stelsels, toerekening der preventieve detentie op den duur der straf of niet. Neemt men het eerste aan op gronden van billijkheid ter bestrijding, zooveel mogelijk, van het noodzakelijk kwaad der voorloopige hechtenis, niettegenstaande de bezwaren die daartegen uit een streng regtskundig oogpunt kunnen worden aangevoerd, dan is er geen voldoende reden om, met het belgisch ontwerp en de wet van 1854, ten halven wege te blijven staan, waar men de preventieve detentie na het vonnis, niet die vóór het vonnis, toerekent aan den veroordeelde. Die onderscheiding kent ook het deutsche rijksstrafwetboek niet, waar het, op het voorbeeld van de wetboeken vroeger in onderscheidene deutsche staten van kracht ², bepaalt dat de voorloopige hechtenis bij het vonnis geheel of ten deele kan worden toegerekend op de toegepaste straf. Intusschen verdient het geene goedkeuring met dat wetboek de toerekening en de mate der toerekening geheel over te laten aan den regter. Is het beginsel goed, dan moeten alle veroordeelden daarvan gelijk genot hebben en moet de vermindering dus van regtswege werken krachtens een gebiedend voorschrift der wet, zonder dat de regter daarop eenigen invloed uitoefent.

Het deutsche wetboek spreekt van elke opgelegde straf waaronder de commentaren dan ook geldboeten begrijpen, het belgische alleen van vrijheidstraffen (*peines emportant privation de la liberté*). Hierin is het deutsche stelsel boven het belgische te verkiezen. Er is geen reden denkbaar,

¹ Zie NYPELS, C. P. B. interprété en GÉRARD, C. P. B. expliqué, ad art. 30.

² SCHWARZE, RUDORFF, ad § 60.

waarom bij eene mindere straf niet zoude gelden wat wel wordt aangenomen bij eene zwaardere straf. Praktische bedenkingen komen hier ook niet in aanmerking, daar op de boeten, volgens den maatstaf van art. 32 herleid tot hechtenis, de preventieve detentie zeer goed in mindering kan worden gebragt.

Het laatste lid van het artikel beslist eene vraag, die door den belgischen wetgever onbeslist werd gelaten, maar waarop door NYPELS (ad art., n°. 2) reeds de aandacht werd gevestigd. Bij gelijktijdige vervolging van een voorloopig aangehoudene wegens meerdere feiten, is er in het stelsel van het artikel geen reden om te onderscheiden, of de veroordeeling juist wordt uitgesproken wegens het feit ter zake waarvan de voorloopige aanhouding is bevolen.

Advies van den Raad van State.

Een gewigtig vraagstuk vindt zijne regeling in art. 35, houdende, dat de preventieve gevangenis in mindering komt op de bij de veroordeeling op te leggen straffen.

Hiermede wordt belangrijk verder gegaan dan in art. 21, 3de lid der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), welke in geval van hooger beroep of cassatie de tuchthuis- of gevangenisstraf liet ingaan met den dag der eerste uitspraak.

Voormeld artikel 21 der wet van 1854 was aangevuld en verbeterd overgenomen in het ontwerp 1859—1860 van boek I, titel I, art. 27.

Ook in België was in de oorspronkelijke ontwerpen dat beginsel gevolgd doch ten slotte, naar het schijnt ten einde tusschen den senaat en de andere kamer de noodige overeenstemming op dit punt te behouden, werd het art. 30 in 1867 gelijk het thans luidt¹, namelijk: »Toute détention, subie avant que la condamnation soit devenu irrévocable

» par suite de l'infraction qui donne lieu à cette condamnation, sera imputée sur la durée des peines emportant privation de la liberté."

Het deutsche wetboek in § 60 gaat weder van een geheel ander beginsel uit, waar het bepaalt: »Eine erlitene Untersuchungshaft kann bei Fällung des Urtheils auf die erkannte Strafe ganz oder theilweise angerechnet werden."

Het verdient opmerking, dat de overigens zoo volledige memorie van toelichting te dezer plaatse met stilzwijgen voorbijgaat de gevolgen, die vroeger of later noodwendig zullen voortvloeijen uit het beginsel, in art. 35 gehuldigd.

Wordt de preventieve gevangenis niet meer beschouwd als een in be-

Rapport aan den Koning.

Na aandachtige overweging van de gewigtige bedenkingen, tegen het stelsel van art. 35 aangevoerd, heeft de ondergeteekende, in weerwil daarvan, gemeend die bepaling te moeten handhaven. Naar streng regt zoude geene vrijheidstraf moeten ingaan vóór den dag, dat zij feitelijk kan aanvangen, dat is vóór den dag harer uitvoering. Dit stelsel intusschen, ook door den Raad van State niet aanbevolen, werkt in zijne toepassing hoogst onbillijk. Men heeft het dan ook in 1854 verlaten, door de preventieve detentie, sedert de eerste uitspraak, zoo daartegen door eenig regtsmiddel wordt opgekomen, op den duur der vrijheidstraf in rekening te brengen. Het ontwerp wil niet anders dan dat stelsel, gegrond op de billijkheid, niet op het strenge

¹ NYPELS, le Code Pénal Belge interprété, I, 48—50.

paalde gevallen onvermijdelijk middel tot onderzoek van strafzaken, maar als reeds ondergane straf aan den veroordeelde in rekening gebracht, wat dan te doen met hen, die, na preventief gezeten te hebben, worden vrijgesproken of van regtsvervolging ontslagen? Het logisch antwoord op die vraag ligt voor de hand: schadevergoeding van staatswege aan hen, die onschuldig van hunne vrijheid bij wege van preventie beroofd werden, is het eenige middel om in het stelsel des ontwerps het evenwigt te bewaren of te herstellen tusschen de veroordeelden eenerzijds en de vrijgesprokenen of ontslagenen anderzijds.

Bij de wederindiening van het ontwerp van een wetboek van strafvordering in de zitting van 1864—1865 werd (zonder dat de Raad van State daarop vooraf gehoord was) door den toenmaligen minister van Justitie bedoeld beginsel in voormeld wetboek algemeen opgenomen¹, een beginsel, waarmede, in zijne algemeenheid opgevat, de tweede kamer destijds echter geene ingenomenheid aan den dag legde.

Hoe dit zij, alvorens art. 35 van het tegenwoordig ontwerp tot wet worde verheven, zal men zich reenschap behooren te geven van de gevolgen, die het in hiervoren bedoelden zin ook voor de vrijgesprokenen en ontslagenen zal kunnen medebrengen.

Maar ook nog andere bezwaren zijn in het stelsel van art. 35 besloten. Dat stelsel, hetwelk mede de strekking heeft om de preventieve hechtenis minder veelvuldig te maken, zal intusschen voor de justiciabelen eene omgekeerde uitwerking kunnen heb-

regt, niet half maar geheel toepassen, en alzoo de bedoelde detentie niet slechts voor een deel — soms het kleinste, niet zelden ook het grootste — maar ten volle op de bij in kracht van gewijsde gegane uitspraak opgelegde vrijheidstraf in rekening brengen. Dit is niet alleen consequent, gelijk in de memorie van toelichting reeds is aangetoond, maar het is ook niet meer dan billijk tegenover de meerderheid der in voorloopige hechtenis gestelden, die, in de eerste uitspraak berustende, nu een voordeel derven dat alleen ten bate komt van hen, die tegen die uitspraak opkomen, meermalen alleen om de uitvoering der hun opgelegde straf te vertragen of wel geheel onmogelijk te maken.

Wat wordt hiertegen echter aangevoerd?

1°. Het logisch gevolg van art. 35 zou worden: »schadevergoeding van »staatswege aan hen, die onschuldig »bij wege van preventie van hunne »vrijheid beroofd werden." Ware dit juist, dan treft het ook reeds het geldende midden- of halve stelsel van art. 21 der wet van 1854, hetwelk toch, zij het dan ten deele, de preventieve detentie op den straftijd in rekening brengt en niettemin door den Raad wordt aanbevolen. Maar het is niet juist. Wordt de preventieve hechtenis, alleen op billijkheidsgronden, bij veroordeeling op den duur der straf aangerekend, daaruit volgt niet, dat de wet haar als »reeds ondergane straf" beschouwt, en dit laatste alleen zou de gevolgtrekking kunnen wettigen, dat in geval van vrijspraak of ontslag van regtsvervolging de preventief gedetineerde geacht zoude moeten worden onschuldig straf te hebben ondergaan, waarvoor hem schadevergoeding van staatswege zoude moeten worden toegekend. Het antwoord op de hoogst gewichtige vraag, of dit al dan niet moet geschieden, wordt dus door

¹ Wetboek van strafvordering, ontwerp van 1864—1865, n°. LXIII en aldaar in de memorie van toelichting, bl. 13 op titel IV, afd. III. Voorloopig verslag 1865—1866, § 4, bl. 4 en antwoord 1865—1866, § 4, bl. 4.

ben, waar de regterlijke overheid, met de wetenschap voor oogen, dat die hechtenis den veroordeelde in ieder geval ten goede komt, alligt gemakkelijker tot het uitvaardigen van een bevel van voorloopige aanhouding, gevangenneming of gevangenhouding zal overgaan, dan onder het tegenwoordig stelsel.

Een ander bezwaar tegen het stelsel van art. 35 des ontwerps is, dat het voor den veroordeelde tot eene vrijheidstraf van korteren duur, in geveene gevallen, meer nadeel dan voordeel zal aanbrengen.

Zoodanig veroordeelde toch kan zich met zijne schuldigverklaring en veroordeeling bij eerste uitspraak zeer bezwaard achten, kan er groot belang bij hebben, dat hetzij in hooger beroep, hetzij in cassatie zijne zaak alsnog worde onderzocht.

Intusschen, berust hij in de eerste uitspraak, dan wordt hij, in het stelsel van art. 35, reeds dadelijk of kort daarna op vrije voeten gesteld. Komt hij daarentegen in hooger beroep of cassatie, de voortzetting der preventieve gevangenisstraf is daarvan het gevolg, tot tijd en wijle door den hooger regter beslist zij.

Langs dien weg kan het gebeuren, dat het beoogde voordeel van art. 35 voor den veroordeelde geheel of grootendeels verloren ga, doordien zijne preventieve gevangenis, aldus voortgezet, niet zelden van langeren duur zal zijn, dan de vrijheidsstraf, waartoe hij ook bij de einduitspraak verwezen mogt worden.

Maar alzoo kan het stelsel van art. 35 middellijk leiden tot belemmering van het regt van verdediging.

Naar 's Raads overtuiging verdient dan ook het meergemeld art. 35 geene aanbeveling. Hij zou van oordeel zijn, dat òf het stelsel van art. 21 der wet van 1854 (zij het des noodig gewijzigd en aangevuld) behouden, òf het hiervoren medege- deeld stelsel van het Deutsche wet-

art. 35 geenszins, zelfs niet bij voorbaat, tot oplossing gebragt.

2°. Komt de voorloopige hechtenis den veroordeelde in ieder geval ten goede, dan zou de vrees bestaan, dat zij meer dan nu zal worden toegepast. Die vrees schijnt niet geregtvaardigd. Vooreerst is het den regter bij het verleen van een bevel van gevangenneming of gevangenhouding onbekend of het geding, zoo het al tot eene terechtstelling komt, met eene veroordeeling of met eene vrijspraak zal eindigen. Ten anderen blijft de preventieve detentie, met of zonder art. 35, een kwaad, dat — men mag dit van den nederlandschen regter verwachten — niet buiten noodzakelijkheid zal worden toegepast.

3°. Het stelsel van art. 35 zou middellijk leiden tot belemmering van het regt van verdediging, waar de veroordeelde in de eerste uitspraak, waardoor hij zich bezwaard acht, niettemin berust, omdat hij in dat geval dadelijk of binnen korten tijd zal worden ontslagen.

Het mag niet worden voorbijgezien, dat ook nu, onder de werking van art. 21 der wet van 1854, het geval zich voordoet, dat de straffijd verstrijkt, hangende het geding in hooger instantie. Aan den veroordeelde moet en kan het worden overgelaten, om in dergelijke exceptioneel voorkomende gevallen te beslissen wat voor hem zwaarder weegt, zijn belang bij eene spoedige invrijheidstelling of bij eene vrijspraak of een ontslag van rechtsvervolgning in hooger instantie.

Eene gelijke bepaling, als thans voorgesteld, bevat art. 30 van den C. P. B. En tevens het Italiaansche ontwerp. In weerwil van de bedenkingen, in de commissie en door de magistratuur ingebragt, werd zij in de laatste ontwerpen gehandhaafd. Daarvan verklaarde de hoogleeraar MAIJER te Weenen: »Der Entwurf »hat damit — trotz mannigfacher

boek gevolgd zou moeten worden.

De Raad van State ontkent niet dat § 60 van het Duitsche wetboek veel overlaat aan het *arbitrium judicis*, gelijk de memorie van toelichting ter aangeduider plaatse opmerkt. Echter behoort niet uit het oog te worden verloren, dat ook in het stelsel van art. 35 de regter het in de hand heeft de werking daarvan naar bevind van zaken te wijzigen en gedeeltelijk te neutraliseren, door den duur der uit te spreken vrijheidstraf, in verband met de reeds ondergane preventieve gevangenis, langer te stellen dan hij onder de werking van art. 21 der wet van 1854 zou gedaan hebben.

»schwerwiegender in der Commission
»geltend gemachten Einwendungen,
»welche in dem Umfange dieser Ein-
»richtung eine zu weit gehende Be-
»günstigung erblickten — einen be-
»deutsamen und anerkennenswerthen
»Fortschritt vollzogen, worin er eben-
»sowenig durch die zahlreichen ent-
»gegenstehenden Urtheile der Judi-
»catur beirrt worden ist. Er hat damit
»eine Forderung der Wissenschaft
»oder besser der Gerechtigkeit erfüllt,
»welche heut zu Tage nicht mehr in
»Zweifel gezogen werden kann.”¹

¹ Prof. S. MAJER. Der Entwurf eines Strafgesetzes für das Königreich Italien, 1e buch (Weenen, 1877), bl. 49.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Atin. 1. »art. 32”, lees: »art. 31”.

Het stelsel der Regering dat de praeventive detentie steeds geheel in mindering zal worden geleden van de bij het veroordeelend vonnis opgelegde straf vond in de Commissie weinig steun. De toerekening moet, volgens haar, *facultatief* blijven. Bij het *imperative* voorschrift van het ontwerp zal de regter zwaarder straffen dan hij anders zou hebben gedaan. De praeventive hechtenis is *geen straf* noch in beginsel noch in toepassing; de veroordeelde misdadiger die den geheelen tijd zijner veroordeeling praeventief heeft gezeten, zou dus eigenlijk *ongestraft* blijven; de onbillijkheid zou zich kunnen voordoen dat het zwaardere feit ongestraft bleef, terwijl de veroordeelde tot eene lichtere straf, die straf zou moeten ondergaan; bijv. indien van twee personen die beiden 3 maanden in praeventive detentie hebben doorgebracht, de een tot 3 maanden gevangenis, de andere tot 4 maanden hechtenis zou worden veroordeeld. Gebood echter de billijkheid het stelsel van het ontwerp, dan zou geldelijke vergoeding aan praeventief gedetineerden bij ontslag van regtsvervolging of vrij spraak, althans wegens *gebleken* onschuld, onvermijdelijk zijn. Het antwoord van den Minister op het advies van den Raad van State, die ook op deze consequentie heeft opmerkzaam gemaakt, komt der Commissie niet bevredigend voor. Wanneer de praeventive hechtenis een noodzakelijk kwaad is, hoe kan dan als de *noodzakelijkheid* blijkt wel, als zij *niet* blijkt geen aanspraak op vergoeding bestaan? Het argument in het rapport, ontleend aan art. 21 der wet van 1854 is onjuist. Dat de voorloopige detentie die ondergaan wordt ten gevolge van appel of cassatie in rekening wordt gebracht, is billijk. In appel of cassatie komende, maakt de veroordeelde gebruik van een regt hem bij de wet toegekend. De verlenging *daardoor* van de praeventive detentie, moet niet te zijnen laste zijn. Hij moet in dezelfde positie verkeerden, als ware hij niet in appel of cassatie gekomen. De straf moet dus ingaan van den dag der *eerste* uitspraak. Hier echter heeft de Staat gebruik gemaakt van *zijn regt* om door de praeventive detentie de ontvlugting of de vernietiging van de sporen van het misdrijf te beletten. De veronderstelling dat van

dat regt een *goed* gebruik is gemaakt, wordt bevestigd door de veroordeeling. Maar dan is ook een correctief zoo als art. 35 voorschrijft niet noodig. Wegens dat verschil tusschen art. 21 der wet van 1854 en art. 35 is dus onjuist het beweren van den Minister: 1°. dat het beginsel ook moet gelden voor degenen, die in de eerste uitspraak hebben berust; 2°. dat het consequente gevolg van het beginsel, schadevergoeding bij vrijpraak of ontslag van regtsvervolging, ook zou moeten gelden bij art. 21; want wordt een veroordeelde in appel vrijgesproken of ontslagen of in cassatie ontslagen, dan is zijne langere praeventive detentie het gevolg van zijn *eigen* daad, niet als in het geval van art. 35 van eene daad van het *publiek gezag*. De andere argumenten van den Raad van State door den Minister beantwoord (sub 1°. en 3°.) kunnen worden voorbijgegaan. Op grond daarvan zou art. 35 niet onaannemelijk worden.

De Commissie zou zich op grond van een en ander liever vereenigen met het beginsel der facultative imputatie, onder anderen aangenomen in § 60 van het Duitsche wetboek. Dit strookt ook geheel met het karakter dat in de ontwerpen van strafvordering van 1863—64 en en 1864—65 aan de vergoeding, aan voorloopig aangehoudenen die buiten vervolging gesteld worden te verleenen, wordt toegekend. Men gaf hun geen *regt* op vergoeding, maar de regter *kon* de vergoeding toeleggen als zij hem *naar billijkheid* voorkwam verdiend te zijn (zie Memorie van Beantwoording § 4, gedrukte stukken 1856/66, 10, n°. 4). Dit beginsel van facultatieve imputatie is billijk. Eene instructie kan door een zamenloop van verschillende omstandigheden buiten de schuld van den beklaagde eene meer dan gewoon langdurige praeventive detentie ten gevolge hebben gehad. De regter zal in den regel ook nu er op letten zonder bepaling in de wet, maar het is welligt tegenover het bestaande verschil in de praktijk bij de verschillende regtscollegiën niet overbodig het beginsel vast te stellen. Het correctief tegen praeventive detentie echter moet niet in art. 35 worden gezocht, maar in wettelijke maatregelen waardoor tegen te langen duur worde gewaakt, op den voet bijv. van de Belgische wet van 20 April 1874. In elk geval kan de vraag of voor praeventive detentie *aanspraak* bestaat op vergoeding, hetzij door vermindering van straftijd hetzij in geld, niet eenzijdig beslist worden uitsluitend voor het geval van veroordeeling, maar alleen hetzij bij partiële regeling der voorloopige hechtenis, hetzij bij de herziening van het Wetboek van Strafvordering.

Ten onrechte wordt de aanhaling van art. 32 als eene drukfout beschouwd. De bedoeling is en blijft, dat als iemand, die preventieve hechtenis onderging, ten slotte tot enkele geldboete veroordeeld wordt, de boete verminderd wordt op dezelfde wijze als het 3de lid van art. 32 dit voorschrijft voor 't geval van betaling na het gedeeltelijk ondergaan der subsidiaire hechtenis. M. a. w. de preventieve hechtenis wordt dan met subsidiaire hechtenis gelijk gesteld.

Het bezwaar tegen de *imperatieve* toerekening der preventieve hechtenis heeft de Minister steeds gedeeld. Het practische gevolg zou o. a. zijn, dat men den preventief gevangene als strafgevangene zou gaan behandelen, m. a. w., dat de onschuldige er onder lijden zou. Het geneesmiddel tegen misbruik van de preventieve hechtenis moet gezocht worden in hare zeer aanzienlijk

beperking; een wetsontwerp met die strekking zal de Vertegenwoordiging in den aanvang van het volgend zittingjaar bereiken.

Hij stelt dan ook *facultatieve* mindering voor. Uitdrukkelijk voorschrift is, niettegenstaande de afschaffing der bijzondere minima, noodig, omdat anders de rechter de bevoegdheid zou missen te verklaren dat de straf reeds geheel ondergaan is.

Tusschen de preventieve hechtenis *vóór* en die *na* het eerste vonnis onderscheid te maken, laat zich in beginsel niet verdedigen. Zegt men dat de veroordeelde, door in appel of cassatie te komen, van een recht gebruik maakt, precies datzelfde geldt van hem die, door 't verzoek om vele getuigen te hooren (art. 60 2de lid j^o. 96 2e lid Strafvordering) de instructie rekt. Ook practisch is dergelijke onderscheiding hoogst bedenkelijk. Wie, erkennende het juiste beginsel dat preventieve hechtenis geene *straf* is en ook niet in eene gevangenis behoort te worden toegepast, toch de straf *per se* wil doen ingaan van den dag van het eerste eindvonnis, niettegenstaande appel en cassatie, stelt op het gebruik van die middelen eene *premie*.

Door »de uitspraak» in art. 35 wordt niet alleen de eerste einduitspraak bedoeld, maar ook de uitspraak van den rechter die in appel of na cassatie opnieuw recht doet.

»Opgelegde». De bedoeling is dat de rechter eerst de straf zal opleggen en daarna casu quo in hetzelfde vonnis verklaren dat de preventieve hechtenis zal worden toegerekend.

Het oude 2de lid van art. 35 schijnt thans niet te mogen worden gehandhaafd. Is de aftrekking *facultatief*, dan moet het ook den rechter vrijstaan om, bij veroordeeling tot meerdere hoofdstaffen, die aftrekking toe te passen op die straf of die straffen die hij daarvoor verkiest.

Nu het beginsel van facultatieve imputatie in de wet wordt opgenomen, kan de Commissie het goedkeuren dat ook voor den tijd na het eerste eindvonnis hetzelfde beginsel wordt aangenomen, hoe men ook over art. 21 der wet van 1854 denken moge in den tegenwoordigen stand der wetgeving.

G. O. ART. 27. Bij de rechterlijke uitspraak kan worden bepaald dat de tijd, door den veroordeelde *vóór* de tenuitvoerlegging van die uitspraak voorloopig in verzeerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde tijdelijke gevangenisstraf, hechtenis of geldboete zal worden in mindering gebracht; wat de geldboete betreft volgens den in het derde lid van artikel 24 bepaalden maatstaf.

De bepaling van dit artikel is ook toepasselijk ingeval, bij gelijktijdige vervolging wegens meerdere feiten, de veroordeeling wordt uitgesproken ter zake van een ander feit dan waarvoor de veroordeelde zich voorloopig in verzeerde bewaring bevindt.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

Amendement van den heer van Gennep,

om achter de woorden „of geldboete” in te voegen: „geheel of gedeeltelijk”.

De heer VAN GENNEP: In dit artikel wordt de bevoegdheid gegeven om de preventive gevangenisstraf in mindering te brengen van de opgelegde straf. In de eerste

redactie was dit niet facultatief, maar verplichtend. Te regt is dit nu veranderd in eene facultative bepaling voor het geval ook dat er eene buitengewoon lange preventive hechtenis is ondergaan; maar dan is het ook rationeel dat niet altijd die gansche preventive hechtenis behoeft in rekening te worden gebracht, maar die verrekening ook kan geschieden uitsluitend met het buitengewone gedeelte.

Het is dus rationeel de bevoegdheid te geven de preventive hechtenis geheel of gedeeltelijk in rekening te brengen.

Maar bovendien is een groot nut aan die bepaling verbonden. De regter zal in den regel, wanneer hij iemand schuldig heeft bevonden, hem een zekeren tijd in de gevangenis willen laten doorbrengen. Is nu de preventive hechtenis zeer lang geweest en langer dan de regter gevangenis had willen opleggen, dan doen zich, wanneer dit artikel onveranderd blijft, twee gevaren voor: of wel de regter zal, omdat de geheele straf door aftrek van de preventive hechtenis vernietigd wordt, geen gebruik maken van de bevoegdheid, wat hij anders wél zou gedaan hebben, of de regter zal misschien de straf verzwaren, ten einde daarvan de geheele preventive hechtenis te kunnen aftrekken en toch nog iets over te houden. Daarmede bevoordeelt de regter den beklaagde door hem een minderen straftijd te geven, maar benadeelt hem in de algemeene schatting, door het misdrijf zwaarder te kwalificeren dan het eigenlijk had verdiend. Daarom acht ik het wenschelijk den regter de bevoegdheid te geven de preventive hechtenis niet alleen geheel, maar ook gedeeltelijk in rekening te brengen. Ik vind hetzelfde terug in de Indische strafvordering. Mijne ondervinding heeft mij geleerd, dat eene gedeeltelijke vermindering daar dikwijls wordt toegepast en zeer goed werkt. Art. 295 van dat Wetboek luidt: „Het Hooggeretshof zal op de reeds doorgestane voorloopige gevangenhouding kunnen acht geven en die geheel of ten deele als straf mogen toerekenen.”

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Nooit is anders bedoeld dan dat de preventive hechtenis zoowel geheel als gedeeltelijk in rekening kan worden gebracht. Het ligt in den aard der zaak dat wie de bevoegdheid heeft *geheel* toe te rekenen of geheel *niet* toe te rekenen, ook bevoegd is om *gedeeltelijk* toe te rekenen. De geachte afgevaardigde intusschen acht het twijfelachtig en beroept zich op een Indisch reglement. Hij heeft de beleefdheid gehad mij zijn amendement vooraf mede te deelen. Aangezien het alleen eene verduidelijking van het artikel bevat, maak ik geen bezwaar het over te nemen.

[Het amendement van den heer van Gennep werd alzoo door de Regeering overgenomen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

I. Aan het goedvinden van den rechter wordt overgelaten te bepalen, of de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde tijdelijke gevangenisstraf, hechtenis of geldboete geheel of gedeeltelijk zal worden in mindering gebracht.

Dit is eene afwijking van het ontwerp der Staatscommissie en van het eerste Regeringsontwerp; eene afwijking tevens, in het nadeel van den beklaagde, van art 21 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102),

Antwoord der Regeering.

De afwijking van het bestaande recht is ook in het *voordeel* van den beklaagde, want voortaan zal ook de tijd *vóór* het eerste eindvonnis kunnen worden toegerekend.

Is de hoogere rechter van oordeel dat ten gevolge van hooger beroep de niet reeds ingegane straf te zwaar drukt, dan kan hij of de straf verminderen of dit artikel toepassen.

Cassatie, ingesteld door het Openbaar Ministerie wanneer de beklaagde *veroordeeld* is, behoort zeer zeker tot de zeldzaamheden.

bepalende, dat, indien de veroordeelde bereids in hechtenis is, de tuchthuis- en gevangenisstraffen aanvangen met den dag der uitspraak, *niet-tegenstaande hooger beroep of voorziening in cassatie*.

De onbillijkheid dezer afwijking komt vooral aan het licht bij hooger beroep of cassatie, ingesteld door het openbaar ministerie, ten einde de eene of andere rechtsvraag, bij voorbeeld betreffende de qualificatie van bewezen feiten, in het algemeen belang tot eene beslissing te doen brengen.

Men vreesde dat de theorie, krachtens welke voorloopige hechtenis geen straf is, hier al te consequent is toegepast. Want men wist niet waaruit eene ongunstige werking van het stelsel, aangenomen in art. 21 der wet van 1854, zou zijn gebleken.

Hetgeen in het Verslag staat opgeteekend lost deze bedenking niet op.

II. Welke is de zienswijze der Regering ten aanzien van schadevergoeding, wanneer preventive detentie gevolgd wordt door vrijspraak of ontslag van rechtsvervolgning?

Men gaf toe, dat de vraag zich niet beweegt op het gebied van het materiele strafrecht, maar zou, wegens haar belang, toch gaarne met 's Ministers zienswijze aangaande haar bij deze gelegenheid worden bekend gemaakt.

Enkele leden, zich niet verzettende tegen het doen der vraag aan de Regering, verklaarden evenwel, dat zij het geven van schadevergoeding in die gevallen zouden afkeuren.

Antwoord der Regeering.

Die zienswijze zal blijken in een wetsontwerp tot dit onderwerp betrekkelijk.

Art. 28.

De rechten waarvan de schuldige, in de bij de wet bepaalde gevallen, bij rechterlijke uitspraak kan worden ontzet, zijn:

- 1°. het bekleeden van ambten of van bepaalde ambten;
- 2°. het dienen bij de gewapende macht;
- 3°. het kiezen en de verkiesbaarheid bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen;
- 4°. het zijn van raadsman of gerechtelijk bewindvoerder en het zijn van voogd, toeziende voogd, curator of toeziende curator over anderen dan eigen kinderen;
- 5°. de vaderlijke macht, de voogdij en de curateele over eigen kinderen;
- 6°. de uitoefening van bepaalde beroepen.

Ontzetting van leden der rechterlijke macht, die hetzij voor hun leven, hetzij voor een bepaalden tijd zijn aangesteld, of van andere voor hun leven aangestelde ambtenaren, geschiedt, ten opzichte van het ambt waartoe zij aldus zijn aangesteld, alleen in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald.

O. R. O. ART. 36. De regten waarvan in de bij de wet bepaalde gevallen de ontzetting kan worden uitgesproken, zijn:

- 1°. het bekleeden van ambten of bepaalde ambten;
- 2°. het dienen bij de gewapende magt;
- 3°. het kiezen en de verkiesbaarheid bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen;
- 4°. het zijn van raadsman of geregtelijke bewindvoerder en het zijn van voogd of curator over anderen dan eigen kinderen;
- 5°. de vaderlijke magt, de voogdij en de curatele over eigen kinderen;
- 6°. de uitoefening van bepaalde beroepen.

Ontzetting van leden der regterlijke magt die hetzij voor hun leven, hetzij voor een bepaalden tijd zijn aangesteld, of van andere voor hun leven aangestelde ambtenaren geschiedt, ten opzichte van het ambt waartoe zij aldus zijn aangesteld, alleen in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald.

Memorie van Toelichting.

VII. *Ontzetting van bepaalde regten en bevoegdheden* (artt. 36—39).

Over den aard dezer straf is het onnoodig in verdere uitweidingen te treden na hetgeen dienaangaande reeds is opgemerkt onder I, ad 1um [hiervoor bl. 157]. Intusschen eischen de artikelen nog eenige toelichting.

Art. 36. De strafwet heeft zich alleen bezig te houden met de vraag, welke misdrijven van dien aard zijn, dat daaraan als straf behoort te kunnen worden verbonden de ontzetting van bepaalde regten of bevoegdheden. Dit belet niet dat de wetten die de uitoefening van die regten of bevoegdheden regelen, de bekwaamheid om ze uit te oefenen, ook in andere dan de in het strafwetboek voorziene gevallen, ontzeggen aan hen die wegens misdrijf of overtreding zijn veroordeeld. Die onbekwaamheid is dan in rechtskundigen zin geen straf, maar de wet spreekt haar in die gevallen alleen uit op grond, dat het algemeen belang de uitoefening van een zeker regt of van eene zekere bevoegdheid door hem die reeds door den strafregter veroordeeld is, niet toelaat. Beschouwt men de zaak uit dit oogpunt, dan behoeft het geene breede verklaring, waarom het artikel geene melding maakt van het afleggen van getuigenis en het optreden als deskundige in regten¹. Men heeft hier veeleer te doen met pligten dan met regten. Onbekwaamheid om getuigenis af te leggen of een advies als deskundige uit te brengen is geen nadeel voor hem die daartoe onbekwaam wordt verklaard, maar kan dikwijls de belangen van derden gevoelig treffen. Meent men echter zoodanige verbodsbepaling al of niet in verband met het regt van wraking te moeten handhaven, dan geschiede dit in de wetboeken die de bewijsleer in burgerlijke en strafzaken regelen, niet in het wetboek van strafregt. Ongeveer gelijke redenen pleiten er voor, om hier geen gewag te maken van de bevoegdheid om »als getuige te staan over akten»².

Het regt om schietgeweer of wapenen te dragen³ kon ook met stilzwijgen worden voorbijgegaan. Ontzegging van dit regt in het algemeen, afgescheiden van de bevoegdheid om bij de gewapende magt te dienen, kan praktisch geen ander gevolg hebben dan de onbevoegdheid om eene

¹ Art. 28 C. P., art. 8e der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102).

² Art. 21, 1°. ontw. 1859. Zie ook art. 28 C. P.

³ Art. 42, 4°. C. P., art. 8f der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102).

jagtakte te verkrijgen. De vraag nu aan wien zoodanige akte behoort te worden geweigerd, moet ter beantwoording worden overgelaten aan de bijzondere wet.

- 1°. Dit nommer moet in verband worden beschouwd met de slotbepaling van het artikel. De bijkomende straf van ontzetting uit het ambt geldt niet voor regterlijke ambtenaren, die voor het leven of voor een bepaalden tijd zijn aangesteld, en evenmin voor andere voor het leven benoemde ambtenaren¹. Anders waren onoverkomelijke conflicten te vreezen tusschen de vonnissen van den strafregter en de uitspraken, tegen die ambtenaren gewezen krachtens disciplinaire bepalingen in bijzondere wetten voorkomende.
- 2°. gewapende magt. De uitdrukking is zoo ruim mogelijk gekozen. Zij omvat de zee- en landmagt, militie en schutterij (Gw. artt. 178, 180, 188). Vgl. art. 91 [84], derde lid.
- 3°. krachtens wettelijk voorschrift. Gelijke uitdrukking komt voor in de artt. 134—138 [125—129]. Men heeft daarbij op het oog alle publiekregtelijke verkiezingen, alle verkiezingen in »openbare aangelegenheden» (öffentliche Angelegenheiten) zoo als het duitsche wetboek het uitdrukt in § 34, 4°. Zie voorts over de kracht der uitdrukking wettelijk voorschrift de toelichting van art. 52 [42 en Verslag art. 84].
- 4°. raadsman. Zie art. 401 B. W. geregtelijke bewindvoerder. Zie de artt. 495, 519 en andere van het B. W., art. 28 der wet van 29 Mei 1841 (*Staatsblad* n°. 20).
- 5°. vaderlijke magt. De ontzetting van de vaderlijke magt is thans beperkt tot het geval van art. 335 C. P. Ten onregte, gelijk reeds werd opgemerkt in de memorie van toelichting van het ontwerp van 1859 ad art. 21.
- 6°. Schorsing in de uitoefening van bepaalde beroepen kan in veel gevallen eene zeer doelmatige straf zijn. Thans kan zij door den strafregter alléén worden toegepast uit kracht van eene bijzondere wetsbepaling. Zie art. 2 der wet van 28 September 1816 (*Staatsblad* n°. 51) en art. 1 der wet van 19 Mei 1829 (*Staatsblad* n°. 35). Het strafwetboek brengt overigens geene verandering in de disciplinaire straf van ontzetting uit of schorsing in de uitoefening van het beroep, b. v. ten aanzien van advokaten en scheepsgezagvoerders.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

4°. Moet hier niet worden bijgevoegd: »de toeziende voorgdij en de toeziende curatele»?

De bijvoeging heeft plaats gehad.

5°. Moet niet ook, even als in art. 335 van den Code Pénal, de vader of moeder van het vruchtgenot van de goederen hunner kinderen ontzet kunnen worden? Men zie bijv. de artt. 267 en 268 [249 en 250].

Dergelijke bepaling behoort volgens den Minister te huis in 't Burgerlijk Wetboek, even als bijv. de bepaling dat hij die den erflater heeft omgebracht, van hem niet erven mag.

¹ Zie art. 176 G. W. in verband met art. 3 der wet houdende instructie voor de Algemeene Rekenkamer van 5 October 1841 (*Staatsblad* n°. 40).

Opmerkingen van Prof. M. de Vries.

Alinea 1. Deze zin is taalkundig niet te rechtvaardigen. Men kan iemand ontzetten *van* zekere rechten; men kan ook spreken van »ontzetting *van* rechten". Maar zegt men: *de rechten waarvan* enz., dan zal ieder *waarvan* opvatten als *quorum*, niet als *ex* of *de quibus*. Men zegt b. v. zeer goed: *iemand uit een land verdrijven*, en *de verdrijving van den vijand uit het land*; maar zeg ik: *het land, waaruit de verdrijving kan worden bevolen*, dan is de zin, dat het bevel van dat land uitgaat. Hier zou de zin zijn: *dat de rechten ontzet werden*. Die constructie mag dus niet behouden worden. Men zou kunnen zetten:

De rechten waarvan men, in de bij de wet bepaalde gevallen, bij rechterlijke uitspraak kan worden ontzet.

N°. 1. *of bepaalde ambten.* Lees *of van bepaalde ambten.*

N°. 4. *geregtelijke bewindvoerder.* De grammatica eischt *gerechtelijk*, zonder *e*. De hoedanigheid behoort bij *bewindvoerder* als zoodanig, niet bij de persoonlijkheid van hem die het bewind voert. Men spreekt van een *rechterlijk ambtenaar*, niet van een *rechterlijke ambtenaar*.

Slot: *der regterlijke magt*. Hierachter eene komma. Zoo ook straks achter *ambtenaren*.

NOTA: Als subamendement wordt voorgesteld te lezen: *De regten, waarvan de veroordeelde enz.*

ANTWOORD: Dergelijk subamendement, waardoor het onbepaalde *men* vermeden wordt, zou ik gaarne overnemen.

G. O. ART. 28 = art. 28 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer VAN GENNEP: Ik vraag eene inlichting van den Minister over n°. 5 van dit artikel. Onder de regten, waarvan de schuldige kan worden ontzet, wordt daar genoemd de vaderlijke magt. Ik vind het een uitstekend voorschrift dat iemand, die misbruik maakt van zijn kind, van de vaderlijke magt wordt ontzet, maar welk gevolg zal dit hebben voor het kind? Is het kind met die ontzetting uit de vaderlijke magt gebaat? Ik lees in den Titel *Van de vaderlijke magt* dat wanneer de vader niet in staat is de vaderlijke magt uit te oefenen, hij door de moeder vervangen wordt. De moeder treedt dan in de plaats van den vader. Maar is het kind daarmede gebaat, wanneer overigens de toestand van het kind in huis dezelfde blijft? Een gevolg van de vaderlijke magt is dat de vader gehouden is zijn minderjarig kind te onderhouden. Heeft de vaderlijke magt opgehouden dan is de vader ook niet tot dit onderhoud verplicht. Hij zal misschien geen misbruik meer maken van het kind, maar het eenvoudig kunnen laten doodhongereren. Wanneer er quaestie was van voogdij, dan zou het natuurlijk gevolg zijn dat een nieuwe voogd optrad, maar wanneer men den vader de vaderlijke magt ontnemt, krijgt het kind geen nieuwen vader. Is dus de Regering voornemens bij de regelingen tot invoering van het Strafwetboek, zich het lot van het kind aan te trekken en te voorzien in de behoeften van het kind, aan wiens vader de vaderlijke magt ontnomen is? Is dit het geval niet, dan zou ik het kind nog maar liever onder de vaderlijke magt laten.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het bezwaar omtrent het onderhoud acht ik geheel ongegrond. Terwijl over de vaderlijke magt wordt gehandeld in Titel XV, lezen wij reeds in Titel VI, waar sprake is van de verplichtingen der echtgenooten: „De echtgenooten verbinden zich over en weder door de enkele daad des huwelijks, hunne kinderen te onderhouden en op te voeden.”

Ook nadat bijv. de vader van de vaderlijke magt is ontzet, kan de moeder van hem de kwijting van die verplichting vorderen.

Ten andere betwijfel ik dat de verplichting tot onderhoud, al werd daarvan uitsluitend in Titel XV gesproken, zou *voortvloei*en uit de vaderlijke magt. Het een is een *regt* van den vader, het ander een *pligt*. Wie het *regt* verliest is daardoor niet van de verplichting ontslagen.

Wat het andere punt betreft, door den geachten spreker in de *eerste* plaats behandeld, wanneer de vader de vaderlijke magt verliest wordt hij verhinderd haar uit te oefenen; dan zal de moeder volgens de wet die magt uitoefenen. Mogt ook de moeder daarvan ontzet zijn, verhinderd zijn of ontbreken, dan zal daarin moeten worden voorzien door de benoeming van een voogd.

Overigens ontken ik niet, dat voor de invoering van het Strafwetboek wijzigingen en aanvullingen van het Burgerlijk Wetboek noodig zullen zijn. Daarom bepaalt art. 472 [475]: „Het in werking treden van dit Wetboek wordt nader bij de wet geregeld.” Die nadere wet zal of zelve die veranderingen en aanvullingen der 4 andere wetboeken moeten bevatten, of (wat mij regelmatig zou schijnen en ook het denkbeeld der Staatscommissie was) van zelfstandige wetten tot wijziging der andere wetboeken moeten zijn vergezeld.

De heer VAN GENNEP: Ik heb niet lichtvaardig mijn bezwaar geopperd, en alvorens het voor te dragen heb ik mijn geheugen versterkt door raadpleging van het Burgerlijk Wetboek. Nu wensch ik ook dat van den Minister te versterken, die erkent dat in deze zijn geheugen hem wellicht bedriegt.

In den XVden Titel vind ik geregeld de vaderlijke magt; de eerste afdeeling regelt de gevolgen der vaderlijke magt ten opzichte van den persoon des kinds, en dan zegt het eerste artikel dier afdeeling: „Een kind van welken ouderdom ook, is eerbied en ontzag aan zijn ouders verschuldigd.” Bij opheffing van de vaderlijke magt vervalt natuurlijk dit gevolg. En verder: „De ouders zijn verplicht hunne minderjarige kinderen te onderhouden en op te voeden; ten aanzien van de meerderjarige, gelden de bepalingen in de derde afdeeling van dezen Titel voorkomende.” Laatstgenoemde bepalingen betreffen de gewone alimentatie die ouders alleen aan hunne meerderjarige kinderen verschuldigd zijn, terwijl de verplichting tot onderhoud en opvoeding der minderjarigen, daargelaten wat elders in het algemeen bepaald is, uitsluitend wordt opgelegd als een gevolg van de vaderlijke magt. Heft men dus deze op, dan vervalt ook dit gevolg en moet worden voorzien in het onderhoud en de opvoeding van het kind.

Maar wat hiervan zij, de ontheffing der vaderlijke magt geschiedt dan toch om het kind aan de magt van den vader te onttrekken en de Staat zal zich dus ook het lot van het kind moeten aantrekken.

Ik vertrouw dan ook dat dit bij de invoering van het Wetboek zal plaats hebben. Zoo niet, dan zouden wij hier wel eene mooie bepaling maken, maar, althans in de meeste gevallen, zonder eenig practisch gevolg.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Dat art. 353, 2de lid, geplaatst is in den Titel „*Van de vaderlijke magt*”, is volkomen waar; maar niet minder waar is het dat in den zesden Titel ook met zoovele woorden geschreven staat dat de ouders jegens elkander verbonden zijn hunne kinderen te onderhouden en op te voeden. Door art. 159 kan de moeder den vader tot onderhoud van de kinderen dwingen.

In art. 335 van den tegenwoordigen Code Pénal is alleen sprake van „*droits et avantages*”; ook wij hebben alleen aan verlies van *regten* gedacht. Verplichting tot onderhoud, die immers ook (zij het dan ook conditioneel) jegens *meerderjarigen* bestaat, vloeit mijns inziens voort *niet* uit de patria potestas, maar uit bloedverwantschap.

Overigens, voor zoover nog twijfel bestaan mogt, hebben wij later de gelegenheid, bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging en aanvulling van het Burgerlijk Wetboek, er in te voorzien.

Verslag van de Eerste Kamer.

I. Tot de rechten, waarvan de schuldige, in de bij de wet bepaalde gevallen, bij rechterlijke uitspraak kan worden ontzet, behoort (6°) de uitoefening van bepaalde beroepen.

Valt het, in strijd met de rechterlijke uitspraak, uitoefenen van een beroep in de strafbepaling van art. 195?

II. Is onder »beroepen» onder n°. 6 begrepen het lidmaatschap van waterschapsbesturen?

Antwoord der Regeering.

I. Ongetwijfeld. In art. 195 wordt immers in 't algemeen van uitoefening van »een recht» gesproken.

II. Ontzetting van de uitoefening van eenig beroep wordt slechts bedreigd wanneer het feit in de uitoefening van dat beroep gepleegd is.

Overigens is het wel niet twijfelachtig dat het lidmaatschap van een waterschapsbestuur *niet* is een beroep, maar hetzij onder n°. 1, hetzij onder n°. 3 van art. 28 begrepen is.

Art. 29.

Ontzetting van het recht om ambten of bepaalde ambten te bekleeden en bij de gewapende macht te dienen kan, behalve in de gevallen in het Tweede Boek omschreven, worden uitgesproken bij veroordeeling wegens eenig ambtsmisdrijf of wegens eenig misdrijf waardoor de schuldige een bijzonderen ambtsplicht schond of waarbij hij gebruik maakte van macht, gelegenheid of middel hem door zijn ambt geschonken.

Art. 30.

Ontzetting van de vaderlijke macht en van de voogdij, de toeziende voogdij, de curateele en de toeziende curateele, zoo- wel over eigen kinderen als over anderen, kan, behalve in de gevallen in het Tweede Boek omschreven, worden uitgesproken bij veroordeeling van:

- 1°. ouders of voogden die opzettelijk met een aan hun gezag onderworpen minderjarige aan eenig misdrijf deelnemen;
- 2°. ouders of voogden die tegen een aan hun gezag onderworpen minderjarige eenig misdrijf plegen, omschreven in de Titels XIII, XIV, XV, XVIII, XIX en XX van het Tweede Boek.

O. R. O. ART. 37. Ontzetting van het regt om ambten of bepaalde ambten te bekleeden en bij de gewapende magt te dienen kan, behalve in de gevallen in het Tweede Boek omschreven, worden uitgesproken bij veroordeeling wegens eenig ambtsmisdrijf of bij toepassing van artikel 54.

O. R. O. ART. 38. Ontzetting van de vaderlijke magt en van de voogdij en de curatele, zoo- wel over eigen kinderen als over anderen, kan, behalve in de gevallen in het Tweede Boek omschreven, worden uitgesproken bij veroordeeling van:

- 1°. ouders of voogden die opzettelijk met een aan hun gezag onderworpen minderjarige aan eenig misdrijf deelnemen;

- 2°. ouders of voogden die tegen een aan hun gezag onderworpen minderjarige eenig misdrijf plegen, omschreven in de Titels XIII, XIV, XV, XVIII, XIX en XX van het Tweede Boek.

Memorie van Toelichting.

In het algemeen blijkt ten aanzien van deze straf, gelijk van alle andere, alleen uit het bijzonder deel in welke gevallen zij kan worden toegepast. Men heeft echter gemeend hier in het algemeene deel ook eenige algemeene voorschriften te kunnen stellen, waaraan de regter, ook buiten de in het tweede boek omschreven gevallen de bevoegdheid ontleent om de bijkomende straf uit te spreken. Wanneer ambtenaren als zoodanig een misdrijf plegen, zich schuldig maken aan een misdrijf waartegen zij in hunne betrekking verplicht zijn te waken of wel hun ambt misbruiken bij de overtreding van de strafwet, moet steeds de bevoegdheid bestaan om tegen hen bij veroordeeling tot andere straffen de ontzetting van hun ambt uit te spreken. Hetzelfde geldt van ouders of voogden, die met een aan hun gezag onderworpen minderjarige medewerkers tot het opzettelijk plegen van misdrijf of die hetzij hem in hulpbehoevenden staat brengen of laten, hetzij een misdrijf plegen tegen zijnen burgerlijken staat, zijne eerbaarheid, zijn leven of zijne gezondheid.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 37. De Minister heeft het slot om *twee* redenen gewijzigd: 1°. om de uitbreiding van art. 54 [44] tot *overtredingen*, welke uitbreiding *hier* ongepast zou zijn; 2°. omdat bij de vroegere redactie, de niet bedoelde uitlegging mogelijk was, dat ontzetting alleen dan kan worden uitgesproken wanneer de rechter van de bevoegdheid tot verhooging der hoofdstraf gebruik maakt.

Art. 38. Ook hier zullen de toeziende voogdij en curatele benevens de ontzegging van vruchtgenot vermeld dienen te worden.

Het eerste is geschied.

G. O. ARTT. 29 en 30 = artt. 29 en 30 van het Wetboek.

Art. 31.

Wanneer ontzetting van rechten wordt uitgesproken, bepaalt de rechter den duur als volgt:

1°. bij veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf, voor het leven;

2°. bij veroordeeling tot tijdelijke gevangenisstraf of tot hechtenis, voor een tijd den duur der hoofdstraf ten minste twee en ten hoogste vijf jaren te boven gaande;

3°. bij veroordeeling tot geldboete, voor een tijd van ten minste twee en ten hoogste vijf jaren.

De straf gaat in op den dag waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd.

O. R. O. ART. 39. Wanneer ontzetting van regten wordt uitgesproken, bepaalt de regter den duur als volgt:

bij veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf, voor het leven;

bij veroordeeling tot tijdelijke gevangenisstraf of tot hechtenis, voor een tijd den duur der hoofdstraf ten minste twee en ten hoogste vijf jaren te boven gaande;

bij veroordeeling tot geldboete, voor een tijd van ten minste twee en ten hoogste vijf jaren.

De straf gaat in den dag na dien waarop de regterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd.

Memorie van Toelichting.

Deze bijkomende straf is eene aanvulling der hoofdstraf. Zij gaat dus niet in, voordat het vonnis voorzooveel betreft de hoofdstraf kan worden ten uitvoer gelegd. Om dezelfde reden eindigt zij in geen geval vroeger dan de hoofdstraf en duurt zij dus bij levenslange straffen ook levenslang, bij tijdelijke straffen voor zoo langen tijd als deze worden opgelegd met een minimum van twee en een maximum van vijf jaren daarboven.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 39, *al. ult.* Waarom *na dien*? De Memorie van Toelichting zegt te regt, dat de straf niet ingaat *voor* den dag der executie van de hoofdstraf. Maar waarom zou bijv. een vader niet reeds *op* den dag der executie moeten ophouden, daden van vaderlijke magt te verrigten? Beter ware het dus te lezen: »De straf gaat in den dag waarop de regterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd.»

Artt. 39, 40. Aan de opmerkingen is door den Minister gevolg gegeven.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

gaat in den dag. Lees: *gaat in op den dag.* Zie bij art. 34 [26, hier-voor bl. 337].

G. O. ART. 31 = art. 31 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer MACKAY: Naar aanleiding der laatste alinea van dit artikel: „De straf gaat in op den dag waarop de rechterlijke uitspraak *kan* worden ten uitvoer gelegd”, wensch ik te vragen, of 's Ministers bedoeling hiermede is: de dag waarop de veroordeelde in de gevangenis kan geplaatst worden en dus de straf zelve kan uitgeoefend worden?

Ingeval nu iemand van zijne regten als voegd ontzet wordt, houden dan die regten eerst op op den dag dat hij gevangen genomen wordt, zoodat hij door de vlugt zich aan de executie onttrekkende, voortdurend tot dat hij gearresteerd wordt, de voogdij zal kunnen blijven uitoefenen? Dit volgt mijns inziens uit de uitdrukking „kan” gelijk zij in dit artikel voorkomt, en ook uit hetgeen in het Verslag gezegd wordt.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Mij dunkt dat de opvatting van

den geachten spreker grond mist. Met de uitdrukking „*kan worden ten uitvoer gelegd*”, wordt bedoeld de juridieke bevoegdheid, niet de feitelijke mogelijkheid.

De heer MACKAY: Ik dank den Minister voor zijn duidelijk antwoord. Het blijkt dat bedoeld is te spreken van den dag waarop bijvoorbeeld het vonnis kracht van gewijsde heeft bekomen.

Maar dan ware het beter geweest niet het woord *kan* maar het woord *mag* te gebruiken. Maar ook zonder die verandering is de bedoeling duidelijk genoeg na de verklaring van den Minister.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik acht het verkieslijk het artikel te behouden zoo als het is. „*Kan worden ten uitvoer gelegd*” is mijns inziens, niet dubbelzinnig. Dezelfde uitdrukking komt voor in art. 77, en daar is het toch wel niet twijfelachtig dat aan bevoegdheid en niet aan feitelijke mogelijkheid te denken is.

Art. 32.

In de bij de wet bepaalde gevallen kan de rechter gelasten, dat de veroordeelde in eene rijkswerkinrichting worde geplaatst voor ten minste drie maanden en ten hoogste drie jaren.

De bepalingen der artikelen 14, 21 en 22 zijn toepasselijk op de straf van plaatsing in eene rijkswerkinrichting.

De straf gaat in op den dag waarop de hoofdstraf eindigt.¹

O. R. O. ART. 40. In de bij de wet bepaalde gevallen kan de regter gelasten, dat de veroordeelde in eene rijkswerkinrichting worde geplaatst voor ten minste zes maanden en ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 41. De bepalingen der artikelen 14, 15, 16, 18, 19, 20, 28, 29 en 30 zijn insgelijks toepasselijk op de straf van plaatsing in eene rijkswerkinrichting.

O. R. O. ART. 42. De straf van plaatsing in eene rijkswerkinrichting gaat in den dag waarop de hoofdstraf eindigt.

Memorie van Toelichting.

VIII. Plaatsing in eene rijkswerkinrichting (artt. 40—42).

De overbrenging naar een bedelaarsgesticht (*dépot de mendicité*) waarvan de Code Pénal (art. 274) alleen melding maakt bij bedelarij, art. 19 der wet van 29 Junij 1854 ook bij landlooperij, is thans, ofschoon door den regter bij het veroordeelend vonnis gelast, een politiemaatregel, geene straf. De artt. 6—11 C. P. noemen die overbrenging niet op onder de straffen, art. 274 bepaalt dat zij zal plaats hebben na het uiteinde der straf. Aard en duur van dezen maatregel worden dan ook administratief geregeld².

Het ontwerp, ofschoon de plaatsing in eene werkinrichting ook alleen

¹ [Zie over de bepalingen krachtens dit artikel, in verband met art. 22, het vermelde bij art. 22 op bl. 315 hiervoor, alsmede deel V bl. 551.]

² Zie laatstelijk K. B. van 22 September 1870 (*Staatsblad* n°. 164).

bedreigende ter zake van landlooperij en (gequalificeerde) bedelarij; beschouwt haar uit een ander oogpunt. Art. 9b noemt haar op onder de bijkomende straffen. Als zoodanig wordt zij hier nader geregeld, ook door de verwijzing (art. 41) naar een aantal bepalingen over de gevangenisstraf en hechtenis.

Het gedwongen verblijf in de werkinrigting wordt ondergaan als een wettig gevolg van het plegen van een misdrijf krachtens eene regterlijke uitspraak. Dit verblijf valt dus onder het regtskundig begrip van straf, en sedert art. 7 der wet van 1 Junij 1870 (*Staatsblad* n°. 85), met wijziging van art. 66 der armenwet van 1854, de kosten voortvloeiende uit de plaatsing en verzorging in bedelaars-gestichten van veroordeelde bedelaars en landloopers, benevens de verdere daarmede in verband staande kosten, ten laste van het rijk heeft gebragt, en daarmede tevens is vervallen het regt der gemeentebesturen om het ontslag der veroordeelden uit die gestichten te vorderen¹, bestaat er ook administratief geen bezwaar om wat werkelijk straf is, in de wet straf te noemen en als zoodanig te regelen.

Eindelijk behoeft het geen breed betoog, dat bedelarij en landlooperij krachtiger zullen kunnen worden beteugeld, wanneer de wet de plaatsing in de werkinrigting als straf, de inrigting zelve als een strafgesticht beschouwt.

Tot nu toe hebben de bedelaarsgestichten steeds eene tweeledige bestemming. Zij strekken tot verblijf voor veroordeelde bedelaars en tevens tot verplegingsoord van behoeftigen die derwaarts worden opgezonden, ten einde te voorkomen dat zij tot bedelarij vervallen.

Deze tweeledige inrigting heeft ten gevolge in de eerste plaats dat de gestichten, uithoofde van de aanwezigheid van hen, die daarin zonder vonnis worden opgenomen, niet tot eigenlijke strafkoloniën kunnen worden gemaakt, en in de tweede plaats dat men bij de wet ook toelaat de opzending van zoodanige veroordeelde bedelaars voor wie, omdat zij tot werken niet in staat zijn, het verblijf in de strafkoloniën geen doel kan treffen².

In de tegenwoordige wetgeving vermengt men straf met armverzorging.

Daaraan behoort een einde te komen.

De werkinrigtingen die voor rekening van den staat worden onderhouden, moeten zuivere strafkoloniën zijn. Aan de gemeenten behoort de armverzorging te worden overgelaten, voorzover de kerkelijke of bijzondere liefdadigheid daarin niet voorziet. Met armenzorg laat de staat zich, behoudens de bepalingen van art. 26 der gewijzigde armenwet, niet in. De gemeenten kunnen ieder voor zich of in onderlinge vereeniging werkhuizen oprigten ter voorkoming van bedelarij, of zij kunnen hetzelfde doel trachten te bereiken hetzij door bedeeling, hetzij door aan behoeftigen ook buiten werkhuizen arbeid te verschaffen.

Is armverzorging alzoo vreemd aan de plaatsing in rijkswerkinrigtingen, worden deze alleen strafkoloniën, dan behooren zij zóó te zijn ingerigt dat de daarin opgenomenen gevoelen straf te ondergaan en tevens tot arbeid bekwaam gemaakt en tot werkzaamheid opgeleid worden.

Ten aanzien der bijzondere artikelen wordt nog het volgende opgemerkt.

Art. 40. Gelijk van elke andere, zoo moet ook van deze vrijheidstraf

¹ Art. 68 der wet van 1854, ingetrokken bij art. 9 der wet van 1870.

² Zie de toelichting van art. 150 [onder artt. 432—434].

de langste en kortste duur in de wet worden geregeld. Het minimum moet daarbij niet te laag worden gesteld. Zal de plaatsing in de werkinrigting eenigzins aan haar doel kunnen beantwoorden, dan is het noodig, dat het verblijf in die inrigting ten minste zes maanden dure. Met opzet is hier niet uitdrukkelijk gewag gemaakt van het vereischte van continuïteit der straf zoo als bij gevangenisstraf en hechtenis (artt. 10 al. 2, 24 al. 1 — achtereenvolgende dagen, jaren [vervallen in 10 en 18]). Zeker zal de continuïteit ook hier als regel gelden, maar men meende zich daaraan niet onvoorwaardelijk te moeten binden voor het geval, dat hij die in de werkinrigting verblijft, aldaar een misdrijf pleegt, dewijl het dan raadzaam kan zijn, dat hij de te dier zake uitgesproken straf ondergaat voordat zijne straf in de werkinrigting is geëindigd.

Art. 41. Onder de toepasselijk verklaarde artikelen behoort ook art. 30 betreffende de handhaving der tucht in de gevangnissen. Er is geen reden om hier een ander stelsel aan te nemen voor de werkinrigtingen, en de opsomming der disciplinaire straffen in art. 63 der armenwet moet dus, evenals de artt. 64—67, bij de invoering van het wetboek vervallen.

Art. 42. Feitelijk moet de uitvoering der bijkomende straf die der hoofdstraf zoo spoedig mogelijk volgen, maar wanneer tusschen beide wegens het transport een of meer dagen mogten verstrijken, brengt de billijkheid mede, dat deze den veroordeelde op den duur van zijn verblijf in de werkinrigting in rekening worden gebracht.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Rijkswerkinrigting. Eene minderheid in de Commissie had ernstige bezwaren tegen het opnemen van de plaatsing in eene Rijkswerkinrigting onder de bijkomende straffen. De straf, zeide zij, past niet in het strafstelsel van het ontwerp. Het is eene gemeenschappelijke opsluiting met verplichten arbeid zonder classificatie of voorwaardelijke invrijheidstelling. Bovendien zal de straf uitsluitend worden toegepast op bedelaars, en juist voor bedelaars is de gemeenschap nog gevaarlijker dan voor andere klassen van veroordeelden. De bedelaarsgestichten zijn, het is genoeg bekend, ware nesten van ongerechtigheid. Maakt men de inrigtingen te streng, dan loopt men gevaar dat de lui aard, in plaats van te bedelen, een of ander misdrijf begaan zal ten einde in de gevangenis te komen, tenzij men ook andere misdadigers, bijv. dieven, in zulk eene inrigting wil doen brengen. Bovendien is te vreezen, althans in het stelsel der Regering omtrent de bedelarij, zoo als dit in het Tweede Boek wordt uitgewerkt, dat door de bestendinging van de Rijkswerkinrigtingen ook de tegenwoordige toestand worde bestendigd en de zoo noodzakelijke stichting van gemeentelijke werkhuizen zal worden vertraagd. — De meerderheid was evenwel van oordeel dat de Rijkswerkinrigting in het strafstelsel moet worden behouden. De bedelarij is, hoe men er ook over moge denken, een feit van bijzonderen aard, dat met andere misdrijven niet geheel op ééne lijn mag worden gesteld. Als straf op de luiheid is de verplichte arbeid als aangewezen, en zij zal in hooge mate preventief kunnen werken, terwijl aan den anderen kant bij eene goede inrigting het werk in de open lucht een heilzamen invloed op deze klasse van lieden zal kunnen uitoefenen. Men herinnerde dat de werkinrigtingen in den laatsten tijd reeds veel verbeterd zijn en nog veel verbeterd kunnen worden.

De Commissie acht dus juist met het oog op den exceptionelen aard

van het misdrijf waartegen de straf zal bedreigd worden, de exceptionele straf in het aangenomen strafstelsel geenszins misplaatst.

Art. 40. Kan het minimum van 6 maanden niet soms te hoog zijn? Bijv. als de veroordeelde na afloop van den winter werk zou willen zoeken en gemakkelijk zou kunnen vinden? Te hoog met het oog vooral op de behoefte van zijn gezin?

Aan de opmerking is door den Minister gevolg gegeven.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 42. Dezelfde aanmerking als bij art. 39 [31, hiervoor bl. 353].

G. O. ART. 32 = art. 32 van het Wetboek.

Art. 33.

Voorwerpen den veroordeelde toebehoorende, door middel van misdrijf verkregen of waarmede misdrijf opzettelijk is gepleegd, kunnen worden verbeurdverklaard.

Bij veroordeeling wegens misdrijf, niet opzettelijk gepleegd, of wegens overtreding, kan gelijke verbeurdverklaring worden uitgesproken in de bij de wet bepaalde gevallen.

Art. 34.

Verbeurdverklaring van niet in beslag genomen voorwerpen wordt, ingeval die voorwerpen niet worden uitgeleverd of het geldelijk bedrag waarop zij bij de uitspraak geschat worden, niet wordt betaald binnen twee maanden na den dag waarop de rechterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd, vervangen door hechtenis.

De duur dezer hechtenis is ten minste een dag en ten hoogste zes maanden.

Die duur wordt in de rechterlijke uitspraak in dier voege bepaald, dat niet meer dan een dag voor elken halven gulden van het in het eerste lid bedoeld geldelijk bedrag in de plaats treedt.

Op deze hechtenis zijn de artikelen 24 en 25 van toepassing. Ook de uitlevering van de voorwerpen bevrijdt van de hechtenis.

O. R. O. ART. 43. Voorwerpen den veroordeelde toebehoorende, door middel van misdrijf verkregen of waarmede misdrijf opzettelijk is gepleegd, kunnen worden verbeurd verklaard.

Bij veroordeeling wegens misdrijf, niet opzettelijk gepleegd, of wegens overtreding kan gelijke verbeurdverklaring worden uitgesproken in de bij de wet bepaalde gevallen.

O. R. O. ART. 44. Bij verbeurdverklaring van niet in beslag genomen voorwerpen bepaalt de regter dat zij, in geval de veroordeelde de verbeurd

verklaarde voorwerpen niet uitlevert of het geldelijk bedrag waarop deze bij de uitspraak geschat worden, niet betaalt binnen twee maanden na daartoe te zijn aangemaand, door hechtenis wordt vervangen.

De duur dezer hechtenis is ten minste een dag en ten hoogste zoo vele dagen als het in het vorig lid bedoeld bedrag vijftallen guldens bedraagt. Zij kan den tijd van zes maanden niet te boven gaan.

Op deze hechtenis zijn de artikelen 32 en 33 van toepassing.

[Zie ook de bij art. 31 [23] medegedeelde stukken.]

Memorie van Toelichting.

IX. Verbeurdverklaring van bepaalde voorwerpen (artt. 43, 44).

Verbeurdverklaring kan volgens de algemeene bepaling van art. 43, eerste lid worden uitgesproken ten aanzien van alle voorwerpen door middel van misdrijf verkregen of waarmede misdrijf *opzettelijk* gepleegd is, voorzover zij den veroordeelde toebehooren. In het tweede boek heeft dus deze bijkomende straf alleen te worden vermeld, waar zij bij culpose misdrijven noodig wordt geacht (art. 188 [175]). Een ander stelsel geldt ten aanzien van overtredingen. Een, zij het dan ook facultatief, voorschrift van verbeurdverklaring voor alle gevallen zoude voor deze tot te groote hardheid kunnen leiden. Verbeurdverklaring wegens overtreding kan dus alleen worden uitgesproken in de bij de wet bepaalde gevallen (art. 43 tweede lid).¹

Verbeurdverklaard wordt alleen wat door een strafbaar feit is verkregen of tot het plegen van een strafbaar feit heeft gediend. Alzoo niet het voorwerp van het misdrijf of de overtreding gelijk art. 42 C. P. B. bepaalt in navolging van art. 10 van den code van 1810, dat onder de uitdrukking *corps de délit* niets anders schijnt te verstaan dan wat in art. 423 wordt genoemd *objet du délit*.² Het voorwerp van het strafbare feit waar dit eene zaak, geen persoon is, is in den regel niet het eigendom van den dader, en waar dit wel het geval is, kan men toch bezwaarlijk de verbeurdverklaring als regel aannemen. Zoo zou men er toe komen dat bij brandstichting in eigen woning, die woning verbeurd werd verklaard.

Zijn de verbeurdverklaarde voorwerpen reeds vroeger in beslag genomen, dan eischt de uitvoering dezer bijkomende straf geen verdere voorziening. Heeft nog geene inbeslagneming plaats gehad, dan is het noodig het geldelijk bedrag waarop die voorwerpen geschat worden, bij het vonnis te bepalen. De veroordeelde heeft dan de keuze tusschen de uitlevering en de betaling van de geldsommen. Voldoet hij niet aan deze alternatieve verplichting binnen twee maanden na daartoe te zijn aangemaand, dan treedt hechtenis tot den bij het vonnis bepaalden duur in de plaats der verbeurdverklaring. Voor deze hechtenis gelden dezelfde regelen als voor die welke de geldboete bij wanbetaling vervangt (art. 44).

De accessoire straf der verbeurdverklaring moet wel worden onderscheiden van het bevel tot vernietiging of onbruikbaarverklaring van werktuigen of andere voorwerpen, vervaardigd, geschikt gemaakt of

¹ Zie B. III, art. 494 [440] en een aantal strafbepalingen in bijzondere wetten, die nevens het nieuwe wetboek van kracht zullen blijven.

² Zie NYPELS, en GÉRARD, ad art. 42 C. P. B.

gediend hebbende tot het plegen van eenig strafbaar feit.¹ Dit bevel dat, ingeval van veroordeeling, noch door den dood van den veroordeelde noch door verjaring vervalt, en waarbij de vraag wie eigenaar is der voorwerpen, niet in aanmerking komt, kan zelfs bij vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging worden uitgesproken. Het is geene straf maar een politiemaatregel, strekkende om zaken die uit haren aard gevaarlijk zijn, aan den handel te onttrekken². Bepalingen dienaangaande behooren dan ook niet te huis in het wetboek van strafregt, maar kunnen in het wetboek van strafvordering worden opgenomen als uitzondering op den regel van art. 216, dat de voorwerpen die in een strafgeding als stukken van overtuiging gediend hebben, aan den eigenaar of andere regthebbenden worden teruggegeven.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 43. De Commissie acht het juist dat in dit wetboek geen voorschrift is opgenomen, houdende bevel tot vernietiging of onbruikbaarmaking van werktuigen of andere voorwerpen, vervaardigd, geschikt gemaakt of gediend hebbende tot het plegen van eenig strafbaar feit. Maar bij de invoering van het Strafwetboek zal dan ook aanvulling van het Wetboek van Strafvordering noodig zijn. Thans komt het bedoelde bevel niet in het Wetboek van Strafvordering, wel in art. 22 van de wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) voor.

De Minister denkt er evenzoo over.

al. 2. Zoo algemeen als thans de bepaling luidt is zij ten aanzien van overtredingen, vooral met het oog op provinciale en gemeente-verordeningen (zie art. 98) [91], bedenkelijk. In die verordeningen wordt niet zelden verbeurdverklaring gelast die hoogst onbillijk kan worden; bijv. verbeurdverklaring van »grazend vee» wanneer dit graast op eene verboden plaats, of verbeurdverklaring van eene kar waarop een stuk vleesch, in strijd met een voorschrift der verordening, vervoerd wordt.

De bepaling zou bij drukpersdelicten tot noodeloos zware straf kunnen aanleiding geven, bijv. door de verbeurdverklaring van kostbare persen of machineriën. Eene restrictie in den zin van de 2de en 3de alinea van § 41 van het Deutsche strafwetboek³ ware derhalve niet overbodig.

Indien beperking noodig is, behoort zij volgens den Minister toch niet in het Strafwetboek te huis maar in de wetten die de strafbedreigende bevoegdheid der bedoelde collegien regelen.

Restrictie voor drukpersdelicten acht de Minister niet noodig.

¹ Art. 22 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) en art. 22 van het ontwerp van 1859. Vgl. art. 11, eerste lid, van boek I 1847.

² Vgl. NYEELS, ad art. 42 C. P. B., n°. 3.

³ Wenn der Inhalt einer Schrift, Abbildung oder Darstellung strafbar ist, so ist im Urtheile aus zu sprechen, dasz alle Exemplare, sowie die zu ihrer Herstellung bestimmten Platte und Formen unbrauchbar zu machen sind.

Diese Vorschrift bezieht sich jedoch nur auf die im Besitze des Verfassers, Druckers, Herausgebers, Verlegers, oder Buchhändlers befindlichen und auf die öffentlich ausgelegten oder öffentlich angebotenen Exemplare.

Ist nur ein Theil der Schrift, Abbildung oder Darstellung strafbar, so ist, in sofern eine Ausscheidung möglich ist, aus zu sprechen, dasz nur die strafbaren Stellen und derjenige Theil der Platten und Formen, auf welchem sich diese Stellen befinden, unbrauchbar zu machen sind.

Ook bij andere misdrijven zou eene onverstandige toepassing tot onbillijkheid voeren. Men mag echter vertrouwen op het gezond verstand van den rechter.

Art. 44. In het stelsel der Commissie vervalt de aanmaning en de proportie in de 2de alinea (vgl. het aangeteekende bij art. 31) [23].

Het blijkt niet dat wanneer de vervangende hechtenis is aangevangen, de uitlevering van het verbeurdverklaarde voorwerp van de hechtenis bevrijdt. Men zou eene nieuwe alinea kunnen toevoegen, luidende: »Ook de uitlevering van het voorwerp bevrijdt van de hechtenis.»

De Minister heeft door het nieuw 5de lid het laatste bezwaar weggenomen. Ook ten aanzien van het eerste bezwaar verwijst hij naar het gewijzigd artikel. Verbeurdverklaring *op zich zelve* heeft geen minimum of maximum; het derde lid van art. 23 *nieuw* komt hier niet te pas. Er behoeft alleen gezorgd te worden dat de rechter, binnen behoorlijke grenzen, subsidiaire hechtenis kan opleggen voor zoodanigen duur dat niemand belang hebbe de hechtenis te verkiezen.

Opmerking van prof. M. de Vries.

Art. 43. Achter *overtreding* eene komma te plaatsen.

G. O. ARTT. 33 en 34 = artt. 33 en 34 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer VAN DE WERK: In art. 310, waar gesproken wordt van diefstal, wordt gezegd, dat men ook kan ontvreemden een voorwerp, dat voor een gedeelte toebehoort aan den dader. De Regering vond deze bijvoeging noodig, omdat dit geval anders zoude zijn uitgesloten. Nu dit punt bij diefstal is geregeld, zal men de gevolgtrekking kunnen maken, dat daar, waar gesproken wordt, zooals in art. 33, van verbeurdverklaring van voorwerpen den veroordeelde toebehoorende, daaronder niet kunnen gebragt worden de voorwerpen, die ten deele aan den dader toebehooren.

Mijn tweede bezwaar is, dat men bij verbeurdverklaring met geheel voorbijgaan van hetgeen daaromtrent in vreemde wetgevingen is bepaald, niet heeft opgenomen het geval, dat het voorwerp eigendom is van een mededader of medepligtige, die door toevallige omstandigheden niet wordt vervolgd of niet wordt veroordeeld.

Nu ontstaat nog eene derde moeilijkheid voor verbeurdverklaring bij verspreiding van drukwerken. De verspreiding van drukwerken geschiedt zelden of nooit door den eigenaar der drukwerken. Een boekverkooper, die 100 exemplaren ter verspreiding in voorraad heeft, is meestal geen eigenaar, maar heeft die exemplaren in commissie. Men zal hem kunnen veroordeelen, maar zelfs de ergerlijkste pamfletten zal men hem moeten teruggeven, want verbeurdverklaring is uitgesloten. Dit bezwaar had men kunnen voorkomen, door te volgen wat in het Deutsche Wetboek dienaangaande in § 41 is bepaald, terwijl men dan nog door die paragraaph een ander voordeel zou hebben, waarop ik bij de persdelicten hoop terug te komen.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Het bezwaar van den geachten afgevaardigde — voor zoo ver ik het begrip — kan ik niet deelen. Wanneer een veroordeelde de voorwerpen *pro parte* toebehooren, dan behooren ze hem toch mede toe. Ik zie dus geen bezwaar in het behoud van de woorden zoo als ze in dit artikel staan. En wat zijne andere bedenkingen betreft — voor zoo ver ik die wel verstaan heb — dan meen ik dat ik den geachten afgevaardigde mag antwoorden, dat het stelsel behouden is dat tot nog toe in het thans nog geldend Wetboek ge-

volgd is en geen bezwaren heeft opgeleverd. Omdat nu het Duitsche Wetboek op vele punten als voorbeeld genomen is, daarom behoeven wij het nog niet in alle opzigten te volgen. Ik zie dus geen reden tot wijziging van art. 33.

Art. 35.

Alle kosten van gevangenisstraf, hechtenis en plaatsing in eene rijkswerkinrichting komen ten laste, alle opbrengst van geldboeten en verbeurdverklaringen ten bate van den staat.

O. R. O. ART. 45. Alle kosten van gevangenisstraf, hechtenis en plaatsing in eene rijkswerkinrichting komen ten laste, alle opbrengst van geldboeten en verbeurdverklaringen ten bate van den staat.

[Zie ook de bij art. 31 (23) medegedeelde stukken.]

Memorie van Toelichting.

X. *Kosten der vrijheidstraffen, opbrengst der vermogenstraffen* (art. 45).

Ter toelichting van dit artikel wordt verwezen naar hetgeen boven is opgemerkt in rubriek V onder A [hiervoor bl. 319 en 320]. Diensvolgens is de bedoeling van de bepaling deze, dat de hierbedoelde kosten niet zullen gebragt worden ten laste van provincie, gemeente of waterschap; maar dat de staat die zal dragen. Dit neemt evenwel niet weg, dat indien in bijzondere gevallen eenige betere verpleging of voeding, dan de van rijkswegen bepaalde, ten koste van den van zijne vrijheid beroofde mag worden toegestaan (b. v. de pistole, uit de kantine of bij straf van hechtenis), de meerdere kosten daarvan blijven kunnen ten laste van hem, ten wiens bate ze worden aangewend.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Moet, nu alle boeten ten bate van den Staat komen, ter verrekening en contrôle, van elke transactie van waterschapsbesturen een bewijs worden overgelegd?

De zaak zal langs administratieven weg moeten geregeld worden.

G. O. ART. 35 = art. 35. van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(27 October 1880.)

De heer DE BEAUFORT: Ik weet niet of het in de bedoeling van de Regering ligt — uit de noot van de Memorie van Toelichting [hiervoor op blz. 320] zou eer het tegenovergestelde zijn op te maken — dat bij de invoering van dit Wetboek en dus ook van het beginsel van dit artikel, volgens hetwelk alle boeten ten voordeele van den Staat komen, alle daarmede strijdige bepalingen ipso jure zijn vervallen, met name art. 4 der wet van 12 Julij 1855, dat thans bepaalt, dat de boeten wegens overtreding van waterschapskeuren, ten voordeele van de waterschappen komen.

In elk geval wensch ik reeds bij voorbaat te wijzen op het groote praktische bezwaar dat deze bepaling voor de waterschappen zal opleveren. Dat bezwaar is gelegen in de bepaling van art. 22 van de wet van 9 October 1841, dat aan de waterschapsbesturen de bevoegdheid verleent om over de boeten met de overtreders in eene schikking te treden.

Hoe gaat het nu gewoonlijk bij waterschapsovertredingen? Een ieder die met waterschapszaken bekend is, weet dat wanneer bij de schouwen bekeuringen (vaak

in groot getal) zijn gedaan, het waterschapsbestuur facto eigenlijk zelf regt spreekt en voor ieder nalatige de boete bepaalt, die dan ook meestal zonder eenige formaliteit betaald wordt. Wanneer nu in het vervolg de boeten ten bate van den Staat zullen komen, en het waterschapsbestuur bij den ambtenaar, door den Minister daarvoor aan te wijzen, de boeten zal moeten storten, vrees ik dat men niet zal kunnen volstaan met eenvoudige betaling, maar de noodige justificatoire bescheiden bij iedere boete zal moeten overleggen, althans het proces-verbaal der transactie, door het waterschapsbestuur gesloten, geteekend door het bestuur en den bekeurde. Men zal derhalve voor eene onbeteekenende som alligt aan de waterschapsbesturen, in ons land zoo talrijk, een last van omslagtige en eigenlijk noodeloze bemoeijingen op den hals schuiven.

Ik wil thans geen amendement voorstellen om in dit artikel ten behoeve der waterschappen eene uitzondering te maken. De Minister heeft in zijn antwoord op het Verslag laten doorschemeren, dat langs administrativen weg dat bezwaar uit den weg zou kunnen worden geruimd. Hetzij hij bij dit voornemen blijve, hetzij hij bij de invoering van het Wetboek de bepaling van art. 4 der wet van 1855 behoude (wat mijns inziens de voorkeur zou verdienen) in elk geval beveel ik hem de regeling dezer quaestie ten dringendste aan.

De heer PATIJN: Nu ik bemerk, dat de opmerking op dit artikel in de afdeelingen gemaakt en in ons rapport neergelegd, door den heer Beaufort ter sprake gebragt wordt, moet ik erkennen, dat de opmerking voor mij dubbele waarde heeft, daar zij door een daartoe volkomen bevoegde gemaakt is. Ik erken dan ook gaarne de door den geachten afgevaardigde in het midden gebragte bezwaren, maar ik geloof dat die zaak langs administrativen weg te regelen is. Mogt het echter blijken dat daartegen onoverkomelijke bezwaren bestaan, dan meen ik, dat bij de invoering van de wet daarin des noods door wijziging van het door hem aangehaald Koninklijk besluit zal kunnen voorzien worden. Maar het beginsel, in art. 35 neergelegd, acht ik het eenige juiste.

Verslag van de Eerste Kamer.

I. Wat zal bij de invoering van het Wetboek door de Regering worden voorgesteld ten aanzien van:

1. art. 22 der wet van 9 October 1841 (*Staatsblad* n°. 42), bepalende dat de waterschapsbesturen met de bekeurden ten aanzien der boeten in eene schikking treden?

2. art. 4 der wet van 12 Julij 1855 (*Staatsblad* n°. 102), voorschrijvende dat de opbrengst der geldboete ten voordeele komt van het waterschap?

3. art. 164 der gemeentewet, krachtens hetwelk de opbrengst der geldboete en verbeurdverklaring ten voordeele der gemeente komt?

4. artt. 281 en 282 der gemeentewet, inhoudende, dat de vervolgingskosten, die niet op een bekeurde kunnen worden verhaald, komen ten laste der gemeente, en dat de opbrengst der boete en verbeurdverklaringen ten voordeele der gemeente komt?

Men zie: Memorie van Toelichting, Verslag en Handelingen [der Tweede Kamer]. Ook na raadpleging van die verschillende stukken achtte men eene duidelijke verklaring der Regering gewenscht.

II. Zullen de verschillende geldelijke verplichtingen, welke de wet van 30 Junij 1855 (*Stbl.* n°. 48), houdende nadere bepalingen omtrent

Antwoord der Regering.

In de Memorie van Toelichting van de Invoeringswet en, voor zoo veel noodig ook in die wet zelve, zullen al deze vragen beantwoord worden. Reeds nu kan worden herinnerd dat op den regel van art. 35 slechts de *onvermijdelijke* uitzonderingen zullen worden gehandhaafd. De kosten van de huizen van be-

de kosten der huizen van bewaring, aan de *gemeenten* oplegt, voortaan komen »ten laste van den staat»? Met andere woorden: schaft dit artikel genoemde wet af?

waring zullen voortaan ten laste van den *Staat* komen. Art. 35 dient juist om aan de omslachtige afrekening tusschen Staat en gemeente een einde te maken.

[Zie ook Verslag der Eerste Kamer bij art. 36.]

Art. 36.

In de gevallen waarin de rechter krachtens de wet de openbaarmaking zijner uitspraak gelast, bepaalt hij tevens de wijze waarop aan dien last op kosten van den veroordeelde uitvoering wordt gegeven.

O. R. O. Art. 46. In de gevallen waarin de regter krachtens de wet de openbaarmaking zijner uitspraak gelast, bepaalt hij tevens de wijze waarop aan dien last op kosten van den veroordeelde uitvoering wordt gegeven.

Memorie van Toelichting.

XI. Openbaarmaking van de regterlijke uitspraak (art. 46).

De behandeling van strafgedingen geschiedt in den regel ter openbare terechtzitting en de uitspraak der vonnissen moet zonder eenige uitzondering in het openbaar plaats hebben (artt. 156 gw., 20 regt. org.). Intusschen is het meermalen noodig of wenschelijk, dat aan het veroordeelend vonnis eene grootere openbaarheid worde gegeven dan het door de uitspraak »met open deuren» erlangt. Of dit het geval is, moet alleen de aard van het misdrijf¹, niet de aard der door den regter opgelegde straf² beslissen. De openbaarmaking zelve heeft dus in het strafstelsel van het ontwerp het karakter eener bijkomende straf, door den regter uit te spreken in de door de wet³ aangewezen gevallen met bepaling der wijze waarop zij plaats heeft. De kosten der publicatie komen ten laste van den veroordeelde.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De woorden: »op kosten van den veroordeelde» zouden, als behoorende tot het formele regt, te dezer plaatse kunnen vervallen.

De Minister antwoordt, dat over de kosten van het *geding* het Wetboek van Strafvordering; over die der strafexecutie, ook blijkens art. 45 [35], waartegen men geen bezwaar maakt, het Strafwetboek handelt.

G. O. Art. 36 = art. 36 van het Wetboek.

¹ Vgl. art. 6 der wet van 19 Mei 1829 (*Staatsblad* n°. 35) en art. 7 der wet van 10 Mei 1837 (*Staatsblad* n°. 21).

² Art. 36 C. P.

³ Deze straf wordt bedreigd in de artt. 190, 335, 350, 364, 365 en 378 [176, 309, 339, 349].